

DOMFEST

5. festival domoznanstva

Domoznanstvo v lokalni skupnosti
Prostor sinergije in sodelovanja

Ljubljana, 19. oktober 2018
Mestna knjižnica Ljubljana

Domoznanstvo v lokalni skupnosti

Prostor sinergije in sodelovanja

Domfest - 5. festival domoznanstva

Mestna knjižnica Ljubljana 2018

Domfest 5

Domoznanstvo v lokalni skupnosti – prostor sinergije in sodelovanja, zbornik petega festivala knjižničarjev domoznancev *Domfest 5*, Ljubljana 19. oktober 2018

Domoznanstvo v lokalni skupnosti – prostor sinergije in sodelovanja

Domfest - 5. festival domoznanstva

Izdala in založila: Mestna knjižnica Ljubljana, zanjo: mag. Teja Zorko

Uredniški odbor: Tomaž Miško, mag. Gašper Hudolin, Erika Marolt

Lektoriranje: Manca Ratković

Lektoriranje besedila v hrvaškem jeziku: Tanja Radović Ravnić

Fotografija na naslovnici: arhiv Mestne knjižnice Ljubljana

Oblikovanje naslovnice: Ingrid Verdnik Pal

Tisk: Collegium Graphicum, d. o. o.

Naklada: 150 izvodov

Zbirka: Domfest ; 5

Dogodek sofinancira Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908:352(497.4)(082)

027:908(497.4)(082)

FESTIVAL domoznanstva (5 ; 2018 ; Ljubljana)

Domoznanstvo v lokalni skupnosti - prostor sinergije in sodelovanja / Domfest [tudi] 5. festival domoznanstva, [Ljubljana, 19. oktober 2018] ; [uredniški odbor Tomaž Miško, Gašper Hudolin, Erika Marolt]. - Ljubljana : Mestna knjižnica, 2018. - (Zbirka Domfest ; št. 5)

ISBN 978-961-94522-0-2

1. Gl. stv. nasl. 2. Miško, Tomaž

296735488

KAZALO

mag. Teja Zorko Predgovor	str. 5
Tomaž Miško Uvodnik	str. 7
Program posvetovanja	str. 10
Milena Bon, dr. Klaudija Sedar Domoznanski projekti – uspeh sinergijskega sodelovanja in gradnik lokalne skupnosti	str. 12
Mira Petrovič Sodelovanje ptujske knjižnice s sorodnimi kulturnimi ustanovami – uspehi, izkušnje, izzivi	str. 29
Svjetlana Ciglar Naša knjižnica. Doprinos knjižnice u formiranju kvartovskog identiteta	str. 43
Mag. Kristina Košič Humar Povezovanje med knjižnico in šolajočo mladino. Ogledi knjižnice in dragocenega domoznanskega gradiva kot utrditev in širjenje učnega procesa ter ozaveščanje kulturne identitete znotraj živega okolja knjižnice	str. 55
Sašo Zagoranski Galis – dokumentacijski sistem za kulturne ustanove	str. 70
Karmen Kreže Domoznanske zgodbe: vezi v času in prostoru. Primeri projektnega partnerskega sodelovanja v Medobčinski splošni knjižnici Žalec	str. 85
Srečko Maček Domoznanske zgodbe – vezi v času in prostoru. Primeri projektnega partnerskega sodelovanja v Osrednji knjižnici Celje	str. 95
Mateja Kus Toporišičevo leto – »leto« sodelovanj in povezovanj	str. 111
Mag. Nina Hriberšek Vuk Povezovanje je ključ do uspeha. Mariborska knjižnica kot aktivna soustvarjalka lokalnega kulturnega dogajanja	str. 126
Urška Orešnik Ponovno oživiljene domoznanske zgodbe. Kako z literarnimi natečaji in sodelovanji aktualizirati domoznansko zbirko	str. 140
Milena Glušič Križnikov pravljичni festival - primer sodelovanja v lokalni skupnosti na področju domoznanstva	str. 149

Sonja Žakelj Predstavitev krajevnih skupnosti Občine Vrhnika v Cankarjevi knjižnici Vrhnika	str. 166
mag. Tatjana Oblak Milčinski, Nataša Oblak Japelj, Zdenka Obal, Sonja Žakelj Cankarjevo leto 2018 na Vrhniki	str. 176
Goropevškove nagrade	str. 191
Biografije avtorjev	str. 197

PREDGOVOR

Pred nami je peta zaporedna publikacija Domfesta, bienalnega srečanja domoznanskih knjižničarjev slovenskih splošnih knjižnic. Predhodna štiri srečanja so v spremljevalnih zbornikih ponudila strokovna dognanja za teme, ki so si jih zadala v vsakokratno posebno obravnavo; tako smo dobili ne le nabavne in nekaj obdelovalnih smernic s prvim zbornikom leta 2009, temveč v nadaljevanju tudi ocene stanja depojev Osrednjih območnih knjižnic (OOK) in Univerzitetne knjižnice Maribor z vidika materialnega varovanja knjižničnega domoznanskega gradiva v Sloveniji leta 2012, bibliografijo serijskih publikacij po območjih OOK v letu 2014 ter informacije glede učinkov sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v smislu e-domoznanstva leta 2016. S tem se je tekom let formirala zbirka, ki je gotovo domoznanskim knjižničarjem v oporo in pomoč pri delu, za katerega lahko rečemo, da raste iz lokalne skupnosti in se vanjo spet vrača. V tem smislu prepoznavamo izjemno dragocenost kvalitetnih sodelovanj in povezovanj znotraj lokalne skupnosti in širše. Ali sodobna splošna knjižnica v okolju današnje družbe sploh še lahko ponudi kvalitetne vsebine, kakršne uporabniki pričakujejo od domoznanske dejavnosti, če se ne trudi navezovati na vsebine, ki vsaj po strogi definiciji presegajo zgolj osnovno knjižnično zbirko o domoznanskem področju, ki ga knjižnica pokriva, če se torej ne navezuje na dejavnosti, storitve in informacije, ki jih ponujajo tudi akterji izven knjižnice, a s sorodnimi zanimanji in poslanstvom. Zbirka knjižnega in neknjižnega gradiva o lokalnem okolju je le en aspekt zgodbe, ki jo skupaj s knjižnicami pripovedujejo nemalokrat tudi muzejske razstave, vsebine arhivskih map, prizadevanja lokalnih društev, raziskovalne dejavnosti izobraževalnih ustanov in še mnogi drugi deležniki, v praksi slovenskih splošnih knjižnic vedno bolj pripoznani kot sodelovanja vredni partnerji pri projektih. Kot vemo, so tovrstna povezovanja in sodelovanja v tujini že bila deležna številnih praktičnih spodbud in teoretičnih obravnav, če kot primer izpostavimo le lfile smernice iz leta 2008 z naslovom »Splošne knjižnice, arhivi in muzeji – primeri vzajemne pomoči in sodelovanja«, ki so prav od nedavnega strokovni javnosti dostopne tudi v slovenskem prevodu, za katerega so poskrbeli pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije.

Ob pripravi letošnjega Domfesta smo torej v Mestni knjižnici Ljubljana želeli osvetliti prav ta vidik domoznanstva, dati prostor razpravi o tem, kakšne so značilnosti in morda tudi omejitve naših sodelovanj, kako drugi sodelujejo z nami, kje in kako je sodelovanje v našem prostoru in z našimi posebnostmi najlažje in najbolj učinkovito. Zdi se, da digi-

talno okolje ponuja rajski vrt za tovrstna medinstitucionalna prepletanja; je temu res tako, ali nas morda prav tam zamejujejo že vnaprej zakoličene dejavnosti? Kakšne so izkušnje domoznanskih knjižničarjev in njihove dobre prakse, vredne posnemanja? V upanju, da nam bo uspelo pripraviti in ponuditi dovolj relevantnih informacij na to temo, smo se z veseljem lotevali priprave posvetovanja in spremljajočega zbornika prvenstveno v e-obliki. Hvala vsem kolegom v domovini in našim že skorajda »pobratenim« kolegom iz sosednjega Zagreba, da ste se odzvali s svojimi prispevki, prispevali svoje poglede in predstavili prav konkretna delovanja vaših knjižnic.

Obenem nas veseli, da z letošnjim Domfestom gostimo prvo podelitev domoznanskih Goropevškovih nagrad, ki smo jim namenili tudi nekaj prostora v zborniku. Čestitke vsem nagrajencem!

mag. Teja Zorko
direktorica Mestne knjižnice Ljubljana

UVODNIK

Strokovni delavci, ki v okviru domoznanskih oddelkov knjižnic ali izven njih izvajamo z zakonom določene naloge zbiranja, obdelave, hranjenja in posredovanja domoznanskega gradiva ter informacij, se v določenem segmentu teh opravil vedno bolj povezujemo z lokalnimi društvi in ustanovami. S pojmom lokalna skupnost smo skušali zajeti najširši možni spekter skupin in institucij, vključenih v operativni krog dejavnosti slovenskih knjižnic, in s tem širok nabor različnih dejavnosti, ki so približek realne slike možnih sodelovanj te vrste v slovenskem prostoru.

K predstavitvi svojih projektov oz. primerov dobrih praks smo povabili strokovne delavce, ki so zaposleni v domoznanski dejavnosti in v okviru svojega dela sodelujejo tudi z zunanjimi partnerji v sooblikovanju skupnih projektov in pri tem vzpostavljajo sinergično sodelovanje. Pojem »sinergija« opisuje dopolnjevanje dveh ali več vzajemno učinkujočih dejavnikov, katerih skupni učinek je večji od njihovega seštevka. Definicija predpostavlja možnost nadgradnje dveh dejavnosti v vzajemnem delovanju, zato se prostor sinergije nanaša na stičišče interesov in dejavnosti knjižnic ter posameznih organiziranih enot lokalne skupnosti.

Kar nekaj projektov je nastalo zaradi pobude lokalne skupnosti. To je znak, da je delovanje knjižnic v njihovem okolju prepoznano in upoštevano, v sami izvedbi pa zagotovilo, da bo sodelovanje posameznih deležnikov aktivno. Na drugi strani pa je zahtevnost projekta v večji meri odvisna od angažmaja in strokovnosti knjižničarja ter dobrega poznavanja domoznanske zbirke in lokalnega prostora. S tem je povezana tudi prepoznavnost, ki v nekaterih projektih sega na nacionalno raven in preko nje tudi v mednarodni prostor.

Prikazani primeri dobrih praks so realizacija tiste težnje knjižnice, da preseže preozko usmeritev domoznanstva v zadovoljevanje zgolj izobraževalnih in raziskovalnih potreb ožje skupine uporabnikov. Predstavljanje domoznanskega gradiva v sodelovanju z lokalno skupnostjo omogoča knjižničarjem, »da se šolski program izvaja s pomočjo domoznanskega gradiva, da se [...] zgodovina prouči s pomočjo domoznanskega gradiva, [da] ponudijo sodelovanje pri razvojnih projektih lokalne skupnosti, predstavljajo domoznansko dejavnost v knjižnici in zunaj nje [...] npr. na občini, krajevni skupnosti, v šoli, v razstavnih vitrinah, s predavanji, razstavami [...]. Knjižnica lahko ob takem programu prireditve pričakuje podporo lokalne skupnosti, še zlasti če bo program nastal v sodelovanju z drugimi organizacijami in društvi v skupnosti. Možnosti je toliko, kolikor

je potreb in ustvarjalnih knjižničarjev in sodobnega vodenja knjižnice, ki temelji na sodelovanju za pridobivanje uporabnikov« (Novljan, Knjižnica 49(2005)3, 25–26).

Domoznanstvo je neizogibna knjižnična dejavnost, saj je vtkana v osnovno delovanje knjižnic. Samo po sebi je razumljivo, da v knjižnicah skrbimo za reden pritek krajevnih publikacij, gostimo dogodke s specifično lokalno vsebino in posredujemo koristne lokalne informacije uporabnikom. Kljub temu je kadrovska slika organiziranega izvajanja te dejavnosti v naših knjižnicah siromašna. Analiza stanja domoznanstva v letu 2009 je pokazala, da je bilo kar 50 knjižnic od 58 brez sistemiziranega delovnega mesta samo za domoznanstvo (Stanje domoznanstva, Knjižničarske novice 21(2011)7, 8). V praksi to pomeni, da prevzemajo domoznanske naloge različni strokovni delavci, tudi organizacijo zahtevnih skupnih projektov z lokalno skupnostjo. To je lahko seveda tudi prednost, saj na ta način dobivajo strokovni delavci različna znanja in se izpopolnjujejo v svoji stroki, vendar je po drugi strani domoznanska dejavnost tako specifična, da zahteva od strokovnega delavca, ki je zaposlen v domoznanski dejavnosti, odlično poznavanje ne le domoznanske zbirke, temveč tudi lokalnega okolja, kar je pravzaprav tudi predstopnja uspešnega sodelovanja navzven.

V tvornem partnerstvu knjižnic in lokalnih ustanov igra pomembno vlogo sposobnost prilagajanja. Brez prilagajanja ni vzajemnosti, brez vzajemnosti pa lahko postane ena stran zgolj orodje interesov druge. Domoznanci moramo pri iskanju potencialnih partnerjev vedeti, koliko smo pripravljeni prilagoditi svoj modus operandi v zasledovanju skupnega interesa, ki se osredotoča na skrb za seznanjanje s kulturno dediščino in oblikovanje in utrjevanje lokalne identitete.

Sodelovanje z zunanji partnerji prinaša kar nekaj koristi. Tam, kjer pri projektu sodelujejo lokalni zavodi, agencije in društva, se lahko knjižničarji nadejamo pomoči profesionalnih organizatorjev in s tem pridobivamo dragocene izkušnje. V interdisciplinarno izvedenem projektu svoje delo plemenitimo z delom in vsebinami drugih strok ter se seznanjamo z inovativnimi načini reševanja problemov. Povezovanje navzven spodbudi tudi premislek o aktualnosti lokalne dediščine, kako lahko na sodoben in ciljni skupini prilagojen način uporabnika navdušimo nad »starim« oz. »lokalnim«. Pri tem se lahko do neke mere zanašamo na zgled in sodelovanje arhivov in muzejev, naravnih zaveznikov »domoznanskih oddelkov pri kreiranju zbirk in zagotavljanju optimalnih virov« (Resman, Knjižnica 49(2005)3, 40) in obilico možnosti, ki nam jih za prezentacijo ponuja digitalno okolje. Močan argument za povezovanje je tudi finančna participacija večjega števila partnerjev. Skrbno in pravočasno plani-

ranje skupnih dogodkov in skupno kandidiranje na razpisih lahko odločilno pripomoreta k uspešni izvedbi projekta, v katerem lahko društva in druge pravne osebe zasledujejo tudi konkretno finančne učinke (prodaja lokalnih izdelkov ipd.).

Najnovejša analiza rezultatov popisa domoznanske dejavnosti (stanje na dan 31. 12. 2016) je podala razmeroma stabilno sliko sodelovanja splošnoizobraževalnih knjižnic z drugimi knjižnicami, lokalnimi društvi in zavodi ter muzeji. Nekoliko slabše pa se v knjižnicah povezujemo z izobraževalnimi institucijami, zlasti s srednjimi šolami in visokošolskimi zavodi. Skrb za vzgojo otrok in mladine za kulturno dediščino je pomembna naloga domoznanstva v knjižnicah, saj pripomore k vzgoji trdne, lokalnemu prostoru zavezane identitete odraščajočih posameznikov, bodočih odločevalcev v vprašanih kulture in zagovornikov knjižnic ter njihovega dela. Organizacija primernih dejavnosti in dogodkov za ciljni skupini je težavna, saj je možnost vzburjanja asociacij in kulturnih referenc pri otrocih in mladini omejena – kulturna dediščina jim ne prigovarja s sugestivno govorico nostalgije, kakor nam odraslim. Prispevki so pokazali, da je upoštevanje učnih programov in spodbujanje kreativnosti pravi dogovor na izziv. Kakor pri ostalih ciljnih skupinah pa velja tudi tukaj usmeriti pozornost v aktualizacijo domoznanskega gradiva, v oblikovanje zgodb in dejavnosti, kjer staro gradivo povežemo z novim, z že obstoječim predznanjem oz. sodobnimi problematikami.

Če upoštevamo številčnost in raznolikost vidikov preučevanja posameznega geografskega področja, lahko trdimo, da je možnosti za sodelovanje z različnimi akterji v lokalni skupnosti nešteto. Možnosti za izvedbo skupnih projektov, popularizacijo lokalnih vsebin in domoznanskih zbirk so zlasti v digitalni dobi neomejene. V pričujočem zborniku smo zbrali nekatere izmed vidnih rezultatov dosedanjih prizadevanj, med katerimi so najbolj zastopani promocija domoznanskih zbirk in lokalne zgodovine, produkcija novega domoznanskega gradiva (zapisovanje in predstavitve nesnovne kulturne dediščine, leposlovne in strokovne publikacije), instrumentalizacija domoznanskega gradiva v namene izobraževalnih procesov ter večja prepoznavnost knjižnic v lokalnem okolju.

Prikazane dobre prakse naj bodo spodbuda knjižničarjem, ki želijo ali nameravajo v svojo dejavnost vključiti tudi partnerje iz lokalne skupnosti, ter vir navdiha tistim, ki želijo obstoječe povezave nadgraditi z novimi sodelovanji.

Tomaž Miško

Vodja Slovanske knjižnice, centra za domoznanstvo in specialne humanistične zbirke

PROGRAM POSVETA

- 8.00–9.00 Registracija udeležencev
9.00–9.10 Uvodni pozdrav
9.10–10.00 Podelitev Goropevškovih nagrad

1. sklop

- 10.00–11.15 **Milena Bon, dr. Klaudija Sedar:** Domoznanski projekti – uspeh sinergijskega sodelovanja in gradnik lokalne skupnosti
Mira Petrovič: Sodelovanje ptujske knjižnice s sorodnimi kulturnimi ustanovami – uspehi, izkušnje, izzivi
Svjetlana Ciglar: Naša knjižnica: doprinos knjižnice u formiranju kvartovskog identiteta
mag. Kristina Košič Humar: Povezovanje med knjižnico in šolajočo mladino kot utrditev in širjenje učnega procesa ter ozaveščanje identitet znotraj živega okolja knjižnice

- 11.15–11.45 Odmor

2. sklop

- 11.45–13.00 **Sašo Zagoranski:** Galis – dokumentacijski sistem
Srečko Maček, Karmen Kreže: Domoznanske zgodbe – vezi v času in prostoru: Primeri projektne partnerskega sodelovanja v Osrednji knjižnici Celje in Medobčinski splošni knjižnici Žalec
Mateja Kus: Toporišičevo leto – »leto« sodelovanj in povezovanj
mag. Nina Hriberšek Vuk: Povezovanje je ključ do uspeha: Mariborska knjižnica kot aktivna soustvarjalka lokalnega kulturnega dogajanja

- 13.30–15.00 Kosilo
15.00–18.00 Voden ogled po Ljubljani

Moderator posveta: Rok Dežman

PRISPEVKI

DOMOZNANSKI PROJEKTI – USPEH SINERGIJSKEGA SODELOVANJA IN GRADNIK LOKALNE SKUPNOSTI

Milena Bon, bibliotekarska specialistka

Narodna in univerzitetna knjižnica/Center za razvoj knjižnic, Turjaška 1, 1000 Ljubljana

e pošta: milena.bon@nuk.uni-lj.si

tel.: 01/58 61 313, <http://www.nuk.uni-lj.si>

dr. Klaudija Sedar, bibliotekarka

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10, 9000 Murska Sobota

e-pošta: klaudija.sedar@ms.sik.si

tel: 02/530 81 14, <http://www.ms.sik.si>

Izvleček:

Knjižnice z domoznansko dejavnostjo, ki se po zakonu (ZKnj-1, 2001) mora razvijati v vsaki splošni knjižnici, vse bolj stopajo izven knjižničnih zidov in s tem tudi na področje kulturne dediščine. K aktivnemu delovanju, prepoznavnosti in nenazadnje uspehu te dejavnosti pa lahko znatno pripomorejo domoznanski projekti, samostojni ali v sodelovanju s sorodnimi ustanovami, s katerimi se zakladi domoznanske dejavnosti predstavljajo tako v ožjem kot širšem kulturnem prostoru. Na podlagi rezultatov popisa domoznanske dejavnosti, stanje na dan 31. 12. 2016, je delovna skupina v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK) pozornost namenila tudi izvajanju in koordinaciji domoznanskih projektov v splošnih knjižnicah in v Univerzitetni knjižnici Maribor (UKM). Ugotavljamo, da vsaj en domoznanski projekt letno v sodelovanju z drugimi sorodnimi ustanovami pripravi 48 splošnih knjižnic od skupaj 58 in UKM, projekti pa tečejo v povezovanju in sodelovanju s številnimi in različnimi ustanovami, ki delujejo pretežno v lokalnem okolju, nekateri tudi z ustanovami izven območja njihove medobčinske mreže. Prav tako knjižnice prepoznavajo domoznanske projekte kot vse pomembnejši pozitiven učinek koordinacije in gradnje vezi za tesnejše medsebojno sodelovanje.

Ključne besede: splošne knjižnice, Univerzitetna knjižnica Maribor, domoznanska dejavnost, popis, domoznanski projekti

Abstract:

Libraries with a local studies activity, which according to the law (ZKnj-1, 2001) must be developed in every general library, are increasingly treaded outside the library walls and consequently also in the field of cultural heritage. Towards active functioning, visibility and, last but not least, to the success of this activity can be greatly contributed by local studies projects, independent, or in cooperation with related institutions, with which the treasures of local studies activities can be found represented both in the narrower and wider cultural space. Based on the inventory results of local studies activities on the 31. 12. 2016 the working group in National and University Library (NUL), has focused the attention on the implementation and coordination of local studies projects in public libraries and in University of Maribor Library (UML). We note that at least one local studies project, in cooperation with other similar institutions, prepares 48 general libraries out of a total of 58 and UKM, each year, and projects are in the process of connecting and cooperating with numerous and various institutions that operate predominantly in the local environment, some also with institutions outside the area their inter-municipal networks. Likewise, libraries recognize local studies projects as an increasingly important positive co-ordination effect and build bonds for closer interaction.

Keywords: *general libraries, University of Maribor Library, local studies activity, inventory, local studies projects*

1 POMEN DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI IN NARAVNI NAČINI POVEZOVANJA V LOKALNEM OKOLJU

Knjižnice (Kodrič-Dačić, 2012) so od nekdanj hranile gradivo, ki je dragoceno in izjemno zaradi svoje vsebine, izvora, načina izdelave ali starosti. To gradivo daje kulturni prestiž, ki sicer manjka knjižnicam, katerih fonde sestavlja predvsem sodobno gradivo. Premično kulturno dediščino hranijo predvsem (javni) muzeji, arhivi in knjižnice.

Kulturna dediščina (Peperko-Golob, 2011), ki jo ohranjajo knjižnice (knjižnične posebne zbirke, lokalne posebnosti, običaji in tradicija), je zanimiva in pomembna za ožje okolje, hkrati pa predstavlja del celotne narodne kulturne dediščine in identitete. Znanje o domu ob podpori dobro organiziranih in prepoznavnih knjižničnih zbirk je temeljna popotnica vsake sodobne knjižnice, ki se zaveda bistva in širine lastnega pos-

lanstva. Pri oživljanju in predstavljanju javnosti le-te pa je pomembno povezovanje s sorodnimi ustanovami in okoljem.

Poleg koordinacije zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva je digitalizacija ena od pomembnejših povezovalnih komponent splošnih knjižnic na večini območij osrednjih območnih knjižnic (OOK). Digitalne domoznanske zbirke so uporabnikom omogočile večjo dostopnost do gradiv, promocijo le-teh in tudi razvoj portalov in s tem uporabo knjižnice na daljavo.

Splošne knjižnice so ustanove, namenjene najširšemu krogu uporabnikov. Zadnja leta se članstvo počasi zmanjšuje, zato se morajo knjižnice vse bolj truditi, da pridejo do uporabnikov. Eden od načinov je omenjeni dostop na daljavo, drugi pa je v povezovanju in sodelovanju z lokalnimi partnerji v okolju, z namenom povečati vpliv znotraj skupnosti ter v vsakdanjem življenju svojih uporabnikov. Najbolj sorodne ustanove za sodelovanje so muzeji in arhivi, saj jih povezujejo isti cilji: vseživljenjsko učenje, ohranjanje in predstavljanje kulturne dediščine. Te institucije morajo igrati vlogo pri razvoju in vzdrževanju kulturne, družbene, izobraževalne in ekonomske blaginje za vse ciljne uporabnike (Yarrow, A., Clubb, B. and Draper, J. L., 2008). Hkrati navedene ustanove družijo dejstvo, da so najbolj zanesljiv vir informacij. Primerna in ljudem privlačna predstavitev lokalne kulturne dediščine z vzajemnim sodelovanjem kulturnih ustanov in drugih partnerjev pa dvigne pomen in ugled le-teh.¹

2 POMEMBNEJŠE PODLAGE ZA PODROČJE DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI

Zakon o knjižničarstvu (2001) v poglavju 1. Splošne knjižnice v 16. členu določa, da splošne knjižnice, ki izvajajo knjižnično dejavnost za prebivalstvo v svojem okolju, v okviru javne službe iz 2. člena tega zakona zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo. Za strokovno obdelavo in hranjenje nacionalno pomembnega domoznanskega gradiva splošne knjižnice upoštevajo navodila nacionalne knjižnice (24. in 33. člen). Ena od posebnih nalog OOK je koordiniranje zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva za svoje območje (27. člen). V 6. členu Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah (2003) je zapisano, da ima pod določenimi pogoji območna knjižnica tudi domoznansko zbirko za celotno območje ter da

¹ Primeri sodelovanj v tujini so navedeni v dokumentu IFLA: Public Libraries, Archives and Museums: Trends in Collaboration and Cooperation Alexandra Yarrow, Barbara Clubb and Jennifer-Lynn Draper for the Public Libraries Section Standing Committee, dostopno na <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/108.pdf>

seznanja uporabnike z drugimi domoznanskimi zbirkami (tudi v sorodnih kulturnih zavodih, zlasti muzejih in arhivih) na območju (12. člen). Nacionalna knjižnica pa strokovno koordinira izvajanje domoznanske dejavnosti (15. člen).

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) (12. člen) dopušča možnost organiziranja posebnih zbirk knjižničnega gradiva (omejitev 5000 enot gradiva) za opravljanja nalog na domoznanskem področju tudi za skupine uporabnikov s posebnimi potrebami, lahko tudi v sodelovanju z drugimi knjižnicami. Domoznansko gradivo mora biti postavljeno ločeno od ostalih delov knjižnične zbirke, tudi če ni organizirano v posebno zbirko (13. člen). Za opravljanje dodatnih nalog s področja domoznanske dejavnosti (iz 16. člena ZKnj) ima knjižnica še vsaj 0,32 strokovnega delavca.

Nova strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2018) opredeljujejo domoznansko dejavnost kot eno izmed vlog knjižnice, katere namen je podpora razumevanju, raziskovanju lokalne skupnosti in gradnji njene identitete, spodbujanje zanimanja za lokalno okolje, spodbujanje zavedanja pripadnosti lokalni skupnosti, skrb za ohranjanje vrednot lokalnega okolja. Knjižnica to izvaja s posredovanjem domoznanskega gradiva in informacij, z gradnjo informacijskih virov (leksikoni, bibliografije), digitalizacijo gradiva, z omogočanjem in spodbujanjem objavljanja domoznanskega gradiva na spletu, predstavljanjem gradiva, objavljanjem lastnih domoznanskih publikacij, ozaveščanjem o kulturni in naravni dediščini lokalne skupnosti in seznanjanjem z lokalnim dogajanjem, promoviranjem uporabe domoznanskega gradiva in storitev. Možne oblike dela so organizacija dogodkov z namenom ozaveščanja o pomenu kulturne in naravne dediščine ter zgodovine lokalne skupnosti, ozaveščanja o pomenu domoznanskega gradiva v knjižnici in motiviranja prebivalcev za zbiranje domoznanskega gradiva (predavanja na teme, povezane z lokalno skupnostjo, okrogle mize, organizacija prostovoljnega zbiranja gradiva itn.).

3 STANJE DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI, 31. 12. 2016 – IZPOSTAVLJENE UGOTOVITVE

Opravljanje vseh zakonskih nalog domoznanske dejavnosti v knjižnicah je predpogoj, da knjižnice svojim uporabnikom lahko zagotavljajo kakovostne informacije in so tako v lokalnem okolju prepoznavne kot zelo pomembne ustanove. Domoznanci iz OOK s koordinacijo Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK) so izvedli že več popisov stanja domoznanstva. Na zadnji anketni vprašalnik o domoznanski dejavnosti, stanje na dan

31. 12. 2016, ki ga je skupaj s strokovnimi izhodišči in metodologijo pripravila delovna skupina domoznancev iz OOK, so se prvič odzvale vse slovenske splošne knjižnice (10 OOK in 48 OK) in Univerzitetna knjižnica Maribor (UKM). Rezultati so pokazali, da slovenske splošne knjižnice, ki izvajajo knjižnično dejavnost za prebivalstvo v svojem okolju in UKM, v okviru javne službe iz 2. člena ZKnj-1 ter glede na 16. člen tega zakona zbirajo, obdelujejo, varujejo in posredujejo domoznansko gradivo in domoznanske informacije. Tudi zaposleni, ki se ukvarjajo z domoznansko dejavnostjo, se udeležujejo različnih strokovnih usposabljanj. Ugotovitve analize pa so, da obstajajo področja dela domoznancev, kjer bi domoznansko dejavnost lahko še izboljšali.

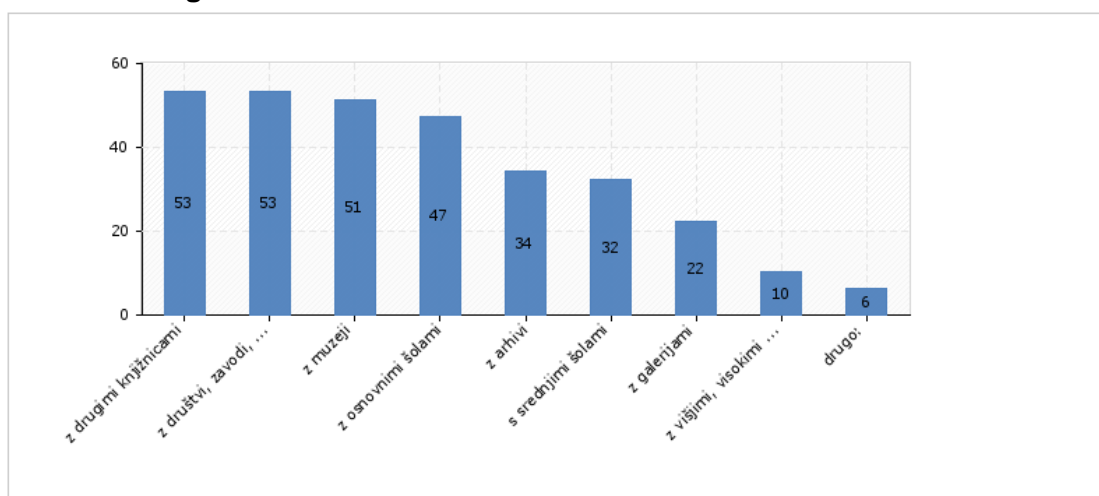
4 SODELOVANJE, ORGANIZIRANJE IN USKLAJEVANJE STROKOVNEGA DELA Z DRUGIMI SORODNIMI USTANOVAMI

Dokument Strategija razvoja splošnih knjižnic Slovenije 2013-2020 (Strateški cilj 3: pretok znanja) (Bon et al., 2012) daje poudarek izvajanju skupnih projektov, v katerih so partnerji različne ustanove in prav to je zelo dragocen način izmenjave znanja in izkušenj. Knjižnice to pridobijo s sodelovanjem z drugimi knjižnicami, še posebej pa z drugimi vrstami ustanov. Pri oblikovanju storitev in utrjevanju vloge in podobe v družbi je sodelovanje izkoristek potenciala zaposlenih in partnerstva na vseh ravneh ter med različnimi organizacijami na lokalnem, nacionalnem in mednarodnem nivoju. S tem so v veliko večji meri zagotovljeni različni viri (finančni, kadrovski, materialni), znanja in veščine, ki pripomorejo k sledenju storitev v današnji informacijski in globalni družbi. Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028) kot načelo odličnosti izpostavljajo politiko upravljanja partnerstev v lokalnem okolju, saj le-to glede na potrebe lokalne skupnosti izvaja in krepi knjižnično dejavnost, ob tem pa zasleduje cilje na različnih področjih delovanja (izobraževanje, kultura, kulturna dediščina, socialna vključenost).

Kot je ugotovljeno na podlagi analize popisa domoznanske dejavnosti, stanje na dan 31. 12. 2016,² splošne knjižnice sodelujejo, organizirajo in usklajujejo svoje strokovno delo z drugimi knjižnicami in z drugimi ustanovami (Grafikon).

² Anketnim vprašalnikom preko spletnega orodja za anketiranje 1Ka.

Grafikon 1: Število splošnih knjižnic, ki sodelujejo, organizirajo in usklajujejo strokovno delo z drugimi sorodnimi ustanovami

Pri svojem delu se splošne knjižnice v največji meri povezujejo in sodelujejo z drugimi knjižnicami (53 od 58 splošnih knjižnic oziroma 91 %). Ostali večinski partnerji so različna društva, zavodi, združenja in lokalne skupnosti. To je spodbudno, saj s tem prispevajo k informiranju in seznanjanju o dogodkih in dogajanju na območju in v lokalnem okolju. Sledi sodelovanje, organiziranje in usklajevanje strokovnega dela z muzeji (51 od 58 splošnih knjižnic oziroma 88 %), z osnovnimi šolami (47 od 58 splošnih knjižnic oziroma 81 %), z arhivi (34 od 58 splošnih knjižnic oziroma 59 %) in srednjimi šolami (32 od 58 splošnih knjižnic oziroma 55 %). Povezovanje, sodelovanje in usklajevanje strokovnega dela v nekoliko manjši meri poteka z galerijami (22 od 58 splošnih knjižnic oziroma 38 %) in z višjimi in/ali visokimi šolami (10 od 58 splošnih knjižnic oziroma 17 %). Z vsemi navedenimi sorodnimi ustanovami sodeluje, organizira in usklajuje strokovno delo tudi UKM.

Nekatere splošne knjižnice (6/58) in UKM se pri svojem strokovnem delu povezujejo še z drugimi ustanovami. Predvsem so to knjižnice, ki delujejo na obmejnih območjih in je to mednarodno sodelovanje. Prav tako poteka sodelovanje z Ljudskimi univerzami, ZRC SAZU in NUK. Sodelovanje z akademsko skupnostjo ima posebno dodano vrednost, saj prinaša predvsem visoko strokovno znanje, kot navaja Resman (2005).

Preglednica 1: Ustanove po območjih, s katerimi sodelujejo knjižnice

Sorodne ustanove Območja število knjižnic	k nj iž ni ce	muzeji	arhi vi	galeri- je	Osnovne šole	Srednje šole	višje, visoke šole	Društva, zavodi	drugi
Celjsko (12)	11	11	8	7	11	5	2	11	1
Dolenjsko (9)	7	9	3	3	9	5	0	9	1
Gorenjsko (5)	5	4	1	0	3	2	1	4	1
Goriško (4)	4	4	4	1	2	2	0	3	0
Koroško (4)	4	4	2	3	2	3	1	3	1
Obalno-kraško (6)	6	5	3	3	5	5	3	6	2
Osrednjeslovensko (9)	7	8	5	1	7	3	1	9	0
Pomursko (4)	4	3	3	3	3	3	2	3	0
Spodnjepodravsko (2)	2	2	2	0	2	2	0	2	0
Štajersko (3)	3	1	3	1	3	2	0	3	0
Skupaj (58)	53	51	34	22	45	32	10	53	6

Z vsako izmed ustanov ne sodeluje vsaka splošna knjižnica (1). Tudi z drugimi knjižnicami ne (1 s Celjskega območja, 2 z Dolenjskega in 2 z Osrednjeslovenskega – vse so osrednje knjižnice (OK)), kar je dejansko ena od razvojnih poti knjižnične dejavnosti in na čemur bi moralo temeljiti tudi poslanstvo posamezne knjižnice. To stanje ne govori v korist OOK, ki imajo to zakonsko nalogo in je na njih delež soodgovornosti pri povezovanju, sodelovanju in usklajevanju strokovnega dela z OK. Poudariti pa velja povezovanje KAM – knjižnice, arhivi, muzeji, ki je po Resman (2005) naravno, samoumevno in nujno.

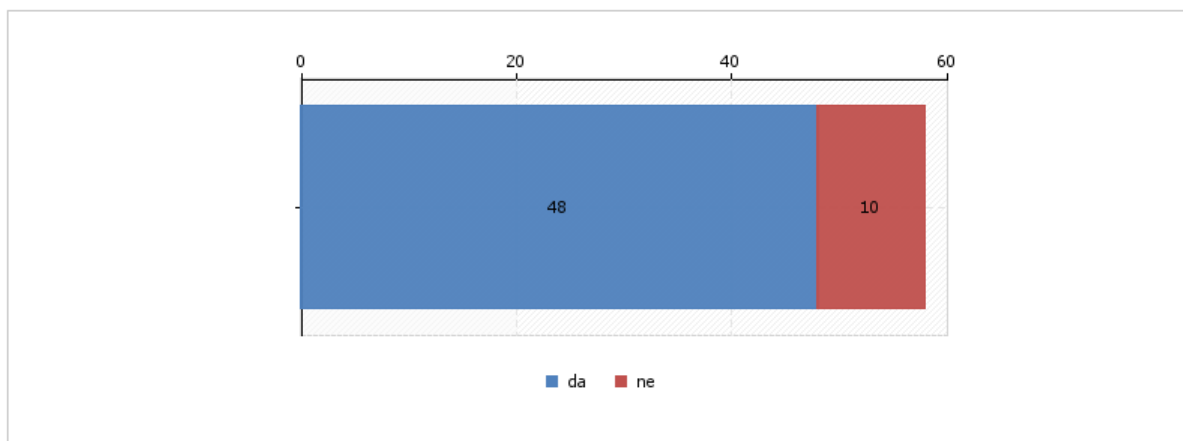
Splošne knjižnice v veliko večji meri sodelujejo z muzeji kot z arhivi, z obema ustanovama sodeluje vseh deset OOK. Z muzeji ne sodeluje 7 od 48 OK in z arhivi 24 od 48 OK. Z vsemi tremi ustanovami KAM sodelujejo le vse knjižnice na Goriškem in Spodnjepodravskem območju.

Spodbujanje branja ter razvoj bralne kulture in (pred)bralne pismenosti je na pomembnem mestu med knjižničnimi vlogami v novih strokovnih priporočilih in standardih (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2018)). Žal, sodelovanje splošnih knjižnic z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami ni na zadovoljivi ravni.

5 PRIPRAVA DOMOZNANSKIH PROJEKTOV NA LETNI RAVNI V SODELOVANJU Z DRUGIMI SORODNIMI USTANOVAMI

Domoznanska dejavnost je postala vse pomembnejši del splošnih knjižnic, zato ne preseneča množica projektov, ki so domoznansko naravnani in namenjeni širši javnosti ter se izvajajo v sodelovanju z drugimi sorodnimi ustanovami. Partnerstvo in sodelovanje (Resman, 2005) je osnova za oblikovanje domoznanske zbirke. Način predstavitve zbirke pa je eden od kazalcev uspešnosti, ki se povečuje s strokovnim sodelovanjem in povezovanjem s sorodnimi zavodi.

Grafikon 2: Število splošnih knjižnic, ki na letni ravni pripravijo vsaj en domoznanski projekt v sodelovanju z drugimi sorodnimi ustanovami.

Na letni ravni pripravi 48 od 58 splošnih knjižnic (oziroma 83%) in UKM vsaj en domoznanski projekt v sodelovanju z drugimi sorodnimi ustanovami. Domoznanski projekti tečejo večinoma v sodelovanju s številnimi in različnimi ustanovami v lokalnem okolju (vseh 10 OOK in 38 od 48 OK), nekatere knjižnice pa sodelujejo z ustanovami tudi izven območja svoje medobčinske mreže. Vse knjižnice na Gorenjskem in Koroškem območju izvajajo domoznanske projekte, medtem ko na preostalih območjih vsaj po ena knjižnica teh ne izvaja.

Preglednica 2: Območja s številom knjižnic, ki ne pripravljajo domoznanskih projektov z drugimi sorodnimi ustanovami

Območje	Število knjižnic
Celjsko	2
Dolenjsko	1
Goriško	1
Obalno-kraško	1
Osrednjeslovensko	2
Pomursko	1
Spodnjepodravsko	1
Štajersko	1

UKM pripravlja vsaj en domoznanski projekt v sodelovanju, najpogosteje z Mariborsko knjižnico, muzejem in NUK-om.

Področja sodelovanja 48 knjižnic po območjih (10 OOK in 38 OK) in UKM prikazujemo v preglednici (preglednica 3).

Preglednica 3: Sodelovanje z drugimi sorodnimi ustanovami pri domoznanskih projektih po območjih OOK

Območje	Področja sodelovanja z ustanovami pri domoznanskih projektih
Celjsko (10/12)	<ul style="list-style-type: none"> - zbiranje in objava domoznanskih vsebin na različnih portalih, npr. Kamra - priprava biografskih gesel za biografski leksikon v elektronski obliki - razstavna dejavnost - (so)organizacija domoznanskih prireditev (literarni/pogovorni večeri, predavanja, domoznanski krožki, prireditve, Dnevi evropske kulturne dediščine (DEKD)) - domoznanska bibliopedagoška dejavnost (domoznanski kvizi, prireditve)
Dolenjsko (8/9)	<ul style="list-style-type: none"> - (so)organizacija domoznanskih prireditev (strokovna srečanja, prireditve, DEKD) - založniška dejavnost - domoznanska bibliopedagoška dejavnost - razstavna dejavnost - zbiranje in objava domoznanskih vsebin na različnih portalih - raziskovalno delo - promocija domoznanske dejavnosti (zbirk, gradiva) - zbiranje domoznanskega gradiva

Območje	Področja sodelovanja z ustanovami pri domoznanskih projektih
Gorenjsko (5/5)	<ul style="list-style-type: none"> - razstavna dejavnost - domoznanska bibliopedagoška dejavnost - (so)organizacija domoznanskih prireditev (DEKD) - zbiranje domoznanskega gradiva - zbiranje in objava domoznanskih vsebin na različnih portalih - priprava biografskih gesel za biografski leksikon v elektronski obliki
Goriško (3/4)	<ul style="list-style-type: none"> - razstavna dejavnost - zbiranje in objava domoznanskih vsebin/spominov na različnih portalih - raziskovalno delo - (so)organizacija domoznanskih prireditev (kulturna in tehnična dediščina)
Koroško (4/4)	<ul style="list-style-type: none"> - domoznanska bibliopedagoška dejavnost - (so)organizacija domoznanskih prireditev - razstavna dejavnost - izobraževanje uporabnikov - zbiranje in objava domoznanskih vsebin na različnih portalih - promocija domoznanske dejavnosti (zbirk)
Obalno-kraško (5/6)	<ul style="list-style-type: none"> - razstavna dejavnost - domoznanska bibliopedagoška dejavnost - (so)organizacija domoznanskih prireditev (literarni večeri, domoznanski večeri, okrogle mize, DEKD) - promocija domoznanske dejavnosti (vsebin, oddelka, gradiva) - zbiranje in objava domoznanskih vsebin na različnih portalih, npr. Kamra - priprava biografskih gesel za biografski leksikon v elektronski obliki - zbiranje domoznanskega gradiva - strokovna domoznanska pomoč, svetovanje
Osrednjeslovensko (7/9)	<ul style="list-style-type: none"> - razstavna dejavnost - (so)organizacija domoznanskih prireditev (simpoziji, DEKD) - zbiranje domoznanskega gradiva/vsebin - domoznanska bibliopedagoška dejavnost - priprava biografskih gesel za biografski leksikon v elektronski obliki - založniška dejavnost - digitalizacija - promocija domoznanske dejavnosti
Pomursko (3/4)	<ul style="list-style-type: none"> - razstavna dejavnost - založniška dejavnost - domoznanska bibliopedagoška dejavnost - strokovna domoznanska pomoč, svetovanje - (so)organizacija domoznanskih prireditev (predstavitev lokalnih literarnih ustvarjalcev)
Spodnjepodravsko (1/2)	<ul style="list-style-type: none"> - (so)organizacija domoznanskih prireditev - razstavna dejavnost - zbiranje in objava domoznanskih vsebin na različnih portalih, npr. Kamra

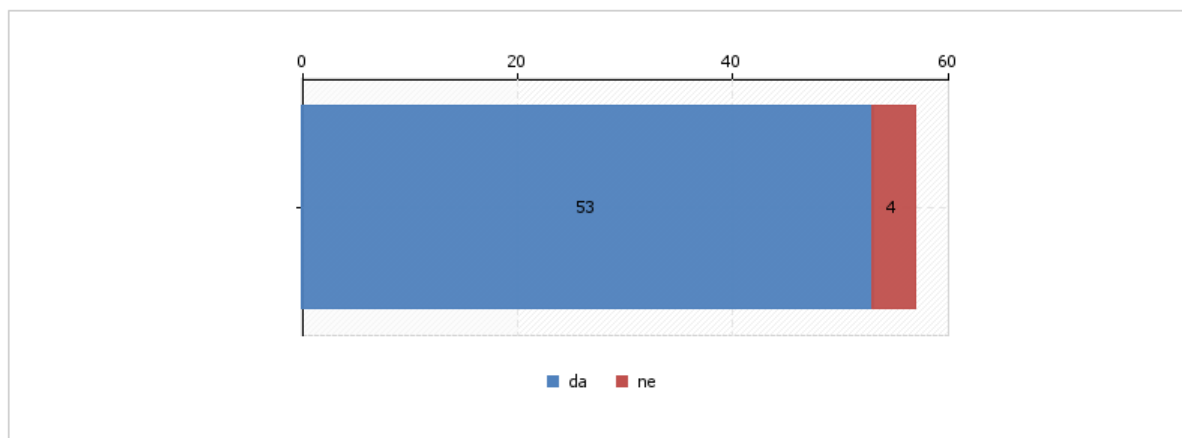
Območje	Področja sodelovanja z ustanovami pri domoznanskih projektih
Štajersko (2/3)	<ul style="list-style-type: none"> - (so)organizacija domoznanskih prireditev (domoznanski posveti) - domoznanski zgodovinski projekti - digitalizacija - domoznanska bibliopedagoška dejavnost
UKM	<ul style="list-style-type: none"> - razstavna dejavnost - strokovni posveti - strokovna domoznanska pomoč, svetovanje (obdelava rokopisnega gradiva, posebne zbirke, kulturna dediščina)

Splošne knjižnice domoznanske projekte pripravljajo v sodelovanju z drugimi sorodnimi ustanovami na več in različnih področjih. Večinoma to sodelovanje poteka kot (so)organizacija domoznanskih prireditev, pri oblikovanju Digitalne knjižnice Slovenije (dLib.si), pripravi razstav, bogatenju knjižničnega domoznanskega fonda, bodisi z gradivom ali vsebinami, ki so izvrsten material za promocijo domoznanske dejavnosti posamezne knjižnice in posledično tudi območja. Sodelovanje prav tako poteka na področju domoznanske bibliopedagoške dejavnosti, založniške dejavnosti, s katerimi se domoznanski zakladi s pisano besedo približujejo tudi širši kulturni javnosti. Dobro so zastopani tudi projekti, ki so vezani na strokovno svetovanje s področja domoznanske dejavnosti, pri čemer je zelo pomembna ustrezna strokovna usposobljenost kadra. Sodelovanje z drugimi kulturnimi ustanovami je navsezadnje neizogibno pri vzpostavljanju strokovnih vezi ter širjenju vloge in pomena knjižnice kot tudi pri približevanju kulturne dediščine, ki nas povezuje v vsej svoji raznolikosti.

6 UČINKI KOORDINACIJE DOMOZNANSKE DEJAVNOSTI KNJIŽNIC NA OBMOČJU

OOK koordinirajo, povezujejo in usmerjajo, spodbujajo razvoj in izmenjavo dobrih praks na področju domoznanske dejavnosti v sodelovanju s koordinacijo na nacionalni ravni. Pripravljajo strokovna izobraževanja glede na potrebe OK na območju in seznanjajo z novostmi po svojih območjih.

Grafikon 3: Število splošnih knjižnic, ki na letni ravni pripravijo vsaj en domoznanski projekt v sodelovanju z drugimi sorodnimi ustanovami.

53 od 58 slovenskih splošnih knjižnic (93 %) in UKM je mnenja, da ima koordinacija domoznanske dejavnosti pozitivne učinke na izvajanje domoznanske dejavnosti v knjižnicah na območju. 4 od 58 knjižnic (7 %) učinkov koordinacije domoznanske dejavnosti ne prepozna kot pozitivne. Le ena OK pa se ni opredelila glede učinkov koordinacije domoznanske dejavnosti, ki jo izvajajo OOK.

49 splošnih knjižnic in UKM so pojasnile pozitivne učinke koordinacije domoznanske dejavnosti (preglednica 4). Pojasnila niso podale 4 splošne knjižnice (po 1 s Celjskega, Dolenjskega, Osrednjeslovenskega in Pomurskega območja).

Preglednica 4: Pozitivni učinki koordinacije domoznanske dejavnosti OOK na območju in v UKM

Območje s številom knjižnic	Pozitivni učinki koordinacije domoznanske dejavnosti OOK na območju
Celjsko (10/12)	<ul style="list-style-type: none"> - dostopnost digitalnih vsebin preko portalov dLib, Kamra, biografski leksikon - možnost posveta, strokovna pomoč - enotna merila in smernice pri razvoju domoznanske dejavnosti - izvajanje skupnih domoznanskih projektov - usmerjanje in spodbujanje razvoja domoznanske dejavnosti v knjižnicah na območju - seznanitev z novostmi, izmenjava izkušenj, novih idej - skrb za ohranjanje kulturne dediščine in njeno promocijo
Dolenjsko (8/9)	<ul style="list-style-type: none"> - dostopnost gradiva (Kamra, dLib) - koordinacija pri oblikovanju domoznanskih zbirk na območju - skupni domoznanski projekti (spletni portali, digitalizacija) - spodbujanje razvoja domoznanstva, podpora, izobraževanje - večji pretok znanja in izkušenj

Območje s številom knjižnic	Pozitivni učinki koordinacije domoznanske dejavnosti OOK na območju
Gorenjsko (5/5)	<ul style="list-style-type: none"> - skupni domoznanski projekti (portali, razstave, zbiranje spominov) - večja promocija domoznanske dejavnosti na območju - nastanek relevantnih zbirk gradiva celotne regije - pomoč knjižnicam območja, smernice pri razvoju domoznanske dejavnosti - strokovna pomoč, izmenjava znanja, izkušenj - bolj usklajeno izvajanje domoznanske dejavnosti
Goriško (3/4)	<ul style="list-style-type: none"> - skupni domoznanski projekti (digitalizacija) - možnost posvetovanja - pokritost območja
Koroško (4/4)	<ul style="list-style-type: none"> - zagotavljanje splošne dostopnosti knjižničnega gradiva in informacij, storitev za uporabnike - povezovanje kulture, njenega ohranjanja, predstavljanja in širjenja - povezovanje s sorodnimi ustanovami, z uporabniki - ohranjanje kulturne dediščine, krepitev identitete lokalnega prostora, ki predstavlja naše poslanstvo in vizijo - skupni domoznanski projekti - pokritost območja - strokovna pomoč
Obalno-kraško (6/6)	<ul style="list-style-type: none"> - usklajevanje, načrtovanje in sodelovanje v smislu: "skupaj smo močnejši" - skupni domoznanski projekti - strokovna pomoč, povezovanje in sodelovanje, izmenjave dobrih praks - razvoj domoznanske dejavnosti - bolj usklajeno, usmerjeno delo
Osrednjeslovensko (6/7)	<ul style="list-style-type: none"> - skupni domoznanski projekti (digitalizacija) - izmenjava dobrih praks - strokovna pomoč, izobraževanje - pokritost območja - večja prepoznavnost domoznanske dejavnosti
Pomursko (2/4)	<ul style="list-style-type: none"> - možnost posveta, strokovna pomoč - izmenjava dobrih praks - večje sodelovanje zaposlenih, ki se ukvarjajo z domoznansko dejavnostjo
Spodnjepodravsko (2/2)	<ul style="list-style-type: none"> - spodbujanje k razvoju in zavedanju o pomenu domoznanstva - skupni domoznanski projekti (digitalizacija) - večja strokovnost
Štajersko (3/3)	<ul style="list-style-type: none"> - smernice pri razvoju domoznanske dejavnosti - seznanitev z novostmi, izmenjava izkušenj, izobraževanja - razvoj domoznanske dejavnosti
UKM	<ul style="list-style-type: none"> - sodelovanje z OK

Splošne knjižnice poudarjajo zelo podobne pozitivne učinke koordinacije OOK, in sicer:

- dostopnost gradiva na spletnih portalih,
- koordinacija pri oblikovanju domoznanskih zbirk na območju,
- skupni domoznanski projekti (spletni portali, digitalizacija),
- spodbujanje razvoja domoznanstva, strokovna pomoč, izobraževanje,
- večji pretok znanja, izmenjava izkušenj ...

4 OK pozitivnih učinkov koordinacije ne prepoznavajo. Menijo, da jih je premalo oziroma se kažejo v glavnem le v obliki strokovne pomoči.

Učinki koordinacije domoznanske dejavnosti so na zadovoljivi ravni in sledijo zakonskim določilom, bo pa v prihodnje potrebno to nalogo jasneje in določneje definirati, saj je v dosednji obliki naloga kot taka izražena presplošno. Dopolnjena bi lahko pomembno in v večji meri prispevala k bolj koherentnemu toku pri koordinaciji domoznanske dejavnosti. Prav koordinacija in sodelovanje sta namreč lahko ključna elementa za enakomernejši razvoj domoznanske dejavnosti v splošnih knjižnicah.

7 ZAKLJUČEK

Na podlagi ugotovitev analize obsežnega popisa stanja domoznanske dejavnosti so podane možnosti za izboljšanje izvajanja domoznanske dejavnosti. Predstavljene so oblike sodelovanja in načini za snovanje programov dela knjižnic za področje domoznanske dejavnosti. Vedno pa je najprej treba izpolniti osnovne zakonske naloge, da se dejavnost nadgrajuje in razvija ter širi. Dobra strokovna podlaga za izvajanje domoznanske dejavnosti so nova strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice. Če se splošna knjižnica odloči izvajati vlogo proaktivne knjižnice na področju domoznanske dejavnosti, bo poskrbela za podporo razumevanju, raziskovanju lokalne skupnosti in gradnji njene identitete, za spodbujanje zanimanja za lokalno okolje, za spodbujanje zavedanja pripadnosti lokalni skupnosti in skrbela za ohranjanje vrednot lokalnega okolja. In kot taka bo knjižnica sidro lokalnega okolja.

Knjižnice se povezujejo in usmerjajo, spodbujajo razvoj in izmenjavo dobrih praks, si prizadevajo za strokovna izobraževanja in seznanitev z novostmi na področju domoznanske dejavnosti na nacionalni ravni. Ključ povezovanja so v največji meri domoznanski projekti, s katerimi so knjižnice učinkovito nadgradile svoje dosedanje storitve, obogatile knjižnično dejavnost in postale dostopnejše tudi izven knjižničnih zidov. Pri pripravi zakonskih določil v prihodnje si tako domoznanski projekti absolutno zaslužijo

jo posebno obravnavo in pozornost, saj so odličen primer dobre prakse, kako z domoznansko dejavnostjo doseči čim več uporabnikov ter zadovoljiti potrebe in želje lokalne skupnosti, kako se povezati z vsemi lokalnimi partnerji in celostno predstavljati lokalno zgodovino, da postane domoznanska dejavnost paradni konj vsake knjižnice.

Dober primer širšega strokovnega sodelovanja in povezovanja je na sosednjem Hrvaškem, kjer seminarji AKM (Arhivi-knjižnice-muzeji) potekajo od leta 1997. Zanimivo je, da sodelovanja ni spodbudila le splošna zavest o sodelovanju na področju kulture, temveč tudi potreba povezovanja pri uporabi sodobne informacijske tehnologije, ki preseneča s svojimi možnostmi (Šuštar, 2011). Tudi v slovenskem prostoru je bilo na to tematiko že nekaj razprav in zborovanj (Osrednja knjižnica Celje), a sodelovanje še ni steklo na pričakovani ravni. Tu so še odprte možnosti.

VIRI IN LITERATURA

Bon, M. et al. (2012). *Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013-2020*. Grosuplje: Združenje splošnih knjižnic Slovenije.

Kodrič-Dačić, E. (2012). Pisna kulturna dediščina v knjižnicah v luči aktualnih predpisov. *Knjižnica*, 56(4), 17-45.

Peperko-Golob, D. (2011). »Ljubo doma, kdor ga pozna: prispevek na konferenci« *Strokovno srečanje z mednarodno udeležbo Knjižnica - igrišče znanja in zabave: Znanje o domu in kulturni zakladi, skriti v knjižnicah*. (7 ; 2011 ; Otočec).

Poličnik-Čermelj, T., Malešič, J. (2010). *Oprema knjižničnega gradiva na primerih kulturne dediščine NUK*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah. (2003). Uradni list RS, št. 88.

Pridobljeno 25. 7. 2018 s spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200388&stevilka=4079>

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe in spremembe. (2003). *Uradni list RS*, št. 88/03 in spremembe 70/08, 80/12.

Pridobljeno 25. 7. 2018 s spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200373&stevilka=3540>

Resman, S. (2005). Digitalna domoznanska zbirka. *Knjižnica*, 49(3), 39-52.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028).

Pridobljeno 25. 7. 2018 s spletne strani:

http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Direktorat_za_kulturno_dediscino/Knjiznicna_dejavnost/2018/NSKD_PRIPOROCILA_splosne_knjiznic_e_2018-2028_objava.pdf

Šuštar, B. (2011). »Kje so meje, pregrade« za prizadevanja arhivov, muzejev, knjižnic pri varovanju skupne kulturne dediščine. *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike*. Maribor: Pokrajinski arhiv. Str. 15-29.

Yarrow, A., Clubb, B. and Draper, J. L. (2008). *Public Libraries, Archives and Museums, Public Libraries, Archives and Museums: Trends in Collaboration and Cooperation*. The Hague, IFLA Headquarters. (IFLA Professional Reports: 108).

Pridobljeno 27. 7. 2018 s spletne strani:

<https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/108.pdf>

Zakon o knjižničarstvu. (2001). *Uradni list RS*, št. 87 in spremembe 92/2015.

Pridobljeno 25. 7. 2018 s spletne strani:

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200187&stevilka=4446>

SODELOVANJE PTUJSKE KNJIŽNICE S SORODNIMI KULTURNIMI USTANOVAMI – USPEHI, IZKUŠNJE, IZZIVI

Mira Petrovič, višja bibliotekarka

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, Prešernova 33–35, SI - 2250 Ptuj

e-pošta: mira.petrovic@knjiznica-ptuj.si,

tel.: +386 2 77 14 806, <https://www.knjiznica-ptuj.si/>

Izvleček

Ptujska knjižnica, ki hrani pomembno pisno dediščino in že več desetletij izvaja domoznansko dejavnost na območju Spodnjega Podravja, v lokalnem okolju sodeluje tako s sorodnimi kulturnimi ustanovami (knjižnicami, muzeji, arhivi), kakor tudi s šolami, društvi ter posamezniki. Ob realizaciji številnih projektov se je pokazalo, da je sodelovanje in povezovanje različnih deležnikov in na različnih ravneh ključnega pomena za uspeh. Dva odmevna projekta, ki sta v zadnjih letih povezala večje število partnerjev v lokalnem okolju ter v Sloveniji in izven nje, sta projekt Zapuščina Štefke Cobelj, s katerim se je ptujska knjižnica leta 2012 vključila v evropski kulturni projekt Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture, in mednarodno odmeven projekt izdaje faksimila in spremne študije dragocene knjige Gratae posteritati (1560). Avtorica prispevka, ki je oba projekta (so)vodila, predstavlja izkušnje knjižnice pri obeh projektih in kako se je knjižnica posledično promovirala tudi kot pomembna hraniteljica pisne dediščine.

Ključne besede: *Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, kulturne ustanove, sodelovanje, projekti*

Abstract

The Ptuj Library, which keeps important written materials and has been conducting local studies for the Spodnje Podravje region for decades, frequently works with similar cultural institutions (libraries, museums, archives), as well as schools, associations and individuals from the local community. Several realized projects have shown that collaboration and cooperation between stakeholders at different levels is essential for success. Two noticeable projects that brought together many partners at the local, national and international level, are the Inheritance of Štefka Cobelj, which was the library's contribution to the Maribor 2012 – European Capital of Culture project,

and the internationally acclaimed project of publishing the facsimile of Gratae Posteritatis from 1560 and the accompanying study. The author of this paper, who (co)managed both projects, writes about the lessons learned in the process, and how the library subsequently promoted itself as an important keeper of written heritage.

Keywords: *Ivan Potrč Library Ptuj, cultural institutions, collaboration, projects*

1 UVOD: KULTURNE USTANOVE – ZAVEZNIKI ALI KONKURENTI?

Povezovanje kulturnih ustanov, zlasti knjižnic, arhivov in muzejev, ni nekaj novega, vendar postaja v današnji družbi vse bolj pomembno in celo nujno (Perko, 2014, str. 109). Čeprav je odnose med njimi vrsto let zaznamovalo vprašanje razmejitve arhivskega, knjižničnega in muzejskega gradiva ter iskanje odgovorov za reševanje konkretnih vprašanj zakonodaje in prakse (Šuštar, 2011, str. 17) in so ta vprašanja muzealce, arhiviste in bibliotekarje večkrat razdelila ter povzročila medsebojno nezaupanje in nezadovoljstvo (Jenko, 2004, str. 313), so končno prevladali spravljivi toni in pozivi k sodelovanju ustanov, ki hranijo skupno kulturno dediščino. Kljub temu so bila sodelovanja omejena bolj na razstavne projekte kot pa na sodelovanje pri urejanju, zbiranju in odkupih gradiva (Šuštar, str. 25), saj so vse tri stroke oblikovale tudi svoje lastne dokumentacijske sisteme.

Zaradi narave gradiva, ki ga hranijo, so si sorodni zlasti arhivi in knjižnice, ki hranijo pisno kulturno dediščino. Čeprav sta obe stroki na nacionalni ravni oblikovali svoje popise neodvisno ena od druge, predstavniki obeh strok ves čas razmišljajo o možnostih sodelovanja pri obdelavi gradiva, ki bi ga lahko obravnavali kot knjižničnega ali kot arhivskega, kar bi bilo koristno za obe stroki, predvsem pa za uporabnike gradiva (Semlič Rajh, Šauperl, 2009, str. 62). Z zornega kota knjižnic, ki hranimo tovrstno gradivo, bi bila z arhivi koristna strokovna izmenjava znanja in izkušenj pri obdelavi, varovanju in uporabi rokopisnega gradiva, drobnih tiskov in zapuščin, kar v knjižnicah še ni dovolj dorečeno, morda tudi pri vprašanjih trajne hrambe domoznanskega gradiva, izvorno nastalega v e-obliki. Slednje je tema, s katero smo se v splošnih knjižnicah šele pričeli ukvarjati.

Sodelovanje med kulturnimi ustanovami je nov zagon dobilo v času sodobne informacijske tehnologije, ko so le-te začele iskati možnosti za predstavitev svojih vsebin v digitalnem okolju. Splošne knjižnice smo privlačno mesto zanje ponudile z vzpostavitvi-

jo spletnega portala Kamra, ki je bil zasnovan regijsko in s ciljem, da bo na enem mestu združeval digitalizirane vsebine s področja domoznanstva v knjižnicah in drugih lokalnih kulturnih ustanovah. Po dobrem desetletju dela v praksi ugotavljamo, da smo na Kamri ustvarili veliko dobrih zgodb, ob tem pa spletli nove vezi med partnerji v lokalnem okolju in širše. Seveda pa se je potrebno zavedati, da novi koncepti sodelovanja prinašajo tudi pomisleke. Tako smo npr. na zelo pozitiven odziv naleteli med društvi in posamezniki, bolj zadržani pa so ostali v nekaterih profesionalnih kulturnih ustanovah, muzejih in arhivih, ki imajo svoje lastne »stanovske« rešitve za predstavitev gradiva na spletu in imajo zato pomisleke glede objav na portalu, ki ga prepoznajo v prvi vrsti kot knjižničnega. In to kljub dejstvu, da se v muzejih, arhivih in knjižnicah že vrsto let zavedajo potrebe po sodelovanju namesto konkurence in poudarjajo velik pomen digitalnega dostopa do gradiva (Šuštar, 2011, str. 1). Dodaten zadržek za objavo gradiva v digitalni obliki prinaša žal tudi vse bolj razširjena praksa neprimerne uporabe digitaliziranih dokumentov, ki ne upošteva avtorskih in sorodnih pravic. Manj zaželeno posledica uspešne digitalizacije gradiv je tudi upad fizičnega obiska v domoznanskih zbirkah, ki ga v knjižnicah že opažamo. Za ohranitev lastnega statusa in tesno sodelovanje z okoljem bomo morali zato v prihodnje najti ustrezne odgovore tudi na področju ozaveščanja javnosti in vrednotenja našega dela (Doberšek, 2016, str. 24).

2 SODELOVANJE PTUJSKE KNJIŽNICE S SORODNIMI KULTURNIMI USTANOVAMI

Ptujska knjižnica, ki hrani pomembno pisno dediščino in že več desetletij izvaja domoznansko dejavnost na območju Spodnjega Podravja, v lokalnem okolju sodeluje tako s sorodnimi kulturnimi ustanovami (knjižnicami, muzeji, arhivi), kakor tudi s šolami, društvi ter posamezniki.

Med pomembnejšimi partnerji knjižnice sta Pokrajinski muzej Ptuj Ormož in Zgodovinski arhiv na Ptuju, oba hranitelja pomembne kulturne dediščine. Knjižnice, arhivi in muzeji imajo pogosto skupne korenine, tako tudi tri ptujske kulturne ustanove povezuje zgodovina Muzejskega društva Ptuj, ustanovljenega leta 1893. Ob muzeju tudi knjižnica³ in arhiv⁴ iščeta korenine nastanka in formiranja svojih starejših fondov ter

³ Začetki današnje Knjižnice Ivana Potrča segajo v prva leta po drugi svetovni vojni, ko sta bili na Ptuju ustanovljeni Mestna knjižnica in čitalnica (1945) in Študijska knjižnica (1948). Osnovni knjižni fond Študijske knjižnice so sestavljale knjige iz knjižnic Muzejskega društva v Ptuju in ptujske gimnazije ter knjige narodne imovine. Obe knjižnici sta se leta 1958 združili v Ljudsko in študijsko knjižnico, ki se je leta 1993 po pisatelju Ivanu Potrču (1913–1993) preimenovala v Knjižnico Ivana Potrča Ptuj.

zbirk prav v Muzejskem društvu (Jereneč in Hernja Masten, 2006, str. 5). Iz teh skupnih temeljev in na podlagi sorodnih nalog, ki si jih delimo ustanove, je zraslo partnerstvo, ki se odraža na uspešno realiziranih skupnih projektih. Vse od začetkov poteka sodelovanje pri izmenjavi informacij, pri pripravi publikacij, ob razstavah in prireditvah. V okviru svojih območnih nalog knjižnica seznanja uporabnike z domoznanskimi zbirkami v muzeju in arhivu, seveda pa smo to počeli tudi že prej, saj se zbirke v vseh treh ustanovah vsebinsko povezujejo in dopolnjujejo. Tudi kolegi v arhivu in muzeju so se vedno zanimali za gradivo iz ptujske knjižnice, ga uporabljali, predstavljali in skušali tudi evidentirati. Tako je bil že leta 1985 del neknižnega gradiva iz knjižnice vključen v popis arhivskega gradiva v Vodniku po fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva na Ptuju. Tudi kasneje so, skladno z strokovnimi razpravami v arhivskih krogih, ptujski arhivisti pozornost posvečali arhivskemu gradivu v ptujskih kulturnih ustanovah, torej tudi v knjižnici, s priporočili, da je potrebno gradivo urejati in hraniti po arhivskih načelih in zagotoviti njegovo javno dostopnost (Jurkovič, 2000, str. 58). V knjižnici, kjer isto gradivo obravnavamo kot knjižnično gradivo, smo se odločili za popisovanje v sistemu COBISS, vendar se še danes prav pri obdelavi tega gradiva soočamo s številnimi vprašanji. Arhivi so medtem velike korake v smeri dostopnosti do popisanega arhivskega gradiva naredili s podatkovno zbirko SIRAnet, ki omogoča dostop tudi preko svetovnega spleta, muzeji pa z uporabo informacijskega sistema Galis. Pomembno je, da znamo knjižničarji poiskati in najti podatke tudi v tovrstnih dokumentacijskih sistemih, ob tem pa ostajata še vedno nenadomestljiva osebni nasvet in pomoč kolega arhivarja oz. kustosa v muzeju. Ker je naša knjižnica po dogovoru med osrednjimi območnimi knjižnicami prevzela nosilno vlogo na področju domoznanske dejavnosti in postala center za koordinacijo domoznanske dejavnosti, v prihodnje načrtujemo tesnejše sodelovanje s ptujskim in ostalimi slovenskimi arhivi tudi na področju izmenjave izkušenj in dobrih praks pri obdelavi gradiva in varovanju ter prezentaciji pisne dediščine, ki jo hranijo tako arhivi kot knjižnice, pa tudi pri pridobivanju specialnih znanj s področja arhivistike. V knjižnicah, kjer hranimo tudi gradivo v drugih jezikih (latinščina, stara nemščina itd.) in pisavah (gotica), si želimo praktičnih izobraževanj tudi na področju tovrstnih znanj, kar pa imajo v arhivih že dobro organizirano.

⁴ Na temelju arhivskega oddelka, ki je deloval v okviru muzeja od leta 1923, je bil leta 1955 z odločbo ustanovljen Mestni arhiv Ptuj.

S pričetkom digitalizacije smo pričeli sodelovati tudi pri pripravi digitalnih vsebin na portalu Kamra in pri digitalizaciji gradiva, ki ga objavljamo v Digitalni knjižnici Slovenije. Seveda sodelovanje pri tem ni omejeno samo na lokalne kulturne ustanove, temveč se je skladno s potrebami projektov razširilo tudi na druge kulturne ustanove doma in v tujini. To je zelo pomembno, saj se je v vseh dosedanjih projektih knjižnice pokazalo, da je sodelovanje in povezovanje različnih deležnikov in na različnih ravneh ključnega pomena za uspeh.

Dva odmevna projekta, ki sta v zadnjih letih povezala večje število partnerjev v lokalnem okolju ter v Sloveniji in izven nje, sta projekt Zapuščina Štefke Cobelj, s katerim se je ptujska knjižnica leta 2012 vključila v evropski kulturni projekt Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture, in mednarodno odmeven projekt izdaje faksimila in spremne študije dragocene knjige Gratae posteritati (1560). V nadaljevanju bomo predstavili izkušnje knjižnice pri obeh projektih in kako se je knjižnica posledično promovirala tudi kot pomembna hraniteljica pisne dediščine.

2.1 Projekt Zapuščina Štefke Cobelj

V knjižnici hranimo osebne zapuščine nekaterih znanih rojakov iz Ptuja in okolice. Najobsežnejše so osebne knjižnice Ivana Potrča, dr. Štefke Cobelj in Iva Arharja, ki skupaj obsegajo 13.035 inventarnih enot. Vse tri zbirke smo v knjižnici uredili, obdelali v sistemu COBISS in predstavili javnosti v okviru projektov, pri katerih je sodelovalo več partnerjev.

Z vidika sodelovanja s partnerji je bil najbolj kompleksen projekt ureditve zapuščine Štefke Cobelj, ki je bil vključen tudi v Lokalni kulturni program Mestne občine Ptuj za obdobje 2011–2014. Dveletni projekt, v okviru katerega smo predstavili življenje in delo ter zapuščino dr. Štefke Cobelj,⁵ naše rojakinje iz Juršinc, doma in na tujem poznane umetnostne zgodovinarke, smo zastavili leta 2011. Pri načrtovanju dela smo že lahko koristili izkušnje, ki smo jih pridobili pri ureditvi Potrčeve zapuščine v letih 2006–2007.

⁵ Štefka Cobelj (1923–1989), slovenska umetnostna zgodovinarica in etnologinja, rojena v Oblakih pri Juršincih. Bila je strokovnjakinja za barok, poznavalka jugoslovanske in tuje sodobne umetnosti, najbolj pa jo je pritegnila etnologija sveta. Diplomirala (1958) in doktorirala (1965) je iz umetnostne zgodovine ter opravila magisterij iz etnologije (1973). Delala je kot kustosinja Muzeja sodobne umetnosti v Beogradu (1966–1976), nato pa se je vrnila v Slovenijo in postala ravnateljica Pokrajinskega muzeja na Ptuj (1976–1979). Kot ravnateljica muzeja in kasneje kot muzejska svetovalka v Modagišu (Somalija) je sodelovala pri nastanku pomembnih etnoloških zbirk nacionalnega pomena. Ob svojem strokovnem delu in na številnih potovanjih po svetu je ustvarila tudi bogato zasebno zbirko kulturno-zgodovinskih in etnoloških predmetov, ki jo je zapustila slovenskim muzejem, arhivom in knjižnicam.

Osnova, na kateri smo oblikovali projekt, je bila povsem praktična potreba, da uredimo in omogočimo dostopnost ene od pomembnih zbirk, ki jih hranimo. Postopno pa je projekt prerasel prvotni okvir in dobil večje razsežnosti; v njem se nismo več osredotočali zgolj na ureditev zbirke, ampak smo pozornost posvetili nekdanji lastnici te knjižnice – dr. Štefki Cobelj, rojakinji iz Slovenskih goric. Pokazalo se je namreč, da o njenem življenju in delu v dvajsetih letih po njeni smrti še ni bilo veliko napisanega, prav tako ne o njeni obsežni zapuščini, ki jo hranijo ustanove v Celju, Mariboru in na Ptuj. Naslednji logičen korak je bil, da smo navezali stike s kulturnimi institucijami,⁶ ki so bile neposredno ali posredno povezane z življenjem in delom dr. Štefke Cobelj. Te institucije so bile Pokrajinski muzej Ptuj - Ormož, Pokrajinski muzej Celje, Pokrajinski arhiv Maribor, Umetnostna galerija Maribor in Muzej savremene umetnosti Beograd. Sodelavci iz vseh omenjenih ustanov so nam omogočili vpogled v ohranjeno zapuščino in pripadajočo dokumentacijo, pripravili prispevke za monografijo, svetovali pri izbiri eksponatov za razstavo in pomagali pri organizaciji gostovanj le-te. Ob tem smo seveda navezali stike tudi z družino in različnimi posamezniki, povezanimi z življenjem in delom Štefke Cobelj, ki so nam pomagali z gradivom, informacijami ter zapisali svoje osebne spomine na Štefko Cobelj.

Rezultat naših prizadevanj po dveh letih je bila urejena knjižna zbirka,⁷ katalogizirana v sistemu COBISS, razstava in monografija⁸ o Štefki Cobelj, dokumentarni film⁹ in digitalna zgodba¹⁰ na portalu Kamra. Na osrednji prireditvi, ki je potekala 7. junija 2012 v prostorih knjižnice, smo predstavili rezultate projekta in odprli razstavo o Štefki Cobelj, s kulturnim programom pa smo se skupaj s številnimi prijatelji in nekdanjimi sodelavci poklonili njenemu spominu.

⁶ Stika z muzeji v Somaliji, ki jih je Štefka Cobelj pomagala urejati, zaradi kaotičnega stanja v državi žal nismo uspeli vzpostaviti.

⁷ V urejeni in obdelani zbirki je 3.053 enot gradiva, predvsem dela s področja zgodovine umetnosti, sodobne likovne umetnosti in etnologije, torej področij, ki so Cobljevo osebno najbolj zanimala. V njej so zastopani praktično vsi evropski jeziki, najštevilčnejše pa so publikacije v srbskem, slovenskem, nemškem, francoskem, angleškem in italijanskem jeziku, torej v jezikih, ki jih je tudi sama dobro obvladala. Katalogizacijo gradiva in ureditev osebne knjižne zbirke Štefke Cobelj smo opravili sami, manjši del gradiva v manj znanih jezikih in pisavah pa je bil katalogiziran s pomočjo zunanjih sodelavcev. Knjižna zbirka je urejena kot posebna zbirka v tretjem nadstropju knjižnice in je uporabnikom na razpolago v čitalnici Domoznanskega oddelka.

⁸ Zapuščina Štefke Cobelj (2012). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča. 10. 7. 2018 dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-DFPDWYWL>

⁹ Zapuščina Štefke Cobelj: kratki dokumentarni film (2012). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča. 10. 7. 2018 dostopno na <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/kratki-dokumentarni-film-o-stefki-cobelj.html>

¹⁰ Štefka Cobelj (1923–1989). 10. 7. 2018 dostopno na: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/stefka-cobelj-1923-1989.html>

Projekt je bil v javnosti zelo dobro sprejet, posamezne aktivnosti pa so pritegnile številne slovenske medije. Tako so o dogodkih poročali v časopisih Štajerski tednik, Večer in Ptujčan, na radijskih postajah Radio Slovenija – Val 202 in Slo 1, Radio Maribor, na Radiu Ptuj ter na RTV Slo in TV Maribor. Projekt smo promovirali tudi na tiskovni konferenci, s promocijskim materialom, na prireditvah knjižnice, na naši spletni strani, predstavljen je bil članom Društva bibliotekarjev Maribor. Razstava o Štefki Cobelj je gostovala tudi v njenem domačem kraju Juršinci (osnovna šola), v Celju (Pokrajinski muzej Celje) in Mariboru (Pokrajinski arhiv Maribor).

Projekt je bil pomemben za knjižnico, saj je lahko predstavila ohranjeno kulturno dediščino širši javnosti, povečala svojo prepoznavnost in vzpostavila sodelovanje z institucijami z različnih strokovnih področij. Po drugi strani smo slovenski javnosti predstavili doslej slabo poznano rojakinjo, v lokalnem okolju pa dosegli, da so Ptujčani končno prepoznali in sprejeli Štefko Cobelj kot pomembno osebnost in kulturno delavko na Ptujskem v 20. stoletju. Zahvaljujoč projektu knjižnice so njeno zapuščino podrobneje raziskali, ovrednotili in uredili tudi v nekaterih drugih ustanovah. Predstavitve še neobdelanih delov zapuščine, kar bo predmet prihodnjih raziskav, pa bo lažja zaradi boljšega poznavanja življenja in dela Štefke Cobelj.

Za uspešno vodenje projekta je Mira Petrovič leta 2013 prejela priznanje oljenka, ki ga za zasluge na kulturnem področju podeljuje Mestna občina Ptuj.

2.2 Projekt Gratae posteritati

Ptujska knjižnica v svojih zbirkah hrani pisne dragocenosti, ki segajo vse do 15. stoletja. Njihov izvor je potrebno iskati v bogati zgodovini okolja, v katerem knjižnica deluje. Osnovo starejšega knjižničnega fonda sestavljajo knjižnici Muzejskega društva Ptuj in ptujske gimnazije ter gradivo iz različnih drugih knjižnic, ki so delovale na Ptujju in v okolici pred drugo svetovno vojno.

Zelo dragocena so dela iz zapuščine rodbine Herberstein, ki je preko lastništva ptujskega gradu tesno povezana s Ptujem in njegovo zgodovino. Med njimi je tudi avtobiografsko delo *Gratae posteritati* (slov. Ljubim zanamcem) Žige Herbersteina iz leta 1560. Gre za drugo izdajo tega dela, ki pa je v primerjavi s prvo iz leta 1558 obsežnejša, privlačnejša in bogatejše ilustrirana. V latinščini napisano delo je izjemno redko in dragoceno (po svetu je znanih osem izvodov, le trije pa so kolorirani), z njim je avtor hotel doseči širok krog bralcev, posebej še izobražence, in ga posvetil svojim potomcem in tistim, ki bodo za njim nosilci imena Herberstein (Hriberšek, 2014, str.

179). Poseben čar dajejo knjigi ročno kolorirane grafike, na katerih so podobe devetih vladarjev tistega časa, Herbersteinov grb in šest celopostavnih portretov Žige Herbersteina.

Zaradi izrednega zanimanja domačih in tujih strokovnjakov smo v knjižnici že leta 2012 zastavili projekt izdaje faksimila dela s prevodom v slovenski jezik in spremnimi študijami, ki ga je finančno podprlo tudi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Zaradi zahtevnosti projekta smo k sodelovanju povabili vrhunske slovenske strokovnjake in raziskovalce, kar je obetalo visoko kvaliteto opravljenega dela. Prevod dela smo zaupali dr. Mateju Hriberšku, klasičnemu filologu in prevajalcu, zaposlenemu na Oddelku za klasično filologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. K pisanju spremnih študij smo povabili zgodovinarja in arhivista dr. Dejana Zadravca iz Zgodovinskega arhiva na Ptuju, umetnostno zgodovinarico dr. Polono Vidmar s Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in konservatorico dr. Jedert Vodopivec Tomažič, vodjo Centra za restavriranje in konserviranje pisne dediščine v Arhivu Republike Slovenije. Pri izdelavi faksimila nam je svetoval Primož Premzl, znani galerist in založnik iz Maribora, ki nastopa tudi kot sozaložnik izdaje.

Takoj po končani digitalizaciji Gratae posteritati so sočasno stekli postopki za izdelavo faksimila, prevajanje latinskega teksta v slovenščino ter priprava spremnih študij, s katerimi naj bi večplastno predstavili delo, njegovega avtorja in rodbino Herberstein. V Arhivu Republike Slovenije so pregledali originalni izvod dela, ocenili njegovo materialno stanje, opravili manjši konservatorsko-restavratorski poseg in zaradi poškodb na papirju priporočili strogo omejitev nadaljnje uporabe, kar je še dodatno potrdilo utemeljenost odločitve za izdajo faksimila.

Delo je bilo dokončano v dveh letih, tako da smo oktobra 2014 lahko končno predstavili faksimile in študijsko izdajo Gratae posteritati. Faksimile, ki je izšel v bibliofilski izdaji 100 ročno oštevilčenih izvodov, spremlja obsežna študijska izdaja s prevodom v slovenski jezik (gre za prvi prevod dela nasploh) in spremnimi študijami več avtorjev, ki prinašajo nova spoznanja o nastanku in vsebini dela. Recenzenti so bili dr. Primož Simoniti, dr. Marjeta Ciglencečki, dr. Miha Preinfalk in dr. Jasna Malešič. O kvaliteti opravljenega dela priča tudi Jermanova nagrada Društva slovenskih književnih prevajalcev, ki jo je dr. Matej Hriberšek v letu 2015 prejel za uspešen prevod del Gratae posteritati in Plinijevo delo *Naturalis historia* 1–6.

Takoj po izidu faksimila smo pričeli z njegovo aktivno promocijo. V novembru smo sodelovali na 30. Slovenskem knjižnem sejmu v Ljubljani, kjer smo pripravili

razstavno vitrino in javno predstavitev v okviru Debatne kavarne. V decembru smo na ta veseli dan kulture na Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije v družbi ministrice mag. Julijane Bizjak Mlakar izvode faksimila podarili Narodni in univerzitetni knjižnici, Univerzitetni knjižnici Maribor, Zgodovinskemu arhivu Ptuj ter devetim osrednjim območnim knjižnicam. V avli ministrstva smo pripravili razstavo o vsebini in pomenu Gratae posteritati.

V letu 2015 smo nadaljevali s promocijo projekta v Sloveniji. Tako je vodji projekta, mag. Matjaža Neudauerja in Miro Petrovič, v predsedniški palači sprejel predsednik republike Borut Pahor in v dar prejel izvod dragocenega dela. Predsednik se je za dragoceno izdajo zahvalil, hvaležnost pa je izrekel tudi snovalcem in avtorjem projekta, saj s svojim delom "na najbolj verodostojen način ohranjajo spomin na slovensko literarno, diplomatsko in politično zgodovino" (Predsednik republike, 2015). Urad je svoj izvod ob Prešernovem dnevu predstavil tudi zainteresirani javnosti – faksimile in študijsko izdajo so si lahko ogledali obiskovalci Predsedniške palače, ki so se udeležili dneva odprtih vrat ob slovenskem kulturnem prazniku. Ob obisku Rusije leta 2017 je predsednik države izvod faksimila podaril tudi ruskemu predsedniku Vladimirju Putinu.

Projekt smo predstavili tudi ob slovenskem dnevu diplomacije, ki je potekal maja na Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije in so se ga udeležili akreditirani veleposlaniki držav, ki imajo diplomatska predstavništva v Republiki Sloveniji. Predstavitev projekta z gostovanjem razstave smo v letu 2015 izvedli še v Osrednji knjižnici Celje, Univerzitetni knjižnici Maribor, Lavričevi knjižnici Ajdovščina, enota Vipava, in v Goriški knjižnici Franceta Bevka v Novi Gorici. V letu 2016 smo naše delo predstavili tudi v tujini. Tako smo septembra projekt in razstavo predstavili na odprtju mednarodnega simpozija o Žigi Herbersteinu, ki ga je pripravil Inštitut za zgodovino Vzhodne Evrope Univerze na Dunaju, na čelu z dr. Marijo Wakounig. Direktor knjižnice mag. Matjaž Neudauer je predstavil projekt, dr. Matej Hriberšek pa je predstavil vsebino in pomen dela Gratae posteritati. Ob tej priložnosti smo Inštitutu za zgodovino Vzhodne Evrope Univerze na Dunaju podarili tudi izvod faksimila s spremno študijo.

Z izdajo faksimila in spremne študije smo omogočili nova spoznanja o redkem in dragocenem delu in njegovo široko dostopnost, ob tem pa zaščitili originalni izvod, ki zaradi poškodb na papirju ni več dostopen. Opisane aktivnosti in dosežki v okviru projekta so bili deležni velike pozornosti in odobravanja splošne in strokovne javnosti, pozornost pa so mu posvetili tudi številni slovenski mediji. O njih so poročali radijske

in televizijske postaje (RTV Slovenija, Ptujška televizija PeTV, Radio Ptuj, Val 202), lokalni in regionalni časopisi (Štajerski tednik, Večer, Delo, Demokracija, Družina, občinska glasila) ter drugi spletni mediji (MMC RTV Slo, drugi spletni portali). S tem se je knjižnica promovirala kot pomembna hraniteljica pisne dediščine in se v tej vlogi trdno zasedla v zavesti lokalne skupnosti in širše. O tem priča podatek, da v promocijskih brošurah o Ptujju ob omembi knjižnice odslej nikoli ne pozabijo omeniti tega njenega pomembnega poslanstva.

3 ZAKLJUČEK

Čeprav delovanje knjižnic v osnovi temelji na zadovoljevanju potreb uporabnikov, so številne tudi pomembne hraniteljice pisne dediščine. Ker pa koncept knjižnic kot hranilšč kulturne dediščine ni bil vključen v zasnove javnega knjižničarstva na Slovenskem in, z izjemo domoznanskega gradiva, v preteklosti ni bil deležen pozornosti (Kodrič Dačić, 2012, str. 3), pri obravnavi kulturne dediščine v slovenskih knjižnicah še danes ostaja precej odprtih vprašanj. Na tem področju vidimo tudi dodatne možnosti sodelovanja knjižnic z arhivi in muzeji.

Sodelovanje kulturnih ustanov, ki opravljajo sorodne naloge, je prisotno že ves čas njihovega obstoja, zaradi potreb in zahtev sodobne družbe pa postaja vse bolj tudi pokazatelj profesionalne etike in uspešnega delovanja teh ustanov. Sodobna informacijska tehnologija odpira nove možnosti za sodelovanje, ki pa v celoti še niso izkoriščene. Eden od razlogov je morda v tem, da so se v okviru posameznih strok razvili ločeni dokumentacijski sistemi, kar je pogosto ovira za skupno predstavljanje dediščine, ki jo ustanove hranijo. Na podlagi zavedanja vseh nas o nujnosti povezovanja pa si lahko v prihodnosti obetamo dobre rezultate in preseganje omejitev, ki nas še ločujejo.

Knjižničarji marsikaj znamo in zmoremo sami, a ostajamo vendarle odprti tudi za sodelovanje izven ozkih strokovnih krogov. To pa je ključnega pomena za uresničevanje številnih projektov, o čemer pričajo tudi izkušnje ptujške knjižnice. Ob vseh naštetih aktivnostih, ki so seveda terjale tudi premagovanje vsakovrstnih težav, smo knjižničarji tudi osebno in strokovno rasli ter pletli dragocene vezi, iz katerih rastejo nove možnosti sodelovanja v prihodnje.

VIRI IN LITERATURA

Članki in sestavni deli:

Doberšek, M. (2016). Ali je digitalizacija knjižničnega gradiva dobra naložba v prihodnost knjižnice?: desetletne izkušnje Knjižnice Ivana Potrča Ptuj. V P. Štoka, M. Petrovič in S. Maček (Ur.), *E- domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem* (str. 17–25). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Hriberšek, M. (2014). Majhno, a pomembno ogledalo svojega časa: Herbersteinovo delo *Gratae posteritati*. V M. Petrovič, M. Neudauer (Ur.), *Gratae posteritati: študijska izdaja* (str. 178–201). Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča Ptuj; Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl.

Jenko, M. (2004). Povezovanje med arhivi, muzeji in knjižnicami: zbirke/fondi, predpisi, priporočila, dileme ... z zornega kota muzejskega delavca. *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja*, 3, str. 311–317.

Jerenc M. in Hernja Masten, M. (2004). *Zbiranje in ohranjanje pisnih ter tiskanih dragocenosti*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča: Zgodovinski arhiv.

Jurkovič, N. (2000). Arhivsko gradivo v ptujskih kulturnih ustanovah. V *Kulturne ustanove in arhivsko gradivo; Arhivi in marketing, Računalniško popisovanje arhivskega gradiva v praksi* (str. 57–58). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.

Perko, V. (2014). Sodelovanje kulturnih ustanov: nadloga ali stvar profesionalne etike. V Ambrožič, M. in Volk, D. (ur.) *Skupaj smo močnejši* (str. 108–109). Ljubljana: ZBDS.

Semlič Rajh, Z., Šauperl, A. (2009). *Arhivski in bibliografski opis gradiva in ustvarjalcev: mednarodni standardi in nacionalna praksa*. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja, 8, str. 61–92.

Šuštar, B. (2011). " Kje so meje, pregrade" za prizadevanja arhivov, muzejev in knjižnic pri varovanju skupne kulturne dediščine. *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja*, 10, str. 15–29.

Internetni viri:

Kodrič Dačić, E. (2012). *Knjižnice in kulturna dediščina: problematika strokovnih definicij in aktualnih normativnih rešitev*. Ljubljana: NUK.

Pridobljeno 1. avgusta 2018 s spletne strani:

https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/knjiznice_in_kulturna%20dediscina.pdf

Predsednik republike prejel faksimile in študijsko izdajo dela "Gratae posteritati" Žige Herbersteina (2015). Ljubljana: Urad predsednika Republike Slovenije.

Pridobljeno 1. avgusta 2108 s spletne strani:

<http://www.up-rs.si/up->

[rs/uprs.nsf/objave/0A96FBC61EA50520C1257DE2003DEB58?OpenDocument](http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/objave/0A96FBC61EA50520C1257DE2003DEB58?OpenDocument)

Osebna knjižnica Štefke Cobelj je ena od treh večjih osebnih zapuščin, ki jih hranimo v ptujski knjižnici. Na fotografiji je naslovnica monografije, v kateri je predstavljeno življenje in delo ter zapuščina Štefke Cobelj, ki jo hranimo v knjižnici in v drugih slovenskih kulturnih ustanovah (foto: arhiv knjižnice).

Direktor knjižnice mag. Matjaž Neudauer je predsedniku republike Borutu Pahorju predal izvod dragocenega dela Gratae posteritati (foto: Daniel Novakovič/STA).

NAŠA KNJIŽNICA

Doprinos knjižnice u formiranju kvartovskog identiteta

Svjetlana Ciglar

Knjižnice Grada Zagreba

Knjižnice Vladimira Nazora

svjetlana.ciglar@kgz.hr

+385 1 37 03 415

www.kgz.hr

Sažetak

Knjižnica Vladimira Nazora smještena je u širem gradskom središtu, područna je knjižnica s devet ogranaka što čini najveću mrežu u velikoj obitelji Knjižnica grada Zagreba koja broji čak 42 knjižnice. Pokrivamo zapadni dio grada, područje Črnomerca i Susedgrada. Ove godine obilježavamo 70 godina od osnutka. Posrijedi je knjižnica koja je kroz sve to dugo vrijeme duboko povezana sa svojom lokalnom zajednicom, prostor je suradnje i sinergije. Iza nas su brojne kvartovske suradnje pa spomenimo tek nekoliko:

Sličice iz prošlosti Črnomerca – izložbe koje su nastajale od 2012. do 2014., a pridonijele su zanimanju za lokalnu povijest i „nepovijesne“ dijelove grada. Nastala je suradnjom Knjižnice s Muzejom grada Zagreba, Državnim arhivom, Tvornicom Franck, Zagrebačkom pivovarom, školama, raznim drugim ustanovama, ali i brojnim stanovnicima Črnomerca koji su otvorili obiteljske albume i pripomogli u prikupljanju starih fotografija i novinskih članaka. ***ARTkvART*** izložba je nastala u suradnji s Muzejom suvremene umjetnosti i Zbirkom Richter koja je locirana u našem kvartu...

KVARTali – kvartovska pjesnička okupljanja - tijekom 2017. povezivali smo kvartovske pjesnike i mlade grafičare iz Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn i s Akademije likovnih umjetnosti. Ove i brojne druge suradnje svjedoče o snažnoj povezanosti knjižnice sa svojim okruženjem, a to potvrđuje i ovogodišnji projekt **NAŠA KNJIŽNICA**. Uz obilježavanje 70. rođendana Knjižnice okupili su se kvartovski umjetnici pod vodstvom režisera Ante Rozića koji volonterski, kao dar svojoj knjižnici, tijekom prve polovice 2018. snimaju dokumentarni film o značenju Knjižnice Vladimira Nazora za Črnomerec i uopće za grad Zagreb. Film ima pet cjelina: Knjižnica (povijest i sadaš-

njust), Kwartovske spike (Knjižnica kao centralno mjesto našeg gradskog predjela), Korisnici, Knjižničari, Suradnici Knjižnice na raznim projektima.

Zaključujemo da dobra komunikacija s lokalnom sredinom – s raznim ustanovama, ali i s pojedincima, proizvodi uvijek nove i zanimljive projekte pa i ovaj film koji je istovremeno i odraz te komunikacije i komunikacija sama.

Ključne riječi: *urbano društvo, lokalna zajednica, knjižnica kao središte zajednice, koncept kvartovske knjižnice, kvartovski identitet, lokalno urbano*

Abstract

Vladimir Nazor Library, located in the wider city center, is regional library with nine branches which makes it the biggest library network in the big family of Zagreb City Libraries that has 42 libraries. We are covering the west part of the town - Črnomerec and Susedgrad. This year we are celebrating 70 years since our foundation. This is the library that has been deeply connected to its local community and throughout this whole time it is the place of cooperation and synergy. We have had many neighborhood cooperations so let's mention some of them:

***The pictures from the past of Črnomerec** – exhibitions that have been born between the years 2012 and 2014 and have been a great contribution to the interest of the local history and „unhistorical“ parts of the city. They are made in cooperation with the Zagreb City Museum, State Archive, the factory Franck, Zagreb Brewery, schools, many other institutions but also with many residents of Črnomerec that had opened their family albums and helped us collecting old photos and newspaper articles. **ARTkvART** is an exhibition made in cooperation with Museum of Contemporary Art and Richter Collection that is located in our neighborhood... **KVARTali** – neighborhood poetry gatherings – during 2017 we have been connecting neighborhood poets and young artist from The School of Applied Arts and Design and The Academy of Fine Arts. These and many other cooperations are the proof of strong connection of the library with their surroundings. This connection is once again confirmed by this year's project **OUR LIBRARY**. Neighborhood artists have come together under the leadership of the director Ante Rozić to mark the 70th anniversary of our library. During the first half of the 2018, as a gift to their library, they have been filming a documentary about the meaning of Vladimir Nazor Library for Črnomerec and for the whole city of Zagreb. The movie has five parts: The Library (past and pre-*

sent), *Neighborhood (The Library as a central place of our town district)*, *The Users*, *The Librarians*, *The Associates of the Library in many projects*. We conclude that good communication with the local environment – with many institutions and also individuals, always produces new and interesting projects such as this movie which is at the same time the reflection of this communication but also the communication itself.

Keywords: *urban society, local community, library as a community center, neighborhood library concept, neighborhood identity, local urban*

1 UVOD

Danas su u manjim sredinama knjižnice nerijetko uspjele zauzeti središnja mjesta kulturnih, informacijskih, obrazovnih, socijalnih i komunikacijskih zbivanja. One su centri pohrane kolektivne memorije kroz zavičajne zbirke i živa mjesta gradnje novih sjećanja, sve usmjerene na korisnike.

„Pod utjecajem informacijsko-tehnološkog razvoja, ali i trukturoorganizacijskih društvenih preobrazbi narodne knjižnice kao tradicionalne kulturno-baštinske ustanove i mjesta za posuđivanje knjiga uvode nove metode i strategije djelovanja i preuzimaju nove uloge u društvu kao informacijska, obrazovna, kulturna i multikulturna, multimedijaska i komunikacijska središta svojih lokalnih zajednica s fokusom ne više na knjižnične zbirke nego na korisnike.“¹¹

Samim time knjižnice su u takvim sredinama jak identifikacijski faktor za lokalnu zajednicu. No, kako je to u većim, urbanim sredinama kao što su Ljubljana ili Zagreb? Kakav je položaj knjižnica u gradu koji je velik, složen organizam, sastavljen od više dijelova - četvrti ili kvartova, u kojem su stanovnici češće otuđeni, što dodatno naglašavaju i suvremena globalizacijska strujanja i nove tehnologije. Svaki kvart ima svoje fizičke razlike iz kojih, tijekom vremena, proizlaze i značenjske različitosti. Tako kvart može postati mjesto, dom, odnosno – zavičaj. Kroz međudnos kognitivnog, emocionalnog, tjelesnog i društvenog u individualnom iskustvu, stvara se kolektivno iskustvo. Stanovnici nekog gradskog predjela stvaraju kroz vrijeme osjećaj pripadnosti, vezanosti uz mjesto življenja – stvara se lokalni, *kvartovski identitet* koji

¹¹ Sabolović Krajina, Dijana: Narodna knjižnica kao središte lokalne zajednice u suvremenom društvu, doktorski rad, 2016.

<http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6373/1/doktorski%20rad%20dijana%20sabolovic%20krajina.pdf>

postaje sastavnim dijelom individualnih i grupnih urbanih identiteta. Ideja o kvartovskom pripadanju s vremenom se mijenja, kao što se kvart i fizički mijenja. Kvart je tako prostorna, vremenska i simbolička tvorba.

Gdje se i kako gradi kvartovski identitet? Gradi se u školi, na igralištu, u parkovima, kafićima, na tržnicama, na sportskim terenima... pa i u knjižnici.

„Lokalno urbano pripadanja primarno se ostvaruje povezivanjem autobiografske dimenzije i lokalne urbane dimenzije (naselje), intenzitetom i opsegom društvene umreženosti, praktičnom i simboličkom upotrebom naselja, zadovoljstvom i afektivnom dimenzijom, komparativnim referentnim okvirom vrednovanja grada i osobnog iskustva“¹²

U Zagrebu je, uostalom, kao i u Ljubljani, vrlo živ taj koncept kvartovske knjižnice. No, pridodamo li toj problematici i suvremena globalizacijska strujanja, pitamo se koliko je u nekoj velikoj urbanoj sredini knjižnica simbol kvartovskog identiteta i može li imati sličan položaj kao u manjim sredinama.

2 KONCEPT KVARTOVSKOJE KNJIŽNICE

Knjižnice grada Zagreba velika su multifunkcionalna mreža od 42 knjižnice i 79 bibliobusnih stajališta u gradu i dijelu Zagrebačke županije. Knjižnice tako pokrivaju velik prostor najvećeg grada u državi i jasno je da je svaki zagrebački kvart specifičan i da traži i od knjižnice prilagodbu stanovnicima prostoru i osobitostima određenog gradskog područja. Zadaća knjižničara jest istraživanje lokalnih mogućnosti i stvaranje partnerstava kako bi suradnjom s raznim ustanovama, udrugama, lokalnom upravom, poslovnom zajednicom i stanovnicima stvarale nove vrijednosti.

„Grad kao poveznica izgrađenoga i ljudi počinje živjeti svoj autonomni život koji je određen čitavim nizom simboličkih funkcija. Ova teza stanovnike grada smatra ključem za definiciju njegova identiteta.“¹³

Knjižnica Vladimira Nazora smještena je u širem gradskom središtu, područna je knjižnica s devet ogranaka što čini najveću mrežu u velikoj obitelji Knjižnica grada Zagreba. Pokrivamo zapadni dio grada, područje Črnomerca i Susedgrada. Ove godine obilježavamo 70 godina od osnutka

¹² Gulin Zrnić, Vjera. Kvartovska spika, Značenja grada i urbani lokalizmi u Novom Zagrebu, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku Naklada Jesenski Turk, 2009. Str. 19

¹³ Vukić, Feđa: Grad kao identitetski sustav, Zagreb: Af, 2013. Str.

Črnomerec je u prošlosti bio gradski predio vojarni cara Franje Josipa, ondje je prvi zagrebački željeznički kolodvor – Zapadni kolodvor, bila je to prva industrijska zona u Zagrebu. I danas su u neposrednoj blizini knjižnice Tvornica Franck, Zagrebačka Pivovara, Ericsson, Pliva... Bilo je to gradsko područje nadomak *mitnice* – ulaska u grad. Stanovnici tog područja gradili su svoj identitet u tvornicama i u brojnim gostionicama. 1948. pojavljuje se Knjižnica! Možemo samo zamišljati kako je to izgledalo... Držimo je Knjižnica Vladimira Nazora, zajedno sa svojim ograncima koji također imaju svoje mikrolokacijske specifičnosti, u proteklih 70 godina bitno pridonijela osjećaju lokalnog urbanog pripadanja stanovnika Črnomerca. Posrijedi je knjižnica koja je kroz sve to dugo vrijeme duboko povezana sa svojom lokalnom zajednicom, prostor je suradnje i sinergije.

3 KNJIŽNICA I KVARTOVSKI IDENTITET

Kako je kvartovski identitet promjenjiv prema mijenama u fizičkom okruženju tako smo istraživali prošlost i sadašnjost kvartovskog identiteta Črnomerca i to kroz niz projekata i akcija, stvarajući pritom značajnu mrežu partnerstava i nastojeći ojačati pritom položaj knjižnice i njen utjecaj u stvaranju pozitivnog kvartovskog identiteta.

3.1 Sličice iz prošlosti Črnomerca

Riječ je o projektu koji je trajao tri godine, a sastojao se od prikupljanja građe koje je povezalo niz ustanova, tvornica i pojedinaca te dvije specifične izložbe - *Sličice iz prošlosti Črnomerca – od Mandalice do Mitnice (2013.)* i *Sličice iz prošlosti Črnomerca – od Mandalice do Keglbajsa (2014.)*. Na tramvajskoj stanici Mandaličina ulica – nalazi se Knjižnica Vladimira Nazora. Projekt je započeo još 2012. prikupljanjem materijala o prošlosti kvarta. Naime, u literaturi o prošlosti Zagreba postoji izrazit nesrazmjer u zastupljenosti i obrađenosti pojedinih dijelova grada. Najstariji su dijelovi (Gornji grad, Kaptol, Donji grad) obrađeni očekivano dobro, dok su ostali „nepovijesni“ dijelovi tek sporadično spominjani. Većina stanovnika, međutim, stanuje upravo na tim područjima. Stoga smo u Knjižnici Vladimira Nazora potakli kvartovsku priču o Črnomercu. Prikupljali smo fotografije, razglednice, novinske članke i sl. Za izložbe je korištena građa zbirke Zagrebiensia Knjižnica grada Zagreba, građa fotoarhiva Muzeja grada Zagreba i Hrvatskog državnog arhiva, ali uključili smo u to i lokalne škole, lokalnu upravu i poslovnu zajednicu. Primjerice Tvornica Franck i Zagrebačka pivovara, financijski su poduprle projekt, ali su otvorile i svoje arhive i darovale nam

mnoge fotografije našeg kvarta još iz pretprošlog stoljeća kada je to bio predio vrtova i rijetkih industrijskih postrojenja. Ipak najvrjednijim doprinosom izložbama držimo velik odaziv pojedinaca koji su na poziv Knjižnice, a bila je to akcija koja je bila i snažno medijski popraćena, otvorili svoje privatne albume i donosili nam *sličice*. Inicijativa za taj projekt i stigla je od Mladena Klemenčića stanovnika Črnomerca i osobe koja se intenzivno bavi kvartovskom prošlošću i samom *filozofijom kvartovskog identiteta*.

„Prije točno deset godina na stranicama uglednoga Matičina časopisa *Hrvatska revija* i pod uredničkom rukom Mladena Klemenčića otvoren je zanimljiv tematski blok posvećen kvartovima ili tzv. „filozofiji kvarta“. Bio je to dio šire rasprave o filozofiji grada, stvarnim i simboličnim elementima na kojima se ona zasniva. Kako je tom prigodom dobro naglasio sociolog Ognjen Čaldarović, za svakoga je pojedinca upravo njegov kvart „specifičan“, pa bi se moglo reći da je grad sastavljen od niza vrlo specifičnih dijelova. Tu specifičnost tvore i artikuliraju upravo stanovnici kvartova, i to različitim praksama života koje su vidljive i u fizičkom prostoru. Drugim riječima, manifestiraju specifičan „duh grada“, specifičnu živost ili umrtvljenost. Razvijajući pak osebujnu „kvartnu teoriju“ naš ugledni književnik i profesor Pavao Pavličić ističe kako kvart nije egzaktna činjenica, već subjektivna kategorija gdje je vremenska dimenzija izrazito bitna i prisutna.“¹⁴

Tako je naša Knjižnica, spajanjem pojedinačne inicijative i ambicioznijeg odaziva Knjižnice te spajanjem autobiografskih memorabilija i općeg lokalnog, pridonijela društvenoj umreženosti kvarta i gradnji lokalnog urbanog identiteta. Sama knjižnica je time također dobila na većoj vidljivosti. Izložbe su bile postavljene u povodu Dana grada Zagreba 2013. i 2014. godine u izlozima Knjižnice, a potom su šetale kvartom – od Općine, preko škola do FirtlFesta – festivala urbane kulture Črnomerca. Obje su izložbe i sada dostupne i to u virtualnom obliku na mrežnim stranicama Knjižnica Grada Zagreba.

¹⁴ Šute, Ivica: Kvartovske priče zagrebačkog East Enda // Vijenac, književni list za umjetnost, kulturu i znanost XXV, 599, (2017) Str. 17

3.2 ARTkvART

Posrijedi je svojevrsni nastavak *Sličica*. Iako naša četvrt više nije periferija grada već je dio šireg gradskog središta ne obiluje kulturnim ustanovama. Ideja nam je bila ovim projektom povezati te ustanove. Ostvarili smo kvartovsku suradnju s Muzejom suvremene umjetnosti, konkretno Zbirkom Richter koja se nalazi u kući velikog umjetnika, arhitekta, urbanista, istraživača geometrije i novih mogućnosti likovnog izražavanja, koju je njegova pokojna žena darovala Gradu, a nalazi se u susjedstvu Knjižnice Vladimira Nazora. Mlade kustosice Marina Jurišić i Petra Cegur napravile su izložbu kojom se na 18 panoa predstavlja Zbirka i rad Vjenceslava Richtera. Izložba je bila postavljena u našim izlozima, a time dostupna svim prolaznicima, korisnicima i nekorisnicima knjižnice koji su se mogli informirati i o radu velikog umjetnika i uopće o postojanju te kvartovske atrakcije i našoj suradnji.

3.3 KVARTali – kvartovska pjesnička okupljanja

Jedan od ciljeva našeg rada je i afirmacija danas pomalo zapostavljenih, a nepobitnih kulturnih vrijednosti. Ovim smo projektom pokušali široj kvartovskoj javnosti približiti poeziju i klasične grafičke tehnike. Svakog smo mjeseca na velikom plakatu u prostoru Knjižnice izlagali odabranu *Pjesmu mjeseca*, koju su studenti grafičkog odjela Akademije likovnih umjetnosti i učenici Škole primijenjene umjetnosti i dizajna, koje se također nalaze na našem području, likovno popratili. Svaka tri mjeseca, svakog, kvartala, okupljali bismo umjetnike, kvartovske pjesnike i likovnjake i čitali poeziju i razgovarali o njenom mjestu u modernom društvu. Projekt je kulminirao izložbom svih pjesama i svih grafika i okupljanjem svih umjetnika i lokalnog građanstva. Time ne samo da smo uspjeli poeziju i pjesnike predstaviti široj publici, nego smo potaknuli društvenu umreženost i osjećaj lokalne pripadnosti, a Knjižnica je postala središte svega toga.

3.4 NAŠA KNJIŽNICA – 70 minuta za 70 godina

Ove i brojne druge suradnje svjedoče o snažnoj povezanosti Knjižnice sa svojom okolinom, a to potvrđuje i ovogodišnji projekt - Naša knjižnica. Naši korisnici su prepoznali mjesto i značenje Knjižnice za neposredni kvart i uz obilježavanje 70. rođendana Knjižnice, okupili su se kvartovski umjetnici, prijatelji i zagovornici i pod vodstvom režisera Ante Rozića snimili 70-minutni dokumentarni film o značenju Knjižnice Vladimira Nazora za lokalnu sredinu. Taj iskaz dobrosusjedskih odnosa, javne famili-

jarnosti koji je stigao od naših korisnika, ukazuje na to da je knjižnica jak tvorbeni faktor u izgradnji kvartovskog identiteta i da ima jaku simboličku vrijednost za naše korisnike i uopće stanovnike Črnomerca. Film ima pet krugova koji se isprepliću - Knjižnica (povijest i sadašnjost), Kvartovske spike (Knjižnica kao centralno mjesto našeg gradskog predjela), Korisnici, Knjižničari, Suradnici Knjižnice na raznim projektima.

4 ZAKLJUČAK

Kroz sve ove projekte tijekom više godina, knjižničari naše knjižnice istražujući prošlost nisu samo ostavili dokumentarni trag o povijesti, već su aktivnim odnosom prema svojoj životnoj i radnoj sredini uspostavljali nove relacije i pridonosili, zajedno sa svim suradnicima, suvremenim urbanim procesima, poticali su kulturu življenja i gradili novi identitet naše gradske četvrti.

Dobra komunikacija s lokalnom sredinom, sinergijom i suradnjom s raznim srodnim ustanovama, udrugama, poslovnom zajednicom, lokalnom upravom, ali i pojedincima, proizvodi nove i zanimljive projekte koji su istodobno odraz te komunikacije i komunikacija sama. Knjižnica je tako svojevrsni servis građanima i njihovim inicijativama, a time se utemeljuje kao centar društvenih zbivanja. U velikim urbanim sredinama koje su rascjepkane na manje jedinice, gdje je mnogo različitih događanja, u vremenu globalizacije i paralelne virtualne stvarnosti, gradske četvrti dobivaju mjesto značenja zavičaja. No, živi grad ne čine građevine, već njegovi stanovnici, a živu knjižnicu ne čini samo fond već i njeni korisnici. Dakle, ljudi su ključ za definiciju identiteta određenog gradskog područja.

„Kako bi bile relevantne i neophodne u svojim zajednicama Knjižnice moraju učiniti više nego što je upotreba suvremenih tehnologija i pružanje širokog raspona izvora i usluga. Moraju također ponuditi mogućnosti za gradnju društvenog kapitala, ali i pružiti ljudima jednak pristup tim mogućnostima. To zahtijeva gradnju mreža i partnerstava u poslovnoj zajednici, među vladinim agencijama, školama, društvenim organizacijama i korisnicima koje opslužuju. Osoblje knjižnica treba istraživati lokalne mogućnosti kako bi bilo uključeno u ta partnerstva.“¹⁵

U suvremenim globalizacijskim strujanjima kada se mijenja i sam pojam *mjesto*, nestaje osjećaj pripadnosti, a masmediji i virtualna stvarnost nisu adekvatna zamjena za

¹⁵ Burke, Carolyn: Public libraries: Building social capital through Networking. // *Aplis* (18(2) lipanj (2005), 71-75

društveni život. Tu je šansa knjižnice da uvažavajući sve moderne tehnološke i društvene trendove bude integracijska sila u lokalnoj zajednici, središte društvenog života i faktor jačanja lokalnog identiteta. U skladu s temom ovogodišnjeg Svjetskog knjižničarskog i informacijskog kongresa Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova, IFLA WLIC 2018, *Mijenjajmo knjižnice, mijenjajmo društva*, skrećemo pozornost na središnju ulogu knjižnica u unapređenju svojih zajednica, počevši od najmanje – kvartovske knjižnice u velikom gradu.

LITERATURA

Burke, Carolyn: Public libraries: Building social capital through Networking. // *Aplis* (18(2) lipanj (2005), 71-75

Čaldarović, Ognjen: Urbano društvo na početku 21. stoljeća : Osnovni sociološki procesi i dileme

Dragija Ivanović; M.. Vrednovanje utjecaja narodnih knjižnica na lokalnu zajednicu. // *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske* 55, 1(2012). <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/328/323>

Gulin Zrnić, Vjera. Kvartovska spika, Značenja grada i urbani lokalizmi u Novom Zagrebu, Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku Naklada Jesenski Turk, 2009

Knjižnica: komunikacijsko i multikulturalno središte lokalne zajednice : zbornik radova : 8. savjetovanje za narodne knjižice u Republici Hrvatskoj / [priredila Jelica Lešćić] Savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (8 ; 2011 ; Toplice Sveti Martin na Muri) Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2012

Sabolović Krajina, Dijana: Narodna knjižnica kao središte lokalne zajednice u suvremenom društvu, doktorski rad, Zagreb, 2016.

<http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6373/1/doktorski%20rad%20dijana%20sabolovic%20krajina.pdf>Vukić, Feđa: Grad kao identitetski sustav, Zagreb: Af, 2013

Sličice iz prošlosti Črnomerca : Od Mandalice do Mitnice, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, Knjižnica Vladimira Nazora 2012.

<https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchByld=1&sort=0&fid0=4&fv0=Knji%C5%BEnice+grada+Zagreba%2c+Knji%C5%BEnica+Vladimira+Nazora&spid0=1&spv0=&selectedId=257002238>

Sličice iz prošlosti Črnomerca : Od Mandalice do Keglbajsa, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, Knjižnica Vladimira Nazora 2013.

<https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchByld=1&sort=0&fid0=4&fv0=Knji%C5%BEnice+grada+Zagreba%2c+Knji%C5%BEnica+Vladimira+Nazora&spid0=1&spv0=&selectedId=257002239>

Šute, Ivica: Kvartovske priče zagrebačkog East Enda // Vijenac, književni list za umjetnost, kulturu i znanost XXV, 599, (2017) 17-18

Sličice iz prošlosti Črnomerca (2013) (vir: KGZ)

ZBIRKA VIJENCESLAVA RICHTERA I NADE KAREŠ RICHTER – DONACIJA GRADU ZAGREBU

Vjenceslav Richter, arhitekt, ikovni umjetnik, teoretičar, strastveni eksperimentator na području geometrije i istraživač novih mogućnosti ikovnog izražavanja, zajedno sa suprugom Nadom Kareš Richter 1980. godine pokrenio je gradbu Zagrebu svoju obiteljsku kuću i zbirku umjetničkih radova s idejom stvaranja mjesta za gradovanje konstruktivne umjetnosti i okupljanja mladih umjetnika, a ujedno i nove "točke" na kulturnoj karti grada Zagreba. Zbirka je 1998. godine predana na upravljanje Muzeju suvremene umjetnosti i to je bio početak intenzivnog rada na stručnoj obradi umjetničkih radova Vjenceslava Richtera, ali i suradnje kustos muzeja i umjetnika, usvojene prema stvaranju uvjeta za održavanje zbirke javnosti. Prizemlje vile preuzeto je u izložbeni prostor namijenjen stalnom postavu darovanih radova dok je ostatak ostao kao park skulptura.

Izložbeni prostor otvoren je za javnost 2000. godine, a donacija je 2007. godine prodana ugodnom arhivskom ostavštinom Vjenceslava Richtera koje je poklonila njegovu suprugu.

Zbirka Richter danas je i mjesto raznovrsnih događanja kojima se nastoji približiti njegov kulturni značaj. Programi Zbirke uz stalni postar obuhvaća i govornena izložbe, koncerte u parku skulptura, dječje ikovne radionice i druga kulturna događanja.

Izložbenim programom povremenih izložbi širač predstavljaju se umjetnici koji se u svom radu vezuju na Richterove ideje eksperimenta i sinteze ikovnih umjetnosti. Ciklusom večernjih koncerta u sklopu programa "Zaza na Vrtu" i drženje niz glazbu postaje dio programa Zbirke Richter. Za školare i one još mlade posjetitelje kreativne radionice subotom prika su za istraživanje i učenje o umjetnosti.

Zbirka Vjenceslava Richtera i Nade Kareš Richter, donacija Gradu Zagrebu
Vrhovca 38, 10000 Zagreb
tel. – 01/60 52 700
e-mail: richter@msu.hr, www.richter.com.hr
rađno vrijeme: ponedjeljak i subotom od 10 do 16 sati

Organizatori izložbe: **Knjižnica Vladimira Nazora**
Vrhovca 38, Zagreb

Muzej suvremene umjetnosti
Avenija Dubrovnik 17, Zagreb

Zbirka Vjenceslava Richtera i Nade Kareš Richter,
Donacija Gradu Zagrebu
Vrhovca 38, Zagreb

Autorna izložbe i teksti: Petra Čiguz, Marna Jurišić
Fotografije: Dokumentacija MSU
Uključili: Jelena Čiguz
Dizajn i grafičko oslikavanje: Rula
100 stranica
Nalaziše:
Projekt je realiziran u potporu Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba.

ARTkvART
Zbirka Vjenceslava Richtera
i Nade Kareš Richter

ARTkvART – deplijan (2014) (vir: KGZ)

KVARTali (2017) (vir: Arhiv Knjižnice V. Nazora)

POVEZOVANJE MED KNJIŽNICO IN ŠOLAJOČO MLADINO

Ogledi knjižnice in dragocenega domoznanskega gradiva kot utrditev in širjenje učnega procesa ter ozaveščanje kulturne identitete znotraj živega okolja knjižnice

Mag. Kristina Košič Humar, nižja bibliotekarska svetnica

Mestna knjižnica Ljubljana, Slovanska knjižnica, Einspielerjeva 1, 1000 Ljubljana

e-pošta:kristina.kosic-humar@mklj.si

tel: +386 1 308 5611, <http://www.mklj.si/>

Izvleček

Slovanska knjižnica z vodenimi predstavami že vrsto let sodeluje z ljubljanskimi srednješolskimi in visokošolskimi ustanovami. Poleg predstavitve knjižnice na ravni seznanjanja s principi delovanja in komuniciranja z uporabniki skušamo upoštevati tudi vidik uporabnikovih potreb in interesov. V primeru šolajoče mladine se zlasti pri ogledu dragocenega domoznanskega gradiva opiramo na metode aktivnega in izkus- tvenega pouka. Pri ogledih udeležence dejavno vključujemo, ob tem upoštevamo njihovo radovednost, predznanje in šolski kurikulum. Knjižnico želimo kar najbolj približati tako učencem kot šoli, utrditi in razširiti njihov učni proces, s svoje strani pa ure- sničevati poslanstvo ozaveščanja kulturne identitete, dolgoročno pa tudi pridobiti nove člane.

Ključne besede: vodeni ogledi knjižnice, izkustveno učenje, šolajoča mladina, dra- goceno gradivo, kulturna identiteta

Abstract

The Slovic library has been collaborating with Ljubljana's secondary and higher edu- cation institutions for many years. Guided tours present the library functioning, besi- des, we try to consider the aspects of users' needs and interests, especially when visiting precious historical collection. Our approach is partially based on methods of active and experiential learning. During the tour we actively involve participants, taking into account their curiosity, pre-knowledge and school curriculum. We want the library to be as close as possible to both: pupils and their school activity. Our goal is

also to consolidate and expand their learning process. On the other hand, we try to fulfill the cultural mission regarding awareness of cultural identity as well as, in the long run, to gain new library members.

Keywords: *Library guided tours, experiential learning, school youth groups, precious collection, cultural identity*

1 UVODNA BESEDA

V našem članku za letošnji Domfest bomo skušali pokazati, kakšno vlogo lahko odigrajo domoznanski oddelki, kadar izvajamo dejavnost vodenih ogledov knjižnice, ki so gotovo lahko ena izmed plodnih oblik sodelovanja med knjižnico in lokalno skupnostjo. V našem primeru gre za sodelovanje med knjižnico in šolskimi ustanovami iz lokalnega okolja. V prvi vrsti mislimo na srednješolsko mladino, a tudi na študente. Najprej si moramo odgovoriti, s kakšnim namenom pravzaprav izvajamo vodene ogleda za skupine. Če je knjižnica orientirana uporabniško, potem je odgovorov toliko, kolikor je različnih skupin, ki knjižnico obiskujejo; pomembno pa je tudi, kakšne vrste knjižnica smo in čemu lahko služijo ogledi. Vodeni ogledi so lahko ena izmed oblik sodelovanja med lokalnim okoljem in knjižnico, ki recipročno odgovarja interesom obeh strani.

Slovansko knjižnico obiskujejo dijaki ljubljanskih gimnazij in pa študenti Filozofske fakultete. Večletno redno sodelovanje smo razvili z Gimnazijo Ledina v okviru obveznih izbirnih vsebin ter z oddelki Filozofske fakultete za Z-slovanske jezike, zgodovino in za bibliotekarstvo v okviru različnih predmetov in seminarjev. Ko torej govorimo o obiskih šolskih ali študijskih skupin iz bližnjega okolja, upoštevamo, da je zanje obisk tem bolj smiseln, kolikor bolj se pokriva s cilji šolskega ali študijskega procesa.

Dragoceno oziroma domoznansko gradivo pogosto nima le lokalnega značaja, pač pa vsebinsko sega tudi v kontekste nacionalne in evropske kulturne dediščine oziroma posega v sfere znanj, ki jih morajo osvojiti in poznati tako srednješolci kot študenti. Ob takšnem potencialu je domoznansko in tudi drugo dragoceno knjižnično gradivo dobrodošel medij, ki lahko uspešno in na zanimiv način povezuje šolski univerzum s knjižnico, saj želimo v času šolanja knjižnico prikazati kot uporabno, potrebno in še zlasti zanimivo. Vodeni ogledi so dejavnost, prek katere knjižnica uresničuje svoje

kulturno poslanstvo, hkrati pa jih pripravljamo tako, da so podpora šolskemu kurikulumu in poglobljanju učnega procesa.

Slovanska knjižnica, prej samostojna specialna humanistična knjižnica, deluje od leta 2008 kot Center za domoznanstvo in specialne humanistične zbirke v okviru Mestne knjižnice Ljubljana. Poleg dobrih študijskih pogojev ima zaradi svojega bogatega fonda in prvotne študijske namembnosti tudi dolgo tradicijo črpanja gradiv s strani študentov in raziskovalcev, raznih kulturnih delavcev in drugih zainteresiranih slojev prebivalstva. Ko organiziramo obiske dijakov in študentov, gredo naša razmišljanja tudi v smeri pridobivanja novih aktivnih uporabnikov, predvsem takih, ki s pridom uporabljajo gradiva ali druge knjižnične informacijske možnosti. Prvotno so predstavitve knjižnice in dragocenega gradiva potekale bolj v smislu seznanjanja s knjižnico kot ustanovo, z njenimi principi delovanja in komuniciranja z uporabniki. Ta vidik naših sodelovanj je ostal nujen in ves čas prisoten, vendar razvijamo tudi načine, ki skušajo nagovoriti potencialnega bodočega uporabnika še drugače, pri čemer se oziramo na njegove trenutne ali bodoče potrebe in interese. Želimo, da bi se predstavitve knjižnice in njenega gradiva čim bolj vtisnila v spomin obiskovalca kot pozitivna in celostna osebna izkušnja, ki razume knjižnico kot prepričljivo, privlačno in razpoložljivo možnost odgovora na študijske, raziskovalne, pa tudi druge spoznavne in osebne potrebe.

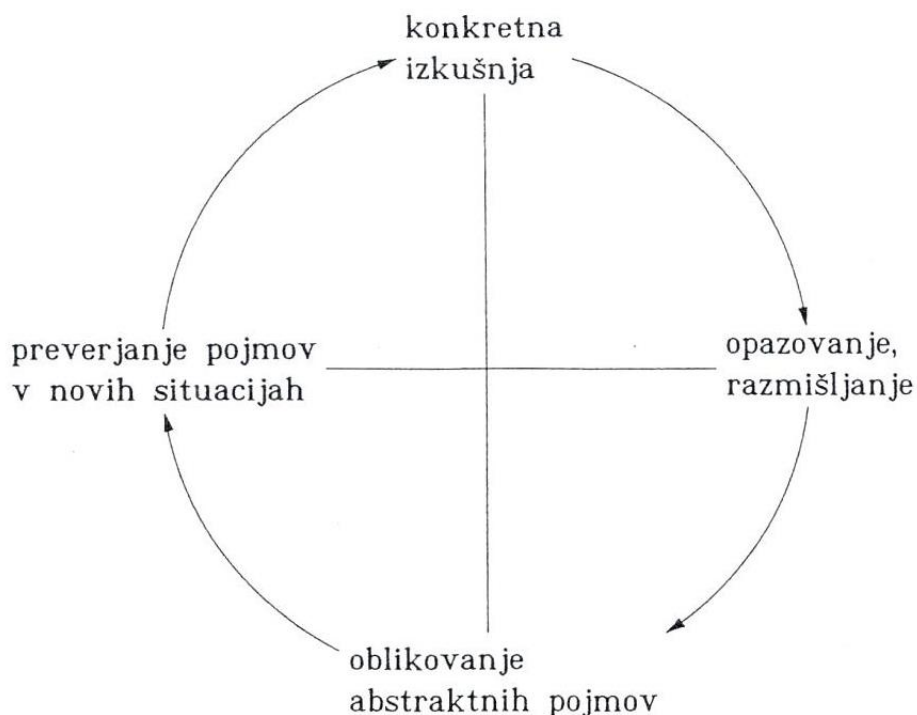
2 APLIKACIJA DIDAKTIČNIH MODELOV IN METODOLOGIJE POUKA NA IZVEDBO OGLED OV KNJIŽNICE: AKTIVNO UČENJE IN T. I. »IZKUSTVENI POUK«

Da bi vse to v kar najboljši meri uresničili, si pri izvajanju ogledov pomagamo s primernimi didaktičnimi modeli, v našem primeru z elementi, ki jih v didaktiki oziroma v psihologiji pouka imenujejo »aktivni pouk« in »izkustveno učenje« (Jank in Meyer, 2006). Gre za metodi, ki spoznavni proces razumeta kot aktivno in celostno dejavnost. Vključeval naj bi subjektivni interes in osebno izkušnjo učečega, ki naj jo čim bolj neposredno zazna v stiku s knjižnično realnostjo. Aktivno izkustveno učenje poteka nekoliko drugače kot institucionalizirani klasični pouk, za katerega sta značilna predvsem pasivno sprejemanje in razvijanje abstraktno simboličnih znanj, ne glede na osebni interes. Učeči, primerno motiviran, pa v primeru aktivnega in izkustvenega učenja povezuje razmišljanje z lastnim konkretnim čutnim in čustvenim doživljanjem. Če poenostavimo: gre za aktivno, reflektirano učenje v živem okolju. Sadovi

uspešnega izkustvenega učenja so trajnejše in bolj utrjeno znanje in razumevanje, razvijanje sposobnosti komunikacije in prilagajanje situacijam, ustvarjalna in samostojna refleksija, povečana radovednost, osebno zorenje itd. (Požarnik-Marentič, 1992, str. 2).

Po Kolb-Fryjevem modelu (Mijoč, 1992, str. 182) gre pri izkustvenem učenju za nenehen, ciklični proces štirih, v zanko povezanih faz (slika 1). Začne se z doživljanjem konkretne izkušnje, ki ji sledi opazovanje in razmislek, nato abstraktna konceptualizacija oziroma premislek in sklep v zvezi z izkušnjo, sledi aktivno eksperimentiranje kot preverjanje zaključkov ali nadaljnje raziskovanje, ki spet pripelje do konkretne izkušnje in naprej ...

Slika 1: Krog izkustvenega učenja. Vir: Marentič-Požarnik, B. (1992). Izkusensko učenje – modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja? V: Mažgon, J. (Ur.), *Sodobna pedagogika* (str. 7) Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Po Kurtu Lewinu predstavlja konkretna učna izkušnja preverjanje in nadgrajevanje prej osvojenih abstraktnih pojmov, to pa daje učenju oprijemljivost, osebno angažiranje in osebni smisel. Knjižnica si z upoštevanjem izkustvenega učenja tako obeta, da bo na predstavitvah z drugačno, nekonvencionalno predstavitvijo in osmišljanjem

učnih snovi dosegla zaželen pozitiven učinek na osebni ravni udeleženca in ga v bodoče pritegnila k uporabi knjižnice in njenega gradiva.

Med temeljne **značilnosti izkustvenega učenja** (Marentič, 2000, str. 124) **navadno štejejo celovitost, kontinuiranost, cikličnost in (so)ustvarjanje znanja**. Te značilnosti upoštevamo pri pripravi in sprejemu dijaških oz. študentskih skupin. Preglednica prikazuje, na kakšen način upoštevamo značilnosti izkustvenega učenja in kako v ta namen pripravimo voden ogled.

ZNAČILNOSTI IZKUSTVENEGA UČENJA	IZVEDBA OGLEDA KNJIŽNICE IN GRADIVA
<p>Celovitost: Učenje pomeni celostno izkušnjo oziroma je holističen proces. Povezuje številne procese: opazovanje in opažanja, čutno izkustvo, čustvovanje, razmišljanje, sklepanje, delovanje.</p>	<p>Obiske organiziramo tako, da imajo udeleženci poleg vodenega gledanja in poslušanja tudi možnost samostojnega opazovanja, pa tudi (do primerne mere) uporabe in samostojnega vpogleda v domoznansko in dragoceno gradivo. Spodbujamo aktivno spremljanje dogajanja.</p>
<p>Kontinuiranost: Učenje je srečanje in povezovanje že obstoječega znanja in izkušenj z neko novo izkušnjo.</p>	<p>Z upoštevanjem interesov udeležencev in njihovega predznanja, ki ga glede na kurikulum skušamo vključiti v predstavitev, jim pomagamo, da se ob obisku lažje orientirajo in se počutijo čim bolj suvereno in domače. Prav tako upoštevamo in osmislimo njihove prejšnje izkušnje s knjižnicami (prostor, način uporabe).</p>
<p>Cikličnost: V prej opisanem modelu (Slika 1) se na podlagi izkušnje s pomočjo različnih učnih načinov, kot so opazovanje, razmišljanje (analiza), abstraktna konceptualizacija (sinteza) in preverjanje (ponovno eksperimentiranje), razrešujejo</p>	<p>Da bi kar najbolj aktivirali udeležence, vodeni ogledi potekajo v dialogu. Postavljamo vprašanja, poskušamo vzpostaviti stik z opažanji, čustvenimi odzivi, spodbujamo razmišljanje, zastavljamo izzive, upoštevamo njihova mnenja,</p>

konflikti med predznanjem in novo izkušnjo, obenem pa se izgrajuje nova shema znanja.	sklepe, zaključke, spodbujamo k vprašanju, ne zaviramo radovednosti, ko gre za poglede v dragoceno gradivo (če je to zaradi varovanja potrebno, jih na to posebej opozorimo) ipd.
<p>Ustvarjanje znanja: Metoda izkustvenega učenja ne pomeni zgolj sprejemanje, ampak je ustvarjanje: rezultat interakcije in transakcije med osebnim in družbenim znanjem.</p> <p>Gre pravzaprav za preoblikovanje znanj znotraj soočanja osebne izkušnje s teoretičnimi in znanstvenimi spoznanji.</p>	<p>Knjižničar ima vlogo mediatorja, posrednika, in ne vsevednega razlagalca. Osebno izkušnjo obiskovalca (npr. ob podrobnejšem ogledu dragocene domoznanske publikacije) popolnoma upošteva in jo pomaga povezati v deloma že (po)znani širši pomenski, kulturni, družbeni okvir in smisel.</p>

V zvezi z metodologijo predstavitve knjižnice in njenega gradiva, ki naj bi dala čim boljše rezultate in vzbudila pozitiven odziv mladih obiskovalcev, pa ne moremo še mimo dveh temeljnih pedagoških pojmov. To sta **učni transfer** in **motivacija** (Marentič Požarnik, 2000).

Omenjali smo že, da pri pripravi tako vodenih ogledov računamo in gradimo na določenem predznanju udeležencev, ki ga med obiskom potrjujemo in nadgrajujemo. **Učni transfer** je »prenos učnega učinka s prejšnjega na nadaljnje učenje, z enega predmetnega področja na drugo, pa tudi iz znanih okoliščin, npr. šolskih, v nove ...« (Marentič-Požarnik, 2000, str. 98). Gre torej za prenašanje znanja in zmožnost, da ga znamo uporabiti. Predznanje je lahko podlaga za isto ali drugo področje, kjer združujemo več disciplin (interdisciplinarnost), ali pa podlaga za prenos znanja v živo okolje, prakso. Medtem ko skušamo učence čim bolj aktivirati, skušamo sprožiti tudi učni transfer. Ob ogledu knjižnice vpletamo v pogovor veliko vprašanj, več vidikov znanj, vsebine različnih učnih predmetov. Upoštevamo dejstvo, da so znanja in interesi učencev različni. K sodelovanju želimo spodbuditi čim več udeležencev in jih pripraviti, da se izkažejo. Če nam uspe, zelo povečamo njihovo motivacijo. Pri pripravi vnaprej premislimo, katere vidike lahko vključimo v predstavitev knjižnice, njenih prostorov ali v predstavitev konkretne dragocene publikacije. Upoštevamo, da posamezno publikacijo lahko obravnavamo z zgodovinske, literarnozgodovinske, jezikovne ali jezikoslovne perspektive (mnogo pomembnih izvirnih domoznanskih publikacij je napisanih

v nemščini in latinščini, nekaj tudi v francoščini ipd.). Vpeljujemo lahko še naravoslovna znanja – kemija, fizika, biologija (v zvezi z lastnostmi gradiva, ohranjenostjo papirja, fizikalnimi pogoji varovanja dragocenosti, reševanjem težav pri varovanju in hranjenju, vrsto opreme ipd.).

Motivacija. Če skupina ni ustrezno motivirana, se utegne zgoditi, da naša prizadevanja ne bodo rodila sadov, udeleženci pa bodo knjižnico doživeli zgolj kot še eno »nebodijetriba« ustanovo. Po naših izkušnjah učenci sicer sledijo »zunanji motivaciji« (nujnost obiska), a to še ne pomeni, da bodo sami od sebe pokazali posebno zanimanje za knjižnico. Ob obiskih seveda želimo spodbuditi »notranjo motivacijo« (Marentič Požarnik, 2000, str. 189). Vidiki notranje motivacije so: izzivi, radovednost, osebni interes, samostojno obvladovanje nečesa, neodvisno odločanje za akcijo. Vodja ogleda pri delu lahko uporabi nekatere prijeme za povečanje notranje motivacije. Mednje spadajo zbujanje radovednosti, pripravljane presenečenj, pogovor o osebnih interesih v knjižnici, zastavljanje izzivov in problemskih situacij s pomočjo ugank, spodbujanje k akciji, naklonjen odnos do udeležencev, pozitivno odzivanje na njihova mnenja, na odgovore (tako pravilne kot nepravilne), uporaba humorja, anekdot ipd.

3 DOMOZNANSKO (ALI KAKO DRUGAČE POMEMBNO IN DRAGOCENO GRADIVO) KOT PRIMEREN VIR IZKUSTVENEGA UČENJA IN OZAVEŠČANJA IDENTITET

Ko govorimo o smislu domoznanske dejavnosti, najpogosteje omenjamo prepoznavanje in ohranjanje lokalne kulturne dediščine in identitete. Se pravi, ukvarjanje z domoznansko dejavnostjo zaradi možnega odgovora na vprašanje, kdo sem kot prebivalec nekega kraja, v čem sem poseben in kaj imam skupnega z drugimi prebivalci, kaj nas povezuje, zakaj čutimo skupno pripadnost. Če bi za šalo vprašali, zakaj čutimo rahlo olajšanje, kadar izvemo, da neznanec, s katerim vzpostavljamo komunikacijo, prihaja iz istega kraja kot mi, bi verjetno odgovorili, da zato, ker nosiva najmanj podobne če že ne iste podobe najinega kraja, znane so nama tipične navade, zgodbe in ljudje, skratka, imava določene podobnosti, ki bodo morda zaradi občutka skupne pripadnosti poskrbele, da bo komunikacija stekla hitreje. Identiteta se torej vedno ustvarja v odnosu do drugosti, kjer prepoznavam istost in ob tem čutim skupno pripadnost. Nekaj podobnega se dogaja s kulturno identiteto. *»V idealnem primeru družba zagotavlja svojim pripadnikom bogato in pestro zakladnico zgodb, na podlagi katerih začnejo graditi lastno identiteto in pripadnost. 'Polna' družba ima neizčrpne*

kulturne vire, v katerih posameznik išče odgovore na svoja eksistencialna vprašanja. Nasprotno pa ima 'prazna' družba osiromašeno in skromno ponudbo, ogledalo, ki nam ga drži, odraža zgolj stereotipne podobe. Družba, ki preveč omejuje kulturno raznolikost in ponuja le standardizirane zgodbe, ustvarja stereotipne posameznike« (Verhaeghe, 2016). Tudi za domoznansko gradivo bi lahko rekli, da je v simbolnem smislu tem bolj dragoceno, kolikor bolj presega svoj lokalni okvir in sega v širše kulturne sfere, npr. v sfere nacionalnega ali evropskega pomena. To pomeni, da določeno domoznansko gradivo lahko ponuja več kulturnih identitet, kar nam je v pomoč pri iskanju ujemanja s šolskim kurikulumom. Npr.: Valvasor je s svojimi opisi Ljubljane izjemno zanimiv za Ljubljančane (česar učenci navadno prej ne vedo in jih zato Valvasorjeve »ljubljske« anekdote običajno izredno zabavajo), vendar pa bodo avtorja zaradi velikega pomena za slovensko zgodovino in narodopisje predhodno poznali vsaj po imenu in delu. Valentin Vodnik je rojen Ljubljančan, nekoč ravnatelj ljubljanske realke, a po svojem jezikovnem delu – učenci dobijo npr. na vpogled njegovo »Gramatiko« – ena izmed ključnih osebnosti svojega časa za razvoj slovenščine in narodne identitete. V *Gramatiki* si mladi lahko ogledajo eno prvih slovenskih domovinskih pesmi *Ilirija oživljena*, s tem pa se že navezujejo na znani širši zgodovinski, evropski kontekst napoleonskih vojn. Prepoznavanje znanih dejstev na konkretnih, običajno še nikoli prej vidnih izvirnih publikacijah, pomaga učencem pri osmišljanju znanja in boljšem razumevanju krajevne, nacionalne ali širše kulturne identitete. Odkrivanje skupne družbene identitete je sicer tudi naloga šolskega sistema, a z manj možnostmi, da nanjo opozori s pomočjo dragocenih in izvirnih dokumentov.

V zvezi z domoznanskim gradivom in kulturno identiteto še nekaj besed. Kulturna identiteta je nerazdružljivo povezana z medgeneracijskim prenosom oziroma tradicijo. Tradicija presega zgolj individualno življenje. Toda v smislu pristne in ne vsiljene identifikacije trajno obstoji le kot hkratna »individualizacija v elementih mišljenja, čustvovanja, duha in čutov, ljubezni in sovraštva, verovanja, običaja, okusa, prepričanja« (Komel, 2006, str. 131). Tradicija ustvarja skupno orientacijo neke populacije znotraj prostorske in časovne dimenzije, pri čemer se pogosto navezuje in sklicuje na nekatere temeljne dokumente skupne kulturne dediščine. Prav principi izkustvenega učenja in neposredni stik z dokumenti lokalne, narodne ali druge istovetnosti lahko prepričujejo, da bi se kulturna identiteta prenašala zgolj kot stereotip ali mrtva, antikvarna for(mul)a, ki jo posameznik več ne doživlja kot sebi lastno. To morda ni nepo-

membno, če pomislimo, da mladi ob srečevanju s tradicijo grajene identitete in novodobne »tehnološke«, ki zaradi takih ali drugačnih, navadno finančnih razlogov medijske, modne in tržne industrije skrajno spretno ponuja svoje identifikacijske modele, še bolj pereče občutijo sicer zanje značilno krizo identitete (Božič, 2001). Tradicijska kulturna identiteta se dolgotrajno lahko prenaša le ob sočasnem spreminjanju, dopolnjevanju, vrednotenju in osmišljanju s strani novih generacij in njihovih razširjenih spoznanj. Podobno metoda izkustvenega učenja meni, da je znanje rezultat interakcije in transakcije dveh polov: osebnega in družbenega znanja. Naj navedem primer maturantke, ki je med pregledovanjem gradiva, pomembnega za razvoj slovenščine, ostrmela ob bralčevih marginalijah v »Japljevi« Bibliji iz l. 1800 (slika 2). Precej presunjena (morda sama marljiva učenka, ki skrbno dela zapiske) je publikacijo v hipu dojela kot živ predmet: nekdo ga je dejansko uporabljal, vrh vsega ji je knjiga omogočila sicer bežen stik z že davno umrlim človekom. Trenutek je sprožil kvalitetna vprašanja, ki bi lahko peljala v zanimiva raziskovanja in osvetlitve: kdo je pisec opomb, s kakšnim namenom je delal zapiske, kdaj je živel, kaj zapiski povedo o njegovem razumevanju in refleksiji besedila in podobno ... Predmet kulturne dediščine je nenadoma postal predmet radovednosti, ki je iskala nove odgovore in osmišljanja.

4 VLOGA KNJIŽNIČARJA

Vloga knjižničarja, ki želi s predstavljanjem knjižnice in domoznanskega ali dragocene gradiva uspešno nagovoriti šolajočo mladino, ni le **vloga razlagalca**, pač pa tudi **motivatorja**, ki sproža vire notranje motivacije in ugotavlja, če je stekel krožni proces izkustvenega učenja (slika 1): kako dobro udeleženci opazujejo dogajanje in mu sledijo, kako teče komunikacija in razmišljanje, ali prihajajo do sklepov, si želijo posegati po gradivu, ali preverjajo (tudi spodbijajo) razlago, ali postavljajo vprašanja ...

Pogoj, da se v tovrsten način predstavljanja in komunikacije spuščamo, je dobro poznavanje snovi, ki jo predstavljamo in obenem vsaj okvirno poznavanje šolskega kurikulumu skupine, ki mora do neke mere sovpadati s tem, kar predstavljamo. Če je poznavanje delovanja institucije za knjižničarja nekaj samoumevnega, je dobro vsebinsko in bibliografsko poznavanje domoznanskega gradiva navadno sad dodatnega ukvarjanja z gradivom: njegove obdelave, razstavne, študijske, publicistične dejavnosti ipd. Če na primer maturantom predstavljamo izvirne publikacije, vzemimo slovnice, ki so v zgodovinskih etapah pomembne za razvoj slovenskega knjižnega jezika, je dobro, če vemo o njih še kaj dodatnega ali nepričakovanega: npr. posebnosti o

avtorjih, okoliščinah nastanka dela, zanimivo krajevno (domoznansko) povezavo – nekaj, kar dobro ilustrira osnovno razlago ...

5 PRIMER VODENEGA OBISKA DIJAKOV, ZASNOVANEGA NA ELEMEN- TIH IZKUSTVENEGA UČENJA IN AKTIVNEGA POUKA

Učence sprejmemo v avli, povprašamo jih, če knjižnico že poznajo. Povemo jim, da bo lahko zanje primerna zlasti še kasneje, v času študija – zaradi udobnih, študiju prilagojenih prostorov in dobre založenosti z gradivom. Dejstvo, da bibliotekarji v dijakih vidimo bodoče študente, učence navadno spodbudi k bolj pozornemu spremljanju dogajanja. Preden jih popeljemo v prostore za informacije in (pultno) izposoja, jim zastavimo izziv, naj samostojno ugotovijo, kako knjižnica deluje, kako teče izposoja in katere vrste knjižničnega gradiva si po njihovem mnenju lahko pri nas izposodijo. Opozorimo jih, da v istem prostoru redno pripravljamo razstave našega (pogosto domoznanskega in dragocenega) gradiva in jih povabimo k ogledu razstave (slika 3), tudi brskanju po katalogih (slika 4).

Če se učenci radovedno ustavijo ob razstavi, sprožimo podoben pogovor o domoznanskem gradivu in njegovih vsebinah in pomenih, kot to storimo kasneje v sobi za dragocenosti. V časopisni čitalnici nato pretresamo opažanja in ugotovitve, se pogovorimo o principih delovanja knjižnice, vrsti gradiva, dostopu do gradiva, izposoji in pravilih v čitalniških prostorih. Sledi ogled velike čitalnice in pogled skozi okno v zgornje skladišče.

Nato jih povabimo v prostore, ki so javnosti praviloma zaprti. To seveda zbudi nekaj radovednosti. V kletnem skladišču se pogovorimo o vtisu (vonj, temperatura, vrsta gradiva na policah). Če dijaki kažejo nekaj več naravoslovnega in tehničnega zanimanja, se pogovorimo o pogojih dolgotrajnega varovanja gradiva, zastavimo vprašanja o pravilnem razmerju med temperaturo in vlago, škodljivih pojavih v skladiščih, o preprečevanju teh pojavov, pravilni gradnji, načinih skladiščenja publikacij itd.

Prehod iz kletnega skladišča (slika 5) v sobo za dragocenosti (slika 6) navadno pripravimo kot presenečenje.

Brez izjeme se skupine na to odzovejo pozitivno in začudeno, tukaj se ozračje zares sprosti, dialog steče tudi pri najbolj zadržanih skupinah. Najprej kratko razložimo zgodovino knjižnice, nato si skupno ogledamo nekaj dragocenosti, ki jih dijaki izjemoma lahko tudi prelistajo. Pogovore sučemo predvsem glede na izražen interes dijakov, pri čemer vključujemo tako domoznanske vsebine kot tudi predznanja iz raz-

ličnih predmetov (zgodovina, slovenski jezik, tuji jeziki). Postavljamo lahko uganke: na primer – pokažemo jim dve publikaciji: katera je starejša, nato razvozlamo letnice (rimske številke!), za kateri publikaciji gre, v katero obdobje ju uvrščamo, kaj se je tedaj dogajalo, kakšen pomen imata publikaciji, kaj nam ugotovitve povedo npr. o kvaliteti knjižnega materiala, o uporabi knjige itd. Vprašanja lahko zastavimo tudi malo bolj problemsko: kaj počne »Napoleon« v Slovanski knjižnici (slika 7), za kakšno publikacijo gre, zakaj je dvojezična, zakaj nosi žig Arhiva in knjižnice na ljubljanskem magistratu, kakšno vlogo igra publikacija v evropski ali slovenski zgodovini ... Ob zelo živahnih odzivih jih seveda opozorimo na pravila v zvezi z varovanjem gradiva. Treba je reči, da do sedaj s tem nismo imeli velikih težav. Skupine se medsebojno lahko zelo razlikujejo, zato tudi vsebina samih ogledov, saj jo želimo kar najbolje prilagoditi izraženim zanimanjem mladih obiskovalcev. V primeru študentskih skupin potekajo ogledi bolj strukturirano in prilagojeno študijskim smerem. Za motivacijo potrebujejo bistveno manj spodbude, dovolj je že, če ugotovijo, da način predstavitve odgovarja njihovim študijskim potrebam. Veliko več časa posvetimo katalogom in načinom iskanja gradiv, a če se le da, jih ne prikrajšamo za obisk sobe z dragocenim gradivom.

6 ZAKLJUČEK

Na koncu je povsem upravičeno vprašanje, kako vemo, če nam je uspelo doseči cilje. Resnici na ljubo – natančnega odgovora, do kakšne mere nam uspeva podpirati učni proces oziroma pomagati pri izgrajevanju kulturnih identitet, nimamo. Zavedamo se, da obstajajo še mnogi drugi faktorji, ki k temu pripomorejo ali pa to celo preprečujejo. Najprej so tu osebni interesi udeležencev ogleda, njihova zanimanja, pa tudi razni drugi zunanji faktorji (primernost trenutka, osredotočenost posameznika, bolj ali manj posrečena vzpostavitev stika s skupinsko dinamiko prej popolnoma neznane skupine ipd.) Vsekakor pa obstajajo indici, ki kažejo, če naše delo poteka dobro in če dosega cilje.

1. **Opažanja med izvedbo ogleda.** Znaki, ki kažejo, da nam je do neke mere uspelo sprožiti proces izkustvenega učenja:

- udeleženci si pozorno ogledujejo novo okolje;
- brez zadrege odgovarjajo na vprašanja in jih sami postavljajo;
- v konkretnih primerih prepoznavajo osvojeno šolsko (študijsko) snov, jo tudi kritično primerjajo z opaženim;

- kažejo veliko stopnjo radovednosti pri ogledu gradiva in (do dovoljene mere) samostojno posegajo po gradivu;
 - so navdušeni in dobre volje;
 - spontano izražajo lastna opažanja, refleksije in zaključke;
 - postavljajo vprašanja v zvezi z bibliotekarskim delom, se zanimajo za vpis ...
2. **Mnenja in opažanja spremljevalcev – učiteljev**, ki več let sodelujejo s knjižnico:
- da si učenci po ogledu gradiva bolje zapomnijo ujemajočo se učno snov, ki jo vključuje tudi maturitetni izpit (primer retrospektivnega ogleda za slovenski jezik pomembnih zgodovinskih dokumentov in slovnice v izvirnih ali faksimiliranih oblikah);
 - da ob vsakoletnih obiskih ob ogledu čitalniških prostorov vedno znova za klopni čitalnice opažajo bivše dijake oziroma študente, s katerimi so nekoč skupaj na vodenem ogledu obiskali knjižnico in skupno pokukali v njena dragocena gradiva.

VIRI IN LITERARURA

Božič, D. (2001). *Problemi mladih: kriza identitete?* Ljubljana: D. Božič.

Jank, W. in Meyer, H. (2006). *Didaktični modeli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

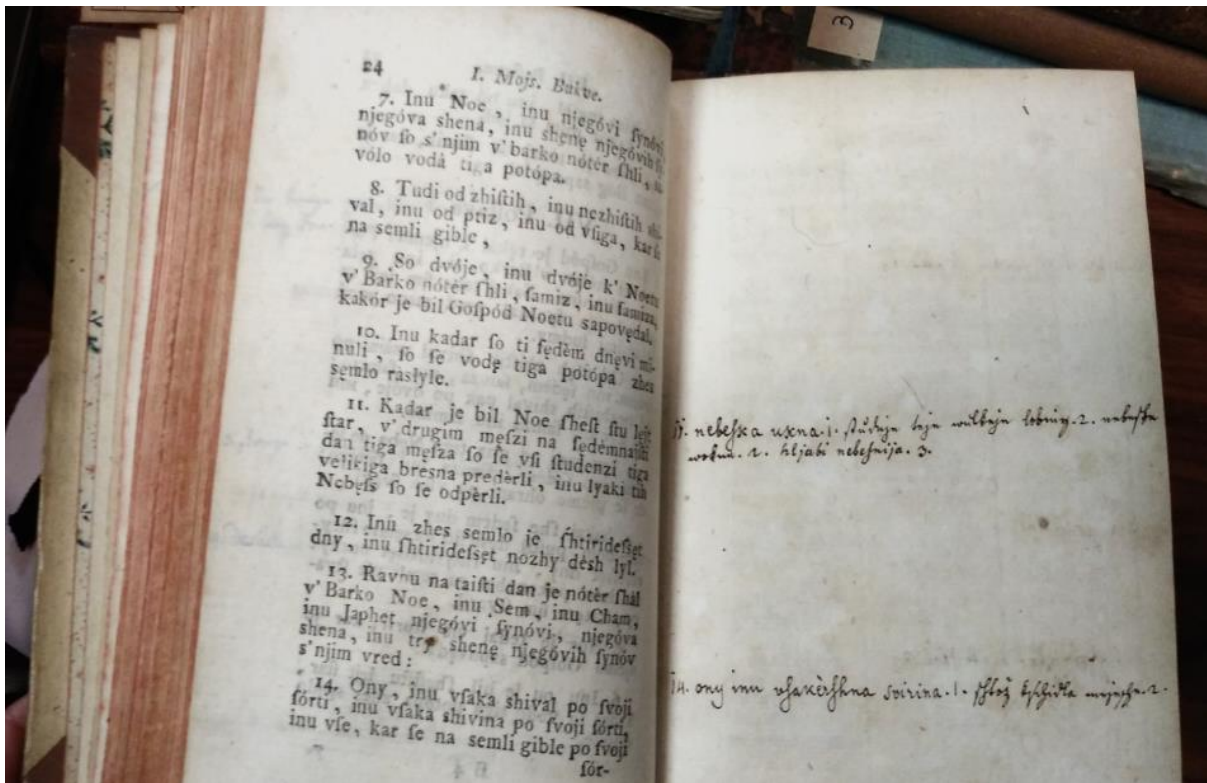
Komel, D. (2006). Razlika med nacionalno in kulturno identiteto: identiteta pri Slovencih danes in v perspektivi. V Gustinčič, J. in Zorn, A. (Ur.) *Strateški svet Strateški svet za kulturo, izobraževanje in znanost : od identitete do davkov : razprave* (str. 130-133). Ljubljana: Kabinet predsednika Vlade RS.

Marentič-Požarnik, B. (1992). Izkušenjsko učenje – modna muha, skupek tehnik ali alternativni model pomembnega učenja? V Mažgon, J. (Ur.), *Sodobna pedagogika* (str. 1-16) Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Marentič-Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.

Mijoč, N. (1992). Izkušenjsko učenje. V Mažgon, J. (Ur.), *Sodobna pedagogika* (str. 182-186). Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.

Verhaeghe, P. (2016). *Identiteta*. Mengeš: Ciceron.

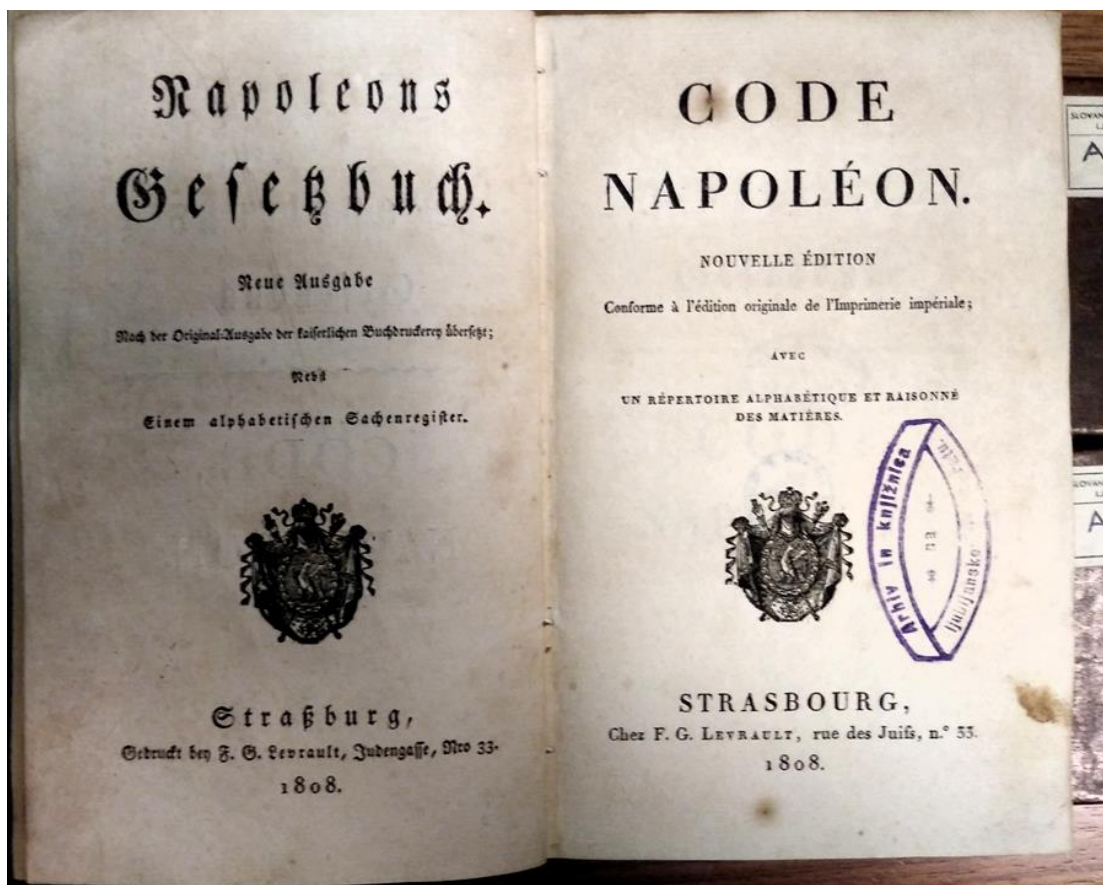
Slika 2: Marginalije v »Japljevi« Bibliji (vir: Slovanska knjižnica).

Slika 3 in 4: Ogled razstavljenega gradiva in starega listkovnega, avtorsko-imenskega kataloga (vir: Slovanska knjižnica).

Slika 5 in 6: Kletno skladišče in v njem prehod v sobo za dragocenosti (vir: Slovanska knjižnica).

Slika 7: Kaj počne »Napoleon« v Slovanski knjižnici? (vir: Slovanska knjižnica).

GALIS – DOKUMENTACIJSKI SISTEM ZA KULTURNE USTANOVE

Sašo Zagoranski, vodja razvoja

Semantika d.o.o., Zagrebška cesta 40a, 2000 Maribor

e-pošta: saso.zagoranski@semantika.si

tel.: +386 31 618 615, <http://www.semantika.eu>

Izvleček

V zadnjih desetih letih se je programski paket Galis razvil v celovito dokumentacijsko platformo, ki se na različnih področjih delovanja uporablja v že več kot 70 organizacijah v treh državah. Semantika pri razvoju sistema sodeluje z domačimi muzeji, galerijami, knjižnicami in arhivi ter s tujimi strokovnimi organizacijami, kot so Mednarodno združenje muzejev ICOM, Collections Trust in Europeana.

Primarni namen Galisa je beleženje dokumentacijskega gradiva in vodenje z njim povezanih procesov, zasnovan pa je bil tako, da je primeren za najrazličnejše organizacije.

V predstavitvi bomo prikazali delovanje programskega paketa, različne module, ki jih ponuja, in prikaz njihove uporabe v praksi, pri tem pa se bomo posebej posvetili funkcionalnostim, ki lahko uporabnikom koristijo pri obdelavi zbirk v knjižnicah. Predstavili bomo tudi možnosti naprednih in inovativnih načinov objave vsebin, kot so virtualne razstave.

Ključne besede: *kulturna dediščina, Galis, dokumentacijski sistem, Museums.si, Semantika*

Abstract

Over the past ten years, the Galis software package has evolved into a comprehensive documentation platform, used in various fields of operation in more than 70 organizations in three countries. Semantika is developing the platform in cooperation with local museums, galleries, libraries and archives as well as with foreign professional organizations such as the International Council of Museums ICOM, Collections Trust and Europeana.

Galís's primary purpose is to record documentation and manage related processes. It was designed to be suitable for a wide variety of organizations.

This presentation showcases the functioning of the software package, the various modules it offers, and the demonstration of their use in practice, while paying special attention to the functionalities that could be useful while processing collections in libraries. We will also present the possibilities of advanced and innovative ways of publishing content, such as virtual exhibitions.

Keywords: *cultural heritage, Galis, documentation system, Museums.si, Semantika*

1 KULTURNA DEDIŠČINA, DOKUMENTACIJA IN TEHNOLOGIJA

Četudi večinoma skrita očem obiskovalcev, je strokovna dokumentacija podlaga vsem drugim dejavnostim v organizacijah, ki delujejo na področju varovanja kulturne dediščine. Brez primerne dokumentacije izgubljam pomembne informacije, organizacija pa se sooča tudi s pravnimi in finančnimi tveganji.

Seveda dokumentacije ne vodimo le zaradi upravljanja in odgovornosti. Kar je še pomembnejše: ustvarja dragocen vir za raziskave in nam omogoča ponovno uporabo že pridobljenih znanj. Uporaba zbirk – njihova predstavitev obiskovalcem, objave na spletnih straneh in v mobilnih aplikacijah, preko socialnih medijev, pa tudi v drugih sistemih, kot je Europeana – je še en ključni del kulturnovarstvenega dela.

Tehnologija ima tudi na področju dokumentacije velik potencial za lajšanje dela in večjo učinkovitost, za lažje obveščanje in privabljanje obiskovalcev. Kvaliteten dokumentacijski sistem in z njim povezane storitve, ki nagovarjajo splošno javnost, lahko bistveno pripomorejo k zgoraj naštetim, zato naj med glavna merila pri izbiri ponudnika programske opreme štejejo prilagodljivost, enostavnost uporabe in hitrost, ki nam jo lahko sistem zagotovi.

Galis smo v Semantiki v osnovi razvili kot muzejski dokumentacijski program, vendar že dolgo ni več omejen le na muzeje. Med njegove uporabnike enakovredno štejemo tudi galerije, knjižnice in arhive. Program z devetimi moduli pokriva vsa področja delovanja, saj vključuje Zbirke (vključno z inventarno knjigo, akcesijo, evidentiranjem, z najdišči, s celotami, knjigo vhodov in izhodov, z vrednotenjem in lokacijami), Restavrator, Mediateko, Dokumentacijo, Pedagoške programe, Knjižnico, Arhiv in Inventuro. Prav tako ni omejen le na vodenje dokumentacije. Neposredno je namreč povezan z drugimi storitvami, ki jih tovrstne organizacije potrebujejo: spletna stran, virtualne razstave, avdio vodniki, mobilne aplikacije.

Vsi podatki uporabnikov sistema so shranjeni v eni osrednji bazi podatkov, povezani z vsemi moduli. To ne zagotavlja le medsebojne povezanosti vseh modulov znotraj programa, temveč se nanaša tudi na povezane funkcionalnosti širše platforme, kot so samodejno varnostno kopiranje podatkov na oddaljeno lokacijo ter objava podatkov na splet in v mobilne aplikacije. Spletna stran organizacije tako lahko temelji na podatkovni bazi Galisa, kar omogoča neposredno ponovno uporabo nekaterih podatkov iz sistema za upravljanje zbirk. Na enak način lahko vzpostavimo tudi mobilne aplikacije, vključno z avdio vodniki in muzejsko trgovino. Sistem je povezan tudi z Europeano – Evropsko digitalno knjižnico, kar ustanovam omogoča, da digitalizirano gradivo enostavno izvozijo in objavijo v Europeani.

V praksi to pomeni, da lahko podatke, že shranjene v sistemu, ponovno uporabimo, ne da bi morali iste informacije večkrat vnašati v različne sisteme, s tem pa prihranimo čas in trud, se izognemo napakam in dvojnemu delu. Prav tako lahko s tem prihranimo pri usposabljanju uporabnikov in pri stroških vzdrževanja sistema.

2 GALIS: CELOVIT DOKUMENTACIJSKI SISTEM ZA MUZEJE, GALERIJE, KNJIŽNICE IN ARHIVE

Dokumentacijski sistem Galis je v desetih letih razvoja v tesnem sodelovanju z muzeji, galerijami in drugimi organizacijami, ki skrbijo za kulturno dediščino, postal celovita rešitev, primerna za organizacije vseh vrst in velikosti.

Pokriva vsa področja delovanja ustanove in je edinstveno povezan s spletom ter z mobilnimi aplikacijami. Kljub svoji obsežnosti je program enostaven za uporabo, medsebojna povezanost različnih modulov pa uporabnikom prihrani veliko časa.

Galis dopolnjuje vrsta povezanih storitev, ki vključujejo sistem za samodejno varnostno kopiranje podatkov, objavo zbirk na spletu ter celovito predstavitev na spletu in v mobilnih aplikacijah.

Upoštevanje mednarodnih standardov in dobrih praks s področja vodenja strokovne dokumentacije ter povratne informacije naših uporabnikov so osnova našega dela. Ob tem nismo pozabili na uporabniško izkušnjo, sledimo pa tudi razvoju tehnologije. Rezultat našega dela je celovita platforma, ki z rednimi nadgradnjami, enostavno uporabo in – kar je morda najpomembnejše – s prvovrstno podporo za uporabnike našim naročnikom omogoča bolj učinkovito delo in prihranek časa.

Prilagodljiv model licenciranja organizacijam omogoča, da v vsakem trenutku uporabljajo točno toliko licenc, kot jih potrebujejo. Naš raziskovalni oddelek skrbi za stalno

uvajanje novih tehnologij in pristopov, s čimer lajša delo svojih uporabnikov. Nove različice programa so vedno vključene v naročnino, program pa se posodablja z enim klikom kar preko spleta – brez dodatnih stroškov ali vzdrževalnih pogodb.

Cena v obliki mesečne naročnine na licence programa vedno vključuje vse module sistema, stalno vzdrževanje in redne nadgradnje ter neomejeno podporo uporabnikom – preko telefona, elektronske pošte in neposredne povezave preko interneta.

Vse to so razlogi, da nam zaupa že več kot 70 kulturnih ustanov iz treh držav, s širokim naborom funkcionalnosti, ki so predstavljene v nadaljevanju, pa se postavljamo ob bok najboljšim v svetu.

3 PREGLED GALISOVIH PROGRAMSKIH MODULOV

Galis je sestavljen iz devetih modulov, ki v povezavi s spletnim delom platforme omogočajo hitro in preprosto delo ter učinkovito preklapljanje med različnimi področji dela. V program so vključeni naslednji moduli: Zbirke, Orodja za podatke, Restavrador, Mediateka, Dokumentacija, Pedagoške aktivnosti, Knjižnica, Arhiv in Inventura.

3.1 Modul Zbirke

Modul Zbirke je prvi modul iz sistema in predstavlja osnovo za delo v kulturni ustanovi. Predstavlja podporo za vodenje elektronske inventarne knjige in omogoča dokumentiranje predmetov, ki so del zbirke organizacije.

Sestavljajo ga naslednje maske:

- **Inventarna knjiga:**

Namenjena popisu gradiva, ki je v lasti ustanove in ki ga kustos inventarizira – vpiše v inventarno knjigo.

- **Aksesijska knjiga:**

Popis gradiva v lasti ustanove.

- **Evidentiranje:**

Omogoča popis kakršnegakoli gradiva, tudi takšnega, ki ni v lasti organizacije – npr. popis gradiva na terenu ali podroben popis gradiva, ki ga dobimo na izposojajo.

- **Najdišča:**

Se uporablja za namen popisa arheoloških najdišč.

- **Celote:**

Ponuja možnost združevanja ločenih predmetov v eno celoto (npr. zbirka knjig, uniforma ...).

- **Knjiga izhodov (Reverzi) in Knjiga vhodov:**

Sledenje prihajanja/odhajanja gradiva v ustanovo in iz nje je ena izmed ključnih zahtev mednarodnih standardov. Temu sta namenjeni obe maski: prva beleži izhode (gradivo, ki ga posojamo), druga beleži vhode (gradivo, ki ga prejmemo).

- **Vrednotenje:**

Omogoča določanje vrednosti posameznim predmetom ali celotnim zbirkam.

- **Lokacije:**

Namenjena natančnemu lociranju posameznih predmetov znotraj ustanove (npr. glavna stavba - depo grad - 1. nadstropje - omara 1).

3.2 Orodja za podatke

Orodja za podatke smo poimenovali skupek funkcionalnosti za obdelavo večje količine podatkov v tabelaričnem sistemu. S pomočjo teh orodij je mogoče v Galis uvoziti podatke neposredno iz programa Excel, kar olajša obdelavo podatkov, pridobljenih na terenu.

3.3 Modul Restavrador

Modul Restavrador omogoča natančno beleženje restavratorskih postopkov. Maska, ki je rezultat večletnega sodelovanja z različnimi ustanovami, omogoča:

- popis osnovnih restavratorskih posegov,
- beleženje predhodnih posegov,
- beleženje analiz,
- popis stanja,
- popis izvedenih postopkov, materialov in ur,
- popis ravnanja z materialom,
- podroben popis restavriranja tekstilnih izdelkov.

Modul je popolnoma fleksibilen in se ga lahko uporablja za katerokoli vrsto materiala. Restavradorjem omogoča samostojno uporabo (za zunanje posege), mogoče pa ga je enostavno povezati z obstoječimi podatki v Inventarni knjigi, s čimer se izognete dvojnemu delu.

Kljub temu, da je bil modul primarno razvit za podporo dela restavradorjev, ga enakovredno uporabljajo tudi organizacije, ki nimajo lastnega restavratorskega oddelka in ki predmete restavrirajo s pomočjo zunanje pomoči (npr. Restavratorski center). Tudi

pri njih je namreč enako pomembno, da dokumentirajo vse, kar se je z določenim gradivom dogajalo.

3.4 Modul Mediateka

Modul Mediateka predstavlja nadgradnjo klasične fototeke in je osnova za digitalno knjižnico v ustanovi, saj omogoča dokumentiranje in hrambo različnih vrst multimedijskih datotek (fotografije, zvočne in video datoteke).

Kot vsi ostali moduli omogoča samostojno uporabo, lahko pa se enostavno poveže z drugimi deli programa.

Modul dopolnjujeta še maska z možnostjo popisa avdio-vizualnih del ter digitalnih medijev, kot sta CD ali DVD.

3.5 Modul Dokumentacija

Z modulom Dokumentacija smo kulturnim ustanovam ponudili celovit sistem za obdelavo podatkov in objavo izbranih podatkov na spletu.

Modul Dokumentacija omogoča:

- vnos podatkov o razstavah in otvoritvah ter dokumentacije o razstavah;
- vodenje kataloške dejavnosti (publikacije, katalogi, letaki);
- vnos podatkov o člankih;
- objavo razstav in člankov v sistem Museums.

3.6 Pedagoški modul

Pedagoški modul omogoča natančen popis pedagoških programov, ki jih organizacija ponuja (delavnice, vodeni ogledi, obiski ...), skupaj z rezervacijami oz. s popisom vseh izvedb (rezervacije terminov ...). Na voljo je tudi grafični koledar, ki olajša načrtovanje izvedb pedagoških aktivnosti.

Pedagoške aktivnosti je mogoče iz Galisa enostavno objaviti tudi na Museums.

3.7 Modul Knjižnica

Popisu knjižnega gradiva je namenjen modul Knjižnica, ki poleg vnosa gradiva in iskanja po vnesenih zapisih omogoča tudi tiskanje izpisov in beleženje izposojenega gradiva.

3.8 Modul Arhiv

Modul Arhiv je namenjen popisovanju arhivskega gradiva. Pri načrtovanju in pripravi modula smo upoštevali uveljavljen Splošni mednarodni standard za arhivsko popisovanje ISAD(G), drugo izdajo iz leta 2000.

Modul Arhiv omogoča popisovanje arhivskega gradiva skladno z omenjenim standardom, dodajanje fotografij popisanega gradiva, iskanje po vseh poljih shranjenih zapisov in tiskanje izpisov.

3.9 Modul Inventura

Z modulom Inventura ponujamo odlično orodje za izvajanje inventure. S pomočjo maske Lokacije, kjer lahko izjemno učinkovito popišete mikrolokacije znotraj muzeja, lahko na enostaven način locirate vaše predmete v depojih. Za vsako lokacijo je mogoče preko iskalnika natisniti QR ali črtne kode, kar nato olajša delo ob inventuri. V modulu Inventura se nahaja še maska Osnovna sredstva, ki omogoča popis ostalega inventarja ustanove (pisarniški material, tehnični pripomočki ...).

4 MUSEUMS.SI IN SPLETNA ORODJA

V letu 2007 smo z odprtjem Spletne galerije kulturnim ustanovam ponudili možnost predstavitve svojega dela širši javnosti. Spletno galerijo smo v letu 2010 preoblikovali v Museums.si, ki kot del globalne platforme Museums omogoča enostavno objavo podatkov na splet in v mobilne aplikacije.

Podatke je mogoče iz programa Galis objaviti z enim klikom, spremembe pa so na spletu vidne takoj. Tistim, ki Galisa ne uporabljajo, je namenjen naš spletni urejevalnik.

Vsi objavljeni podatki so predstavljeni tudi v mobilnih aplikacijah za različne naprave in platforme, ponujamo pa tudi mobilne aplikacije, prilagojene za eno organizacijo. Preko posebnega vtičnika so lahko objavljene zbirke prikazane še na domači spletni strani organizacije, ne da bi jo bilo zaradi tega potrebno spreminjati.

4.1 Virtualne razstave – tudi za iPad

Najnovejša funkcionalnost našega sistema je orodje za pripravo virtualnih razstav, ki so primerne za ogled v spletnem brskalniku ali na napravi iPad.

Predmete izberete izmed že objavljenih v sistemu Museums ali jih prenesete z računalnika. Posameznemu predmetu je mogoče dodati opis, vsebine lahko razdelite v

več poglavij, mogoče pa je tudi naknadno spreminjanje vrstnega reda prikazanih predmetov.

Posebno koristna in enostavna za uporabo je funkcionalnost pretvorbe zbirke v spletno razstavo: z enim klikom lahko sprožite samodejno pretvorbo celotne zbirke, objavljene na Museums, v virtualno razstavo. Tudi tako pripravljeno virtualno razstavo lahko uredite z dodajanjem opisov pri posameznih predmetih in delitvijo vsebin v poglavja, določite pa lahko tudi vrstni red predmetov.

4.2 Domača spletna stran in mobilne aplikacije

Neposredno je lahko na osnovni sistem Galis vgrajena tudi domača stran ustanove, kar omogoča ponovno uporabo vseh že objavljenih vsebin, kot so razstave, dogodki, pedagoški programi in zbirke – brez dodatnega dela.

Prednosti takšnega sistema vključujejo lasten dizajn spletne strani ter direktno integracijo že vnešenih in objavljenih vsebin. Vsak podatek, ki ga iz programa Galis ali iz spletnega urejevalnika objavite na splet, bo samodejno viden tudi na spletni strani ustanove, brez dvojnega dela v ločenih sistemih. S tem pristopom lahko Galis prevzame vlogo klasičnega »CMS-a« za večji del dinamičnih vsebin na spletni strani.

Na podoben način lahko vse objavljene informacije predstavimo tudi na različnih mobilnih platformah in napravah, tako da lahko odslej tudi vi z mobilnimi aplikacijami privabite nove obiskovalce, hkrati pa jih uporabite za trženje digitalnih vsebin. Mobilno napravo je mogoče uporabiti kot avdio vodnik, na voljo pa so tudi dodatne funkcionalnosti, ki vključujejo možnost prodaje vstopnic in digitalnih vsebin (knjige, fotografije ...).

5 RAZISKOVALNO-RAZVOJNA DEJAVNOST IN NAPREDNE FUNKCIONALNOSTI ZA LAŽJE DELO

V času izredno hitrega razvoja tehnologije na vseh področjih je stalno spremljanje novosti, hitro reagiranje nanje in nenehno razvijanje novih idej bistveno za uspešno delovanje.

V razvojno-raziskovalnem oddelku Semantike se dnevno izobražujemo, načrtujemo nove, boljše rešitve ter uvajamo novejša, učinkovitejša tehnologija, da bi našim uporabnikom ponudili najboljšo storitev na trgu.

Na rednih letnih srečanjih z uporabniki Galisa zbiramo neprecenljive povratne informacije uporabnikov programa in na podlagi prejetih predlogov pripravljamo vedno nove nadgradnje le-tega.

Vse to zagotavlja, da je delo s programom Galis kolikor se da enostavno, hitro in učinkovito. Nekaj uporabnih funkcionalnosti vam predstavljamo v nadaljevanju.

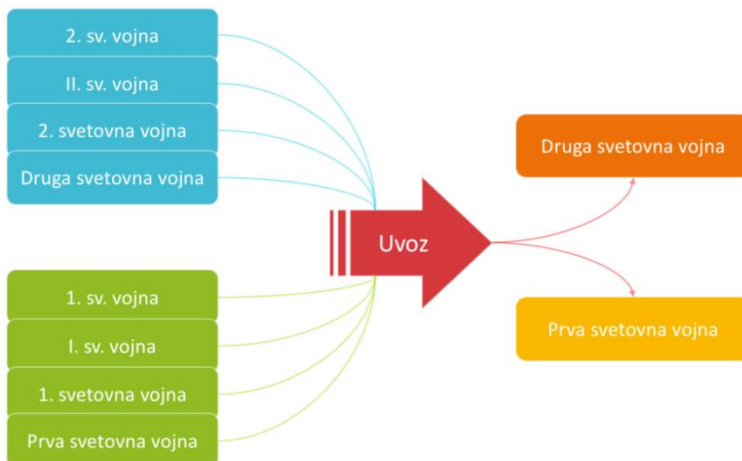
5.1 Inteligentna orodja za prenos podatkov

Bistven korak, ključen za kvalitetno nadaljnje delo, pa se velikokrat zgodi že pred začetkom dejanske uporabe programa: prenos obstoječih podatkov v Galis.

V skoraj 200 prenosih podatkov iz najrazličnejših formatov v program Galis so naši podatkovni strokovnjaki razvili inovativna orodja, ki ob pretvorbi podatkov v ustrezen format le-te še nadgrajujejo in tako izboljšajo bazo podatkov. Med pretvorbo je mogoče najti in odstraniti podvojene vnose, pripraviti poročila o podobnih vnosih, strukturirane izvozne šifre in podobno.

Ker se zavedamo pomembnosti kvalitete podatkov, truda, ki ste ga vložili v pripravo obstoječih podatkovnih baz, in pomena pravilnega prenosa le-teh na vse prenose podatkov nudimo neomejeno garancijo.

Primer izboljšave podatkovne baze med prenosom podatkov v Galis.

5.2 Iskalnik z naprednimi možnostmi tiskanja in izpisov

Galisov iskalnik je osrednji del sistema, ki omogoča napredno iskanje po celotni bazi podatkov oz. po vseh poljih programa in vključuje številne možnosti priprave izpisov in tiskanja.

Prilagodljiv iskalnik z možnostjo razporejanja, dodajanja in odstranjevanja iskalnih in prikaznih polj vsakemu uporabniku omogoča, da si ga nastavi po svoji meri. Zaokrožuje ga bogat nabor možnosti izpisov v različne formate (Word, PDF, Excel).

5.3 Pametna orodja za uvoz velikih količin podatkov

Z naprednimi orodji za uvoz velikih količin podatkov lahko podatke, pripravljene v programih Microsoft Excel ali Libre Office Calc, kopirate neposredno v Galis.

Inteligentni sistem za preverjanje pravilnosti podatkov samodejno zaznava in označi morebitne nepravilne vnose in vam hkrati svetuje, za kakšno vrsto napake gre. Podatke lahko popravite neposredno v Galisu, tako da ponovno kopiranje ni potrebno.

5.4 Odkrijte skrite vsebine s prepoznavanjem besedil

S pomočjo umetne inteligence Galis samodejno obdela naložene slike in v njih zaznava besedila, ki jih nato samodejno prepoznavajo.

Uporablja najsodobnejše metode za prepoznavanje besedila, ki skupaj z metodami za obdelavo besedila omogočajo zelo visoko raven pravilnega prepoznavanja. Z iskalnikom lahko tako sedaj najdete sliko tudi po besedilu, ki ga je Galis v njej prepoznal.

5.5 Mobilna aplikacija Galis

Do določenih funkcionalnosti sistema Galis lahko za lažje delo dostopate kar preko mobilnih naprav. Popis inventarja, evidentiranega v Galisu, lahko tako izvedete kar preko mobilne naprave, nato pa Galis uporabite za pripravo poročila.

5.6 Več kot slike

Slike, ki jih dodate predmetom, lahko enostavno opremite z dodatnimi metapodatki (ang. »annotations«), ki so shranjeni ločeno od same fotografije. To pomeni, da lahko na sliki označite določene zanimive dele posameznega predmeta (npr. osebe na sliki), ki jih lahko kasneje najdete s pomočjo iskalnika.

Razvojni oddelek Semantike se aktivno ukvarja s tem, da bi lahko nekatere objekte s fotografij Galis prepoznal avtomatsko (npr. obrazi, predmeti ...).

5.7 Natančno lociranje inventarja

Galis omogoča hierarhično urejanje lokacij, kar pomeni, da lahko lokacijo določite tako natančno, kakor želite, hkrati pa shranite podatke za makrolokacijo.

6 GALIS ZA KNJIŽNICE

Kakor je bilo prikazano v predhodnih poglavjih, je Galis namenjen dokumentaciji gradiva, ki ga je potrebno obravnavati v duhu preučevanja in zaščite kulturne dediščine. Omogoča nam, da za vsak predmet:

- zajamemo njegov zgodovinski aspekt (npr. čas nastanka, najdišče, lastništvo),
- obravnavamo predmet celovito (npr. avtorstvo, zbirka ...),
- natančno preučimo njegove fizične lastnosti (dimenzije, materiali),
- skrbimo za njegov dolgoročni obstanek (popis stanja, restavriranje ...) ter
- natančno spremljamo, kaj se s predmetom dogaja (izhodi, vhodi, prikaz na razstavah ...).

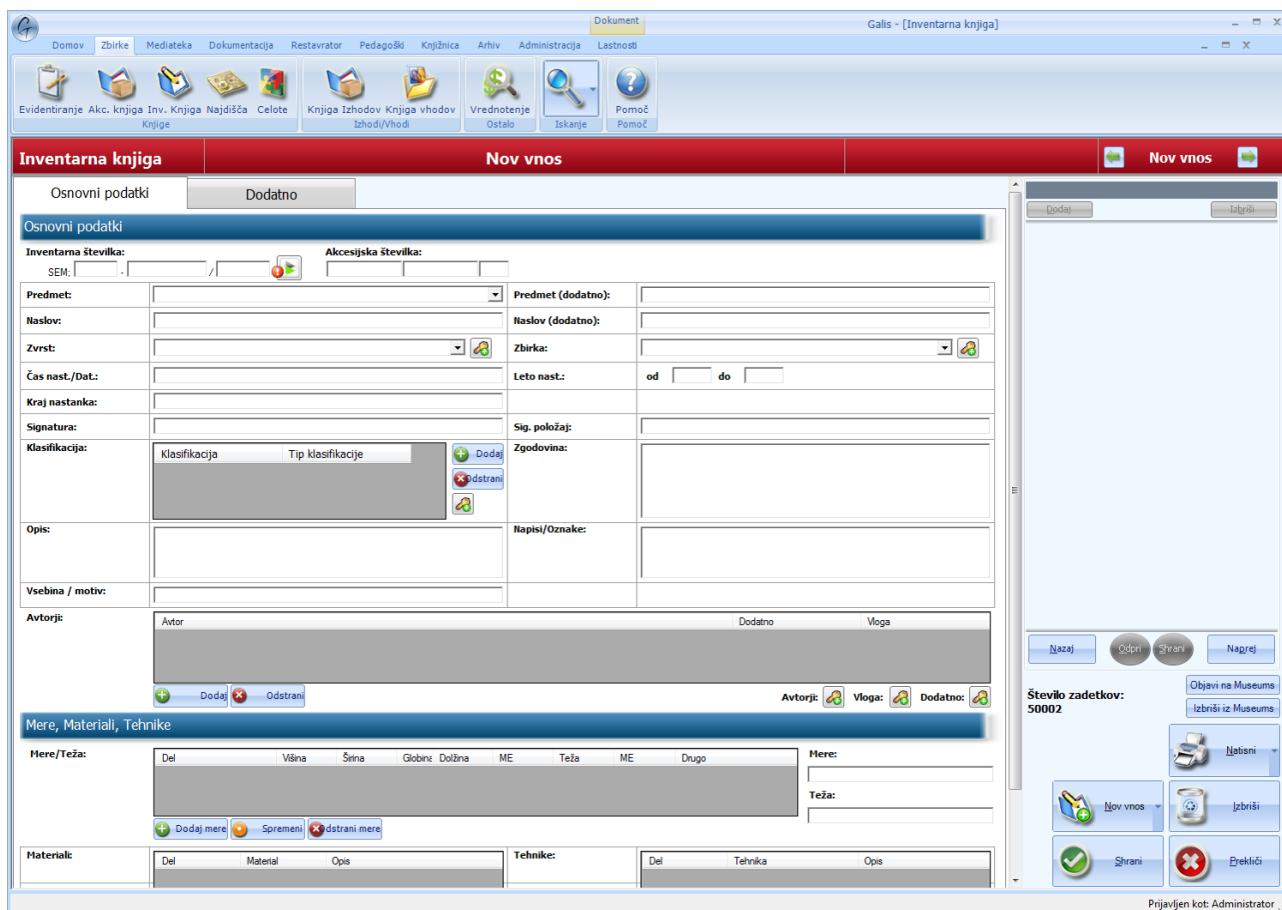
Po tem, ko je predmet dokumentiran v Galisu, ga je mogoče iz programa enostavno objaviti tudi na spletu. Že omenjeni spletni portal Museums.SI (ki je v evropskem prostoru na voljo kot Museums.EU, v svetovnem oziru pa kot Museu.ms) po eni strani omogoča predstavitev popisanega gradiva zainteresirani javnosti, po drugi strani pa vzpodbuja tudi sodelovanje strokovnjakov, ki za to gradivo skrbijo. V desetih letih delovanja se je prav po zaslugi javne objave na Museums.SI zgodilo že kar nekaj razstav ali drugih strokovnih sodelovanj.

Zaradi vsega naštetega se Galis bistveno razlikuje od klasičnega knjižničnega sistema (kot je npr. COBISS). Seveda Galis ni zamenjava za knjižnični sistem, ga pa lahko pomembno dopolni in omogoči, da knjižnice določen del gradiva dokumentirajo tudi v širšem kulturno-varstvenem in zgodovinskem kontekstu.

7 ZAKLJUČEK – ALI NOV ZAČETEK

Galis je projekt, ki se stalno razvija oz. nadgrajuje. Na lastno pobudo ali na pobudo uporabnikov – tudi potencialnih – program in povezane storitve nenehno izboljšujemo. Z veseljem prisluhnemo željam in se radi lotevamo novih izzivov. Naše znanje krepimo tudi v okviru številnih evropskih projektov z Europeanom ter s sodelovanjem s priznanimi mednarodnimi strokovnimi organizacijami, kot sta ICOM in Collections Trust.

Pravo smer razvoja podjetja in programa Galis kaže tudi to, da sodelujemo z večjimi podjetji (npr. Gen Energija, Intesa Sanpaolo bank, Microsoft, Adria, Gorenje) in z vse večjim številom kulturno-varstvenih organizacij pri nas in v tujini (npr. Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Narodni muzej, Mestna knjižnica Ljubljana, Muzej Nikola Tesla Zagreb, Federalno ministrstvo Sarajevo, Narodna biblioteka Srbije).

Galis - modul Inventarna knjiga (vir: Semantika).

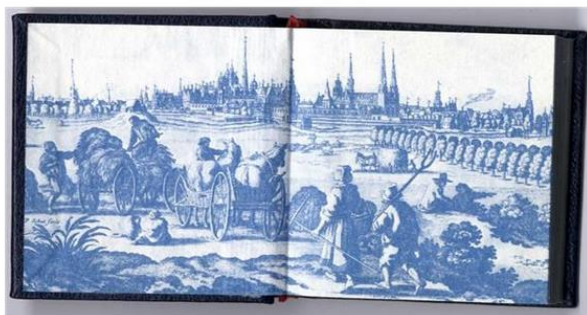

Mobilna naprava kot avdio vodnik (vir: Semantika).

Primer zapisa predmeta iz zbirke Slovanske knjižnice v Galisu. Gre za knjigo, objavljeno na Museums.SI (vir: Semantika).

Berlin : capital of GDR

Mestna knjižnica Ljubljana, Slovanska knjižnica

Leipzig : OAN, 1977. 306 str. : fotogr., 56 x 56 mm, barvni tisk, us, zlatotisk, ilustrirani spojni listi, potiskan kart. šuber. Besedilo v angl.

ID	;m-0002401
Naslov	Berlin : capital of GDR
Predmet	knjiga
Čas nastanka	1977
Mere	- 56 x 56 mm
Zbirka	Miniature knjige dr. Martina Žnidaršiča

Primer objave predmeta (knjige) iz zbirke Slovanske knjižnice na Museums.SI (vir: Semantika).

DOMOZNANSKE ZGODBE – VEZI V ČASU IN PROSTORU

Primeri projektne partnerskega sodelovanja v Medobčinski splošni knjižnici Žalec

Karmen Kreže, višja bibliotekarka

Medobčinska splošna knjižnica Žalec, Aškerčeva 9a, 3310 Žalec

e-pošta: karmen@zal.sik.si

tel.: +386 3 712 12 52, <http://www.zal.sik.si>

Izvleček

V Medobčinski splošni knjižnici Žalec že vrsto let zbiramo, obdelujemo, hranimo in posredujemo gradivo o družbenem, kulturnem, političnem in gospodarskem utripu občin Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec, torej Spodnje Savinjske doline. Obsežna zbirka starih knjig, razglednic, rokopisov, fotografij, zvočnih posnetkov, glasil, raziskovalnih nalog, notnih zapisov in drugega pripoveduje o dogodkih, ljudeh in času, ki ga je treba še posebej dobro pomniti, da bomo prepoznavni v obdobju združevanja in izgubljanja v globalnem. Domoznanski oddelek Medobčinske splošne knjižnice Žalec že vse od svojega začetka redno sodeluje in se povezuje z lokalnim okoljem. V teh letih smo spletli močne vezi z društvi, osnovni šolami, vrtci, ljudsko univerzo, Zavodi za kulturo, šport in turizem, TIC-i, občinami, Razvojno agencijo Savinja Žalec, s cerkvenimi inštitucijami in nenazadnje predvsem z ljudmi, ki so nas prepoznali kot strokovne in zanesljive ljudi in nam zaupajo v hrambo svoje gradivo.

Leta 2013 smo začeli z rednim mesečnim projektom Utrip domoznanstva. Večina današnjih slovenskih splošnih knjižnic je zrastle iz društvenih dejavnosti, zato smo želeli s projektom Utrip domoznanstva povezati delovanje Medobčinske splošne knjižnice Žalec z delovanjem različnih društev. Domoznanski oddelek se promovira z aktivnim delovanjem, s prireditvami in razstavami po enotah Medobčinske splošne knjižnice Žalec.

Ključne besede: *Medobčinska splošna knjižnica Žalec, domoznanski oddelek, Spodnja Savinjska dolina, povezovanje, promoviranje, lokalno okolje, društva*

Abstract

For many years the Žalec Intermunicipal Central Library has been collecting, processing and forwarding material about the social, cultural, political and economic atmosphere in the municipalities of Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko and Žalec, which all comprise the Lower Savinja Valley. A vast collection of old books, post cards, manuscripts, photographs, audio tapes, bulletins, research papers, scores and other documents tells stories about events, people and times that should be remembered in order to hold place in today's world of interconnectivity and disappearance in the face of globalisation. The local history department of the Žalec Intermunicipal Central Library has been collaborating and connecting with the local community since its establishment. During these years, strong ties have been made with associations, primary schools, kindergartens, adult education centres, the Institutes of Culture, Sport and Tourism, Tourist Information Centres, municipalities, the Savinja Žalec development agency, church institutions and, last but not least, the people who recognised the staff as professional and reliable workers and entrusted us with their material.

The monthly Course of Local History project began in 2013. Most of Slovenia's libraries started out as associations, which is why the aim of this project has been to connect the Žalec Intermunicipal Central Library with various associations. The local history department promotes itself with several activities, events and exhibitions in all units of the Žalec Intermunicipal Central Library.

Keywords: *Žalec Intermunicipal Central Library, the local history department, Lower Savinja Valley, connecting, promotion, local area, societies*

1 UVOD

Dr. Janez Bogataj je nekoč dejal, da je dediščina vse tisto bogastvo, mimo katerega hodijo mnogi z zaprtimi očmi in ga ne vidijo.¹⁶ Da ta misel vendarle ne drži v popolnosti, s svojim uspešnim delom dokazujejo kulturne institucije, ki se ukvarjajo s hrambo slovenske dediščine. Lep primer so domoznanski oddelki splošnih knjižnic, ki z zbiranjem, obdelovanjem, hranjenjem, sodelovanjem z lokalnim okoljem, promoviranjem in

¹⁶ Portal 13

proučevanjem določenega geografskega območja predstavljajo slovensko dediščino ožji, lokalno omejeni populaciji, ki pa ima hkrati velik vpliv na širše območje.

V prispevku bo predstavljeno delovanje domoznanskega oddelka Medobčinske splošne knjižnice Žalec, ki že od začetka deluje povezovalno in sodeluje z različnimi institucijami v Spodnji Savinjski dolini.

2 PREDSTAVITEV DOMOZNANSKEGA ODDELKA MEDOČINSKE SPLOŠNE KNJIŽNICE ŽALEC

Medobčinska splošna knjižnica Žalec spada med knjižnice z zelo razvejano organizacijsko mrežo. Spleta jo enajst organizacijskih enot in tako zaokrožuje območje Spodnje Savinjske doline. Organizacijske enote Medobčinske splošne knjižnice Žalec so: Občinska knjižnica Braslovče, Občinska knjižnica Polzela, Občinska knjižnica Prebold, Občinska knjižnica Vransko, Občinska knjižnica Tabor, Občinska knjižnica Žalec, Krajevna knjižnica Griže, Krajevna knjižnica Liboje, Krajevna knjižnica Petrovče, Krajevna knjižnica Ponikva in Krajevna knjižnica Šempeter.

Domoznanski oddelek Medobčinske splošne knjižnice Žalec je svoja vrata odprl 27. septembra 2006. Svoje prostore ima v Občinski knjižnici Žalec, ki je tudi osrednja knjižnica za vse preostale enote. V letih 2016–2017 je Medobčinska splošna knjižnica Žalec zaradi gradnje prizidka k stavbi, kjer domuje Dom II. slovenskega tabora, pridobila nekaj prepotrebne prostora. Tako je med drugim večje in primernejše prostore pridobil tudi domoznanski oddelek.

Naša knjižnica že vrsto let zbira, obdeluje, hrani in posreduje gradivo o družbenem, kulturnem, političnem in gospodarskem utripu občin Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko in Žalec, torej Spodnje Savinjske doline. Obsežna zbirka starih knjig, razglednic, rokopisov, fotografij, zvočnih posnetkov, glasil, raziskovalnih nalog, notnih zapisov in drugega pripoveduje o dogodkih, ljudeh in času, ki ga je treba še posebno dobro pomniti, da bomo prepoznavni v obdobju združevanja in izgubljanja v globalnem.

Hranimo in zbiramo ves pisni material, ki se navezuje na območje Spodnje Savinjske doline (koledarje, letake, vabila, fotografije, glasila osnovnih šol in podjetij, časopisne članke, plakate, promocijsko gradivo zavodov, podjetij idr.).

Izdelujemo mape s predstavitvenimi podatki vidnejših Spodnjesavinjčanov oziroma domoznancev in z informacijami s področja njihove ustvarjalnosti. Prav tako hranimo zapuščino pesnice Mete Rainer in del zapuščine skladatelja Friderika Širce - Rista

Savina, slikarja Doreta Klemenčiča - Maja, botaničarke Ljerke Godicl, pisatelja Dane-ta Debiča, pesnice Neže Maurer, slikarke Jelice Žuža ter usnjarja Vinka Praprotnika. Naš (trenutno) največji knjižni zaklad je knjiga z naslovom *Deductio, Das ist: Nohtwendige Außführung, Bericht und Erzehlung, deren Ursachen und Motiven, warumb Kayser Ferdinandus II. nach tödtlichem Abgang weyland Kaysers Matthiae deß Regiments im Königreich Böhheim und derselben incorporirten Länder verlustigt : Auffs neue übersehen, mit fleiß corrigirt ...*, ki je bila izdana v Pragi leta 1620. V zad-njem delu te knjige je vključeno delo prošta Jakoba Rosolenza iz leta 1607, ki popi-suje gibanje protireformacijske komisije na Štajerskem. Med drugimi natančnimi podatki o uničevanju cerkva, pokopališč in knjig na slovenskem Štajerskem je prvi opisal monumentalno protestantsko cerkev v Govčah pri Žalcu.

Da je domoznansko gradivo resnično dostopno vsakomur, kjerkoli in kadarkoli, smo dali nekaj našega gradiva digitalizirati. Tako lahko v domoznanski digitalni zbirki na naši spletni strani¹⁷ dostopate do polnega besedila dnevnikov matere skladatelja Fri-derika Širce - Rista Savina Barbare Širca - Babette, prav tako tudi do zbirke starih razglednic krajev Spodnje Savinjske doline, nekaj rokopisov pesnice Mete Rainer, načrtov rudniške ozkotirne proge Žalec–Zabukovica, grafičnih listov in plakatov.

3 PROMOCIJA DOMOZNANSTVA

Že od vzpostavitve in odprtja domoznanskega oddelka je njegovo delovanje poleg zbiranja gradiva usmerjeno v promocijo zbranega gradiva in s tem domoznanskega oddelka po vsej Spodnji Savinjski dolini. Tako že ves čas pripravljamo razstave ob pomembnejših dogodkih in obletnicah v posameznih enotah naše knjižnične mreže. Pri tem smo se in se še povezujemo z vrtci, šolami, zavodi za kulturo, šport in turi-zem, turistično-informacijskimi centri idr.

Sodelujemo tudi na Dnevih evropske kulturne dediščine. Leta 2016 je naša knjižnica organizirala Regionalno srečanje DEKD v Ekomuzeju hmeljarstva in pivovarstva v Žalcu, kjer smo predstavili takratno osrednjo temo Dnevov evropske kulturne dediš-čine za leto 2016.

Z Razvojno agencijo Savinja Žalec smo sodelovali pri vzpostavitvi nekaterih informa-cijskih tabel po Občini Žalec.

¹⁷ <http://www.zal.sik.si>

Vsako leto nas obišejo tudi otroci iz vrtcev Občine Žalec. Takrat jim pokažemo ter predstavimo gradivo glede na tematiko, ki jo takrat obravnavajo v vrtcu (npr. hmeljarstvo).

Prav tako nas vsako leto na začetku šolskega leta obišejo učenci različnih osnovnih šol žalske občine in jim pomagamo pri izbiri teme ter gradiva za raziskovalne naloge. Že precej let sodelujemo z Osnovno šolo Vransko in Osnovno šolo Tabor. Učencem četrtil razredov pripravimo predavanje o razvoju knjige, knjižnih podlag in pisav. Na koncu pa dodamo še predstavitev domoznanstva in jim pokažemo nekaj starih razglednic.

Projekt Rastem s knjigo v naši knjižnici organiziramo tako, da je zadnjih 15 ali 20 minut namenjenih predstavitvi domoznanskega oddelka in domoznanstva Spodnje Savinjske doline. Z Osnovno šolo Žalec pa imamo dogovor, da enkrat na leto priredimo nekakšen maraton domoznanstva. Učenci posameznega oddelka sedmega razreda pridejo za eno šolsko uro v domoznanski oddelk in skozi gradivo, ki ga hranimo, jim predstavimo zgodovino Spodnje Savinjske doline.

Na enak način predstavimo dejavnost domoznanskega oddelka društvom, ki nas vsako leto obišejo. Do zdaj so nas obiskali že Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, Hiša Sadeži družbe Žalec, Kulturno društvo Petrovče, potopisno-popotniški krožek, ki deluje v sklopu Univerze za tretje življenjsko obdobje, ki deluje v Knjižnici Laško, Etnološko društvo Slovenije, Likovna sekcija KUD Polzela, razširjen aktiv direktorjev zavodov Občine Žalec (obiskali so nas letos).

Že precej let sodelujemo na povabilo UPI Ljudske univerze Žalec na Paradi učenja, kjer predstavimo dejavnost oddelka na stojnici na podeželski tržnici.

Na enak način smo leta 2017 sodelovali na povabilo Občine Žalec pri projektu Entente florale Europe (evropsko hortikulturno tekmovanje), kjer je mesto Žalec prejelo zlato priznanje.

Leta 2013 smo organizirali Dan zbiranja spominov na prvo svetovno vojno in pozneje zbrano gradivo objavili v Albumu Slovenije na portalu Kamra ter naredili razstavo zbranega gradiva v knjižnici.

Leta 2013 smo začeli izvajati redni mesečni projekt Utrip domoznanstva.

Večina današnjih slovenskih splošnih knjižnic je zrasla iz društvenih dejavnosti, zato smo s projektom Utrip domoznanstva želeli povezati delovanje Medobčinske splošne knjižnice Žalec z delovanjem različnih društev. S projektom Utrip domoznanstva želimo, da se naši bralci seznanijo z delom tukajšnjih društev, društva pa se na nev-

siljiv način predstavijo bralcem in morebiti pridobijo kakšnega novega člana. Društva predstavijo svoje delo, dosežke, člane in smer razvoja za prihodnost; lahko pa se predstavijo društva s skupno tematiko in soočijo mnenja ter izpostavijo težave, s katerimi se spoprijemajo ... In nikoli se ne ve, mogoče nastane medobčinski projekt povezovanja društev Spodnje Savinjske doline. Svojo dejavnost lahko predstavijo tudi krajevne skupnosti, zavodi in organizirane skupine, ki bi želele pokazati svoje delo širši javnosti.

Domoznanski oddelek se promovira tudi z aktivnim delovanjem, prireditvami in razstavami po enotah Medobčinske splošne knjižnice Žalec. Nekajkrat na leto smo gostje na lokalni televizijski postaji VTV v oddaji Dobro jutro, in sicer se predstavi aktualno dogajanje na področju domoznanstva v naši knjižnici ter tudi načrti za prihodnost. Domoznanske prireditve in dogodki so redno objavljeni v lokalnih časopisih (Utrip Savinjske doline, Polzelan, Novi tednik) in drugih občinskih informatorjih.

Sodelujemo z zavodi za kulturo, šport in turizem (Žalec in Vransko), društvom Univerza za tretje življenjsko obdobje, turističnoinformacijskimi centri po Spodnji Savinjski dolini, Mestno skupnostjo Žalec in drugimi društvi.

Kot primer zelo uspešnega sodelovanja z zavodi izpostavljam sodelovanje z Zavodom za kulturo, turizem in šport Žalec (ZKŠT Žalec), saj že vrsto let skupaj pripravljamo in izvajamo dogodke ter izdajamo publikacije (razstava, publikacija in dokumentarni film o pivovarju, podjetniku in hmeljarju Simonu Kukcu, razstava in publikacija o hmeljarju, gospodarstveniku in politiku Franu Robleku, razstava Operete v Žalcu, pogovorni večer o življenju v dvorcu Novo Celje po drugi svetovni vojni ...).

Redno sodelujemo in tako širimo poznanstva ter tkemo vezi z lokalnimi zbiratelji in entuziasti za lokalno zgodovino.

V Občini Polzela smo končali prvi del projekta Kako so nekoč živeli na današnjem območju Občine Polzela. Ob tem smo vzpostavili podstran na spletni strani Medobčinske splošne knjižnice Žalec in lani z Občino Polzela izdali zbornik zbranih zgodb.

Za še boljše obveščanje in promoviranje domoznanstva Spodnje Savinjske doline smo ustvarili Facebook stran Utrip domoznanstva Spodnje Savinjske doline – včeraj danes, jutri.

S stranjo smo uporabnikom strani želeli omogočiti vpogled v zgodovinske vire, ki jih domoznanski oddelek pridobiva z zbiranjem, obdelovanjem in hranjenjem gradiva, jih informirati o aktualnih dogodkih in dogajanju na njihovem območju ter jih seznaniti z razvojem Spodnje Savinjske doline. S tem ustvarjamo tesnejše povezovanje z lokal-

nim okoljem in njegovo zgodovino ter krepimo lokalno identiteto. Hkrati pa bogatimo našo domoznansko zbirko, ki jo hranimo za prihodnje rodove.

Na prošnjo društev, zavodov in župnij digitaliziramo njihovo gradivo ter tako tudi sami pridobimo del njihovega gradiva.

Z lokalnim okoljem pa se povezujemo tudi z našimi preostalimi dejavnostmi, ki so enake oziroma podobne drugim knjižnicam, in sicer kreiramo in vnašamo gesla v spletni biografski leksikon celjskozasavski.si, oblikujemo in vnašamo zgodbe na portal Kamra, izdali smo nekaj monografskih publikacij, izdali smo tudi nekaj kompletov reprodukcij starih razglednic, ki jih hranimo, in izdali smo koledarja s starimi razglednicami ter fotografijami naših knjižnic.

4 ZAKLJUČEK

Kulturna dediščina je postala vrednota, ki krepi lokalno identiteto ter oživlja in povezuje lokalno skupnost.

Z naštetimi dejavnostmi smo dobro povezani z območjem Spodnje Savinjske doline. Ljudje nas poznajo, saj smo velikokrat prva vrata pri iskanju informacij. To je za nas velika spodbuda, da tudi v prihodnje delamo dobro, na podlagi povezovanj in sodelovanj z drugimi, saj bomo le tako še bolje spoznali svoje okolje.

VIRI IN LITERATURA

Fletno prebujanje z marsovkami (2017). Maribor: Portal 13. Pridobljeno 12. 9. 2018 s spletne strani: <https://portal13.org/fletno-prebujanje-z-marsovkami/>

Predstavitve gradiva domoznanskega oddelka osnovnošolcem.

Domoznanski oddelček se predstavi na podeželski tržnici v Žalcu.

Utrinek iz prireditve Utrip domoznanstva, kjer se je predstavilo Kulturno zgodovinsko društvo Žovnek iz Braslovč.

<https://sl-si.facebook.com/Utrip-domoznanstva-Spodnje-Savinjske-doline-včeraj-danes-jutri-273491319493346/>

Facebook stran Utrip domoznanstva Spodnje Savinjske doline – včeraj danes, jutri.

DOMOZNANSKE ZGODBE – VEZI V ČASU IN PROSTORU

Primeri projektnega partnerskega sodelovanja v Osrednji knjižnici Celje

Srečko Maček, bibliotekarski specialist

Osrednja knjižnica Celje, Muzejski trg 1 a, 3000 Celje

e-pošta: srecko.macek@knjiznica-celje.si

tel.: +386 4 426 17 36, <https://www.knjiznica-celje.si>

Izvleček

V Osrednji knjižnici Celje (v nadaljevanju OK Celje) smo v zadnjem desetletju spletli gosto mrežo domoznanskih partnerstev v lokalnem območju OK Celje, z drugimi območji in tudi prek državnih meja. Gre za mreženje, prepletajoče sodelovanje znotraj knjižnice (npr. z Univerzo za tretje življenjsko obdobje) in s sorodnimi ustanovami (knjižnice, arhivi, muzeji ...), z mediji, društvi in s posamezniki prek naslednjih skupnih projektov: Kamra (portal upravlja Osrednja knjižnica Celje), Biografski leksikon celjskega območja in Zasavja (knjižnice na območju), Zgodbe iz domoznanske Kamre (sodelovanje z medijsko hišo Novi tednik & Radio Celje), Mladi za Celje (projekt mladinskega raziskovanja Mestne občine Celje); posveti in simpoziji (Simpozij o Johannu Gabrielu Seidlu (1804–1875) in posvet Pisana kulturna dediščina) ter razstavami: Herman Potočnik Noordung, Zima : od strahu k veselju, Pulj pred prvo svetovno vojno, Celjski 87. pehotni polk, Sonetni venec Franceta Prešerna z ilustracijami Mihe Maleša, »Friderik II. Celjski in Veronika Deseniška« avtorja Franca Kralja ... (Večina navedenih razstav je bila izvedena v sodelovanju s puljsko knjižnico, s katero je celjska knjižnica podpisala listino o sodelovanju, in z drugimi partnerji).

Skupni imenovalec vseh za predstavitev izbranih projektov je predstavitev dogodkov, oseb in krajev, ki so v preteklosti delili skupni zgodovinski čas in prostor, in ob tem izkoriščanje priložnosti za promocijo lokalne in nacionalne kulturne dediščine ter spodbujanje medsebojne izmenjave rezultatov projektnega sodelovanja.

Ključne besede: *Osrednja knjižnica Celje, splošne knjižnice, domoznanstvo, kulturna dediščina, mednarodno sodelovanje*

Abstract

The Celje Central Library has been working on a network of partnerships in Celje focusing on local history, in several libraries of the Celje region as well as abroad. It's about networking and collaborating in the library itself (e.g. with The Slovenian Third Age University) and with similar institutions (libraries, archives, museums, etc.), the media, and several associations and individuals on the following projects: Kamra (a portal run by the Celje Central Library), Biographical Lexicon of the Celje and the Zasavje regions (libraries in the regions), Tales from the Kamra Local History (collaborating with the Novi Tednik Media House & Radio Celje), Young People for Celje (a project for young people's research of The Municipality of Celje); conferences and symposiums (Kamra Festival, Symposium on Johann Gabriel Siedl (1804–1875), and the Diverse Cultural Heritage conference as well as exhibitions: Herman Potočnik Noordung, Winter: From Fear to Joy, The Town of Pula Before World War I, The 87th Infantry Regiment of Celje, Wreath of Sonnets by France Prešeren, illustrated by Miha Maleš, Frederick II, Count of Celje, and Veronika of Desenice by Franc Kralj (in collaboration with the Pula City Library, with which the Celje Central Library has signed a cooperation agreement, and other partners), and many more.

What all these projects have in common is the presentation of events, persons and places that shared a common historical time and space in the past, as well as the opportunity they provide to promote local and national cultural heritage and encourage the exchange of the results of collaboration on projects.

Keywords: *Central Library of Celje, general libraries, local history, cultural heritage, international cooperation*

1 UVOD

Organiziranost domoznanske dejavnosti v celjski knjižnici ima več kot štiridesetletno tradicijo, katere del je tudi sprepletano partnersko sodelovanje tako v Celju kot v širšem območju oziroma preko državnih meja. Skupni vsebinski okvir vseh partnerstev so krajevne in zgodovinske povezave, ki jih delimo. V prispevku je predstavljen izbor dolgoročnih domoznanskih projektnih sodelovanj, ki so bila zastavljena v zadnjih letih in jih je večina še v teku.

2 IZ ZGODOVINE DOMOZNANSKEGA ODDELKA OSREDNJE KNJIŽNICE CELJE

Po vojni leta 1946 je bila v Celju ustanovljena Študijska knjižnica, ki si je za naloge zadala tudi zbiranje in obdelavo domoznanskega gradiva. Leta 1976 je bil ustanovljen domoznanski oddelek, takrat imenovan oddelek za posebne zbirke. Njegov prvi vodja je postal bivši ravnatelj Študijske knjižnice Vlado Novak, ki je že pred formalno ustanovitvijo oddelka poleg tega, da je vodil knjižnico, skrbel tudi za zbiranje in urejanje domoznanskih zbirk. Isto leto je knjižnica z INDOK centrom vzpostavila dokumentacijski center (oddelek za bibliografijo in dokumentacijo), v katerem so spremljali in evidentirali vse prispevke, ki so jih v desetih slovenskih časnikih objavljali o Celju in celjskem območju. V osemdesetih letih sta bila oddelka združena v oddelek za posebne zbirke, dokumentacijo in raziskovalno dejavnost, ki pa je bil v začetku tega stoletja preimenovan v domoznanski oddelek.

2.1 Domoznanstvo v partnerstvu

Domoznanska dejavnost splošnih knjižnic je kot njihova redna naloga opredeljena tudi v Zakonu o knjižničarstvu in v ostalih podzakonskih aktih. Z uveljavitvijo Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah so regionalne knjižnice dobile tudi naloge koordinacije domoznanstva na območju. V minulih letih je bilo s finančno podporo države izvedenih veliko projektov digitalizacije in objave rezultatov na portalih Digitalna knjižnica Slovenije, Kamra in drugje. Razvoj svetovnega spleta in digitalizacije je ob ustrezni umestitvi domoznanstva v področno zakonodajo ob pravem času dal dejavnosti nov zagon. Domoznanstvo ima različno dolgo tradicijo, najdaljšo in hkrati najbolj obsežnejše zbirke imajo nekdanje študijske knjižnice, današnje osrednje območne knjižnice. Ob uveljavljenih delovnih postopkih zbiranja, obdelave in ustreznega hranjenja gradiv se je postopoma uveljavljalo zavedanje, da je potrebno gradivo, ki praviloma ni namenjeno izposoji na dom, v ustreznih pogojih občasno predstaviti uporabnikom, ki so to gradivo sicer uporabljali predvsem v raziskovalne namene. Z uveljavitvijo digitalizacije in interneta se je za domoznanstvo pojavila nova možnost predstavitve vsebin, ki so zaradi posebne obravnave omejeno dostopne javnosti. Danes tako sobivata analogno in digitalno, lahko enakopravno, a tudi komplementarno, pač glede na potrebe uporabnikov vseh generacij. V celjski knjižnici, nekdanji študijski knjižnici, ima domoznanstvo pomembno vlogo v ponudbi knjižničnih storitev, ki želi slediti razvoju dejavnosti in splošnemu razvoju tehnoloških možnosti. V devetdesetih letih je

bilo izvedeno mikrofilmanje celjske periodike in nato digitalizacija starih razglednic; vzpostavljena je bila spletna stran KAM. Pred osemnajstimi leti je knjižnica vzpostavila spletni Celjski biografski leksikon, ki je predhodnik današnjega Biografskega leksikona celjskega območja in Zasavja, ter sodelovala pri začetku vzpostavitve portala Kamra. Po reorganizaciji upravljanja je tudi prevzela skrb za strežniške kapacitete in glavno uredništvo portala. V drugi polovici prejšnjega desetletja je bilo v okviru projektov OK Celje namenjene največ pozornosti digitalizaciji starejšega gradiva in objavljanju na portalih Digitalna knjižnica Slovenije ter Kamra.

Del rednega programa še vedno ostaja tudi priprava domoznanskih dogodkov (razstave, posveti, simpoziji, razni založniški projekti ...).

OK Celje ima vzpostavljeno dobro sodelovanje s številnimi kulturnimi ustanovami v lokalni skupnosti, prav tako tudi z organizacijami, ki na lokalnem in nacionalnem nivoju delujejo na področju domoznanstva in kulturne dediščine.

Prav z uveljavitvijo Pravilnika o osrednjih območnih knjižnicah so se okrepila partnerska sodelovanja tako s knjižnicami na območju in prek njegovih meja ter z drugimi partnerji (muzeji, arhivi, šolami, društvi, mediji in posamezniki).

V nadaljevanju so predstavljeni nekateri od izvedenih projektov, ki nastajajo v partnerstvu v obdobju zadnjih petih let.

2.2 Posveti, založniški projekti, spletni portali, razstave, mediji ...

2.2.1 Projekt Johan Gabriel Seidl (1804–1875)

OK Celje je leta 2017 o **Johanu Gabrielu Seidlu**, avstr.-nem. leposlovcu, potopiscu, arheologu, zgodovinarju, narodopiscu in šolniku, ki je od 1829 do 1840 živel in deloval v Celju, pripravila razstavo s spremno publikacijo in organizirala simpozij, na katerem je bilo predstavljenih osem prispevkov o njegovem življenju in delu (zbornik s simpozija je izšel leta 2018). Razstava je doslej gostovala tudi v Muzeju Laško in v Centru Rinka v Solčavi (organizator Osrednja knjižnica Mozirje).

Partnerja: Zgodovinsko društvo Celje in Pokrajinski muzej Celje.

2.2.2 Strokovni posvet Pis(a)na kulturna dediščina kot kulturni spomenik

Povod za organizacijo je bila ugotovitev, da je problematika obravnave kulturnih spomenikov v knjižnicah še vedno aktualna in terja odgovore na več odprtih vprašanj. Posebej smo želeli ponovno opozoriti na nedorečeno zakonodajo v zvezi z varovanjem kulturne dediščine v slovenskih knjižnicah, na zapleten in dolgotrajen

postopek razglasitve kulturnega spomenika ter na neprepoznavnost in nerazumevanje arhivske oziroma muzejske vloge knjižnic. Ob posvetu je izšel tudi zbornik prispevkov.

Partner: Društvo bibliotekarjev Celje.

2.2.3 Partnersko sodelovanje z mediji

Seznanjenost javnosti z delovanjem knjižnice in njenimi programi je izrednega pomena, zato OK Celje posveča posebno skrb sodelovanju z lokalnimi in nacionalnimi mediji. Posebej velja izpostaviti dolgoletno sodelovanje z medijsko hišo Novi tednik & Radio Celje (v nadaljevanju NT & RC).

Celjski »regionalni« tednik Novi tednik s predhodniki izhaja od 2. junija 1946 (Nova pot, Savinjski; Celjski tednik ...). Z vidika domoznanskih informacij je eden od najpomembnejših informacijskih virov za območje občin na Celjskem (Radeče, Laško, Šentjur, Kozje, Šmarje pri Jelšah, Mozirje, Žalec ...).

Z medijsko hišo NT & RC konkretno sodelovanje sega v čas sredi devetdesetih let, ko je mag. Branko Goropevšek takrat obdelal 50-letno zgodovino časopisa. V tem obdobju so celjski knjižničarji sodelovali v časopisu s predstavitvami knjižnih novosti in z rubriko Po kom se imenuje ... (avtor mag. Branko Goropevšek), v kateri so bila predstavljena poimenovanja celjskih ulic. V sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja je bil skupaj izveden projekt mikrofilmanja časopisa, pred desetimi leti pa je bila v okviru t. i. norveških mehanizmov v sodelovanju z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani izvedena digitalizacija časopisa in objava v Digitalni knjižnici Slovenije. Slednji projekt je dal sodelovanju nov zalet, saj poleg tega, da poteka redno objavljajanje e-verzije časopisa z nekajmesečnim zamikom v Digitalni knjižnici Slovenije, v časopisu od 1. 12. 2011 dalje izhaja redna rubrika Zgodbe iz domoznanske Kamre. (Navedena rubrika od 2015 dalje izhaja tudi v lokalnem časopisu Laški bilten). Prispevke pripravljajo knjižnice na območju, ki so vsebino predhodno objavile na portalu. Leta 2014 se je ob 100-letnici začetka prve svetovne vojne navedeni rubriki pridružila še rubrika Svetovna vojna 1914-1918, v kateri so bili objavljeni prispevki Kamrinega Albuma Slovenije, povezani z navedeno temo in vezani na celjsko območje. Od leta 2015 dalje se rubrika imenuje Album s Celjskega, za katero vir je prav tako Kamrin Album Slovenije. (Od 2015 dalje izhaja rubrika Album Laškega tudi v lokalnem časopisu Laški bilten. Od 2017 prispevke pripravlja Knjižnica Laško).

2.2.4 Povabljeni smo bili k projektному sodelovanju ...

2.2.4.1 Postcarding Lower Styria – Narod, jezik in identitete na spodnještajerskih razglednicah (1885–1920)

Sodelovanje pri projektu, katerega nosilec je Univerza v Gradcu. V okviru projekta so bile predmet raziskovanja razglednice, ki jih hrani domoznanski oddelek OK Celje. Več o projektu na spletni strani: <https://postcarding.uni-graz.at/sl/>. Eden od rezultatov projekta bo tudi razstava, ki bo maja leta 2019 gostovala v celjski knjižnici.

2.2.4.2 Jeans generacija

Sodelovanje z Muzejem novejšje zgodovine Celje v projektu Celjske popularne kulture. Knjižnica je v okviru projekta organizirala dva dogodka: pogovorni večer z Daliborjem Zupančičem - Borijem in koncert Celjskega big banda Žabe. V celjski knjižnici smo razstavili knjižno in drugo gradivo, ki ga je prebirala oz. uporabljala t. i. jeans generacija.

2.2.4.3 Monografija o Laškem

Celjska knjižnica je opravila uredniško delo (tudi prispevala del prispevkov) pri pripravi monografije o Laškem, ki je izšla leta 2017 ob občinskem prazniku.

2.2.4.4 Monografija 110 let Glasbene šole Celje

Domoznanski oddelek je za Glasbeno šolo Celje pripravil jubilejno monografijo, ki je izšla junija 2018. Narejen je bil predlog osnutka monografije, terminski plan dela in spisano poglavje o zgodovini glasbene šole.

2.2.4.5 Partnerstvo v projektu Mladi za Celje (1978–2018)

Mladinsko raziskovalno delo v Celju je projekt z najdaljšo, štiridesetletno tradicijo načrtnega dela z mladimi na področju znanosti in razvoja v Sloveniji. Ideja o usklajenih aktivnostih, s katerimi so med mladimi poglobili zanimanje za znanost in tehnologijo, se je v Celju rodila v začetku šestdesetih let. Iz te zamisli se je kasneje razvilo gibanje Znanost mladini. Svoje inovacije so mladi Celjani predstavljali že v okviru srečanj "Inovator Celja". Od 1978. leta dalje pa je v okviru Občinske raziskovalne skupnosti poseben odbor organiziral, povezoval in koordiniral raziskovalno delo mladih na nivoju celjske občine.

V teh letih je v Celju nastalo 4.110 raziskovalnih nalog, ki jih je pripravilo 11.560 avtorjev s pomočjo 3.576 mentorjev.

V OK Celje od samega začetka podpiramo in sooblikujemo mladinsko raziskovalno dejavnost, združeno v projektu Mladi za Celje. Za vsa štiri desetletja v svojih zbirkah hranimo raziskovalne naloge, ki so plod dela mladih celjskih raziskovalcev. Zbirka je bila oblikovana na začetku projekta, leta 1978, takrat še skupaj z listkovnim bibliografskim katalogom, ob vključitvi v sistem COBISS, leta 1991, pa je bila ena prvih bibliografsko obdelanih zbirk knjižnice in je tudi ves čas med najbolj uporabljenimi.

Med njimi je 1.700 takšnih, ki so v celoti dostopne na spletu. Naloge z domoznansko vsebino so tudi del slovenskega domoznanskega portala Kamra, ki nudi dostop do digitalizirane kulturne dediščine slovenskih pokrajin.

Vsako leto si prizadevamo izpostaviti najboljše od najboljših in v ta namen ob koncu maja ali v začetku junija v prostorih knjižnice pripravimo razstavo tistih raziskovalnih nalog, ki so na državnem srečanju mladih raziskovalcev prejele bronasto, srebrno ali zlato priznanje. Septembra v sklopu Dneva raziskovalcev, ki ga organiziramo v sodelovanju z Regijskim študijskim središčem, javnosti predstavimo tiste raziskovalne naloge preteklega leta, v sklopu katerih je nastal tudi praktični izdelek.

2.2.5 Projektno sodelovanje v okviru domoznanske koordinacije na območju

OK Celje izvaja posebne naloge osrednje območne knjižnice za enajst osrednjih knjižnic celjskega območja: Knjižnica Laško, Knjižnica Antona Sovreta Hrastnik, Knjižnica Mileta Klopčiča Zagorje ob Savi, Knjižnica Rogaška Slatina, Knjižnica Šentjur, Knjižnica Šmarje pri Jelšah, Knjižnica Toneta Seliškarja Trbovlje, Knjižnica Velenje, Medobčinska splošna knjižnica Žalec, Osrednja knjižnica Mozirje in Splošna knjižnica Slovenske Konjice.

Koordinacija med drugim zajema: svetovanje, prenos dobrih praks, izmenjavo gradiv, koordinacijo digitalizacije starejših domoznanskih gradiv in objavljanje v okviru Digitalne knjižnice Slovenije in portala Kamra. Slednjega upravlja celjska knjižnica za celotno Slovenijo (več v nadaljevanju).

2.2.5.1 Projekti digitalizacije

Sistematična digitalizacija starejših gradiv in objavljanje na Digitalni knjižnici Sloveniji poteka od leta 2008 dalje. Doslej smo v sodelovanju s partnerji digitalizirali in objavili: 17.956 digitalnih enot, od tega 17.815 enot serijskih publikacij, 98 knjižnih enot, 36 zemljevidov in 4 rokopise.

2.2.5.2 Spletni biografski leksikon Celjskozasavski.si

Celjskozasavski.si je spletni biografski leksikon, ki ga ustvarja deset splošnih knjižnic celjskega območja. Vanj so vključeni podatki o osebnostih, ki so bile na tem območju rojene, so tukaj živele in/ali se šolale, predvsem pa so s svojim delom na katerem koli področju pomembno zaznamovale svoje okolje: pisatelji, pesniki, literarni ter umetnostni zgodovinarji in kritiki, novinarji, slikarji, glasbeniki, arhitekti, duhovniki, znanstveniki, raziskovalci, profesorji, gospodarstveniki, politiki, športniki itd. Spletno stran upravlja OK Celje. Doslej je bilo vnesenih 469 biografskih gesel.

2.2.6 Projekti prek območja celjske knjižnice

2.2.6.1 Kamra – digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin

Portal Kamra je bil vzpostavljen leta 2006 v okviru partnerstva med Narodno univerzitetno knjižnico v Ljubljani, osrednjimi območnimi knjižnicami in Zvezo splošnih knjižnic. Upravljanje portala je v začetku leta 2011 prevzela OK Celje, tehnično podporo pa je leta 2016 prevzelo podjetje TruCAD d. o. o. Organizacijski model Kamre, ki je bil vzpostavljen s prevzemom upravljanja s strani celjske knjižnice, predstavljajo glavno uredništvo, regijski uredniki in kreatorji iz različnih institucij. Delo nadzoruje Nadzorni svet Kamre, ki ga sestavljajo direktorji organizacij, ki prispevajo največ vsebin, ter predstavnik Združenja slovenskih splošnih knjižnic.

Celjska knjižnica portal vodi vsebinsko in operativno, skrbi za organizacijski razvoj, zagotavlja pravilno delovanje portala, ureja portal in pogodbeno razmerja s partnerji, organizira in izvaja usposabljanja za vnašalce vsebin, načrtuje razvoj ter vpeljuje nove programske rešitve in servise, pripravlja projekte za pridobitev sredstev na domačih in mednarodnih razpisih ter skupaj z regijskimi uredništvimi skrbi za promocijo portala in njegovih vsebin.

Na portalu je bilo konec leta 2017 objavljenih 29.200 digitaliziranih objektov, ki so povezani v 524 zbirk. V letu 2017 je bilo dodanih 80 novih digitalnih zbirk in 3.987 novih multimedijskih elementov. V lanskem letu smo k sodelovanju privabili 31 novih

organizacij, tako da sedaj svoje vsebine prispevajo na portal 302 organizacije ali posamezniki.

2.2.6.2 Album Slovenije – osebni spomini 20. stoletja

Album Slovenije je bil v okviru portala Kamra vzpostavljen leta 2013 in je namenjen zbiranju digitalnih kopij fotografij, shranjenih v družinskih albumih, pa tudi pisem, dokumentov in ostalih predmetov, ki jih prebivalci Slovenije, zamejci in izseljenci skrbno hranimo na svojih podstrešjih. Da bi takšni spomini ne ostali le osebni, da se ne bi porazgubili, vas vabimo k prispevanju v skupno zakladnico spominov. *Doslej je bilo objavljenih 1.727 prispevkov.*

2.2.7 Projekti v partnerstvu »prek meja« ...

2.2.7.1 Sodelovanje s knjižnicama v Pulju¹⁸ in Karlovcu

Prvi skupni projekt, s katerim se je začelo dosedanje štiriletno sodelovanje s puljsko knjižnico, je bilo gostovanje razstave o Hermanu Potočniku Noordungu, v Pulju rojenem slovenskem raketnem inženirju, pionirju kozmonavtika (astronavtika), vesoljskih poletov in tehnologij, avtorja Primoža Premzla, ki je ob razstavi na podlagi arhivskega gradiva pripravil tudi fotomonografijo.

2.2.7.2 Primož Premzl: Dokumentarna razstava HERMAN POTOČNIK NOORDUNG

Gostovanje: Gradska knjižnica i čitaonica Pula, oktober 2015.

Izvedbo gostovanja je omogočila celjska knjižnica v sodelovanju z Umetniškim kabinetom Primož Premzl in s Slovenskim kulturnim društvom Istra Pulj.

Pokrovitelji gostovanja: Veleposlaništvo RS na Hrvaškem, mesti Maribor in Pulj.

Razstavo smo v OK Celje pred tem gostili ob 122-letnici Potočnikovega rojstva, decembra 2014. Odprtja so se udeležili predstavniki knjižnice iz Pulja.

2.2.7.3 Dr. Borut Batagelj (Zgodovinski arhiv Celje): Zima: od strahu k veselju

Gostovanje: Gradska knjižnica i čitaonica Pula, februar 2016. Izvedbo gostovanja je omogočila OK Celje v sodelovanju z Zgodovinskim arhivom Celje in s Slovenskim kulturnim društvom Istra Pulj.

Pokrovitelji gostovanja: Veleposlaništvo RS na Hrvaškem.

¹⁸ O vzpostavitvi sodelovanja s puljsko knjižnico v poglavju Pulj pred prvo svetovno vojno.

Razstava Zima: od strahu k veselju je bila prvič postavljena v prostorih Zgodovinskega arhiva Celje ob koncu leta 2010. V naslednjih letih je gostovala še na Ptuju, v Sarajevu in na Hrvaškem, v Zagrebu, Štrigovi in tudi v Pulju.

Razstava pred obiskovalca postavlja raznolike in kontroverzne podobe zime. Predstavi tisto zoprno in ono drugo, radostno. Je bila zima pri ljudeh v preteklosti osvožena, so jo imeli radi? Kakor kdo in kakor kdaj. Izvirno sporočilo razstave pa hkrati začetno vprašanje še pogloblja – pokazati želi tudi spreminjajočo podobo zime.

2.2.7.4 Breda Ilich Klančnik: Sonetni venec Franceta Prešerna z ilustracijami Mihe Maleša

Gostovanja: Gradska knjižnica i čitaonica Pula in Knjižnica Ivana Gorana Kovačiča v Karlovcu, februar 2017; Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, junij 2017; Osrednja knjižnica Celje, december 2017; Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica, februar 2018.

Izvedbo gostovanja je omogočila OK Celje v sodelovanju z gostujočo knjižnico, Galerijo Mihe Maleša (Zg. Rečica pri Laškem), Medobčinskim muzejem Kamnik in Instrumentalno skupino Kitarakon (Vojnik).

Pokroviteljstvo gostovanj v Pulju in Karlovcu: Veleposlaništvo RS na Hrvaškem.

S svojo izvirno ilustracijo je Maleš pospremil številne Prešernove verze (Dekletam, Strunam, Pod oknom). Kot najpomembnejša likovna spremljava njegove poezije pa se je v našo zavest vtisnila serija tridesetih gravur, posvečenih Sonetnemu vencu. Prvo numerirano izdajo v črno-beli verziji je Maleš založil pri svoji Bibliofilski založbi leta 1937, dobrih dvajset let pozneje, leta 1959, pa je v fauvističnem duhu barvno poživljen izšel še drugi natis pri koprski Založbi Lipa. Grafični listi za to drugo izdajo predstavljajo jedro gostujoče razstave.

2.2.7.5 Franc Kralj: Friderik II. Celjski in Veronika Deseniška

Gostovanja: Gradska knjižnica i čitaonica Pula, februar 2018; OK Celje, april 2018.

Izvedbo gostovanja je omogočila OK Celje v sodelovanju z Slovenskim kulturnim društvom Istra Pulj in Ljubiteljskim gledališčem Teharje Celje.

Pokroviteljstvo gostovanj v Pulju: Veleposlaništvo RS na Hrvaškem, mesto Pulj in občine Braslovče, Celje in Laško.

Na razstavi je bila predstavljena srednjeveška ljubezenska zgodba med Friderikom II. Celjskim (1379–1454) in Veroniko Deseniško (1380–1425), plemkinjo v hrvaškem Zagorju.

2.2.7.6 Nadia Bužleta (Gradska knjižnica i čitaonica Pula): Pulj pred prvo svetovno vojno, ob 100-letnici 1. svetovne vojne (1914-1918)

V OK Celje je bila razstava na ogled od 22. junija do sredine avgusta 2017. Sledila so gostovanja v Goriški knjižnici Franceta Bevka, Mestni knjižnici Kranj, Osrednji knjižnici Mirana Jarca Novo mesto, Mestni knjižnici Ljubljana.

Oktobra 2018 je predvideno gostovanje v Vojaškem muzeju Slovenske vojske Maribor ter novembra 2018 v razstavišču Slovenskega kulturnega društva Istra Pulj. Razstava Pulj pred prvo svetovno vojno je nastala kot del projekta '1914 – Puna je Pula/Pola Gremita', s katero se je puljska knjižnica vključila v evropsko obeležitev 100. obletnice prve svetovne vojne.

V zadnjih letih, še posebej po letu 2014, ko smo se začeli spominjati stoletnice prve svetovne vojne, se je tudi v slovenskih in hrvaških knjižnicah zvrstila vrsta projektov, posvečenih navedeni obletnici. Pri nas smo organizirali vrsto zbiralnih akcij gradiv, vezanih na navedeno obdobje, v puljski knjižnici pa so v navedenem letu postavili razstavo o avstro-ogrskem obdobju njihovega mesta. Po prvi svetovni vojni je mesto pripadlo Italiji.

Pobuda je temeljila na spoznanju, da sta mesti v zgodovini v marsičem delili skupno usodo. Najbolj zgodne obdobje sega v obdobje antike, v čas rimske **Celeje** oziroma **Colonia Pietas Iulia Pola**, Colonia iulia Pollentia Herculanea. V obdobju Avstro-Ogrske, času, ki je imel izreden vpliv na razvoj Pulja, kot je to tudi predstavljeno na razstavi, pa sta bili mesti povezani prek t. i. Celjskega 87. pehotnega polka, ki je imel od 1897 do konca prve svetovne vojne poveljstvo prav v Pulju. Celjski polk se je v zgodovino med drugim zapisal predvsem z dogajanjem na bojiščih soške fronte pred sto leti, predvsem v 11. bitki za Škabrijel. Zato je bilo leto 2017 načrtno izbrano za začetek gostovanja razstave Pulj pred prvo svetovno vojno v Sloveniji. Začeli smo ga v OK Celje junija lani, nekaj dni pred 103. obletnico začetka prve svetovne vojne, ki je bila nekakšna uvodnica, napoved naslednje naše razstave o že omenjenem celjskem polku, ki smo jo odprli ob 100-letnici boja za omenjeni Škabrijel.

Ob priložnosti odprtja gostujoče razstave iz puljske knjižnice sta direktorici knjižnic podpisali listini o sodelovanju.

Razstava je v tem času že gostovala v knjižnicah: v Novi Gorici (na območju soških bojišč), v Kranju (v mestu, pobratenim s Puljem), v Kopru (knjižnici veže že večletno projektno sodelovanje), v Novem mestu (ob dnevih hrvaške kulture) in v Ljubljani. Pri slednjem gostovanju velja poleg povezave Ljubljane in Pulja v času antike izpostaviti tudi podatek, da se je v Pulju najmanj dvakrat za dlje časa ustavil tudi Ivan Cankar, katerega leto obeležujemo letos. V Pulju je napisal vrsto črtic in feljtonov za slovenske časopise in revije ter prvo slovensko moderno dramo Jakob Ruda.

2.2.7.7 Janja Jedlovčnik in Srečko Maček: Celjski 87. pehotni polk, ob 100-letnici bojev za Škabrijel v 11. soški bitki

V OK Celje je bila razstava na ogled od septembra do novembra 2017. Sledila so gostovanja v Goriški knjižnici Franceta Bevka, Knjižnici Velenje, Knjižnici Mozirje, Knjižnici Brežice, Medobčinski splošni knjižnici Žalec, Knjižnici Ivana Potrča Ptuj, Knjižnici Šentjur. V Knjižnici Šmarje pri Jelšah bo predvidoma na ogled septembra, nato oktobra v Vojaškem muzeju Slovenske vojske Maribor ter novembra v razstavišču Slovenskega kulturnega društva Istra Pulj.

87. pehotni polk s sedežem nabornega območja v Celju je bil ustanovljen leta 1883. V polku je vseskozi služil visok delež Slovencev, zato je veljal za »slovenski polk«. V času svojega 35-letnega obstoja je večkrat menjal kraje, kjer je bil nastanjen. V Celju je bil od leta 1888 stalno nameščen en bataljon polka. Ob zadnjih premestitvah v polku leta 1897 so bili v Pulju tudi poveljstvo polka ter poveljstva in enote II., III. in IV. bataljona, medtem ko je bilo poveljstvo z enotami I. bataljona v Celju. Dva njegova polkovna bataljona sta se udeležila dveh mirovnih misij: na Kreti (1897/98) in v Skadru (1913/14). Med prvo svetovno vojno so se pripadniki polka bojevali na vzhodnem, balkanskem in italijanskem bojišču. Leta 1914 je bila večina polka (njegov IV. bataljon je sodeloval v bojih s srbsko vojsko) poslana v Galicijo, kjer so utrpeli velike izgube, zimo pa preživeli v Karpatih. Naslednjega leta so v boju z Rusi dosegli nekaj pomembnih uspehov. Po vstopu Italije v vojno maja 1915 so bili ti bataljoni prestavljeni na soško fronto. Spomladi leta 1916 je bil polk premeščen na Južno Tirolsko, jeseni pa zopet na soško fronto, kjer se je boril na Krasu. Leto 1917 je na soški fronti leto krvavih bitk, v katerih je sodeloval tudi celjski pehotni polk. Odlikoval se je zlasti v bojih za strateško pomemben hrib Škabrijel (Sv. Gabrijel), ki ga je za ceno velikih izgub uspel obraniti. Po preboju soške fronte konec oktobra 1917 je polk boje z Italijani in njihovimi zavezniki nadaljeval ob reki Piavi, po avstro-ogrskem podpisu premir-

ja novembra 1918 pa se je vrnil v domovino in se vključil v novo slovensko vojsko kot Celjski (peš)polk. Njegovi pripadniki so imeli pomembno vlogo v bojih za severno mejo. Z nastankom Kraljevine SHS decembra 1918 se je postopoma reformirala tudi tedanja vojska – polk je bil junija 1919 preimenovan v 46. pehotni polk.

3 ZAKLJUČEK

Na podlagi predstavljenih projektov lahko zaključimo, da povezovanje pri izvedbi lokalnih domoznanskih projektov v okolju samem oziroma preko njegovih meja omogoča pridobivanje novih domoznanskih informacij, predvsem pa sinergijskih učinkov pri vzpostavljanju skupne lokalne in nacionalne identitete in medsebojne povezanosti s sosednjimi narodi ter krejitvi dobrososedskih meddržavnih odnosov, kot je to na primer pokazalo sodelovanje med celjsko in puljsko knjižnico.

VIRI IN LITERATURA

Maček, Srečko, Ožura, Robert. Kamra 2006-2016 – domoznanski regijski portal digitalizirane kulturne dediščine slovenskih pokrajin // E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem, ZBDS, Ljubljana, 2016.

Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje (2013-2015).

Videc, Andreja. Razvoj regijskega portala KAMRA in njegove možnosti za pridobivanje zagovornikov = Development of the regional portal KAMRA and its possibilities for gaining advocates. // Knjižničarski izzivi: vizija, strategija, taktika : 2003-2013-2023 : zbornik referatov = Challenges in librarianship: vision, strategy, tactics : 2003-2013-2023 : proceedings. Ljubljana : Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2013.

ZGODBE IZ DOMOZNANSKE KAMRE

»A vaju kaj utruga?« (2)

Spomini na obiranje hmelja pri Cimpermanovih na Polzeli, 1973

Proti podnevu sva že slekla dolge rokave, sonce je postalo močno, žarki so bili vedno daljši in zgoči. Med vrstami smo se spogledovali, bili smo pisana družina majhnih in velikih, mladih in starih ljudi, ki obirajo, da bi nabrali čim več, vsak za svoj namen. Včasih se je kakšna gospa obrnila k mami, upognila široko telo in vprašala: »A vaju kaj utruga?« Nisva vedela, kaj to pomeni. Za vsak primer sva pokimala, da ne bi bilo kaj narobe. Potem sem vprašala staro mamo, kaj pomeni, če te utruga. »Jezus, no, kaj ne veš? Če ti je vroče, je hot'la vedet'.« Nastlednjic sem še bolj pokimala, a videla sem, da »utruga« tudi njo, saj je imela lica vsa rdeča.

Popoldne, ko je šlo sonce že na drugo stran neba in preden je padlo dol za njivo, je brat vprašal staro mamo, če lahko drugo »stango« midva obirava na vrhu pri krošnji. Najprej se je razjezila, kot se stare mame običajno, ko vprašaš nekaj neumnega ali ko si jim napoti. Rekel je še, da bi rad imel nekaj debelega hmelja, ker zvezki in knjiže veliko stanejo. Stara mama naju je oba pogledala, bila nekaj časa rdeča v obraz, potem je rekla: »No, bo' ta že vid' la, kaj se prav' obirat' pri vrhu!« Ko je »stanga« podrl naslednjo »stango«, je to naredil z nekakšno ihto, ki jo je

prinesel s sabo, kajti »stanga« se je kar nekaj časa usedala, preden je obmirovala. Poslala naju je v zgornji del, vsakega na eno stran. Sama je ostala spodaj, upognjena nad košaro in »stango«. Z zunanji vey so bile kobule hitro potrgane, a treba je bilo z golimi rokami segati v krošnjo, kajti veje so bile polne tudi znotraj. Trgala sva, veje pa so naju rezale gor in dol po suhi koži. Težko je bilo sicer pogrtati vse kobule, pri čemer nobena ni smela ostati na hmeljevki, še manj na tleh. Sele kasneje so tanke ranice zapekle, da so prihajale solze v oči in bi ranjena najraje ostala doma. A to se

je dogajalo vsem, nihče ni bil bolj ubog od drugih.

Krošnja je bila obrana. Sele takrat sva pogledala k stari mami. Se vedno je bila upognjena nad hmeljevko, ki je ležala v spodnjem delu veliki nižje. Dvignila se je in se z roko prijala zadaj v pasu. Na obrazu in pod očmi je imela čudne sence, da se nama je zasmilila. »Ooo, moj križ, je rekla.« Vedela sva. Bolje, da je ona v krošnji. Bova že nabrala toliko, da bo dovolj. Ko je maček dvignil naslednjo »stango«, sva brez besed pohitela k spodnjemu delu. Stara mama naju je le pogledala, rekla pa ni nič. Njene sence so potem nekam šle.

Se nadaljuje ...

IRENA STUSEJ,
Medobčinska splošna
knjižnica Zalec

 www.kamra.si

Rubriko pripravila
Osrednja knjižnica Celje.

ALBUM S CELJSKEGA

Taborjenje na Petričku, 1967

Fotografija je spomin na počitniške dni poznega poletja, ki sta jih Jenšterietova fanti iz Gosposke (tedaj Zadlanske) ulice v Celju s prijatelji preživljala v 60. letih prejšnjega stoletja. To je bil čas mladostne brezskrbnosti in pustolovskih, tudi vznemirljivih doživetij na obronkih Celja, kjer so si fantje postavljali šotor najprej na Raiterjevem hribu in kasneje na Petričku. Taborjenje je seveda vključevalo kurjenje tabornega ognja z »obveznim« rabutanjem in s peko krompirja. Ni pa šlo brez fantovskih spopadov – še posebej to velja za čas taborjenja na Raiterjevem hribu – med domačini in fanti iz mesta, ki so se tudi »konkretno« stiepi za ozemlje.

Prispevala: Cvetka Jenšterle

Rubriko pripravila: Domoznanski oddelek Osrednje knjižnice Celje, info: 03 426-17-36 (Srečko Maček), medijski pokrovitelj: Novi tednik, vir: www.kamra.si, Album Slovenije – osebni spomini 20. st.

Z leve: Branko Motoh in Vinko Jenšterle, stojita Jani Jenšterle in Branko Šmerc (Foto: Vincenc Jenšterle)

Rubriki Zgodbe iz domoznanske Kamre in Album s Celjskega v časopisu Novi tednik.

Okrogla miza »CELJE – MESTO MLADINSKEGA RAZISKOVANJA« v okviru Dneva raziskovalcev 2016. Okroglo mizo je vodil Zvezdan Martič.

Polona Rifelj, direktorica celjske knjižnice, in Nela Načinović, ravnateljica puljske knjižnice, sta podpisali listini o sodelovanju (foto: Andraž Purg).

Član Društva IR 87 Solkan 1915-1917 v uniformi vojaka Celjskega 87. pehotnega polka ob odprtju razstave v celjski knjižnici.

TOPORIŠIČEVO LETO – »LETO« SODELOVANJ IN POVEZOVANJ

Mateja Kus, bibliotekarka

Knjižnica Brežice, Trg Jožeta Toporišiča 1, SI – 8250 Brežice

e-pošta: mateja.kus@knjiznica-brezice.si

tel.: +386 7 49 62 649, <http://www.knjiznica-brezice.si/>

Izvleček

V Toporišičevem letu smo se v Brežicah in širše spominjali akademika prof. dr. Jožeta Toporišiča. To enoletno obdobje smo začeli z jezikoslovčevim 89. rojstnim dnem, zaključili pa z njegovim 90. jubilejem. Program je bil lokalni in vseslovenski; podprli so ga Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, Občina Brežice ter vse sodelujoče ustanove in posamezniki. Kaj vse nam bo omenjeno leto prineslo in koliko se bo razširilo, je bilo sprva težko določiti. Pregled dogajanj pa potrjuje, da smo bili pri svojem delu nadvse uspešni – kot posamezniki in v različnih skupinah. V prispevku smo prikazali posamezne lokalne in nacionalne dosežke, izpostavili pa še sodelovanja in povezovanja. Delovanje odbora je načrtovano trajnostno, zato z ohranjanjem in predstavljanjem akademikove zapuščine ter dela nadaljujemo tudi po uradnem izteku gibanja. Skupaj dokazujemo, da je moč slapa v povezovanju kapljic, naše sodelovanje pa tako presega program omenjenega »leta« in lokalno okolje.

Ključne besede: *Jože Toporišič, Toporišičevo leto, lokalno in nacionalno sodelovanje, dosežki*

Abstract

In Brežice and further afield, in the Toporišič Year, we paid tribute to the memory of the significant Slovenian linguist Jože Toporišič. This one-year period started on his 89th birthday and ended up on his 90th jubilee. The local program, which became pan-Slovenian, supported the Ministry of Culture of the Republic of Slovenia, the Brežice Community, participating institutions and individuals. Initially, it was not easy to establish what the "Year" would bring and how far it could expand. However, looking back, we proved to be highly successful not only as individuals but also as teams. In the article, we offered an insight into the local and national achievements as well as into our cooperation and integration. The Toporišič program committee will contin-

ue to maintain the academician's legacy, and after the official closure of "his Year". Our cooperation stretched well beyond local borders proving that the power of a waterfall starts with one drop of water.

Keywords: *Jože Toporišič, Toporišič Year, local and national cooperation, achievements*

1 UVOD

Domoznanska zbirka je najpomembnejša zbirka vsake splošne knjižnice. Omogoča, da se ustvarjalnost ohranja iz roda v rod, in je dostopna najširši javnosti – fizično, z digitalizacijo gradiva in na svetovnem spletu.

Domoznanska zbirka Knjižnice Brežice večinoma pokriva območje Občine Brežice. Pomembno mesto v njej ima tudi akademik prof. dr. Jože Toporišič. S svojim vsestranskim delom na različnih jezikoslovnih področjih je uspel slovenščino postaviti v okviru sodobnega evropskega jezikoslovja. V drugi polovici 20. stoletja je tako posredno in neposredno močno vplival na pomen, razvoj in položaj slovenščine kot sodobnega jezika ter odločno pripomogel k dvigu slovenske kulturne identitete.

Toporišič je delal iz ljubezni do slovenskega jezika. Njegova predanost kot tudi poklon preminulemu domačemu jezikoslovcu sta nas vodila v gibanju, ki smo ga poimenovali *Toporišičevo leto*. Predlog zanj je dala Civilna pobuda v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec.

2 IZHODIŠČE GIBANJA TOPORIŠIČEVO LETO

Izhodišče *Toporišičevega leta* je bil brodarski večer na Mostecu decembra 2014, ko so domačini v hišici ob še zadnjem brodu na Savi v Sloveniji pripravili večer spominov na svojega rojaka. Vaščani in drugi udeleženci smo s podpisi podprli predloge Civilne pobude v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec¹⁹ – podlago za *Toporišičevo leto*, ki nas je v Brežicah in širše uradno povezovalo med 11. oktobrom 2015 in 11. oktobrom 2016. Za postavitev časovnice programa smo uporabili Toporišičev rojstni datum.

¹⁹ Njeni člani so: Angela Poček, Ana Cetin, Mojca Savnik Iskra, Marija Škrabl, Pavla Poček, Franci Zupančič, Jožica Vučajnk, Dušan Blatnik in Irena Majce.

2.1 Predlogi Civilne pobude v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec

Člani Civilne pobude v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec so Vladi, Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije, številnim kulturnim ustanovam po Sloveniji in v lokalnem okolju predlagali, da:

1. se slovenski kulturni praznik leta 2015 oziroma celo leto v Občini Brežice posveti spominu in delu akademika prof. dr. Jožeta Toporišiča;
2. se v enem letu na njegovi rojstni hiši na Mostecu postavi spominska plošča;
3. se Osnovna šola Dobova, ki jo je obiskoval kot učenec, poimenuje po njem;
4. se na Mostecu in v Vegovi ulici v Ljubljani v aleji slovenskih jezikoslovcev in skladateljev najkasneje v petih letih postavi večje spominsko obeležje;
5. njegovo delo, predvsem skrb za ohranjanje slovenskega knjižnega jezika, postane tema vsakoletnih srečanj slovenistov v bližnji Dobovi in na Mostecu.

2.2 Odzivi na predloge

Na predloge Civilne pobude v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec smo se najprej odzvali v Knjižnici Brežice, Posavskem muzeju Brežice in Občini Brežice (v nadaljevanju »člani ožjega programskega odbora *Toporišičevo leto*«).

Pridružili so se še akademikovi sorodniki, številne organizacije, ustanove in posamezniki, ki so bili aktivno povezani z akademikovim življenjem in delom (preglednica 1). Oblikovali smo tudi odbor ambasadorjev *Toporišičevega leta* (preglednica 2), v katerem so sodelovali naši rojaki in rojakinje iz Brežic in okolice, tesno povezani z našo prestolnico. Skupaj smo oblikovali in izvedli številne dejavnosti ter udeležili pomena nedovršnika *sodelovati*, ki se po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* glasita:

1. *biti dejavno povezan zaradi skupne dejavnosti* ter
2. *skupaj z drugimi biti udeležen pri kakem delu*.

Preglednica 1: Seznam članov programskega odbora Toporišičevo leto

Član	Ustanova
Dr. Tomaž Toporišič	
Andrej Toporišič	
Ivan Molan	Občina Brežice
Irena Majce	Civilna pobuda v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec

Mag. Tea Bemkoč	Knjižnica Brežice
Mateja Kus	Knjižnica Brežice
Alenka Černelič Krošelj	Posavski muzej Brežice
Boštjan Kolar	Posavski muzej Brežice
Ivana Baškovič	Osnovna šola dr. Jožeta Toporišiča Dobova
Prof. dr. Marko Jesenšek	Filozofska fakulteta Maribor, Oddelek za slovanske jezike in književnosti
Doc. dr. Helena Dobrovoljc	Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU
Prof. dr. Marko Snoj	Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU
Prof. dr. Vera Smole	Filozofska fakulteta Ljubljana, Oddelek za slovenistiko
Prof. dr. Irena Orel	Filozofska fakulteta Ljubljana, Oddelek za slovenistiko
Dr. Mojca Nidorfer Šiškovič	Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik
Mag. Andreja Čuk	Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Območna enota Novo mesto
Helena Ana Drewry	Narodna in univerzitetna knjižnica
Mojca Savnik Iskra	Civilna pobuda v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec
David Križman	Slavistično društvo Posavja
Martin Dušič	Društvo za varovanje maternega jezika, naravne in kulturne dediščine Maks Pleteršnik Pišece
Mihael Boranič	Krajevna skupnost Dobova
Uroš Škof	Gimnazija Brežice

Preglednica 2: Seznam ambasadorjev Toporišičevega leta

Ambasadorji
Akad. prof. dr. Tatjana Avšič Zupanc
Prof. dr. Milan Jazbec
Dr. Andrej Smrekar
Mag. Matej Filipčič
Darinka Šetinc
Mag. Lenart Šetinc

Dr. Stojan Pelko
Mag. Primož Jesenko
Ddr. Mitja Guštin
Ciril Baškovič
Mag. Ivan Bogovčič
Akad. slikarka Kamila Volčanšek
Janez Škrabec
Andrej Božič
Primož Tasič
Damjan Kozole
Dr. Leopold Zonik
Miloš Poljanšek
Darko Iskra
Anton Preskar
Prof. dr. Vilijem Bukošek
Mag. Marijan Rupert
Mag. Marjan Šetinc
Helena Ana Drewry

3 CELOSTNA GRAFIČNA PODOBA

Celostno grafično podobo *Toporišičevega leta* (slika 1), zastave in spominsko ploščo je oblikoval arhitekt Dušan Blatnik, član Civilne pobude v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec. Oblikoval je tudi znamko, pisemsko ovojnico in priložnostni žig. S sodelovanjem Občine Brežice je gradivo izdalo Društvo zbirateljev Verigar Brežice.

4 KOLEDAR DEJAVNOSTI

Seznam oziroma koledar dejavnosti v spomin akademiku Toporišiču se je iz tedna v teden širil in bogatil. Po sprejetih pobudah ter pred uradnim začetkom *Toporišičevega leta* smo izpeljali deset dogodkov (obisk, predstavitev, razstava, predstava, kulturni dan idr.). Med 11. oktobrom 2015 in 11. oktobrom 2016 se jih je odvilo štirideset. Predstavljeni so v preglednici 3.

Preglednica 3: Dogodki v uradnem delu Toporišičevega leta

Vrsta dogodka	Število izvedb
Predavanje, proslava, slavnostno obeležje	14
Razstava	3
Posvet, simpozij, okrogla miza	5
Delavnica	3
Tiskovna konferenca	2
Preimenovanje	2
Sestanek	3
Gostovanje na lokalni televiziji	1
Drugo (obisk, sejem, bazar, predlogi itd.)	7

Z ohranjanjem in predstavljanjem akademikove neprecenljive dediščine smo nadaljevali tudi po uradnem izteku *Toporišičevega leta*. Zvrstili so se: 35. mednarodni simpozij Toporišičeva Obdobja, razstava (Ne)znani Toporišič in odkritje spominskega obeležja akademiku Toporišiču v Ljubljani.

4.1 Uresničeni predlogi Civilne pobude v spomin doktorju Jožetu Toporišiču Mostec

Z različnimi idejami in na raznovrstne načine smo poskrbeli, da akademik prof. dr. Jože Toporišič ne bo pozabljen. Iz lokalne pobude akademikovega rojstnega kraja je program *Toporišičevo leto* prerasel v nacionalno in strokovno gibanje.

V nadaljevanju smo uresničene pobude prikazali s primeri in krajšimi opisi.

4.1.1 Slovenski kulturni praznik leta 2015 oziroma celo leto v občini Brežice se posveti spominu in delu akademika prof. dr. Jožeta Toporišiča.

Predlog smo v Knjižnici Brežice februarja 2015 uresničili s premierno uprizoritvijo avtorske predstave *Toporišič*.²⁰ K sodelovanju smo povabili dijake²¹ Gimnazije Brežice, program pa so oblikovale še učenke Osnovne šole Cerklje ob Krki ter slovenistke z brežiške gimnazije, tudi nekdanje Toporišičeve študentke (slika 2).

²⁰ Avtorica predstave in režije je Mateja Kus.

²¹ Pri predstavi Toporišič so aktivno sodelovali: Tim Medved, Luka Pesjak, Patricija Kelhar, Gala Margita Štiglič, Kaja Zakšek in Damijana Roškarič.

Poučno in zabavno smo združili knjižni in neknjižni jezik, predstava pa je ponovne uprizoritve doživela pred različnimi množicami: brežiškimi gimnazijci, stanovalci Doma upokoјencev Brežice, udeleženci Pleteršnikovih dnevov 2015 v Pišecah ter tudi na Cankarjevih dnevih 2016 na Vrhniki.

Prav Cankarjeva knjižnica Vrhnika je ena izmed knjižnic po Sloveniji, ki so se odzvale našemu povabilu k zaznamovanju spomina na uglednega jezikoslovca. Z dogodki so v *Toporišičevem letu* sodelovale še: Mestna knjižnica Ljubljana – enoti Knjižnica Otona Župančiča in Knjižnica Bežigrad, Goriška knjižnica Franceta Bevka ter Narodna in univerzitetna knjižnica, ki sta ji Toporišičeva sinova Andrej in Tomaž oktobra 2015 predala očetovo rokopisno zbirko.

4.1.2 V enem letu se na njegovi rojstni hiši na Mostecu postavi spominska plošča.

Marca 2016, na akademikov god, smo na njegovi rojstni hiši pri Toporišičevih na Mostecu 15 odkrili spominsko ploščo.

Spominska plošča na rojstni hiši je trajno obeležje. Želimo si, da bi plošča obveščala tudi z izpisanim Toporišičevim citatom, da je *treba slovenščino spoštovati tako, kot svoj jezik spoštujejo pripadniki velikih narodov*. Besedila na spominski plošči namenoma ni veliko. Dodana je QR-koda, ki s pomočjo pametnih telefonov omogoča dostop do akademikovega življenjepisa v več jezikih. Zapise so prostovoljno pripravili v Jezikovni šoli Panteon.

4.1.3 Osnovna šola Dobova, ki jo je obiskoval kot učenec, se poimenuje po njem.

Uradno preimenovanje osnovne šole smo v Dobovi objavili na tiskovni konferenci. Sledila je slavnostna proslava s preimenovanjem Osnovne šole Dobova v Osnovno šolo dr. Jožeta Toporišiča Dobova.

4.1.4 Na Mostecu in v Vegovi ulici v Ljubljani v aleji slovenskih jezikoslovcev in skladateljev se najkasneje v petih letih postavi večje spominsko obeležje.

Spominsko ploščo na rodnem Mostecu smo postavili spomladi 2016; 18. oktobra naslednje leto pa smo rojaku spominsko obeležje slavnostno odkrili še v Foersterjevem vrtu za Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani. Odkrito obeležje simbolizira list

papirja oziroma odprto knjigo, avtorja Primož Novak in Nika Oblak pa sta ga poklonila tako akademiku Toporišiču kot slovenščini.

4.1.5 Njegovo delo, predvsem skrb za ohranjanje slovenskega knjižnega jezika, postane tema vsakoletnih srečanj slovenistov v bližnji Dobovi in na Mostecu.

Prof. dr. Jože Toporišič je bil predsednik strokovnega odbora Kulturnega društva Pleteršnikova domačija Pišece in dolgoletni organizator simpozija Pleteršnikovi dnevi. Simpozij leta 2015 smo poimenovali *Spomin na Jožeta Toporišiča*, leta 2016 pa smo ga posvetili odprtju posavske jezikoslovne poti *Korenine jezika* in predstavitvi monografije *Toporišičevo leto*.

Odprtje jezikoslovne poti je bilo na Pleteršnikovi domačiji v Pišecah. Slavistično društvo Posavja je v celoto povežalo vse vélike posavske jezikoslovce (to so Maks Pleteršnik, Adam Bohorič, Jurij Dalmatin, Janez Vajkard Valvasor in Jože Toporišič). Osnovne in srednje šole lahko tako za ogled te poučne poti izkoristijo kakšen kulturni dan, kolektivi pa njeno jezikovno sporočilo raziskujejo na strokovnih ekskurzijah. Na vsaki od postojank so po predhodnem dogovoru na voljo delavnice.

Slovenski knjižni jezik bomo vsako parno leto ohranjali s strokovnimi posveti, imenovanimi *Toporišičev dan*, vsako neparno leto pa s *Pleteršnikovimi dnevi*. Tema letošnjega prvega simpozija *Toporišičev dan* je *Skladnja enostavčne povedi*.

Tako smo uresničili vse pobude s spominskega večera decembra 2014. Dodajamo še posamezne dosežke in obeležja v *Toporišičevem letu*, na katere smo ponosni v Posavju in Knjižnici Brežice.

4.2 Drugi dogodki oziroma dejavnosti v lokalni skupnosti in Knjižnici Brežice

Pri praznovanju *Toporišičevega leta* so se nam pridružile tudi posamezne osnovne in srednje šole ter splošne in šolske knjižnice po Sloveniji. Vse leto smo uresničevali razne programe za medgeneracijsko druženje in učenje ter ohranjali in predstavljali akademikovo neprecenljivo dediščino.

4.2.1 Besedoholik Jože Toporišič

V šolskem letu 2015/2016 smo v Knjižnici Brežice v program za srednješolce vključili dejavnost *Besedoholik Jože Toporišič*. Maturanti brežiške gimnazije so se ob obisku knjižnice na zanimiv in hudomušen način seznanili s posameznimi področji delovanja jezikoslovca, ki ga poznamo predvsem po pomembnih priročnikih in slovenskem knji-

žnem jeziku. Dijakom pa smo ga približali in predstavili tudi v povezavi z neknjižnim jezikom; spoznali so še domoznansko zbirko domače splošne knjižnice (njen pomen, postavitev gradiva idr.).

4.2.2 Slovenščina na pragu tretjega tisočletja – okrogla miza o jeziku

Aprila 2016 smo v dvorani brežiške knjižnice pripravili okroglo mizo, na kateri smo razpravljali o zapuščini akademika Toporišiča ter večno aktualni tematiki – sodobnem jeziku. Gostili smo višje znanstvene sodelavce z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU ter člane Pravopisne komisije pri SAZU. Slednji so pred tem dijakom brežiške gimnazije predstavili slovarski portal Fran.

4.2.3 Trg Jožeta Toporišiča v Brežicah

Septembra 2016 je brežiški občinski svet sprejel odlok o imenovanju Trga Jožeta Toporišiča. Novi naslov smo dobili: Knjižnica Brežice (slika 3), Dom kulture in nekdanji dijaški dom oziroma bodoča stavba Fakultete za turizem. Tudi s tem so Brežice postale ogledalo tistega, za kar smo si prizadevali v Ljubljani oziroma na nacionalni ravni.

4.2.4 Zaključek Toporišičevega leta s posvetom, proslavo in podelitvijo štipendij

11. oktobra 2016 smo v Posavskem muzeju Brežice gostili posvet *Zaključek Toporišičevega leta*, kasneje ta dan pa v Knjižnici Brežice počastili 70. obletnico povojnega delovanja knjižnice v Brežicah in uradno zaključili *Toporišičevo leto*. Ustanova patra Stanislava Škrabca je marljivim študentom slavistike, slovenistike in klasične filologije podelila štipendije. Prav akademik Toporišič je bil prvi nagrajenec Škrabčeve ustanove za izjemne dosežke na področju slovenističnega jezikoslovja.

5 PROJEKT TOPORIŠIČEVO LETO IN VLOGA KNJIŽNICE BREŽICE V NJEM

Akademika Toporišiča smo v Knjižnico Brežice večkrat povabili kot posebnega gosta. V čast nam je, da ima zbirka jezikoslovčevih del pomembno mesto v domoznanski zbirki (slika 4) in v t. i. Toporišičevem kotu na strokovnem oddelku knjižnice, da smo gostili predpremierno predvajanje dokumentarnega filma *Toporišič – samotni hodec skozi neprijazni čas*, in tudi to, da je véliki jezikoslovec brežiško knjižnico doživljal kot prijetno zatočišče, v katero se je rad vračal, ko je obiskoval svoj rojstni kraj Mostec ter sorodnike in prijatelje v bližini Brežic.

Razpisno vprašanje²² letošnjega festivala Domfest v Knjižnici Brežice z veseljem potrjujemo. S projektom *Toporišičevo leto* pa odgovarjamo nanj. Povzemamo, da Knjižnica Brežice v takem obsegu dotlej še ni sodelovala z lokalno skupnostjo in širše. Presegli smo svoja začetna pričakovanja; tako je bilo tudi z odzivom vseh javnosti. Navedeni faktografski podatki to dokazujejo.

Izpostavljamo pozornost in odzivnost zaposlenih v knjižnici. S pósodo gradiva iz domače knjižnične zbirke za dogodek ob spominskem večeru smo naredili prvi korak v mreži nadaljnjih sodelovanj in povezovanj. Knjižnica Brežice je postala članica ožjega programskega odbora in je projekt podpirala tako strokovno kot domoznansko in splošno. S predstavniki vaše civilne pobude (splošna javnost in osebne naveze), Posavskim muzejem Brežice (premična kulturna dediščina) in domačo občino smo zaobjeli vsa zelena področja. Ocenjujemo, da so tovrstne obletnice dober povod za sodelovanje.

Koordinacija projekta je bila v knjižnici zaupana sodelavki, ki skrbi za odnose z javnostmi in prireditveno dejavnost, po osnovni izobrazbi pa je slovenistka. S projektom in domoznanskimi vsebinami so bili povezani tudi drugi sodelavci bibliotekarji. Uredili in dopolnili smo domoznansko zbirko Knjižnice Brežice. S pomočjo medknjižnične izposoje, knjižnic in knjižničarjev po vsej Sloveniji smo pridobili manjkajoča Toporišičeva dela oziroma drugo gradivo ter ga umestili v našo knjižnično zbirko. Slednjo smo dopolnili še s fotografijami, ki sta nam jih za digitalizacijo in uporabo pripravila Toporišičeva sinova Andrej in Tomaž. Zanje smo se povezali še z lokalnim muzejem. Okrepili smo zavedanje o pomenu doslednega zbiranja in ustrezne ter sistematične hrambe raznolikega gradiva.

Knjižnice in knjižničarji smo z raznimi zapisi in ubeseditvami vse bolj vpeti tudi v virtualno okolje. Pomemben spremljevalni rezultat projekta je naše zavedanje o pomenu knjižnega jezika oziroma pravilne slogovne rabe, kar so ozavestili ter z zanimanjem spremljali in uporabljali tudi predstavniki mlajših generacij – pri avtorski predstavi sodelujoči učenci in dijaki oziroma njihovi vrstniki. Za svoje zaposlene in predstavnike različnih ustanov v brežiški občini smo v knjižnici izvedli jezikovne delavnice. V ospredju je bil internetni bonton, ki ga v knjižničarski in drugih strokah dnevno uporabljamo pri svojem delu.

²² Ali lahko različne ustanove, pa tudi društva, založniki in drugi deležniki med seboj sodelujemo, se podpiramo in strokovno oplajamo, zlasti morda v okolju sodobne informacijske tehnologije ali tudi kako drugače?

Posamezne ustanove smo o dogajanjih s *Toporišičevega leta* poročale na svojih domačih spletnih straneh,²³ vzpostavili smo tudi Facebookov profil *Toporišičevo leto*, na katerem so dogajanja spremljali, dopolnjevali in komentirali uporabniki različnih starosti. Knjižnica Brežice je bila skrbnica profila, njeni zaposleni smo pripravljali vsebine za objavo in bili pri tem zelo ažurni. Od avgusta 2017 je na domoznanskem portalu Kamra dostopna digitalna zbirka *Toporišičevo leto*. Popisu dogajanj je priloženo fotografsko in drugo multimedijsko gradivo. Posnetki so širši javnosti dosegljivi na kanalu YouTube Knjižnice Brežice. Hranimo jih še v knjižničnem arhivu.

Predstavniki okolja in različnih strok so prepoznali naš namen in se odzivali nanj. Posamezne naveze smo okrepili oziroma jih vzpostavili na novo. Pri tem je bilo spodbudno in podporno predvsem digitalno okolje s svojimi možnostmi; s knjižničnim elektronskim obveščanjem pa smo zaobjeli širok krog ljudi.

Dogodki, ki smo jih pripravili, so bili odmevni in dobro obiskani. Udeleževali so se jih tudi predstavniki lokalnih in drugih medijev ter o njih vestno poročali v tiskanih izdajah in s spletnimi objavami. Poklon delu in spominu na častnega občana brežiške občine je bil tako popoln.

Akademiku Toporišiču smo se posvetili vsak po svoje, a v skupnem projektu. Z upoštevanjem načela »dovolj za vse« smo delovali složno in bili združeni še toliko bolj prepoznavni in slišani v javnosti. Naš namen so odobraval številni sponzorji in donatorji ter nas pri tem podpirali. Pogumno smo se soočili z izzivom in z majhnimi stroški naredili veliko. Nápak bi tako bilo ne poizkusiti oziroma se držati v ozadju. Tudi zato si prizadevamo za izdajo spominske poštne znamke na državni ravni ob stoti obletnici akademikovega rojstva.

Z uresničitvijo vseh predlogov vaše civilne pobude smo dosegli zastavljene izzive in cilje *Toporišičevega leta*. Še več: nadgradili in presegli smo jih.

Projekt je primer odlične prakse oplajanja v lokalni skupnosti in širše.

²³ Vsebine so dostopne na povezavi <http://www.knjiznica-brezice.si/toporisicevo-leto.html>.

6 ZAKLJUČEK

Za pomoč, sodelovanje in podporo se zahvaljujemo vsem sodelujočim, posebej še akademikovi družini: sinovoma Andreju in Tomažu ter svakinji Tereziji (Rezi) Toporišič z Mosteca, ki nas je v svoj dom vselej sprejela odprtih rok.

Združili smo splošno javnost in stroko, dogajanje pa iz lokalnega okolja ponesli po vsej državi in tudi izven nje. Spremljali so nas in nas obiskali prijatelji iz Avstrije, s Hrvaške, iz Srbije, Makedonije in od drugod.

Leto smo v naslovu namenoma zapisali v narekovajih, saj je delovanje odbora načrtovano trajnostno, povezovalno in sodelovalno. Še naprej uresničujemo rek, da je moč slapa v povezovanju kapljic. Tudi z gibanjem *Spoštujemo svoj jezik*, ki je nadaljevanje *Toporišičevega leta*.

VIRI IN LITERATURA

Kus, M. in Majce, I. (2016). Toporišičevo leto (11. 10. 2015 – 11. 10. 2016). *Slavia Centralis*, 2016 (2), 119–124.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (1994). Ljubljana: DZS.

Toporišičevo leto
11. 10. 2015-11. 10. 2016
Jože Toporišič
akademik prof. dr. Jože Toporišič

Slika 1: Predstavitveni znak Toporišičevega leta, junij 2015. Pripravil: Dušan Blatnik.

Slika 2: Sodelujoči v avtorski predstavi Toporišič, 9. 2. 2015 (foto: Kristijan Benkoč Kolman).

Slika 3: Tablica, ki označuje novi naslov Knjižnice Brežice, september 2016 (foto: Kristijan Benkoč Kolman).

Slika 4: Prostor domoznanske zbirke Knjižnice Brežice, avgust 2016 (foto: Aleksander Lilik).

POVEZOVANJE JE KLJUČ DO USPEHA

Mariborska knjižnica kot aktivna soustvarjalka lokalnega kulturnega dogajanja

Mag. Nina Hriberšek Vuk, višja bibliotekarska svetovalka

Mariborska knjižnica, Rotovški trg 2, SI – 2000 Maribor

e-pošta: nina.vuk@mb.sik.si

tel.: +386 2 23 52 121, <http://www.mb.sik.si/>

Izvleček

Z razvejano mrežo enot je Mariborska knjižnica pomemben dejavnik kulturnega življenja lokalnih skupnosti, pri čemer se zlasti na področju domoznanstva in domoznanskih prireditev povezuje z lokalnimi društvi. Eno takšnih uspešnih povezovanj je vzpostavila z Društvom za razvoj Lira Ruše, ki je pomemben agens ruškega kulturnega in družabnega utripa. V povezavi z društvom Lira je v letu 2018 že petič po vrsti organizirala t. i. Glazerjev posvet, ki je posvečen določeni domoznanski tematiki. K sodelovanju pri organizaciji posveta smo v teh letih pritegnili tudi Univerzitetno knjižnico Maribor ter Osnovno šolo Janka Glazerja Ruše. S skupnimi močmi štirih ustanov na ta način pripomoremo k pestrosti domoznanskega kulturnega dogajanja v Rušah in osvetljevanju ruške preteklosti.

Ključne besede: *Mariborska knjižnica, Društvo za razvoj Lira, medinstitucionalno sodelovanje, Glazerjev posvet*

Abstract

With its broad network of branches, the Maribor Public Library is an important agent in the cultural life of the local communities. It collaborates closely with several associations especially in the area of local studies and is an active participant in events promoting various aspects of local culture. Among other things, the Maribor Public Library has enjoyed a successful collaboration with the Development Association »Lira« from Ruše, which is a key player on the cultural and social scene of the place. In 2018, they organized together the fifth »Glaser Memorial Symposium«, which, like previous symposia, concerned a local studies topic. Over the past years, the Maribor University Library and the Ruše Primary School also took part in organizing the

event. The four agents continue to jointly contribute to the rich cultural activities in Ruše and to shedding light on its past.

Keywords: *Maribor Public Library, Development Association »Lira«, inter-institutional cooperation, Glaser Memorial Symposium*

1 UVOD

Začetki Mariborske knjižnice segajo v leto 1949. 8. februarja tega leta je bila ustanovljena Mestna knjižnica KUD Jože Hermanko, ki je oktobra 1949 štela 1.552 članov. Pod okriljem Okrajnega sindikalnega sveta je v tem času v Mariboru delovala tudi Delavska knjižnica. V neposredni bližini Mestne knjižnice je Društvo prijateljev mladine leta 1953 ustanovilo Pionirsko knjižnico, ki se je leta 1960 priključila Mestni. Slednja se je 1. januarja 1954 preoblikovala v Mestno javno knjižnico kot samostojno proračunsko ustanovo Mestnega ljudskega odbora Maribor, knjižnica KUD Jože Hermanko pa je bila ukinjena.

Mejnik v razvoju mariborskega splošnega knjižničarstva je bilo leto 1969, ko so bili sprejeti načrti za vzpostavitev mreže javnih knjižnic v Mariboru. 17. januarja 1969 je Svet za kulturo in znanost, ki mu je predsedoval ravnatelj Študijske knjižnice dr. Bruno Hartman, obravnaval in potrdil izvedbeni načrt razvoja mreže javnih knjižnic ter matični službi, ki je tedaj delovala v okviru Študijske knjižnice, zadal nalogo, da izdela operativni načrt. Odgovorni za njegovo pripravo je bil Ignac Kamenik, bibliotekar v Študijski knjižnici, ki je 1. septembra 1969 prevzel vodenje Mestne knjižnice. Načrt je izdelal na podlagi podrobne analize dotedanjega poslovanja, izposoje, obiskov uporabnikov in stanja knjižne zbirke ter ga skupaj z Zlato Kert in Brunom Hartmanom predstavil na seji Sveta za kulturo in znanost sredi oktobra 1969. Kamenik je predvidel, da bi načrt izpeljali v treh fazah in ga realizirali do leta 1973. Svet za kulturo in znanost ga je nato predložil v obravnavo občinskemu zboru in zboru delovnih skupnosti Skupščine občine Maribor na seji 25. novembra 1969. Poimenovan kot Reorganizacija mreže ljudskih knjižnic v občini Maribor je načrt določil preureditev knjižnične mreže mariborske občine, predstavil posamezne faze, jih konkretiziral in podrobneje utemeljil.

Eden od pglavitnih motivov za reorganizacijo tedanje mreže ljudskih knjižnic je bila zahteva za enovit in skladen razvoj na vseh področjih družbenih dejavnosti, torej tudi

kulturno-izobraževalnih ustanov, kot so knjižnice, ki je izhajal iz enovite občine Maribor, nastale leta 1967 z združitvijo več občin v eno. Reorganizacija ljudskih knjižnic je predvidela njihovo združevanje, enakomerno razporejanje po območju, preoblikovanje dotedanjih društvenih knjižnic v podružnične enote, ustanovitev samostojne enote Potujoča knjižnica, ustanavljanje novih izposojevališč, nenazadnje pa tudi izboljšanje strukture knjižničnih kadrov, povečanje knjižnega fonda in ureditev knjižničnih prostorov. Poudarjena je bila vloga osrednje knjižnice, znotraj katere bi delovale vse skupne službe, od nabave in obdelave gradiva do uprave, matične službe in potujoče knjižnice.

Časovno je bil načrt reorganizacije razdeljen na tri etape, in sicer naj bi prva etapa potekala od 1. januarja do septembra 1970, druga od septembra 1970 do decembra 1971,²⁴ tretja pa v letih 1972 in 1973,²⁵ ko bi bila dokončno ustvarjena enotna mreža ljudskih knjižnic. Kljub časovnemu zamiku predstavlja pomemben mejnik pri vzpostavljanju in širitvi mreže ljudskih knjižnic 14. december 1970, ko sta se združili Mestna in Delavska knjižnica.²⁶ S soglasjem Skupščine občine Maribor se je 16. septembra 1971 Mestna knjižnica preimenovala v Mariborsko knjižnico, občina pa je prav tako potrdila predvideno organizacijsko strukturo enovite knjižnične mreže, ki bi povezovala osrednjo knjižnico, pionirsko knjižnico, matično službo s potujočo knjižnico ter 14 podružnic – krajevnih knjižnic.

Mariborsko knjižnico kot splošno in javno knjižnico ter eno od desetih slovenskih osrednjih območnih knjižnic danes sestavlja 19 knjižničnih enot in Potujoča knjižnica z bibliobusom, ki uporabnike oskrbuje s knjižničnim gradivom na 45 postajališčih, poleg tega pa ima knjižnica še 9 postajališč premičnih zbirk. Krajevne knjižnice in bibliobus pokrivajo območje 12 občin (Maribor, Duplek, Hoče-Slivnica, Kungota, Lovrenc na Pohorju, Miklavž na Dravskem polju, Pesnica, Rače-Fram, Ruše, Selnica ob Dravi, Starše in Šentilj), medtem ko bibliobus pokriva še postajališče tovarne Impol v Občini Slovenska Bistrica ter postajališče Prihova v Občini Oplotnica, ki sodita na širše območje Mariborske knjižnice kot osrednje območne knjižnice, ki v skladu z veljavno knjižnično zakonodajo opravlja posebne naloge za dve osrednji knjižnici na

²⁴ V tem obdobju bi se združenim knjižnicam priključile do tedaj nesamostojne knjižnice Tezno, Ruše, Pobrežje, Šentilj.

²⁵ Priključile bi se naslednje nesamostojne knjižnice: Lovrenc, Rače, Kamnica, Studenci ali Pekre, potencialno tudi Pesnica.

²⁶ Mestna knjižnica se je preimenovala v Osrednjo in nato l. 1984 v Knjižnico Rotovž, Delavska, ki je postala enota Mestne, v Knjižnico Tabor, Pionirska knjižnica pa v Pionirsko knjižnico Rotovž.

svojem območju, in sicer Knjižnico Josipa Vošnjaka Slovenska Bistrica ter Knjižnico Lenart.

2 MARIBORSKA KNJIŽNICA IN LOKALNO OKOLJE

V viziji Mariborske knjižnice je glavni poudarek namenjen prepoznavnosti knjižnice kot živahnega in dinamičnega središča v njenem okolju, ki bo uporabnikom dajalo občutek vrednosti in varnosti, omogočalo njihovo osebno rast, vseživljenjsko učenje, aktivno državljanstvo, demokratično vključevanje v procese odločanja v družbi, prijetno in koristno preživljanje prostega časa in druženje, poleg tega pa povezovalo prebivalce lokalne skupnosti, jih navdihovalo in prinašalo spremembe v njihova življenja (Poslanstvo, vizija, politika kakovosti).

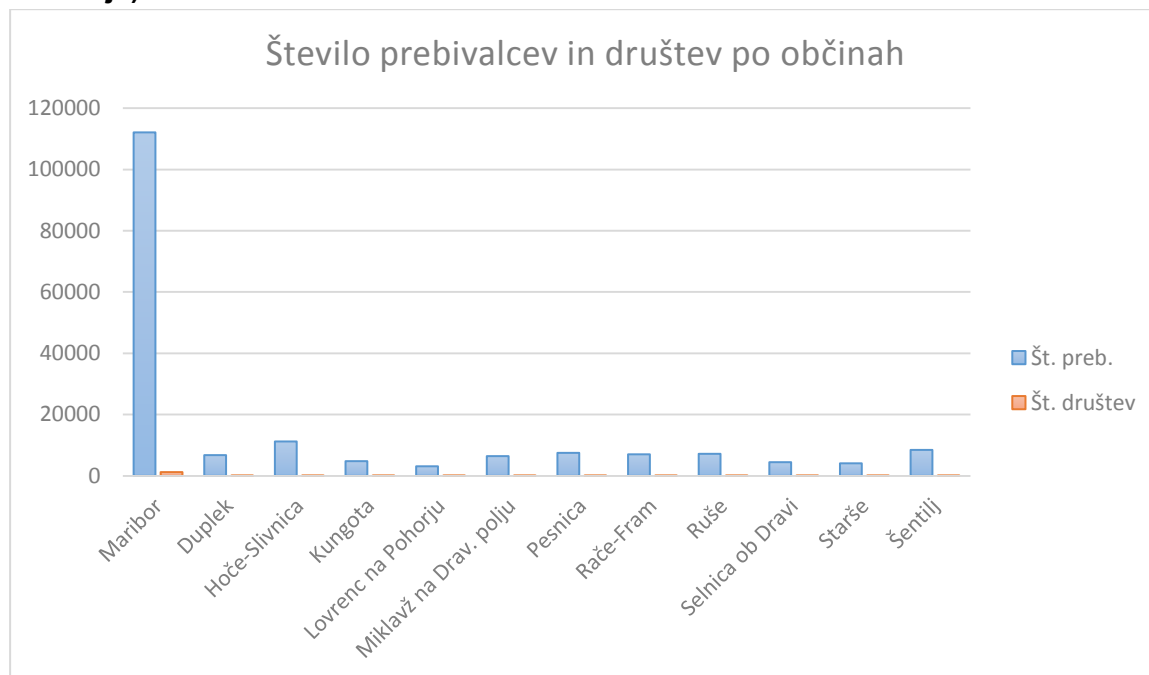
Za svoje poslanstvo in vrednote knjižnica med drugim pojmuje omogočanje druženja in aktivnega preživljanja prostega časa, svetovanje in pomoč pri iskanju dostopa do znanja ter širjenje doživetij na srečanjih z ustvarjalci, na predavanjih, ustvarjalnih delavnicah in v krožkih. Slednje dosega s ponudbo velikega števila kulturnih dejavnosti in prireditev za različne skupine obiskovalcev (Poslanstvo, vizija, politika kakovosti).

Povezovanje z lokalno skupnostjo je temelj domoznanske dejavnosti. Razvejana mreža knjižničnih enot Mariborski knjižnici omogoča večjo prisotnost v lokalnem okolju in lažje navezovanje stikov. Partnersko sodelovanje z lokalno skupnostjo trajno pozitivno učinkuje na boljšo prepoznavnost tako lokalnega okolja kot knjižnice, vzajemnost pa prav tako prinaša obojestranske in splošne koristi, ki se odražajo v številu domoznanskega gradiva v domoznanski zbirki knjižnice, digitalizaciji, predstavljanju vsebin na portalu digitalizirane kulturne dediščine Kamra, biografskih geslih znamenitih posameznikov v spletnem biografskem leksikonu Štajerci, promociji lokalne zgodovine in kulture z različnimi prireditvami ter razstavami in podobno.

Število društev, organizacij, institucij in ustanov je na območju 12 občin, ki jih s svojo knjižnično mrežo pokriva Mariborska knjižnica, veliko. Glede na opravljeno analizo Štajerskega območja v letih 2014–2015, na katerem Mariborska knjižnica deluje kot osrednja območna knjižnica, je bilo v Mestni občini Maribor 16 kulturnih ustanov in kar 1.220 različnih društev. Tudi v ostalih 11 občinah je bilo število registriranih društev visoko, in sicer v Občini Duplek 63, Občini Hoče - Slivnica 103, Občini Kungota 39, Občini Lovrenc na Pohorju 32, Občini Miklavž na Dravskem polju 58, Občini Pes-

nica 60, Občini Rače - Fram 66, Občini Ruše 97, Občini Selnica ob Dravi 45, Občini Starše 47 in v Občini Šentilj 82 (Rogina et al., 2016).

Število prebivalcev konec leta 2013 in primerljivo število društev v 12 občinah s Štajerskega območja v letih 2014-2015 (vir: Analiza območja OOK 2014-2015: Štajersko območje).

Glede na podatke z grafičnega prikaza lahko zaključimo, da je število društev v Mestni občini Maribor sicer veliko, vendar predstavlja le 0,1 % v razmerju do števila prebivalcev, medtem ko je ta procent v ostalih 11 občinah višji, saj se giblje od 0,8 (Občina Kungota in Občina Pesnica) do 1,3 (Občina Ruše).²⁷

Sodelovanje z različnimi društvi v lokalnih okoljih, kjer je Mariborska knjižnica prisotna s svojo mrežo krajevnih knjižnic, postajališč bibliobusa in premičnih zbirk, poteka že vrsto let. V preteklih letih se je knjižnica pričela intenzivneje povezovati tudi z društvi in ustanovami, ki delujejo na področju oseb s posebnimi potrebami in ranljivih skupin. Dobri partnerski odnosi se tako odražajo v številnih skupnih projektih, prireditvah in razstavah, zaradi česar postaja lokalno okolje bolj prepoznavno, obenem pa se krepijo tako pomen in vrednost lokalne zgodovine, kulture, posameznikov ter druš-

²⁷ Po statističnih podatkih iz Analize območja OOK 2014-2015 je imela Mestna občina Maribor konec leta 2013 112.088 prebivalcev, Občina Duplek 6.765, Občina Hoče - Slivnica 11.224, Občina Kungota 4.794, Občina Lovrenc na Pohorju 3.119, Občina Miklavž na Dravskem polju 6.437, Občina Pesnica 7.501, Občina Rače - Fram 7.028, Občina Ruše 7.191, Občina Selnica ob Dravi 4.459, Občina Starše 4.089 in Občina Šentilj 8.467.

tvne dejavnosti nasploh kakor tudi vloga knjižnice kot nezanemarljivega agensa lokalnega kulturnega utripa.

2.1 Društvo za razvoj Lira Ruše

Preoblikovanje starih in ustanavljanje novih občin, ki je v devetdesetih letih 20. stoletja potekalo v Sloveniji, je pomenilo nujnost redefiniranja lokalnih skupnosti, njihovega pomena, vloge in delovanja. Z odcepitvijo dveh dotedanjih krajevnih skupnosti Lovrenc na Pohorju in Selnica ob Dravi, ki sta postali samostojni občini, je leta 1998 nastala nova Občina Ruše. Zaradi nove ureditve lokalne uprave se je v Rušah formirala skupina občanov, ki je bila pripravljena aktivno sodelovati v novonastali lokalni skupnosti. Tako je na pobudo Vilija Rezman, nekdanjega ruškega župana in državnozbornskega poslanca, nastala Lista za razvoj – Lira, ki je sestavila program, kasneje poimenovan Program za boljše življenje.

4. februarja 1999 je bil v avli Doma kulture v Rušah ustanovni občni zbor društva. Njegovi ustanovni člani so bili: Vili Rezman, Ladislav Pepelnik, Franc Fašnik, Tone Sračnik, Ivanka Prapertnik, Srečko Dobljekar, Darko Kukovec, Jože Babič, Sašo Ajd, Peter Šmidhofer, Irena Kukovec Stajan, Darinka Mlakar, Igor Kapus, Truda Pepelnik, Danica Vagner, Miro Jaušovec, Melita Zafošnik, Srečko Eigner, Anton Mikuž, Silvo Rep, Stanko Ozim in Anka Poglajen. Društvo je dobilo prvi upravni odbor, ki so ga sestavljali Ladislav Pepelnik (predsednik), Vlasta Maurovič (podpredsednica), Vili Rezman (član), Miro Jaušovec (tajnik) in Danica Vagner (blagajničarka). Sprejet je bil statut društva in program dela za tekoče leto. Društvo, ki je nastalo z namenom aktivnega vključevanja in vsesplošnega angažiranja pri javnem in kulturnem življenju v lokalnem okolju, je v naslednjih letih v veliki meri sooblikovalo kulturno podobo Občine Ruše in bližnje okolice. V letu 2017 je štelo 162 članov (Almanah 2017, str. 13). Njegov trenutni predsednik je Vili Rezman.

2.1.1 Dejavnosti Društva za razvoj Lira Ruše

Društvo Lira deluje na različnih področjih kulturnega, družabnega in rekreativnega življenja v Rušah, ukvarja pa se tudi z raziskovalno in s publicistično dejavnostjo. Organizira izlete, pohode in potovanja, predavanja ter predstavitve knjig, izdaja publikacije in sodeluje pri organizaciji kulturnih dogodkov, razstav ter posvetovanj. Pri tem se povezuje s posameznimi ustvarjalci in z različnimi institucijami, med katere sodijo Univerzitetna knjižnica Maribor, Mariborska knjižnica, Pokrajinski arhiv Mari-

bor, Zavod za šolstvo Republike Slovenije, Osnovna šola Janka Glazerja Ruše, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – Območna izpostava Ruše, Športna zveza Ruše, župnijski uradi, Društvo ljubiteljev Mucove postrvi in druga lokalna društva.

V letu 2017 je Društvo Lira organiziralo pet izletov in pohodov, in sicer izlet članic društva v Pordenone na cvetlični sejem, potovanje v Bosno in Srbijo, potovanje v dolino Neretve, popestreno z obiranjem mandarin, memorialni pohod na Čreto ter tradicionalni dobrodelni pohod na Martnico, in sedem predavanj ter predstavitev knjig, ki so obravnavala različne teme, od begunske problematike in družbeno-politične situacije v Siriji do zgodovine Lahovega bralnega društva v Limbušu, ruške stavbne dediščine, duhovništva in delovanja duhovnikov na Ruškem ter dr. Antona Jeharta. Društvo je izdalo tri publikacije, in sicer Almanah 2016 in Almanah 2017 ter zbornik prispevkov o dr. Antonu Jehartu, predstavljenih na Glazerjevem posvetu, ki je nastal v soorganizaciji Društva za razvoj Lira, Mariborske knjižnice, Univerzitetne knjižnice Maribor in Osnovne šole Janka Glazerja Ruše (Almanah 2017, str. 13–14). Društvo Lira je zelo dejavno tudi na publicističnem področju, saj je v skoraj 20 letih svojega obstoja izdalo več kot 40 različnih publikacij. Med njimi zagotovo izstopajo strokovna dela in zborniki, ki osvetljujejo ruško preteklost in kulturno dediščino, in sicer: Kegljaški klub Ruše (zbornik ob 50-letnici društva, 2003), NK Pohorje (zbornik ob 50-letnici nogometnega kluba, 2006), Podobe ruških šahistov (strokovna monografija Lojzeta Vrečka, nastala ob 70-letnici organiziranega šaha v Rušah, 2007), Čebelarska družina Ruše (zbornik ob 80-letnici, 2007), 100 let PGD Smolnik (zbornik ob 100-letnici gasilskega društva, 2007), Zgodovina godbe Ruše (monografija ob 80-letnici, 2007), Moje poti in moja domoljubna razmišljanja (spomini in reprodukcije slikarja in kiparja Mirka Vovška, 2008), Ob kovaškem ognju (monografija Mihaela Ramšaka o zgodovini kovaštva na Ruškem, 2010), Igre in odri (monografija Vilija Rezmána o gledaliških igrah v Rušah, nastala ob 80-letnici Ruškega letnega gledališča, 2012), Knjiga, knjižnica (zbornik z Glazerjevega posveta, 2013), Ruše: občina – mesto ob vodi (domoznanska monografija Vilija Rezmána, 2013), Ruški domoljubi (zbornik s posveta, 2015), Ruše: mesta miru in spomina – pokopališča (monografija Vilija Rezmána in Matjaža Grahornika, 2015), Ruše: stavbna – sakralna dediščina (monografija Vilija Rezmána, 2015), Ruše: talenti v Gla(s)zerjevem rodu (zbornik z Glazerjevega posveta, 2016), Mesta miru in spomina (2. del monografije o ruških pokopališčih, avtorjev Vilija Rezmána in Matjaža Grahornika, 2016), Dr. Anton Jehart (zbornik z Glazerjevega posveta, 2017).

Sredstva iz članarin ne zadoščajo za pokritje stroškov tekočega delovanja društva, zato je Lirin program v veliki meri odvisen od občinskega sofinanciranja, ki je večinoma namensko za publicistično dejavnost, donacij podjetij in posameznikov ter lastnega angažmaja. Četudi se finančni prilivi krčijo, Društvo za razvoj Lira ostaja pomemben gradnik kulturnega in družabnega življenja Rušanov.

3 PRIREDITVE V MARIBORSKI KNJIŽNICI

3.1 Prireditve in dejavnosti za odrasle bralce

V Mariborski knjižnici prireditve in dejavnosti za odrasle bralce načrtuje Služba za prireditve in dejavnosti, ki pri sestavljanju programa sodeluje z vodji enot v knjižnični mreži, s koordinatorjem domoznanske dejavnosti ter koordinatorjem dejavnosti za uporabnike s posebnimi potrebami in ranljive skupine. Znotraj Službe za prireditve in dejavnosti deluje tudi Univerza za tretje življenjsko obdobje – Knjižnični cikel.

V letu 2017 je bilo v knjižnici skupno 324 prireditev za odrasle bralce, ki jih je obiskalo več kot 29.600 ljudi. Knjižnica namenja posebno pozornost domoznanskim prireditvam, ki se v veliki meri odvijajo ravno v njenih krajevnih knjižnicah. V letu 2017 je tako bilo 59 prireditev domoznanskega značaja, ki se jih je udeležilo več kot 10.500 obiskovalcev (Letno poročilo 2017, str. 57). V Mariborski knjižnici delujeta tudi dva bralna kluba (v Čitalnici na Rotovžu in v Knjižnici Selnica ob Dravi) ter filmski krožek, prav tako pa poteka Bralna značka za odrasle.

Med izstopajočimi dogodki v letu 2017 so bili: pogovor s francoskim kulturnim atašejem v Sloveniji in pisateljem Mathiasom Rambaudom, tradicionalno obeležje dneva spomina na žrtve holokavsta, literarni pogovor s pesnikoma mlajše generacije, Juretom Jakobom in Anjo Glob, nadalje v drugi sezoni cikla Takšni smo kot naše branje pogovor z igralko Natašo Matjašec Rošker in pogovor z novinarjem Sekujem Madyjem Condéjem o knjigah, ki so ju zaznamovale, pogovor s smučarko Tino Maze ob knjigi Jaz, Tina, pogovor z zagrebškim Slovencem, pisateljem in humoristom Brankom Šömnom v sklopu prireditev Odprti horizonti, v nadaljevanju branje poezije pred Rektoratom Univerze v Mariboru v okviru dogodka Poezija povezuje, srečanje z osrednjim gostom 20. Slovenskih dnevov knjige v Mariboru – Ko te napiše knjiga, kjer je bila osrednja tema vloga mesta Maribor v literaturi, Dragom Jančarjem, ki je skupaj z Mitjo Čandrom premierno predstavil svoj roman In ljubezen tudi, nadalje pogovor s prejemnikom večernice Petrom Svetino, literarni izlet Po slovenski pisateljski poti v Prekmurje po poteh Miška Kranjca in Ferija Lainščka, predstavitev Pohor-

skih pravljic, bajk in legend, pogovor z igralko Milado Kalezić, prejemnico Borštnikovega prstana, sodelovanje pri projektu Oktobrska revolucija 1917–2017, literarni pogovor s piscem kriminalnih in detektivskih romanov Avgustom Demšarjem in mnogi drugi (Letno poročilo 2017, str. 57–61).

Domoznanske prireditve v Mariborski knjižnici so različne, od razstav, literarnih večerov in pogovorov do predstavitev in posvetov. Med odmevnejšimi v letu 2017 so bili pregledna razstava ob 70. obletnici Lovske družine Duplek v Knjižnici Duplek, razstava reprodukcije renesančne Marije z detetom iz hoške cerkve sv. Jurija v Knjižnici Hoče, Domoznanski pomenki o nadvojvodi Janezu in Meranovem v Knjižnici Pekre ter Glazerjev posvet o dr. Antonu Jehartu v Knjižnici Janka Glazerja Ruše.

Nov sklop domoznanskih prireditev, poimenovan Domoznanski pomenki, ima začetek v letu 2016. Njihov namen je osvetliti pomembno lokalno zgodovino ter obenem promovirati dejavnost Mariborske knjižnice. Pri pogovoru sodelujejo trije gosti – poznavalci oz. strokovnjaki s področja, ki ga predstavljajo, in se med seboj pogovarjajo o določeni temi. Pri tem eden od njih prevzame še vlogo usmerjevalca pogovora. Prvi pomenki so bili v Knjižnici Janka Glazerja Ruše o grofih Zabeo, drugi leta 2017 v Knjižnici Pekre o nadvojvodi Janezu in Meranovem, letošnji pa v Lovrencu na Pohorju o glažutah in steklarstvu na Pohorju.

3.2 Glazerjev posvet

Leta 2013 je bilo na pobudo Vilija Rezmanca, predsednika Društva za razvoj Lira iz Ruš, v Domu kulture Ruše prvo strokovno srečanje, ki je pri pripravi in organizaciji povežalo več kulturnih institucij, in sicer društvo Lira, Mariborsko knjižnico, Univerzitetno knjižnico Maribor ter Osnovno šolo Janka Glazerja Ruše. Tema so bile knjige in knjižnice, in sicer knjige kot kulturni spomeniki in redke knjige, branje v klasični in elektronski obliki, portala Kamra in dLib ter knjižnice, njihov pomen, zakonodaja, prostorski pogoji in finančni okvirji, s poudarkom na šolskih in splošnih. Predstavljene so bile ruške knjižnice skozi zgodovino, šolske knjižnice na območju Ruš in okolice ter Mariborska knjižnica s svojo knjižnično mrežo.

Sodelovanje z Mariborsko knjižnico se je nadaljevalo leta 2015 na temo Talent v Glazerjevem rodu. V referatih je bila predstavljena rodbina Glaser oziroma Glazer, s poudarkom na znamenitem pesniku, literarnem zgodovinarju in bibliotekarju Janku Glazerju in njegovi hčerki, pesnici, pisateljici, prevajalki, urednici in literarni zgodovinarji Alenki Glazer.

Z odprtjem novih prostorov se je leta 2016 tradicionalno srečanje iz Doma kulture Ruše preselilo v Knjižnico Janka Glazerja, ruško enoto Mariborske knjižnice. Osrednji dogodek je bila slavnostna akademija ob 90-letnici Alenke Glazer, organizirana prav na njen rojstni dan, 23. marca, spremljala pa sta jo pregledna razstava o njenem življenju in delu ter krajši domoznanski posvet.

V letu 2017 je bil posvet posvečen dr. Antonu Jehartu, duhovniku, teologu, publicistu, popotniku in prevajalcu, po rodu iz Lovrenca na Pohorju. V referatih je bilo predstavljeno njegovo življenje, publicistično in prevajalsko strokovno področje in njegova bibliografija, spomine nanj pa je obudila tudi njegova hčerka Majda Toplak. Dogodek je spremljala razstava.

Glavnino organizacije vsakoletnega srečanja sta v letu 2017 prevzeli Društvo za razvoj Lira in Mariborska knjižnica, medtem ko sta Univerzitetna knjižnica Maribor in Osnovna šola Janka Glazerja poskrbeli za spremljevalne dogodke – Univerzitetna knjižnica Maribor za razstavo, osnovna šola pa za kulturni program in pogostitev. Istega leta smo prav tako sklenili, da bomo dogodek poimenovali. Tako je uradno nastal Glazerjev posvet, ki nosi ime po enem najznamenitejših Rušanov Janku Glazerju. Dogodek prirejamo na njegov rojstni dan, 21. marca.

5. Glazerjev posvet z naslovom Prelomna obdobja je potekal 21. marca 2018. Referati so se osredotočali na prelomne čase 19. in prve polovice 20. stoletja v ruški in širše slovenski zgodovini, in sicer na dobo prve in druge industrializacije, 1. svetovno vojno in boj za slovensko državo, cerkev, šolstvo in ljudi med vojno, deklaracijsko gibanje in gradnjo Hidroelektrarne Fala, obdobja pa so se prav tako spominjali sodobniki. Posvet je spremljala razstava o Tovarni dušika Ruše.

Dosedanji posveti so bili glede na prostorske zmožnosti Knjižnice Janka Glazerja Ruše, ki srečanje gosti, in dopoldanski čas dogodka dobro obiskani, saj se jih je udeleževalo okrog 40 do 50 ljudi. Morda bi bilo potrebno razmisliti ravno o časovnem terminu posveta, ki, kot rečeno, poteka v dopoldanskih urah in v času odprtosti knjižnice. Slednje lahko k poslušanju sicer pritegne naključnega uporabnika knjižnice, kljub temu pa je hkratni potek srečanja in izposoje nekoliko moteč tako za bralce v knjižnici kot tudi za referente in poslušalce posveta.

4 ZAKLJUČEK

Leta 2003, ko je stopil v veljavo Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah, je Mariborska knjižnica kot ena od desetih slovenskih osrednjih območnih knjižnic postavila temelje organizirani domoznanski dejavnosti, ki je bila pred tem zaradi zgodovinskega razvoja v glavnini domena Univerzitetne knjižnice Maribor. V internih dokumentih, ki so nastali v naslednjih letih, je definirala namen, cilje in sam potek izvajanja dejavnosti ter vlogo posameznih oddelkov, služb in enot. Svojo prednost je knjižnica videla ravno v dobro organizirani mreži in prisotnosti v lokalnih skupnostih. Povezovanje na lokalni ravni je ustvarilo dobre partnerske odnose, ki se odražajo v skupnem sodelovanju in pripomorejo k večji prepoznavnosti krajev, krajevnih institucij in same knjižnice.

Srečanja, ki jih organizira Mariborska knjižnica v sodelovanju z Društvom za razvoj Lira, osvetljujejo lokalno zgodovino, oziroma, kot je v predgovoru k zborniku o dr. Antonu Jehartu zapisal Vili Rezman (2017, str. 4), »so namenjena predvsem naši lokalni zgodovini, njeni predstavitvi in promociji, ohranjanju kulturne dediščine, naše kulture nasploh in krajevnega 'duha časa' posebej. Prav ta genius loci nas zanima. To, po čemer smo del širše zgodovine, in to, kar nas izpostavlja v svojih posebnostih. Ruše imajo v tem smislu bogato preteklost, tako na ravni 'kolektivne' kot 'posamične, osebne' zgodovine, in prav je, da se le-ta izpostavi. Zato, da bi razumeli njen pretekli tok in da bi iz nje znali upravljati, usmerjati našo sedanost ter prihodnost.«

VIRI IN LITERATURA

Almanah 2017. (2017). Ruše: Društvo za razvoj Lira.

Kramberger, D. (1999). Sadovi vztrajnosti in potrpežljivosti: kratek oris razvoja Mariborske knjižnice in njene knjižnične mreže s poudarkom na prostorski problematiki. V S. Fras [et al.] (Ur.), *Na temeljih preteklosti snujemo prihodnost: 1949-1999: zbornik ob 50-letnici Mariborske knjižnice* (str. 35–75). Maribor: Mariborska knjižnica.

Letno poročilo 2017: poslovno in finančno poročilo Mariborske knjižnice. (2018). Maribor: Mariborska knjižnica. Pridobljeno 31. 7. 2018 s spletne strani: http://www.mb.sik.si/datoteke/Mariborska_knjiznica/Informacije_javnega_znacaja/LETNO%20POROČILO%202017_komplet_za_splet_zunanje.pdf

Letno poročilo predsednika. Ruše: Društvo za razvoj Lira. Pridobljeno 31. 7. 2018 s spletne strani: <http://www.lira-ruse.si/index.php/program/letna-porocila-predsednika>

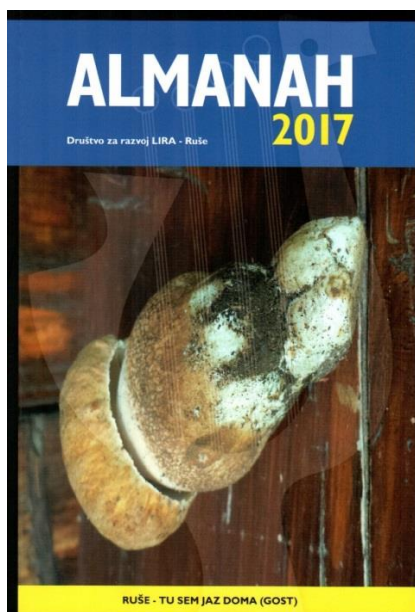
Mariborska knjižnica: kronološki pregled razvoja in pomembnejših dogodkov. (1999). V S. Fras [et al.] (Ur.), *Na temeljih preteklosti snujemo prihodnost: 1949-1999: zbornik ob 50-letnici Mariborske knjižnice* (str. 17–27). Maribor: Mariborska knjižnica.

O Liri. Ruše: Društvo za razvoj Lira. Pridobljeno 31. 7. 2018 s spletne strani: <http://www.lira-ruse.si/index.php/o-liri>

Poslanstvo, vizija, politika kakovosti. Maribor: Mariborska knjižnica. Pridobljeno 31. 7. 2018 s spletne strani: <http://www.mb.sik.si/poslanstvo-vizija-politika-kakovosti.html>

Rezman, V. (2017). Predgovor. V V. Rezman [et al.], *Dr. Anton Jehart: (zbornik član-
kov s posveta o dr. Antonu Jehartu, Ruše, 21. marec 2017)* (str. 3–6). Ruše: Društvo
za razvoj Lira.

Rogina, A. [et al.] (2016). *Analiza območja OOK 2014-2015: Štajersko območje.* Maribor: [Mariborska knjižnica].

Lirin Almanah za leto 2017.

PRELONNA OBDODBJA
21. marec 2018
Knjižnica Janka Glazerja Ruše

V organizaciji Mariborske knjižnice, Društva za razvoj Lira Ruše, Univerzitetne knjižnice Maribor in OŠ Janka Glazerja Ruše

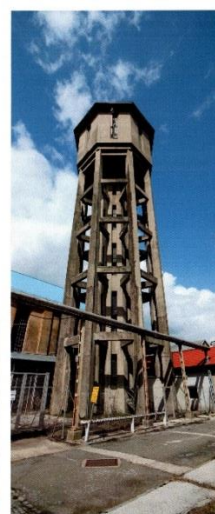
PROGRAM

9.00 - 9.10 Pozdravne besede direktorice Mariborske knjižnice **Dragice Turjak** in predsednika Društva za razvoj Lira Ruše **Vilija Rezman**

9.10 - 9.15 Kulturni program učencev OŠ Janka Glazerja Ruše

STROKOVNI PRISPEVKI

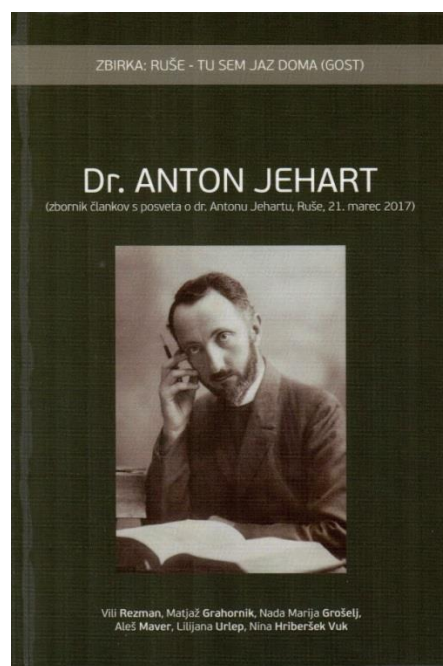
9.15 - 9.35 **Matjaž Grahornik**: Prva industrializacija na Ruškem
9.35 - 9.55 **Gregor Antolčić**: Prva svetovna vojna in naši kraji
9.55 - 10.15 **Lilijana Urlep**: Cerkev in civilno prebivalstvo v vojnih razmerah in na prelomu
10.15 - 10.35 **Robert Senčar**: Vojna in ruška župnija
10.35 - 10.45 Razprava
10.45 - 11.15 Odmor s pogostitvijo
11.15 - 11.35 **Tone Korošec**: Za vero, dom, cesarja
11.35 - 11.55 **Vlasta Stavbar**: Deklaracijsko gibanje
11.55 - 12.15 **Mirjan Toš**: Slovenska Štajerska 1918-1919: od Maistrove sepišev do narodne osvoboditve
12.15 - 12.35 **Miha Šimac**: Pozabljeni grobovi
12.35 - 12.55 **Vili Rezman**: Prva svetovna vojna in druga industrializacija na Ruškem
12.55 - 13.10 Razprava
13.10 - 14.00 Spomini potomočev sodobnikov »prelomnih obdobje«

Vabilo na 5. Glazerjev posvet »Prelomna obdobja«.

Domoznanski pomenki o nadvojvodi Janezu in Meranovem, Knjižnica Pekre, maj 2017.

Zbornik o dr. Antonu Jehartu.

PONOVO OŽIVLJENE DOMOZNANSKE ZGODBE

Kako z literarnimi natečaji in sodelovanji aktualizirati domoznansko zbirko

Urška Orešnik, bibliotekarka

Knjižnica Logatec, Tržaška cesta 44, SI-1370 Logatec

urska.oresnik@log.sik.si

www.log.sik.si

Izvleček

Ustvarjanje projektov v sodelovanjih z različnimi partnerji je postala stalna praksa kulturnih zavodov, torej tudi knjižnic. V Knjižnici Logatec smo prav na ta način našli pot do aktualizacije domoznanske zbirke – v sodelovanju z lokalno izpostavo Javnega sklada za kulturne dejavnosti smo organizirali več domoznansko-literarnih natečajev, povezali smo se tudi s šolami. Uspešnost sodelovanja več ustanov je dokazljiva s številčnim odzivom in kvaliteto prispevkov. Sodelovanje in povezava med partnerskimi ustanovami sta se preko teh projektov okrepila in razširila še na druge skupne projekte. Prednost sodelovanj je tudi lažja izpeljava finančne plati projekta. Večletne izkušnje so tako pokazale, da tovrstna sodelovanja prinašajo mnogotere prednosti.

Ključne besede: *sodelovanje, kulturni zavodi, knjižnice, literarni natečaji, promocija domoznanstva*

Abstract

Creating projects in different partnerships has become a common practice of cultural institutions, also libraries. In Logatec Library we found an opportunity of reviving a local studies collection through partnering up with the local office of the Public Fund for Cultural Activities – we organised more local studies/literary competitions, also in partnerships with local schools. The success of cooperation of more institutions has been proven with a great response and the quality of contributed texts. The advantage of collaboration is also an easier execution of the financial side of the project. Experiences have proven that partnerships like these come with many advantages.

Keywords: *collaboration, cultural institutions, libraries, literary competition, promotion of local studies*

1 UVOD

Domoznanstvo je knjižnična dejavnost, ki je v svojem bistvu arhivistične narave in ne vzbuja veliko zanimanja uporabnikov. Bibliotekarji, ki so v knjižnicah zadolženi za domoznansko delo, le-tega pogosto opravljajo poleg drugih zadolžitev, zato se ob načrtnem zbiranju in obdelavi ter digitalizaciji gradiva malo – ali pa za to ni časa in tudi ne ustreznega kadra – razmišlja o promociji domoznanskih vsebin. Ob takih izhodiščih domoznanske zbirke kaj kmalu postanejo zgolj same sebi namen. Zato je nenehno treba iskati vedno nove poti, kako jih aktualizirati in promovirati:

»Pomemben segment dela domoznancev je promocija knjižnične in domoznanske dejavnosti ter zbirk. To področje dela je v slovenskih knjižnicah najbolj podhranjeno, saj ob obilici nujnih prednostnih nalog ponavadi zmanjka časa, kadrov in moči prav za dejanje domoznanskih delovnih procesov in projektov, tj. popularizacijo domoznanske dejavnosti in hranjenega gradiva«. (Petrović in Peperko Golob 2016: 11)

Ravno sodelovanje z drugimi ustanovami pomembno olajša tudi kadrovsko in časovno stisko, saj je promocija domoznanstva lahko stranski učinek oziroma dodana vrednost projekta, ki po svoji vsebini ni nujno domoznanski.

Dobro priložnost za promocijo domoznanske zbirke smo v Knjižnici Logatec videli v sodelovanju z območno izpostavo Javnega sklada za kulturne dejavnosti (v nadaljevanju JSKD). Tudi na njihov predlog smo osnovali domoznansko obarvani literarni natečaj za mladino, ki smo ga zaradi uspešnosti pozneje še enkrat ponovili. Zaradi dobrega odziva smo se odločili podoben projekt izpeljati tudi za starejše uporabnike. Pri tem ni šlo le za običajen razpis, saj je poleg le-tega potekala tudi domoznansko-literarna delavnica in zaključna prireditev s predstavitvijo avtorjev in njihovih prispevkov. JSKD je imel vzpostavljeno že utečeno sodelovanje z lokalnimi osnovnimi šolami – tako je tudi knjižnica pridobila nove komunikacijske vezi in partnerje. Posredno smo v knjižnico pritegnili tudi težko dosegljivo skupino uporabnikov, in sicer učence tretje triade osnovne šole. V vseh treh projektih smo se vedno vključili tudi v širše projekte oz. akcije, kot so Dnevi evropske kulturne dediščine, Ta veseli dan kulture, Zbiranje spominov na 1. svetovno vojno (Europeana 1914–18).

2 LITERARNI NATEČAJ KOT PROMOCIJA DOMOZNANSTVA – POTEV V ZGODOVINO MOJEGA KRAJA

Knjižnica Logatec je že dolga leta uspešno sodelovala z območno izpostavo JSKD pri soorganizaciji različnih prireditev, predvsem literarnih večerov. Na predlog Tanje Pine Škufca, vodje izpostave, smo v knjižnici osnovali koncept domoznansko obarvanega literarnega natečaja. JSKD Logatec se že dolga leta prizadevno trudi z organizacijo literarnih natečajev za mladino, v katero vključuje učence tretje triade OŠ, srednješolce in študente. Ob vsakem razpisu organizirajo tudi delavnico za sodelujoče, razpis pa se zaključi z izborom, objavo besedil (v zborniku) in zaključno prireditvijo. Knjižnica je prevzela partnersko vlogo v vseh teh segmentih natečaja.

Pobuda za domoznansko obarvan literarni natečaj je, kot smo že omenili, prišla s strani JSKD-ja: »Območna izpostava JSKD Logatec si prizadeva spodbujati mlade na vseh področjih ustvarjanja. Na področju literature s tem namenom vsako leto pripravlja literarne razpise in delavnice, ki jih namenja mladim, osnovnošolcem in njihovim mentorjem, srednješolcem ter študentom.

Letošnjo tematiko smo izbrali z namenom, da bi se mladi podali v raziskovanje lastne preteklosti ter iz zgodovinskih dogodkov v logaški občini črpali navdih za svoje literarno ustvarjanje. Na ta način jih spodbujamo, da se zavedajo svojih korenin ter na ustvarjalen način oživljajo in ohranjajo izročilo prednikov.« (Škufca 2013: 3)

Ob premisleku, kako domoznansko gradivo aktualizirati in na kakšen način ga vključiti v literarni natečaj, smo se odločili, da ga bomo uporabili kot inspiracijo, izhodišče, vir – in na literarni delavnici spodbudili »reciklažo« oz. ponovno uporabo različnih domoznanskih virov v literarne zgodbe. Na tej delavnici, ki so se je udeležili osnovnošolci tretje triade lokalnih osnovnih šol in njihove mentorice, smo najprej predstavili digitalizirano kulturno dediščino na portalih Kamra, dLib in Europeana ter jih obenem izpostavili tudi kot možne vire za nastanek zgodb. Nato smo udeležence razdelili v skupine in vsaki skupini dodelili domoznanski vir (besedila, fotografije) – bodisi iz različne domoznanske literature bodisi iz digitaliziranih zbirk. Na podlagi le-teh so potem skupine osnovalle kratke zgodbe oziroma vsebinske zasnove zgodb. Praktično delavnico smo izvedli z namenom, da sodelujoči osvojijo koncept predelave vira (pa naj bo ta besedilni ali slikovni) v zasnovo zgodbe.

Razpisa nismo omejili na neko določeno temo ali zgodovinsko obdobje, tako da so lahko mladi sami prosto izbirali konkretno zgodovinsko področje – na podlagi lastnih zanimanj oz. interesov. Namen tega pristopa ni bil le urjenje njihove kreativnosti in

domišljije, temveč tudi spodbujanje vedoželjnosti in raziskovanja. Naj tu poudarimo ključno vlogo mentoric – sodelovanje še zdaleč ne bi bilo tako plodovito, če bi izostalo njihovo motiviranje ter podpora učencem. Ker je bila na delavnici predstavljena tudi fizična domoznanska zbirka (in ne le digitalizirana), je bila to obenem izvrstna priložnost, da udeležence povabimo k obisku knjižnice, kar se je izkazalo za zelo uspešno potezo. Kljub temu, da so mlade generacije zelo povezane z digitalnim svetom, za raziskovalno delo še vedno rade posegajo po fizičnih virih. Lepo število učencev, ki so sodelovali na delavnici, je namreč obiskalo knjižnico, kjer so si tudi izposodili domoznansko literaturo – to pa je dober pokazatelj uspešno doseženega cilja, in sicer: promocija domoznanske zbirke.

Odziv na razpis je bil izjemno uspešen – prišlo je kar 75 prispevkov, od katerih je bilo v zborniku objavljenih 25 najboljših. Večinoma so se odzvali osnovnošolci – kar je razumljiva posledica dobrega sodelovanja s šolami – poslali so 74 prispevkov. En prispevek pa je napisal študent, sicer član lokalnega literarnega društva. Pomanjkanje odziva srednješolcev dokazuje, da je za uspešen izid takih projektov potrebno in zelo pomembno dobro sodelovanje s šolami – ker pa v naši občini ni srednje šole, je le-to izostalo.

Zanimiv je vpogled v zastopanost različnih tem – zgodb, vezanih na geografske značilnosti kraja (kraške jame, ponori, hribi) in različna zgodovinska obdobja (turški vpadi, Tavriski oz. najdišče Velike bukve). Veliko zgodb se osredotoča na nedoločljivo preteklost kraja, v ospredju pa je osebna (pogosto ljubezenska zgodba). Najbolj priljubljene tematike so bile: Rimljani na naših tleh (tri objavljene zgodbe), prva svetovna vojna (štiri objavljene zgodbe) in druga svetovna vojna (kar šest objavljenih zgodb). Nekateri mlade avtorje so navdihnili tudi npr. ostanki kamnite hiše v vasi in v tistem času aktualno odkopavanje rimskih ostalin ob obnovi ceste. Vsekakor sta bili izkazani vedoželjnost in radovednost mladih, ki, kot kaže, potrebujejo le ustrezno spodbudo in motivacijo.

Uspešno sodelovanje območne izpostave JSKD, lokalnih šol – OŠ Tabor Logatec, OŠ 8 talcev Logatec in OŠ Rovte ter knjižnice se je pokazalo na končni prireditvi (na Ta veseli dan kulture, Prešernov rojstni dan, in bilo tako vključeno v širše vseslovensko kulturno dogajanje) in v zborniku. Ta skupni projekt je bil kot primer dobre prakse promocije domoznanstva in portala Kamra predstavljen na izobraževalnem srečanju portala Kamra aprila 2014 v Celju z naslovom *S Kamro v šolo – promocija in uporaba*

Kamre v osnovni šoli. Zbornik natečaja pa je bil tudi v celoti objavljen na portalu Kamra v digitalni zbirki *Logatec nekoč in danes.*

3 SPOMINI NA 1. SVETOVNO VOJNO – PONOVA UPORABA DIGITALNE ZBIRKE DOKUMENTOV

Leta 2013 je v Knjižnici Logatec v okviru evropskega projekta Europeana 2014–18 potekal dan zbiranja spominov na 1. svetovno vojno. Ker se je povezava literarnega natečaja z domoznanskimi zbirkami izkazala za uspešno, smo v letu 2014, ob stoletnici spomina na 1. svetovno vojno, takšen pristop ubrali tudi pri starejši generaciji, in sicer preko že utečenega literarnega natečaja Besedna dotikanja. Zopet smo v sodelovanju z območno izpostavo JSKD oblikovali razpis, tokrat za odrasle literate in literature seniorje na temo 1. svetovne vojne. Poimenovali smo ga Pozdravi prek makovih polj: »Mak je tradicionalni simbol spomina na žrtve vojn – simbol spominskega dne je postal s pesnitvijo Med flandrijskimi polji kanadskega polkovnika Johna McCraeja, ki je bil med prvo svetovno vojno priča smrti svojega prijatelja. Mak je torej simbol krutosti vojne, ko je polja z rdečo obarvala kri in ne cvetovi maka. Kot vsaka vojna tudi ta skriva nešteto osebnih zgodb, ki so služile kot navdih za nešteta umetniška dela. Naj služijo kot navdih tudi v 21. stoletju, ki še zdaleč ni mirno in složno. Ta tema lahko služi tudi le kot izhodišče za refleksijo o vojni, miru in človeških usodah v vojnih časih« (iz besedila razpisa).

Na delavnici je bila udeležencem predstavljena zbirka na Kamri, nastala iz spominov, zbranih na Dnevu zbiranja spominov na 1. svetovno vojno, ki je lokalnega domoznanskega značaja, ter portal Europeana 2014–18. Cilj delavnice je bil spodbuditi razmišljanje o krivicah, bolečini itn., ki jih povzroča vojna, hkrati pa tudi o njenem nasprotju – ljubezni in miru. Udeležence smo spodbudili k iskanju lastnih družinskih zgodb iz časa 1. svetovne vojne. Rezultat delavnice je bil sledeč: pet proznih sestavkov in devet pesmi, ki jih je napisalo šest različnih avtorjev. Nekateri so vire svojih zgodb zajemali iz lokalnega okolja, nekateri pa so za izhodišče izbrali domoznanske zgodbe, objavljene na portalih. S prispevki so se sodelujoči predstavili na literarnem večeru v Knjižnici Logatec.

S tem literarnim natečajem je bilo znova doseženo sinergično sodelovanje – literarni natečaj je s pomočjo knjižnice dobil vsebinsko zasnovo, knjižnica pa je na ta način aktualizirala in promovirala digitalizirano domoznansko gradivo. Besedila, ki so nas-

tala na natečaju, so tudi dopolnila digitalno zbirko Logatec z okolico v času 1. svetovne vojne, objavljeno na portalu Kamra.

4 POVEZAVA Z DNEVI EVROPSKE KULTURNE DEDIŠČINE – KAKO SO NEKDAJ PRAZNIKE OBHAJALI

V letu 2015 smo se v Knjižnici Logatec odločili aktivneje vključiti v dogajanje v okviru Dnevov evropske kulturne dediščine (v nadaljevanju DEKD). V tem letu je bila razpisana tema pod krovnim poimenovanjem Praznovanja – ta tematski okvir smo uporabili za akcijo zbiranja spominov, ki smo jo poimenovali Kako so nekdam praznike obhajali. Zanimale so nas predvsem lokalne različice običajev, navad in z njimi povezanega ljudskega izročila. Zbrano gradivo smo objavili v istoimenski zbirki na Kamri. Na podlagi dobrih izkušenj smo v program DEKD vključili tudi literarni natečaj – v povezavi z območno izpostavo JSKD in lokalnimi osnovnimi šolami, ki smo ga poimenovali Divja davna praznovanja. Tokratna tematika je bila sicer bolj etnološke kot izrecno domoznanske narave, vendar smo ob zaključku nagrajena literarna besedila vseeno objavili v zbirki na portalu Kamra.

Na literarni delavnici smo prisotnim učencem in mentorjem najprej predstavili nekaj primerov slovenske literature, ki se je navdihovala v domačih praznikih, mitologiji in običajih. V praktičnem delu pa so se učenci razdelili v skupine, ki so iz različnih virov strokovne literature s področja etnologije ustvarile kratek literarni prispevek. Predpisana oblika natečaja sta bili fantastična zgodba ali pesem. V času trajanja razpisa smo v Knjižnici Logatec na strokovnem oddelku izpostavili strokovno literaturo na temo praznikov, šeg in verovanj, ki so si jo sodelujoči prišli v knjižnico tudi izposoditi. Na natečaj je prispelo kar 85 prispevkov – mitološko navdahnjena tematika se je izkazala za mladino kot izredno zanimiva, če jim je le predstavljena na pravi način. Znotraj krovne teme so se odločali za zelo različne tematike – med najbolj priljubljenimi so bili vampirji in volkodlaki ipd. mitološka bitja, nekaj prispevkov je bilo navdahnjenih z večjimi prazniki, kot sta božič in velika noč, bilo pa je tudi nekaj bolj domoznansko – lokalno obarvanih prispevkov (npr. običaj pobiranja vahčev – kruhkov za ubožne na 1. november).

Posebnost tokratnega natečaja je bila, da so bili izbrani oz. nagrajeni prispevki zgolj predstavljeni na zaključni prireditvi na Ta veseli dan kulture, in pa objavljeni v zbirki Kako so nekdam praznike obhajali na portalu Kamra. Tu se je znova pokazala ena od prednosti sodelovanja in povezovanja med ustanovami – uspešna rešitev problema

zmanjševanja finančnih sredstev, namenjenih za projekt. Na območni izpostavi JSKD-ja niso mogli zagotoviti potrebnih finančnih sredstev za oblikovanje, izdajo in tiskanje zbornika, kar smo potem v knjižnici rešili z objavo na knjižničnem domoznanskem portalu z vključitvijo v že obstoječo digitalno zbirko.

5 SINERGIJA SODELOVANJA MED LOKALNIMI KULTURNO-IZOBRAŽEVAL-NIMI USTANOVAMI

Intenzivno sodelovanje Knjižnice z območno izpostavo JSKD-ja in lokalnimi osnovnimi šolami je izkazalo, pokazalo kar nekaj prednosti.

Prva izmed njih je vsebinska pestrost – knjižnica je s svojo fizično in digitalno zbirko vsebinsko obogatila utečen program območne izpostave JSKD-ja. Ker je ta vsebina povezana z domoznanstvom, je vrednost, pomembnost le-tega še toliko večja, saj prav preko raziskovanja, poglobljanja v izbrano tematiko, sodelujoči odkrivajo zgodovinske, kulturne, geografske in druge posebnosti svojega kraja. S tem je literarni razpis zaobjel tudi izobraževalno funkcijo projekta.

Že večkrat omenjena prednost je tudi promocija in aktualizacija knjižnične, še posebej domoznanske zbirke. Sodelujoči so bili povabljeni k uporabi tako fizične kot digitalizirane knjižnične zbirke, kar so s pridom tudi storili. Hkrati pa je knjižnica z literarnimi prispevki pridobila dodatno domoznansko gradivo – in z njihovo objavo obogatila svoje (digitalne) zbirke.

Povezovanje vseh treh ustanov je vsem udeleženi obogatilo njihov letni program. Znano je, da sodelovanja v primeru prijav na razpise prinesejo dodatne točke – v tem primeru bi ob vnaprejšnjem načrtovanju izdajo zbornika lahko prijavili na občinski (ali kateri drugi) razpis in tako pridobili potrebna sredstva.

Sodelovanje med ustanovami prinaša prednost pri pridobivanju finančnih sredstev, hkrati pa tudi manjšo porabo le-teh – saj se finančna sredstva, potrebna za izvedbo projekta, razdelijo na več delov: »/ .../ je postalo povezovanje kulturnih ustanov v številnih deželah sveta norma uspešnega delovanja. Vodi tudi v racionalnejšo porabo sredstev in transparentno delovanje ustanov, kar omogoča lažjo inkluzijo javnosti.« (Perko 2014: 108–109) Ali pa se, kot smo omenili zgoraj v primeru pomanjkanja finančnih sredstev za izdajo zbornika, preko sodelovanja najdejo alternativne rešitve. Uspešno sodelovanje preko teh razpisov je utrdilo medosebne vezi sodelujočih iz vseh treh ustanov ter preraslo tudi na druge projekte, kot je npr. izvedba kamišibaj festivala, pogostejše obiske bibliotekarjev – domoznancev v šolah s predstavitvami

digitalnih zbirk, sodelovanje pa smo razširili tudi na Univerzo za tretje življenjsko obdobje. Knjižnica je tako deloma dosegla nove potencialne uporabnike in ne le partnerje – torej se je promocija domoznanske zbirke nadgradila tudi v splošno promocijo knjižnice in njenih dejavnosti.

VIRI IN LITERATURA

Divja davna praznovanja. V *Kako so nekdanj praznike obhajali*. (digitalna zbirka). Pridobljeno 3. 7. s spletne strani: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/kako-so-nekdanj-praznike-obhajali-2.html>

Logatec nekoč in danes (digitalna zbirka). Pridobljeno 5. 7. 2018 s spletne strani: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/logatec-nekoc-in-danes.html>

Perko, V. (2014): Sodelovanje kulturnih ustanov: nadloga ali stvar profesionalne etike. V *Skupaj smo močnejši: povezovanje, sodelovanje in etično delovanje, povzetki prispevkov*. (str. 108–109) Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Petrovič, M. in Peperko Golob, D. (2016). Delo in naloge domoznanca nekoč in danes: pogled iz prakse. V *E-domoznanstvo: učinek sodobne informacijske tehnologije na domoznansko dejavnost v knjižnicah na Slovenskem*. (str. 9–15) Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Pozdravi prek makovih polj. V *Logatec z okolico v času 1. svetovne vojne* (digitalna zbirka). Pridobljeno 3. 7. s spletne strani: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/pozdravi-prek-makovih-polj.html>

Praznovanja : 25 let : program prireditev in dejavnosti: Dnevi evropske kulturne dediščine (2015). Ljubljana : Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

Škufca, T. P. (2013): Uvod. V U. Orešnik (ur.): *Potep v zgodovino mojega kraja: zbornik mladih literatov občine Logatec: izbor najboljših del literarnega natečaja 2013*. Logatec: JSKD OI.

KRIŽNIKOV PRAVLJIČNI FESTIVAL – PRIMER SODELOVANJA V LOKALNI SKUPNOSTI NA PODROČJU DOMOZNANSTVA

Milena Glušič, samostojna bibliotekarka

Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik, Ljubljanska cesta 1, SI – 1241 Kamnik

e-pošta: milena.glusic@kam.sik.si

tel.: +386 1 320 55 83, <http://www.kam.sik.si/>

Izvleček

Križnikov pravljичni festival je pripovedovalski festival, ki poteka v Motniku in okolici od leta 2012, vsak drugi vikend v juniju. Na festivalu pripovedujejo pravljice, ki jih je zapisal Gašper Križnik, eden najpomembnejših zbiralcev slovenskih ljudskih pripovedi, rojen leta 1848 v Motniku.

Namen članka je predstaviti vsebinski in organizacijski vidik festivala. Posebno poglavje smo namenili partnerski mreži organizatorjev, kar je ključno za izvedbo Križnikovega pravljичnega festivala. Pregledali smo konkretne in simbolne koristi in učinke, ki jih festival prinaša lokalnemu okolju.

Pri raziskovanju smo uporabili metode terenskega dela, intervjuje ter analizo obstoječih pisnih in slikovnih virov.

Ključne besede: domoznanstvo, Gašper Križnik, pravljичni festival, ljudsko slovstvo, partnerska mreža

Abstract

The Gašper Križnik fairytale festival is a storytelling event that has since 2012 regularly been held in and around Motnik every second weekend of June. The festival is aimed at the presentation of the vernacular storytelling tradition gathered by Gašper Križnik (born 1848 in Motnik), one of the most important local collectors of folk tales.

The contribution focuses on the conceptual and organizational aspects of the event. Additional attention is devoted to partnership networking, which proves to be of crucial importance for a successful organization of the festival. An assessment is also offered of the event's tangible and symbolic impact on the local environment as well as its general benefits.

The research has been based on the results offered by field-work, including interviews, and is supported by the analysis of the available written and image resources.

Keywords: *local history, Gašper Križnik, fairytale festival, folk literature, partnership network*

1 UVOD

Križnikov pravljичni festival je pripovedovalski festival, kjer pripovedujejo ljudske pravljice, ki jih je zapisal eden najpomembnejših zbiralcev slovenske slovstvene folklore Gašper Križnik. Dvodnevni junijski festival poteka od leta 2012 v Motniku, Križnikovem rojstnem kraju.

Začetki strokovnega raziskovanja zapuščine Gašperja Križnika segajo v leto 2004. Med 24. in 26. novembrom tega leta je v Kamniku in Motniku ob 100. obletnici njegove smrti potekal znanstveni simpozij o njegovem življenju in delu. Pobuda za oživitve spomina na rojaka je prišla s strani tedanjega predsednika Kulturnega društva Motnik Jožeta Semprimožnika. Organizatorja simpozija sta bila še Inštitut za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU v Ljubljani ter Občina Kamnik. Domačini so svojemu zaslužnemu rojaku v parku Pod lipami postavili doprsni kip.

Leta 2008, ob 160-letnici Križnikovega rojstva, je pri založbi ZRC SAZU pod uredništvom Marije Stanonik izšel zbornik *Gašper Križnik (1848-1904) in njegov čas*. Zbornik je rezultat mednarodnega interdisciplinarnega posvetovanja ob 100. obletnici njegove smrti in vključuje prispevke številnih strokovnjakov s področja domoznanstva (slovstvena folkloristika, etnologija, zgodovinopisje in jezikoslovje). Iz tedanje Matične knjižnice Kamnik so pri zborniku sodelovale direktorica Breda Podbrežnik Vukmir s prispevkom *Nadaljevanje Križnikovega poslanstva z zbiranjem slovstvene folklore na območju občine Kamnik* ter bibliotekarki Andreja Štorman in Florjana Uršič z *Bibliografijo Gašperja Križnika*.

Ideja o, ne le ohranitvi, temveč tudi oživitvi Križnikove dediščine, je v Motniku živela dalje.

2 GAŠPER KRIŽNIK IN NJEGOVO DELO

Gašper Križnik velja za enega najpomembnejših zbiralcev slovenske slovstvene folklore. Rodil²⁸ se je v skromni kmečki družini v Motniku, 5. januarja 1848. Bil je samouk, brati in pisati se je naučil sam. Priučil se je čevljarškega poklica. Z zapisovanjem ustnega izročila in zbiranjem slovstvene folklore je začel že v mladosti. Zbrano gradivo je pošiljal različnim ustanovam, ki so v njegovem času zbirale in objavljale narodno blago. Največ ga je poslal Slovenski matici, bil je član različnih društev, tudi izven domačih meja. Dopisoval si je z nekaterimi pomembnimi posamezniki s področja jezikoslovja, zgodovine in etnologije. Med drugim s poljskim jezikoslovcem francoskega rodu dr. Janom Baudoinom de Courtenayjem, črnogorskim zbirateljem šeg in navad dr. Baltazarjem Bogišičem, zgodovinarjem Francem Schumijem in dr. Karlom Štrekljem. Svoje gradivo je pošiljal tudi časopisom. Prvi njegov prispevek o Motniku je bil objavljen v *Kmetijskih in rokodelskih novicah* leta 1869. Leta 1874 je pod psevdonom Podšavniški v Celovcu izdal knjižico *Slovenske pripovedke iz Motnika*. Zapisoval je običaje, pripovedke, pesmi, legende, šale, imena krajev, vsakdanje dogodke iz Motnika ter preučeval gradivo iz motniškega trškega arhiva.

Gašper Križnik je leta 1878 v Motniku odprl trgovino na drobno, ki jo je ves čas širil. Kasneje je kupil tudi kmetijo. Poročil se je z mlajšo domačinko, rodilo se jima je devet otrok. Na področju zbiranja ljudskega gradiva je bil aktiven vse do svoje smrti, 26. novembra 1904.

Objavljeno gradivo Gašperja Križnika najdemo v mnogih izdajah slovenskih ljudskih pravljic, povedk in pesmi ter v starejših časopisih, čitankah in berilih. Večina njegovega gradiva je še neobjavljenega. Rokopise²⁹ hranijo na Inštitutu za slovensko narodopisje in v Glasbenonarodopisnem inštitutu pri ZRC SAZU-ju (v Štrekljevi zapuščini in v drugih zbirkah), v Arhivu Slovenije in v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Gradivo je objavljalo tudi izven Slovenije, zlasti v Rusiji. Veliko njegovega gradiva je shranjenega v Sankt Peterburgu, kjer je v njegovem času delovala Ruska akademija znanosti in umetnosti.

²⁸ Kotnik, A.: *Gašper (Gašpar) Križnik. Kamniško-komendski biografski leksikon*. Pridobljeno 3. 7. 2018 s spletne strani: <http://www.leksikon.si/Oseba/Osebald/19>

²⁹ Štorman, A. in Uršič, F.: *Bibliografija Gašperja Križnika*. V *Gašper Križnik (1848 - 1904) in njegov čas* (str. 231–232). Ljubljana: ZRC SAZU, 2008.

3 IDEJA O PRAVLJIČNEM FESTIVALU

V zavesti Motničanov je bila želja po obuditvi spomina na njihovega pomembnega rojaka Gašperja Križnika ves čas živa. Jeseni leta 2011 je predsednik Kulturnega društva Motnik Rafko Goltnik navezal kontakt z direktorico Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik, mag. Bredo Podbrežnik Vukmir. Njegova pobuda je bila, da bi skupaj s knjižnico pripravili dogodek ali natečaj, s katerim bi obujali spomin na Gašperja Križnika in njegovo delo. Potrebno je bilo zasnovati nekaj povsem novega, zato je direktorica predlog predstavila še dvema poznavalkama ljudskega slovstva, Ivanki Učakar in Ireni Cerar. Ideja slednje je bila priprava festivala. Tako se je rodil danes prepoznaven in uveljavljen Križnikov pravljичni festival.

4 POVEZOVANJE KNJIŽNICE Z LOKALNO SKUPNOSTJO IN DRUGIMI DELEŽNIKI

Že na samem začetku je bilo določeno, da bo organizacija festivala slonela na povezovanju knjižnice z lokalno skupnostjo in drugimi deležniki. Pomembno dejstvo pri organizaciji tovrstnega festivala je, da je pobuda o sodelovanju prišla iz lokalne skupnosti. Knjižnica je bila prepoznana kot najboljši potencialni partner pri oživljanju tovrstne kulturne dediščine.

Člani Kulturnega društva Motnik so od vsega začetka dejavni partnerji pri načrtovanju, izvajanju in evalvaciji festivala. Društvo je k sodelovanju pritegnilo tudi druga krajevna društva, rokodelce, pridelovalce hrane in posameznike, ki so s svojim znanjem ali veščinami pripomogli k izvedbi festivala. Lokalna skupnost med festivalom zaživi in v središču vasi se zberejo tudi tisti, ki se dogodkov v dvorani ne udeležujejo, so pa udeleženci dogodkov zunaj dvorane.

Z rastjo festivala in njegovo prepoznavnostjo so se k sodelovanju priključili tudi drugi posamezniki, organizacije ali zavodi, vsako leto je seznam partnerjev drugačen.

5 STROKOVNI IZZIVI IN DILEME KNJIŽNICE

Z organizacijo pripovedovalskega festivala Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik izpolnjuje svoje poslanstvo na področju domoznanstva, kar dolgoročno vpliva tudi na oblikovanje bralne kulture.

Pri tovrstnem sodelovanju je prvi korak najti skupni interes vseh deležnikov. Najti skupno točko sodelovanja med kulturo, turizmom, gostinstvom, šolstvom in drugimi področji je pomemben del načrtovanja programa in spremljajočih aktivnosti. Nasled-

nji strokovni izziv za knjižnico pa je, na kakšen način izpolniti svoj cilj, ki bo v prvi vrsti ohranjal njeno poslanstvo, in sicer v partnerstvu z organizacijami in društvi, ki imajo druge cilje. Vsakoletna uspešna izpolnitev lastnih ciljev vseh deležnikov je namreč ključna za ponovno sodelovanje pri organizaciji festivala.

Pri vsebinski zasnovi festivala je bila knjižnica postavljena pred izziv, kako se približati različnim ciljnim skupinam, na kakšen način pripovedovalstvo približati ljudem ter kako vzbuditi zanimanje zanj. Slednje vključuje veliko načrtovanja, iskanja pravih idej in kreativnosti. Knjižnica je pri takšnem sodelovanju vstopila na področje, ki je od nje zahtevalo soočiti se z dodatnimi nalogami, novimi pristopi in pridobivanjem dodatnega znanja. Sem sodijo dobro poznavanje Križnikovega dela in ljudskega slovstva na splošno, obsežne organizacijske zadolžitve (organizacija dogodkov, povabilo izvajalcev, zagovornikov in ostalih nastopajočih, usklajevanje terminov prireditve), komuniciranje z mediji in promocija (skrb za raznovrstno promocijsko gradivo), celotna priprava in izvedba likovnega natečaja idr.

6 ZASNOVA KRIŽNIKOVEGA PRAVLJIČNEGA FESTIVALA

Okvirna zasnova prireditve ostaja podobna od prvega festivala do danes. Na podlagi izkušenj ter vsakoletne evalvacije preteklega festivala se organizacija skozi leta prilagaja okoliščinam, nadgrajuje in izboljšuje.

Stalni termin festivala je drugi konec tedna v juniju. Poteka dva dni, v petek in soboto. Teden pred uradnim festivalom je organiziran predfestivalski dogodek.

Lokacija festivala je v kraju Motnik,³⁰ glavni pripovedovalski dogodki se odvijajo v tamkajšnjem kulturnem domu. Vsako leto spremljevalne dogodke organizirajo tudi v sosednjem kraju Vransko, ker je tudi Gašper Križnik svoj raziskovalni teren širil izven meja Motnika proti Štajerski.

Festival vključuje dogodke za naslednje ciljne publike: otroke, mladino, družine in odrasle. Število organiziranih dogodkov, ki se zvrstijo v okviru festivala, je od 15 do 20.

³⁰ Motnik leži vzhodno od prelaza Kozjak v Tuhinjski dolini, v dolini potoka Motnišnice ob cesti Kamnik–Ločica pri Vranskem. Prvič se omenja med letoma 1123 in 1146, motniški grad leta 1247, leta 1542 pa se Motnik že omenja kot trg. Število prebivalcev je 195 (2018). Motnik upravno spada v Občino Kamnik. Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik ima v Motniku od leta 2013 svojo krajevno enoto knjižnice, pred tem je bila v Motniku postaja potujoče knjižnice.

Termin osrednjega pripovedovalskega dogodka je v petek zvečer, na prvi dan festivala. Takrat se dogodku pridruži častni pokrovitelj, župana občin Kamnik in Vransko ter ostali predstavniki organizatorjev in financerjev. Dosedanji častni pokrovitelji so bili etnolog prof. dr. Janez Bogataj, pisatelj Slavko Pregl, nekdanja ministrica za kulturo v RS mag. Julijana Bizjak Mlakar, igralec, pesnik in pisatelj Andrej Rozman Roza, etnologinja in slovenistka dr. Marija Klobčar ter komik, pisatelj in prevajalec Boštjan Gorenc Pižama. Po zaključku prireditve sledi koncert.

V parku Pod lipami je na ogled razstava ilustracij ali fotografij različnih avtorjev, ki se vsebinsko navezujejo na tematiko festivala.

Sobotno dogajanje se začne v dopoldanskem času, s prireditvijo za otroke na Vranskem ter številnimi prireditvami za otroke in družine v Motniku in okolici. V parku Pod lipami je prostor za predstavitev lokalnih društev ter prodajo izdelkov iz ekoloških kmetij in izdelkov domačih rokodelcev.

Sobotno popoldne je namenjeno osrednji pripovedovalski prireditvi za otroke in podelitvi nagrad likovnega natečaja Jenkret je biv – Podobe Križnikovih pravljic. Prireditvi sledi drugi pripovedovalski dogodek za odrasle, kjer večinoma lokalni pripovedovalci pripovedujejo zgodbe v domačem narečju.

Sklepna prireditev festivala je sobotni dogodek na prostem, ki se zaključi v nočnih urah.

7 NAMEN IN CILJ ORGANIZACIJE DOGODKA

7.1 Splošni cilji

Gašper Križnik je bil v strokovni javnosti dobro znan, med ljudmi, v lokalni zavesti, pa skoraj nepoznan. Organizatorji festivala so prepričani, da na ta način kar najbolje predstavijo in promovirajo svojega rojaka in njegovo delo. Hkrati želijo s pomočjo tovrstne pripovedovalske prireditve javnosti predstaviti tudi druge zanimivosti svojega kraja.

7.2 Kulturni cilji

Cilj organizatorjev je obdržati kakovost kulturne prireditve na dobrem nivoju in jo še izboljševati. Pri tem je potrebno upoštevati tudi specifične in omejitve lokalnega okolja ter omejena finančna sredstva. Cilj je tudi vsako leto povabiti v Motnik izkušene in uveljavljene pripovedovalce, ki pritegnejo večje število obiskovalcev in hkrati razumejo in podpirajo prizadevanja organizatorjev po kakovostni promociji Križnikovega dela

in pripovedništva. Prav tako si prizadevajo med lokalnimi prebivalci poiskati zanimive in talentirane pripovedovalce, z namenom širiti in ohranjati lokalne zgodbe in, kar je posebej pomembno, lokalna narečja.

7.3 Družbeno-socialni cilji

Prireditve ima za ožjo in širšo okolico Motnika več pomenov. Eden glavnih je povezovalni učinek. Prireditve povezuje prebivalce Motnika v smislu prostočasnega druženja na različnih dogodkih. Pomembneje pa je, da precejšen delež lokalnih prebivalcev prireditve soustvarja. Zaradi angažiranosti lokalnih prebivalcev je dogodek lahko uspešnejši in odmevnejši. Prostovoljno vložene delovne ure se povrnejo v obliki konkretnih in simbolnih koristi.

7.4 Organizacijski cilji

Pri organizaciji prireditve je ključnega pomena dobro sodelujoča partnerska oziroma organizacijska mreža. Dvodnevna prireditve zajema številne dogodke za različne ciljne skupine. Razumna delitev zadolžitve je najboljši in najbolj učinkovit način za izvedbo festivala. Skupni cilj vseh organizatorjev mora biti isti, znotraj tega pa vsak organizator da poudarek na svoje področje. Zasluge za izvedbo morajo biti enakomerno priznane.

7.5 Finančni cilji

Križnikov pravljичni festival sodi med kulturno-domoznanske prireditve. Finančni dobiček pri organizaciji tovrstnih prireditve ne more biti prvi oziroma edini motiv. Realne finančne koristi so merljive na stojnicah, kjer posamezniki iz lokalnega okolja prodajajo izdelke domače obrti in prehranske izdelke z okoliških ekoloških kmetij. Na drugih segmentih prireditve realne finančne koristi niso merljive.

8 PARTNERSKA MREŽA

(NA PRIMERU 7. KRIŽNIKOVEGA PRAVLJIČNEGA FESTIVALA)

8.1 Organizacijski partnerji

Organizatorji Križnikovega pravljичnega festivala za leto 2018 so bili:

- Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik,
- Kulturno društvo Motnik,
- Turistično društvo Motnik,

- Gozdarski inštitut Slovenije v okviru projekta LIFE GENMON.

Pri pripravi festivala sta sodelovala tudi:

- Zavod za turizem, šport in kulturo Kamnik,
- Zavod za turizem in šport Vransko.

Prireditvev Križnikov pravljичni festival temelji na sodelovanju različnih organizatorjev in ostalih sodelujočih. Zaradi narave prireditve, ki je kulturnodomoznanska, je potrebna smiselna delitev zadolžitvev. Pri zasnovi osnovne programske sheme prireditve sodelujejo vsi organizatorji. V nadaljevanju vsak od organizatorjev in sodelujočih prevzame svoje področje, po potrebi pa se zadolžitve tudi prerazporedijo. Vsak namreč prevzame področje, ki ga lahko najbolj kakovostno realizira.

Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik v večini prevzame organizacijo pripovedovalskih dogodkov, skrbi za promocijo festivala, se povezuje s financerji ter skrbi za celostno grafično podobo festivala. V celoti organizira likovni natečaj za osnovnošolce. Zaradi velikega obsega nalog povabijo k sodelovanju osebo za pomoč pri promociji festivala in stiki z mediji ter profesionalnega fotografa.

Turistično in Kulturno društvo Motnik prevzameta in organizirata ureditev prireditvenih prostorov, postavitvev stojnic, poskrbita za varnost, kar vključuje sodelovanje z gasilskim društvom ter varnostniki, organizirata ozvočenje, se povezujeta z domačimi društvi, obrtniki, sponzorji, kmeti idr. Uredita tudi nekatere ostale formalnosti, ki zadevajo izvedbo prireditve. Velik del prireditev za otroke vsebinsko pripravijo in izvedejo animatorke motniške skupine Me4. Poseben poudarek organizatorji namenijo lokalni in doma pripravljene hrane. Vsako leto se okušajo tudi Okusi Kamnika.

Gozdarski inštitut Slovenije v okviru projekta LIFE GENMON je kot največji sofinancer v letu 2018 sodeloval pri zasnovi večjega dela dogodkov.

8.2 Finančni partnerji

Križnikov pravljичni festival so leta 2018 financirali:

- Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik,
- Gozdarski inštitut Slovenije v okviru projekta LIFE GENMON,
- Javna agencija za knjigo RS,
- Turistično društvo Motnik,
- Kulturno društvo Motnik,
- Zavod za turizem in šport Vransko,
- Zavod za turizem, šport in kulturo Kamnik.

Poudariti je potrebno, da nekateri financerji v skladu s svojimi zmožnostmi prispevajo manjši finančni delež, vendar pa so ključni pri izvedbi festivala zaradi drugih vložkov. Kulturno društvo Motnik in Turistično društvo Motnik, na primer, k organizaciji in izvedbi festivala prispevata veliko število prostovoljnih ur članov obeh društev in domačinov, ki pod njunim okriljem sodelujejo pri festivalu. K prostovoljnemu sodelovanju se štejejo tako delo kot tudi nekateri prispevki v naturalijah. Na primer peka domačih dobrot, priprava cvetličnih aranžmajev za okrasitev dvorane, izdelava pravljirnega stola z rezbarsko okrasitvijo, izdelava lesenih stojal za postavitev razstav, izdelava lesenih stiliziranih živali za gozdno pravljirno pot idr. Prav tako je pri izvedbi festivala ključnega pomena delo zaposlenih iz knjižnice, ki se ne vrednoti posebej.

8.3 Nastopajoči

Izbor nastopajočih je pomemben za dobro obiskanost dogodkov.

Vsako leto organizatorji izberejo častnega pokrovitelja, ki s svojim umetniškimi ali strokovnim delom zastopa področja, ki so v ospredju pri tovrstni prireditvi: ljudsko slovstvo, literatura, etnologija.

Na osrednji pripovedovalski dogodek, ki poteka prvi večer festivala, so vabljeni profesionalni in uveljavljeni pripovedovalci, ki pripovedujejo pravljice, ki jih je zapisal Gašper Križnik.

Drugi pripovedovalski dogodek poteka popoldne drugega dne, in sicer pripovedovanje pravljic za otroke in podelitev nagrad za nagrajence likovnega natečaja. Tudi na ta dogodek so povabljeni uveljavljeni pripovedovalci, ki pripravijo zanimiv in zabaven dogodek za otroke in njihove starše ter spremljevalce.

Zadnji pripovedovalski dogodek je na večer drugega dne, ko nastopajo domači ljubiteljski pripovedovalci. Ti so dragocen vir lokalnih zgodb in prireditvi dajo poseben pečat. Zaradi lokalnega narečja so posebej zanimivi udeležencem prireditve, ki pridejo od drugod, saj predstavljajo del avtentičnosti kraja.

Oba festivalska dneva sta zapolnjena s spremljevalnimi dogodki. V parku Pod lipami je na ogled razstava, ki se tematsko navezuje na vsebino festivala. Organizirane so Kamniška pravljirna pot z Ireno Cerar in Pravljice iz sosednje doline na Vranskem z Vročo župo. Lokalne animatorke Me4 pripravijo dogajanje za otroke in družine, lokalna društva pa prikaz domačih obrti. Po zaključku vsakega dneva sledi koncert ali umetniška predstava uveljavljenih izvajalcev.

Na približno od 11-ih do 15-ih dogodkih nastopa od 30 do 50 posameznikov.

9 ČASOVNICA ORGANIZACIJE FESTIVALA

Priprave za organizacijo festivala, ki poteka v mesecu juniju, se začnejo v januarju oziroma februarju tekočega leta, ko je s strani glavnih organizatorjev sklican prvi delovni sestanek. Začrta se shema tekoče prireditve ter poda predlog o širjenju partnerske mreže ter pridobivanju financerjev. Na samem začetku morajo organizatorji določiti temo likovnega natečaja. Organizatorji si razdelijo naloge, kasneje vsak organizira svoje delo. Na vseh naslednjih sestankih organizatorji kontrolirajo izvedbo plana prejšnjega sestanka. V aprilu in maju, pa vse do izvedbe festivala, so srečanja vedno bolj pogosta. Po zaključku festivala sledi evalvacijski sestanek.

9.1 Organizacija likovnega natečaja

Likovni natečaj *Jenkret je biv ... Podobe Križnikovih pravljic* je obsežen organizacijski segment znotraj festivala. Pravljico, po kateri ustvarjajo učenci ter vsebino prireditve ob podelitvi nagrad, določi glavni organizacijski odbor festivala. Likovni natečaj nato v celoti organizirata sodelavki Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik.

Likovni natečaj je namenjen osnovnošolskim otrokom. Sodelujejo lahko učenci osnovnih šol pod mentorstvom učiteljev ali posamezniki pod mentorstvom staršev ali skrbnikov. Priprave na likovni natečaj se začnejo v drugi polovici februarja, ko je znan izbor pravljice in tema natečaja. Pripraviti je potrebno razpisno dokumentacijo in povabiti k sodelovanju tri člane neodvisne strokovne žirije, ki ob zaključku natečaja izbere najboljša likovna dela. Zaposleni v knjižnici oziroma drugi člani organizacijskega odbora pri izboru likovnih del ne sodelujejo. Dva člana žirije sta profesionalna likovnika, tretji član je strokovnjak s področja, ki je blizu razpisani temi natečaja. V letu 2018, ko je bila prireditev hkrati festival gozdnih pravljic, je bil tretji član žirije revirni gozdar. Organizatorki likovnega natečaja skrbita za promocijo natečaja, pridobivanje sponzorjev za nagrade, komunikacijo z mentorji, tehnično izvedbo razstave, postavitev razstave, pripravo nagrad in priznanj za mentorje in nagrajence idr.

Udeležba mladih ustvarjalcev vseskozi narašča. V letu 2018 se je natečaja udeležilo 366 ustvarjalcev ob pomoči 42 mentorjev. Prvič je imel natečaj mednarodno udeležbo. Žirija izbere po tri nagrade iz vsakega triletja osnovne šole ter še enajst najboljših del za razstavo. Nagrade učencem in mentorjem podelijo na osrednjem pripovedovalskem dogodku v soboto popoldne.

10 PROMOCIJA FESTIVALA

Za promocijo Križnikovega pravljичnega festivala in stike z javnostmi v največji meri skrbijo zaposleni v knjižnici, s pomočjo zunanje osebe. Festival postaja vedno bolj prepoznaven v širšem slovenskem območju.³¹ Za celostno grafično podobo festivala vsa leta skrbi isti oblikovalski studio, kar je pomembno zaradi prepoznavnosti promocijskega materiala in prepoznavnosti festivala.

Načini obveščanja in promocije:

- tiskani mediji (lokalni, nacionalni),
- priložnostne pogovorne oddaje na radijih,
- spletne strani organizatorjev festivala,
- spletne strani občin, v katerih potekajo dogodki festivala,
- FB profil festivala,
- obveščanje preko tiskanih letakov in plakatov.

10.1 Priznanja

Križnikov pravljичni festival je bil nagrajen s priznanjem NAŠA SLOVENIJA 2014. Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik je prejela nagrado Slovenske sekcije IBBY 2013 za izjemne dosežke na področju promocije mladinske književnosti in branja, pri čemer je bil med drugim omenjen tudi Križnikov pravljичni festival.

11 UČINKI FESTIVALA / KONKRETNE IN SIMBOLNE KORISTI

Organizacija tovrstnega festivala ima številne konkretne in simbolne koristi za bližnjo in širšo okolico ter za domoznanstvo.

11.1 Vpliv festivala na lokalno okolje

- Večja prepoznavnost kraja:

Križnikov pravljичni festival v Motnik pritegne relativno³² veliko število obiskovalcev. Večja prepoznavnost Motnika preko Gašperja Križnika in z njim povezanega Križnikovega pravljичnega festivala vpliva na večje število turistov tudi med letom. V Motnik

³¹ Število udeležencev festivala na vseh dogodkih v letu 2017 je bilo okrog 1600. Podatki za leto 2018 še niso znani, ker bo poročilo zaključeno po izvedbi pripovedovalskega dogodka Križnik po Križniku ob koncu avgusta v Kamniku.

³² Število obiskovalcev dvodnevne festivala v letu 2017 je bilo okrog 1600, število prebivalcev v kraju Motnik je 195.

pridejo skupine turistov na ogled kraja in okolice, večje je tudi število pohodnikov, ki prehodijo Motniško pot.³³ Motnik je tudi na seznamu Evropske pešpoti E6.

- Razvijanje turistične ponudbe kraja.
- Promocija lokalnih pridelovalcev hrane in večja prodaja izdelkov.
- Krepitev identitete lokalne skupnosti.
- Ustvarjanje socialnega kapitala:

Pri organizaciji dogodkov festivala se domačini povezujejo med seboj, kar ustvarja socialni kapital. Festival kraju omogoča večjo prepoznavnost, kar vpliva na vse generacije. Zlasti je to pomembno pri mlajši generaciji. Soustvarjanje festivala mlade povezuje in deloma preprečuje njihovo iskanje priložnosti za prostočasne aktivnosti zunaj domačega okolja. Krajanje se zavedajo pomembnosti dejstva, da je njihov festival vedno bolj znan po vsej Sloveniji.

11.2 Pomen festivala za knjižnico

- Z organizacijo festivala se ohranja in oživlja Križnikova dediščina.
- V knjižnici prepisujejo Križnikove rokopise, ki jih hranijo na Inštitutu za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU-ju. V dolgoročnem načrtu je izdaja monografije še neobjavljenega Križnikovega gradiva.
- Vsebina Križnikovega pravljničnega festivala ponuja nove oblike predstavljanja in popularizacije tovrstne kulturne dediščine. S konceptom festivala se Križnikova dediščina ohranja na sodoben in povezovalen način.
- Ob ohranjanju kulturne dediščine se prepletata kultura in turizem.
- Organizatorji festivala so uspeli prikazati, da je folklorno slovstvo še vedno živo.
- Med domačini so bili odkriti dobri lokalni pripovedovalci zgodb, ki z zgodbami ohranjajo tudi lokalna narečja in jezikovne posebnosti.
- Širjenje vsebin lokalnega festivala izven meja Motnika:

V okviru spremljevalnega programa Pripovedovalskega festivala 2018 je bil v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani organiziran pripovedovalski dogodek Jenkret je biv ... jen Gašper Križnik. Vsako leto ob koncu avgusta na vrtu Frančiškanskega samostana v Kamniku knjižnica v sodelovanju z Društvom sv. Jakoba organizira pripovedovalski dogodek, na katerem nastopajo tudi lokalni pripovedovalci iz

³³ **Motniška pot spada v mrežo pešpoti v Ljubljanski urbani regiji.**

Tuhinjske doline, ki nastopajo na Križnikovem pravljичnem festivalu. Pripovedujejo tudi Križnikove pravljice.

- Širjenje zanimanja za pripovedništvo:

Na samem začetku je bila ideja pripovedovalskega festivala v lokalnem okolju sprejeta z nekoliko nezaupanja. Slednje je izviralo iz nepoznavanja koncepta dogodka in same vsebine, saj tak način oživljanja nesnovne kulturne dediščine na tem območju ni bil uveljavljen. Po več letih uspešne izvedbe festivala je med domačini zanimanje za pripovedništvo in ljudske zgodbe naraslo. Pripovedovanje je postalo zanimivo za vse generacije. Najprej so pristopili, na povabilo organizatorjev, starejši domačini, ki so poznali zgodbe, niso pa imeli priložnosti, da bi jih povedali v javnosti. Pripovedovanje se je razširilo tudi na druga območja občine, v Tunjice, kjer njihovo turistično društvo že organizira pravljичni pripovedovalski dogodek. V letu 2018 je k pripovedovalskemu dogodku pristopila mlajša generacija kulturnikov iz Kamnika. Ti so se vključili v avgustovski pripovedovalski dogodek, ki ga organizira knjižnica v sodelovanju z Društvom sv. Jakoba v Kamniku, s katerim se zaključuje vsakoletni Križnikov pravljичni festival.

12 ZAKLJUČEK

Pri Križnikovem pravljичnem festivalu gre za zgleden preplet kulture in turizma, domoznansva in sodobnosti, lokalnega in zunanjega, profesionalnega in ljubiteljskega. Sinergija med temi poli je čar festivala, ki lahko zadovolji umetnostno bolj zahtevno publiko, kot tudi tisti del publike, ki ji je v ospredju preživeti poučen, zabaven in sproščen konec tedna. Pomembno je, da tudi slednja ciljna skupina udeležencev festivala pridobi določeno izkušnjo o pomenu pripovedništva in ljudskega slovstva ter pomenu ohranjanja in oživljanja tovrstne nesnovne kulturne dediščine in domoznansva.

VIRI IN LITERATURA

Monografije:

Gašper Križnik (1848 - 1904) in njegov čas. Uredila: Stanonik, Marija. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2008.

Internetni viri:

Kotnik, A.: *Gašper (Gašpar) Križnik. Kamniško-komendski biografski leksikon.* Pridobljeno 3.7.2018 s spletne strani: <http://www.leksikon.si/Oseba/Osebald/19>

Portret Gašperja Križnika. Vir: *Dom in svet* (1905), letnik 18, številka 1.

Pridobljeno 11.7. 2018 s spletne strani: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-LDK5B7L6/9de76301-ef0e-4b62-b589-c36d0a9ba303/PDF>

Ustni viri:

Mag. Breda Podbrežnik Vukmir, direktorica Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik

Ostalo:

Izjave za medije

Zapisniki sestankov delovne skupine

Terensko delo

Pozdravni govor direktorice Knjižnice Franceta Balantiča Kamnik na osrednjem petkovem pripovedovalskem dogodku. Prisotni so organizatorji, predstavniki občin in financerjev ter častni pokrovitelj.

Predstavnik Gozdarskega inštituta Slovenije izroča nagrado likovnemu nagrajencu.

PREDSTAVITEV KRAJEVNIH SKUPNOSTI OBČINE VRHNIKA V CANKARJEVI KNJIŽNICI VRHNIKA

Sonja Žakelj, direktorica

Cankarjeva knjižnica Vrhnika, Tržaška cesta 32, SI – 1360 Vrhnika

e-pošta: sonja.zakelj@ckv.si

tel.: +386 1 7553 114, <http://www.ckv.si>

Izvleček

S projektom smo želeli poglobiti sodelovanje z lokalnim okoljem in predstaviti kulturno in drugo dediščino. Za vsako krajevno skupnost (KS) smo rezervirali dva meseca. Za predstavitve zgodovine, naravnih in kulturnih zanimivosti, turistične ponudbe, različnih dejavnosti, pomembnih posameznikov ali organizacij/podjetij so imele KS na voljo 19 vitrin in razstavni prostor knjižnice. V času razstave so bili organizirani osrednji dogodki, kjer so se KS predstavile tudi z nastopi lokalnih avtorjev. S strani knjižnice sta bila omogočena prostor in promocija. Krajevne skupnosti so pokrile stroške priprave razstav, osrednjih dogodkov in pogostitev. KS so se predstavljale od februarja 2015 do konca junija 2017 (z izjemo poletnih mesecev). Pripravljenih je bilo 12 razstav in 12 osrednjih dogodkov, predstavilo se je 12 KS od skupno 13 KS v Občini Vrhnika. Število prisotnih na osrednjih dogodkih: 244 otrok in 835 odraslih, skupaj 1.079 oseb. Združenje splošnih knjižnic je projekt v letu 2016 nagradilo kot najbolj inovativen projekt splošnih knjižnic.

Ključne besede: *sodelovanje z lokalno skupnostjo, Cankarjeva knjižnica Vrhnika, Občina Vrhnika*

Abstract

With the project, we wanted to deepen our cooperation with the local environment and present the cultural and other heritage. For each local community, we booked two months. For the presentation of history, natural and cultural attractions, tourist offer, various activities, important individuals or organizations/companies, the local communities had 19 showcases and exhibition space of the library. At the time of the exhibition, central events were organized where local communities presented themselves with the appearance of local authors. The library provided space and promo-

tion. Each local community covered the financial expenses of preparing the exhibition, the central event and the catering. The exhibitions and events were taking place from February 2015 until the end of June 2017 (with the exception of the summer months). 12 exhibitions and 12 central events were prepared, 12 local communities from 13 local communities in the Municipality of Vrhnika were presented. Number of attendees at the central events: 244 children and 835 adults, a total of 1.079 persons. Slovenian public libraries Association awarded this project in 2016 as the most innovative project in public libraries.

Keywords: *cooperation with local community, Cankar's public library Vrhnika, Municipality Vrhnika*

1 UVOD

Poslanstvo knjižnice je omogočiti vsem prebivalcem na območju njenega delovanja neomejen dostop do knjižničnega gradiva in informacij ter informacijskih, kulturnih, sprostitvenih in izobraževalnih storitev, kot jih določajo zakoni in predpisi ter tradicija knjižnice in področje, v katerem deluje. Je pomemben dejavnik, ki vpliva na kulturni, gospodarski in socialni razvoj okolja.

2 POVEZAVA KNJIŽNICE IN KRAJEVNIH SKUPNOSTI

V želji po promociji knjižničnih storitev in večjem sodelovanju z lokalnim okoljem, v katerem deluje naša knjižnica, smo pripravili projekt Predstavitev krajevnih skupnosti v Občini Vrhnika, saj je sedež naše knjižnice na Vrhniki. Tudi zato, ker se nam zdi, da tehnologija kljub vsem možnostim le ne zblizuje tako zelo, kot bi si včasih radi predstavljali in želeli. Spomnim se namreč žleda v letu 2014, ko sem se v torkovem popoldnevu našla v razmišljanju in čudenju, kako je neki vse mirno in sproščeno. Ja, ni bilo elektrike, signala za mobitel in s sosedi smo popoldan preživeli zunaj na snegu. Tudi s sosedo, za katero do takrat sploh nisem vedela, kje in kaj dela. In ravno ta informacija je sprožila razmišljanje, koliko smo dandanes seznanjeni z dogajanjem v našem lokalnem okolju. Z internetom smo postali globalni, nemalokrat se celo zgodi, da bolj natančno vemo, kaj se dogaja na drugem koncu sveta kot pa pri sosedu. Tudi temu je bil namenjen naš projekt. Da spoznamo bližnje in malo manj bližnje

sosede, da se sosedje spoznajo med seboj ali spet navežejo stike, ki se zaradi prehitrega vsakdanjega tempa izgubljajo. Da spoznamo pestro dogajanje v krajevnih skupnostih. Da spoznamo ali le osvežimo in se navdušimo nad zgodovinskimi, turističnimi in/ali kulturnimi znamenitostmi ter nad dosežki, ki jih tudi v našem lokalnem okolju ni malo. In da se srečamo z različnimi lokalnimi ustvarjalci (glasbeniki, pesniki, pisatelji, slikarji ...).

Cilji projekta so bili:

- poglobljeno sodelovanje z lokalnim okoljem na drugačen način;
- promocija knjižnice in njenih storitev pri potencialnih uporabnikih;
- predstavitev lokalnih avtorjev, zgodovine, naravnih in kulturnih zanimivosti, gostinske in turistične ponudbe ter pestrega dogajanja in dosežkov posameznikov/skupin v posameznih krajevnih skupnostih;
- možnost za promocijo posameznikov in organizacij/podjetij/društev, ki delujejo in/ali živijo v našem lokalnem okolju;
- aktivno sodelovanje in druženje krajanov pri dogodkih v knjižnici;
- utrditev pomena splošne knjižnice za lokalno okolje;
- knjižnica kot dnevna soba mesta – prostor za srečevanja, izmenjavo informacij in izobraževanja.

Ciljne skupine:

- krajevne skupnosti v Občini Vrhnika, z njimi krajanje le-teh – sedanji in potencialni uporabniki knjižnice;
- otroci, odrasli in starejši;
- brezposelni, zaposleni in upokojeni;
- fizične osebe, zavodi, organizacije, podjetja in društva.

3 POTEK PROJEKTA

Pred začetkom projekta smo na vse predsednike KS naslovili dopis s povabilom k sodelovanju. In se potem telefonsko ali po e-pošti dogovarjali o sami izvedbi. Z realizacijo projekta smo začeli v februarju 2015. Vsaka krajevna skupnost je imela na voljo dva meseca, da se je predstavila v knjižnici. Za predstavitev zgodovine, dejavnosti, naravnih in kulturnih zanimivosti, turistične ponudbe, predstavitev posameznikov ali organizacij/podjetij je bilo na voljo 19 vitrin v sprejemnem prostoru knjižnice in razstavni prostor v Cankarjevem salonu. V času razstave so bili organizirani tudi osrednji dogodki v Grabeljškovi dvorani, kjer so se KS predstavile z nastopom lokalnih

umetnikov (glasbenikov ...), na kratko je bila predstavljena zgodovina ... Po prireditvi je sledila pogostitev, ki so jo velikokrat pripravili krajanji sami.

3.1 Utrinki s predstavitev posameznih krajevnih skupnosti

Prva se je predstavila KS Bevke v februarju in marcu 2015 z osrednjim dogodkom 13. februarja, kjer se je predstavil tudi Mešani cerkveni pevski zbor Bevke. Na razstavi sta bila predstavljena tudi Učna pot Bevke ter Naravni rezervat Mali plac. Sledila je predstavitev KS Blatna Brezovica (maj in junij 2015, osrednji dogodek je bil 6. maja). Predavanje je pripravil Milan Selan, avtor vodiča *S kolesom in peš po Vrhniskem in širši okolici - od Cerkniškega jezera do Cankarjeve Ljubljane: pripomoček za razgibano preživljanje prostega časa*. Na tem področju se nahaja tudi arheološko najdišče iz starejše bronaste dobe, imenovano Za strugo, na katerem je bil v jarku za osuševanje odkrit drevak. V septembru in oktobru se je predstavila KS Drenov Grič - Lesno Brdo z osrednjim dogodkom 17. oktobra, ki ga je z glasbenim nastopom obogatil Mešani pevski zbor KUD Drenov Grič - Lesno Brdo. Drenov Grič ima najnižjo nadmorsko višino v Občini Vrhnika (291 m). V zaselku Boben so med iskanjem premoga naleteli na topli vrelec, a vrtine zaenkrat še niso izkoristili. KS Ligojna se je predstavila v novembru in decembru 2015; na osrednjem dogodku, 16. decembra, so zaplesali tudi v narodnih nošah. Trlice pa so nam oblečene v obleke, ki se jim reče kočamajke (v preteklosti so jih nosile premožne kmečke žene na obrobju Ljubljanskega barja), zapele nekaj ljudskih pesmi. KS Podlipa - Smrečje se je predstavila v januarju in februarju 2016. Na spletni strani KS je zapisano: »Podlipsko dolino obdajajo gosti gozdovi in visoki griči, prek katerih se razprostira Smrečje. Dolina se spomladi in jeseni spremeni v pisan cvetlični lonec, poln tisočerih barv in odtenkov. Takrat spominja na pravljичno deželo.« (http://www.podlipa-smrecje.si/Galleries/Pokrajina_v_sliki_6_342373546.html, 5.9.2018). Vzporedno z osrednjim dogodkom za odrasle (26. februarja) je Barbara Kuzmič za otroke pripravila pravljичno urico. Odrasle pa je razveselil nastop priljubljenega ansambla Javor. KS Sinja Gorica je prišla na vrsto v marcu in aprilu 2016, z osrednjim dogodkom 12. aprila. Predstavil se je Godalni kvartet Quartissimo, violinistke, članice so učenke Glasbene šole Vrhnika, in Sinjegoriški kvartet v moški zasedbi ter mladi harmonikar Martin Bizovičar. S 479 prebivalci je Sinja Gorica eno manjših naselij v občini, s preko 40 registriranimi podjetji, rangiranimi v sekundarne, predvsem pa v terciarne dejavnosti, pa spada med njene razvitejše dele. S predstavitvijo KS Stara Vrhnika so se v naši knjižnici prvič pred-

stavili Povžarski pinkači (pritrkovalci), na harmoniko nam je Dejan Mesec zaigral starovrhniško himno, ki jo je napisal pisatelj, slikar in pritrkovalec Ivan Malavašič. Predstavljeni so bili tudi: jama Ferranova buža, odkrita v letu 2001, in raziskava o nočnem življenju netopirjev, ki so svoje zatočišče našli v cerkvi sv. Lenarta, Podkuranski vestnik, lokalno glasilo za razvedrilo in zabavo, Ema Goričan, ki že leta raziskuje rodoslovje, etnologijo in zgodovino Stare Vrhnike, ter v letu 2015 žal preminuli mojster Franc Grom. Njegovi svetovno znani Vrhniški pirhi imajo jajčno lupino navrtano z luknjicami, razporejenimi v obliki čipkastih vzorcev. Pirh z motivom Ivana Cankarja je gospod pred leti podaril knjižnici, hranimo ga v vitrini v Malavašičevem kotičku. September in oktober 2016 sta bila rezervirana za KS Verd. Na osrednjem dogodku, 16. septembra, je o prazgodovini Verda predaval dr. Anton Velušček, predstojnik Inštituta za arheologijo. Leta 2002 je bil vodja ekipe, ki je na Ljubljanskem barju našla najstarejše leseno kolo z osjo, ki danes občasno gostuje na razstavi Moja Ljubljana v Kulturnem centru Vrhnika. Predstavljen je bil tudi Tehniški muzej Bistra ter del diplomske naloge Marjetke Kržič o vodnih žagah. Ob predstavitvi Športnega društva Verd smo si večinoma osupli ogledali posnetek Verd Extrem Enduro 2016 – tekmovanje z motocikli po kamnolomu Verd. Danes že tradicionalne športne dogodke Nočni tek Vrhnika, Vzpon na Ulovko ter kolesarski maraton pa organizira Športno društvo Agonija. Nadaljevali smo s KS Vrhnika Breg, v novembru in decembru 2016, kjer smo na pogostitvi pili zeliščni čaj Terezije Nikolčič v skodelicah, ki jih je gospa zbrala že preko 100. Na razstavi se je s svojimi deli predstavil tudi akademski slikar in kipar Bojan Mavsar. Na osrednjem dogodku, 9. decembra 2016, pa smo med drugim spoznali tudi zgodovino železniške proge Vrhnika–Ljubljana ter igrala, ki so postavljena na Vrtnarji, železni cesti v spomin. KS Vrhnika Center je v knjižnici gostovala v januarju in februarju 2017. 6. februarja smo njihovo predstavitev povezali s kulturnim praznikom in v sodelovanju z Osnovno šolo Ivana Cankarja Vrhnika ter Glasbeno šolo Vrhnika pripravili kulturni program. Jože Kunstelj pa nam je predstavil obnovljeno Kunstljevo vilo iz središča Vrhnike. Z osrednjim dogodkom 12. aprila se je v marcu in aprilu 2017 predstavila KS Vrhnika Vas. Navdušil nas je nastop Tria Rupnik in Okteta Raskovec, s plesom in pesmijo pa so nas očarali otroci iz Župnijskega vrtca Vrhnika. KS Zaplana, kjer je nekaj časa živel nekdanji predsednik, dr. Janez Drnovšek, se je predstavila v maju in juniju 2017. Predstavili so tudi Rupnikovo linijo, energetske točke in Žirovcovo jamo s katastrsko številko 10.000 ter nekdanje smučišče Ulovka, ki je

s svojim delovanjem pričelo sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Glasbeno so dogodek obogatili člani skupine Pushluschtae in člani otroškega pevskega zbora. Knjižnica je ponudila prostor in promocijo, pomoč pri pripravi razstav in osrednjih dogodkov. KS pa so financirale pripravo in postavitve svoje razstave ter organizacijo in realizacijo osrednjega dogodka. V knjižnici smo posneli osem osrednjih dogodkov, posnetke hranimo v naši domoznanski zbirki. Prvi posnetek je bil narejen 26. 2. 2016, ko se je predstavila KS Podlipa - Smrečje. Posneti so bili tudi osrednji dogodki predstavitev KS, ki so sledili omenjeni.

4 REZULTATI PROJEKTA

Od februarja 2015 do konca junija 2017 se je predstavilo 12 krajevnih skupnosti. Statistično smo lahko zabeležili 12 osrednjih dogodkov: 244 otrok in 835 odraslih, skupaj 1.079 prisotnih. Nimamo pa podatkov, koliko ljudi je sodelovalo pri pripravi razstav in koliko ljudi si je omenjene razstave ogledalo. Odziv iz krajevnih skupnosti je bil odličen. Veseli so bili priložnosti, da se lahko predstavijo, tako svojim sosedom kot tudi širši lokalni skupnosti. Zgodilo se je tudi, da so bili krajanji sami presenečeni nad dejavnostjo in uspehi sokrajanov ali organizacij/podjetij/društev. V knjižnici pa v zvezi s tem projektom beležimo precej občanov – naših potencialnih uporabnikov, ki so bili v naših prostorih prvič. Dolgoročne učinke projekta vidimo v predstavitvi in promociji knjižnice v lokalnem okolju, predvsem potencialnim uporabnikom, ki smo jih s svojo ponudbo navdušili in bo prvemu obisku knjižnice zaradi predstavitve KS sledil tudi drugi (morda tečaj, predstavitev knjige, izbor gradiva) in tretji ... S tem projektom se je tudi utrdil pomen knjižnice za lokalno okolje in odprle so se možnosti novih oblik sodelovanja. Nekateri nastopajoči so v knjižnici v nadaljevanju sodelovali tudi pri naših drugih prireditvah (Cankarjev laz, predstavitve knjig ...). Projekt je povezal sokrajane med seboj (priprava razstave in organizacija ter izvedba dogodka), poglobilo se je sodelovanje knjižnice z lokalno skupnostjo, obiskovalci in avtorji razstav ter nastopajoči so izvedeli več o knjižnici in o dogajanju v našem lokalnem okolju.

V letu 2016 smo se razveselili nagrade Združenja splošnih knjižnic za najboljši projekt slovenskih splošnih knjižnic za inovativno storitev za uporabnike.

Naša knjižnica pokriva knjižnično dejavnost tudi za Občino Borovnica in Občino Log - Dragomer. Z Občino Borovnica smo se dogovorili za predstavitev preko tematskih razstav. Vodja projekta je bila Simona Stražišar, prof. slov., bibliotekarska specialistka, zaposlena v Krajevni knjižnici dr. Marje Boršnik Borovnica. Občina Borovnica se

je na Vrhniki predstavljala od septembra 2017 do konca junija 2018. Gostili smo razstavo o dr. Marji Boršnik, razstavo o košarki, 130 let gasilstva v Borovnici, razstavo Pogledi dveh stoletij in razstavo Veterani ne skrivamo. Z Občino Log - Dragomer pa se dogovarjamo, da bi se predstavili v letu 2019.

5 ZAKLJUČEK

Projekt bi bilo mogoče prilagoditi vsem knjižnicam: osnovna ideja je promocija knjižnice in poglobljeno sodelovanje z lokalnim okoljem ter potencialnimi uporabniki. Dati jim možnost in priložnost, da se predstavijo v prostorih knjižnice. Krajevne skupnosti so le ena od možnosti. V določenih okoljih bi se lahko predstavili tudi posamezniki, skupine, ki delujejo na določenem področju ...

Ena od prednosti projekta, ki se je pokazala v praksi, je tudi povezovanje in sodelovanje znotraj krajevnih skupnosti. Združitev posameznikov za skupen cilj. In tega smo v času, ko je na pohodu individualizem, zelo veseli!

Zahvaljujemo se vsem, ki ste/so sodelovali pri pripravi razstav in osrednjih dogodkov!

VIRI IN LITERATURA

Arhiv CKV in lastni arhiv

<http://www.ckv.si>

<http://podlipa-smrecje.si>

http://www.podlipa-smrecje.si/Galleries/Pokrajina_v_sliki_6_342373546.html

https://sl.wikipedia.org/wiki/Glavna_stran

<https://www.vrhnika.si/?m=pages&id=166>

KS Bevke, Mešani cerkveni pevski zbor *Bevke*.

Predstavitev

KS Drenov Grič – Lesno Brdo

Vabljeni

v Grabeljškovo dvorano

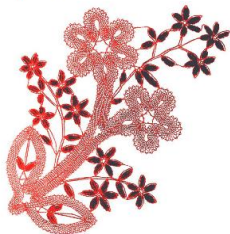
Cankarjeve
knjižnice Vrhnika.

V soboto

17. 10. 2015

ob 11. uri dopoldan.

Ogled razstave je mogoč med delavnim časom knjižnice do konca oktobra 2015.

KNJIŽNICA CANKARJEVA VRHNIKA
KS Drenov Grič – Lesno Brdo

KS Drenov Grič - Lesno Brdo, vabilo na osrednji dogodek.

KS Sinja Gorica, del razstave.

KS Vrhnika Breg, del razstave

CANKARJEVO LETO 2018 NA VRHNIKI

Mag. Tatjana Oblak Milčinski, organizatorica in koordinatorica kulturnih dogodkov ter predsednica Komisije za organizacijo in izvedbo projekta Cankarjevo leto na Vrhniki
Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika (ZIC), Tržaška cesta 9, SI
– 1360 Vrhnika

e-pošta: kultura@zavod-cankar.si

tel.: +36 51 661 064, <http://zavod-cankar.si/>

Nataša Oblak Japelj, bibliotekarka

Cankarjeva knjižnica Vrhnika, Tržaška cesta 32, SI – 1360 Vrhnika

e-pošta.: natasa.obak.japelj@ckv.si

Zdenka Obal, samostojna bibliotekarska sodelavka

Cankarjeva knjižnica Vrhnika, Tržaška cesta 32, SI – 1360 Vrhnika

e-pošta.: zdenka.obal@ckv.si

Sonja Žakelj, direktorica

Cankarjeva knjižnica Vrhnika, Tržaška cesta 32, SI – 1360 Vrhnika

e-pošta: sonja.zakelj@ckv.si

Izvleček

V Cankarjevi knjižnici Vrhnika zelo dobro sodelujemo z različnimi društvi (Turistično društvo Blagajana, Muzejsko društvo Vrhnika, Nauportus Viva ...), javnimi zavodi (glasbena in osnovni šoli, Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika (ZIC) ...) in posamezniki iz našega okolja. Naše sodelovanje doživlja pravi razcvet v letu, ki je bilo na občinski in državni ravni poimenovano Cankarjevo leto 2018. Za Vrhničane je Ivan Cankar največji slovenski pisatelj, čigar teksti so danes prav tako aktualni, kot so bili v času, ko jih je napisal. V letošnjem letu obeležujemo 100-letnico njegove smrti. V prispevku so predstavljeni nekateri skupni projekti: Cankarjev kalendar 2018, knjiga O človeku, ki je iskal srečo, ponatis Erotike iz leta 1899, likovni in literarni natečaj ČRTICE, pesniški natečaj Rima raja ter nekatere razstave in drugi projekti. Večina omenjenih projektov je ali še bo luč sveta ugledala po zaslugi pred-

loga vrhniškega župana Stojana Jakina, ki je za Cankarjevo leto predlagal posebno proračunsko postavko, in občinskih svetnikov Občine Vrhnika, ki so predlog potrdili.

Ključne besede: *Ivan Cankar, Cankarjevo leto 2018, Vrhnika, Cankarjeva knjižnica Vrhnika, Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika*

Abstract

In Cankar 's library Vrhnika we work very well with various societies (Blagajana Tourist Association, Vrhnika Museum Society, Nauportus Viva, ...), public institutions (music and elementary schools, Ivan Cankar Institute for Culture, Sport and Tourism Vrhnika (ZIC),. ..) and individuals from our environment. The real prosperity of our cooperation is experienced in the year, which was declared as Cankar's year 2018 at municipal and state level. Ivan Cankar, for the people of Vrhnika, the greatest Slovene writer, whose writings are as current as they were at the time when he wrote them. This year we are memorizing the 100th anniversary of his death. Some projects are presented in the paper: Cankar's Calendar 2018, The Book About a Man Searching for Happiness, Reproduction of Erotics from 1899, the Art and Literary Competition called ČRTICE, the poetry competition called Rima raja and some exhibitions and other projects. Most of these projects are, or will still be, realized thanks to the proposal of our Mayor, Stojan Jakin, who proposed for the Cankar's year a special budget item and municipal councilors of Vrhnika Municipality, which confirmed his preposition.

Keywords: *Ivan Cankar, Cankar's year 2018, Vrhnika, Cankar's Library Vrhnika, Ivan Cankar Institute for Culture, Sport and Tourism Vrhnika*

1 UVOD

Javni zavodi na Vrhniki v zadnjem desetletju zelo dobro sodelujemo, lahko bi celo zapisali, da vedno boljše. Povezujemo se tudi z različnimi društvi, posamezniki in organizacijami. Rezultat sodelovanja so številne skupne prireditve, projekti, razstave in drugi dogodki. Svoj razcvet doživljajo v letu, ki je bilo na občinski in državni ravni poimenovano Cankarjevo leto 2018, posvečeno spominu na stoletnico Cankarjeve smrti. V Cankarjevi knjižnici Vrhnika (CKV) na področju kulturnih dogodkov zelo

pogosto sodelujemo z Zavodom Ivana Cankarja Vrhnika (ZIC), zato smo k sodelovanju povabili magistro Tatjano Oblak Milčinski. Pod naslovom Cankar za vsak dan na kratko predstavlja »Cankarjevo leto 2018 na Vrhniki«, v prispevku Nataše Oblak Japelj iz CKV boste spoznali zgodbo Cankarjevega koledarja 2018, z Zdenko Obal (CKV) pa nastanek mladinske zgrade O človeku, ki je iskal srečo. Članek zaključujemo z usodo Cankarjeve prve pesniške zbirke Erotika iz leta 1899 in njenim ponatisom v letošnjem letu. Prispevek je pripravila Sonja Žakelj (CKV).

2 CANKAR ZA VSAK DAN (mag. Tatjana Oblak Milčinski)

Ustvarjalci kulturnega življenja na Vrhniskem smo s sloganom »Cankar za vsak dan poimenovali niz dogodkov, s katerimi se spominjamo 100. obletnice smrti našega velikega rojaka. Nanjo smo se tako ali drugače pripravljali že celo zadnje desetletje. Spomladi 2016 smo predstavnikom Ministrstva za kulturo RS Zavod Ivana Cankarja Vrhnika (v nadaljevanju ZIC), Cankarjeva knjižnica Vrhnika (v nadaljevanju CKV) in OŠ Ivana Cankarja Vrhnika podali predlog za vseslovensko Cankarjevo leto in ideja je padla na plodna tla; konec leta je bil ustanovljen Častni odbor za počastitev jubilejnega leta, v katerega je imenovan tudi vrhniški župan Stojan Jakin. Občina Vrhnika je v zadnjih letih preiščljeno obnovila tako Cankarjev dom na Vrhniki, kot tudi organizirala nove prostore za moderno Cankarjevo knjižnico, projektom Cankarjevega leta 2018 pa namenila tudi posebna proračunska sredstva. Trenutno se obnavlja še spominska hiša Ivana Cankarja na Klancu.

Posebna komisija za izbor, koordiniranje in spremljanje načrtovanih aktivnosti je bila oblikovana tudi na lokalni ravni. Jeseni 2017 je bila izbrana enotna grafična podoba Cankarjevega leta na Vrhniki; avtorja stilizirane bele krizanteme sta Blaž Tomšič in Jani Govekar (Slika 1).

Izidu Cankarjevega koledarja (CKV, ZIC in Muzejsko društvo Vrhnika s podporo Občine Vrhnika) in slikanice *O človeku, ki je iskal srečo* (avtorica Zdenka Obal) novembra 2017 so sledili številni koncerti, razstave in druge predstavitve, literarna srečanja, recitali, ustvarjalne delavnice, likovne kolonije, bralna srečanja, literarni in likovni natečaji, raziskovalni projekti in turistični dogodki, ki povezujejo in združujejo vrhniške amaterske in profesionalne kulturne ustvarjalce, vrtčevske, šoloobvezne otroke, dijake in študente, upokoјence, kulturna, športna in druga društva, gostince, turistične delavce, obrtnike ... ter sploh vso zainteresirano javnost tudi izven občinskih meja. Letošnje leto je tudi leto ponatisov dveh težko pričakovanih knjig – Can-

karjeve pesniške zbirke *Erotika* iz leta 1899 in Cankarjevega albuma, ki ga je pred skoraj petdesetimi leti uredil France Dobrovoljc.

V novo leto, Cankarjevo leto, nas je popeljala fotografska razstava po motivih iz del Ivana Cankarja *Zdaj naj sneži, naj brije veter*; pripravili so jo ZIC z Muzejskim društvom Vrhnika in Fotoklubom Diana. Razstava bo skupaj z razstavo izdelkov učencev OŠ Ivana Cankarja in likovno razstavo *Erotika* kiparja Bojana Mavsarja gostovala tudi v Šentjanžu na avstrijskem Koroškem, pa tudi na nekaj drugih lokacijah v Celovcu.

Preko celega leta se s koncerti poklanjata spominu na Cankarja tudi Mešani pevski zbor Mavrica in Orkester Simfonika; januarja so pripravili jubilejni 30. novoletni koncert, aprila 19. pomladni gala koncert, junija pa so z Big bandom Radia Ljubljana nastopili na svečanem odprtju Argonavtskih dni, kjer sta »tekmo med Jazonom in Ivanom« humorno uprizorila Juš Milčinski in Rok Bohinc. S tretjim programom Radia Slovenija - Ars preko celega leta organiziramo več javnih poslušanj radijskih iger, kjer spoznavamo Cankarja kot dramatika (*Vse za blagor domovine, Kurent, Jakob Ruda*). Pevsko društvo Ivana Cankarja Vrhnika pripravlja Mednarodni festival, prvi del je potekal maja, drugi del bo decembra, nanj pa so iz Švedske, Avstralije, Srbije in Bosne, skupaj s slovenskimi, povabljeni vsa društva, ki nosijo Cankarjevo ime.

Cankarjevo leto tako doma kot na gostovanjih po drugih slovenskih krajih obeležujejo na svoj način tudi Glasbena šola Vrhnika, Društvo Nauportus Viva, Hic et nunc, Oktet Raskovec, KD Stara Vrhnika, KUD Ligojna, Društvo ljubiteljev narave in običajev Notranjske, Zveza kulturnih društev, pa tudi Društvo upokojencev, Klub vrhniških študentov, TD Blagajana, Planinsko društvo Vrhnika, muzej Moja Ljubljana in drugi. OŠ Ivana Cankarja se je velikega človeka, po katerem nosi ime, spomnila tudi s Petkovškovo likovno kolonijo, učenci OŠ Antona Martina Slomška pa so izdali knjižico s prevodi Cankarjevih odlomkov v jezikih, ki se jih učijo.

JSKD – Območna izpostava Vrhnika je Cankarjevo leto počastila z vsemi svojimi srečanji in dogodki: območnimi revijami predšolskih, otroških in odraslih pevskih zborov, revijo plesnih skupin Vija Vaja, v Cankarjevem domu na Vrhniki pa se letos odvija tudi regijsko Linhartovo srečanje in državno srečanje literatov. JSKD pripravlja tudi izid notnega zvezka za odrasle in mladinske pevske zборе, tekste Ivana Cankarja je uglasbil Tomaž Habe, pripravljajo pa tudi seznam vseh uglasbenih Cankarjevih del.

Muzejsko društvo Vrhnika bo Cankarjevemu letu 2018 posvetilo posebno številko Vrhniških razgledov, za 11. 11. ob 11. uri pa načrtuje odkritje spomenika žrtvam 1. svetovne vojne. Vrhnika se bo po stotih letih vendarle poklonila vsem znanim padlim

in pogrešanim domačinom, spomenik, prva zvoneča skulptura na Slovenskem kiparke Alenke Vidrgar, pod cerkvijo Sv. Trojice pa bo tudi likovna metafora Cankarjevih Podob iz sanj.

Planinsko društvo Vrhnika je Cankarjev rojstni dan v tem letu obogatilo z odprtjem nove koče na Planini. Kipar Bojan Mavsar pa je z Malo mestno galerijo in z vaškim odborom »Na klancu« za vsako hišo na Klancu in za različna domovanja Cankarjeve družine po Vrhniku oblikoval vogalnike s Cankarjevo podobo. Cankarjevemu letu sledijo tudi vse razstave v Cankarjevem domu in številne v Cankarjevi knjižnici: Zavod Škratelj z ilustracijami Cankarja v stripu, Simpozij Zaplana 2018, vsestranski umetnik Lado Jakša, slikarji Tatjana Verbič, Emilija Erbežnik, Drago Leskovar in Stanislav Makuc, Erika Pavlin z razstavo Bela krizantema, Martin Jelovšek kot fotograf, klekljariče s čipkami, TD Blagajana in Muzejsko društvo Vrhnika pa z dokumentarnimi razstavami ... Nekatero razstavo bodo gostovale v Sloveniji in v tujini, kiparka Alenka Vidrgar pa bo vhod Cankarjevega doma Vrhnika obogatila s portretnim reliefom Ivana Cankarja.

Cankarjeva knjižnica Vrhnika, ki pravzaprav že od ustanovitve dalje živi v duhu »Cankar za vsak dan«, je skupaj z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport RS pripravila tudi literarni in likovni natečaj ČRTICE za vse slovenske in srednje šole. S Cankarjevim izročilom je obarvan tudi že tradicionalni festival otroške poezije Rimaraja, ki smo ga med Cankarjevimi dnevi 2018 pripravili skupaj s pesnikom Urošem Vošnjakom. Tudi festival klasične glasbe v cerkvi Sv. Trojice nad Vrhniko bo četrti vikend v septembru potekal v duhu Ivana Cankarja. Zavod Ivana Cankarja ob vsem tem načrtuje številne tematske kulturne, turistične, tudi športne dogodke, nove spominke, se povezuje z drugimi soorganizatorji, pripravlja pa tudi promocijo Cankarjevega leta, ki mu na svoj način sledi tudi občinsko glasilo Naš časopis.

Omenjeni projekti niso vse, kar se je in se bo dogajalo v prečudnem kraju in naokoli, saj je težko na kratko strniti, kako se je Cankarjevo leto dotaknilo pravzaprav vse Vrhnike. Vrhunec leta bo, ob vseh prireditvah, ki so potekale med majskimi Cankarjevimi dnevi, vsekakor decembra, ko v Cankarjevem domu na Vrhniku pripravlja kulturni dogodek Društvo slovenskih pisateljev, na predvečer 100. obletnice Cankarjeve smrti bo tu tudi osrednja državna proslava, 20. decembra pa bodo v osrednjem hramu vrhniške kulture Cankarjevo leto na Vrhniku zaključila tudi vrhniška kulturna društva.

Še je živ spomin na prvo Cankarjevo leto, ko je Vrhnika praznovala 100. obletnico rojstva velikega rojaka, leta 2018 pa se mu poklanjajo tudi nove generacije in na enega tistih tenkih belih lističev znova in znova izpisujejo njegovo ime. Cankar za vsak dan – Cankar za vedno.

3 CANKARJEV KOLEDAR 2018 (Nataša Oblak Japelj)

V CKV smo v sodelovanju z ZIC in podporo Občine Vrhnika izdali Cankarjev koledar 2018. Pri zasnovi smo se zgledovali po koledarju stoletnice Jelovškove Vrhnike oblikovalke Ede Šteblaj, ki ga je leta 2004 izdal Cankarjev dom Vrhnika v sodelovanju z Muzejskim društvom Vrhnika. Umetelno oblikovan kovinski nosilec listov daje koledarju poseben pečat. S Cankarjevim koledarjem smo se želeli v prvi vrsti pokloniti veličastnemu delu našega znamenitega rojaka, zato so na listih predstavljeni Cankarjevi prvotiski. Sledijo si kronološko, po trije na stran. Večina jih je v knjižni obliki izšla že v času pisateljevega življenja. Vsi predstavljeni prvotiski so iz domoznanske zbirke CKV, varno shranjeni v zaščitnih mapah in razstavljeni v vitrini domoznanske sobe.

Za ozadje smo uporabili stare razglednice Vrhnike. Izbrali smo tiste, ki so bile natisnjene v času Cankarjevega življenja. Na ta način smo želeli predstaviti Vrhniko, kakršno je poznal tudi sam pisatelj. Pri izbiri je bila posebna pozornost namenjena tudi letnemu času posameznega motiva. Dodatna vsebina na koledarskem listu je krajši odlomek iz Cankarjevih del, ki je prav tako vezan na letni čas oziroma mesec. Koledar je poseben in večer zaradi ponovljenega tiska motiva razglednice na hrbtni strani – tokrat brez knjig, ki bi ga zakrivale, v intenzivnejših barvah in s krajšo razlago prizora.

S pomočjo QR kod je omogočen dostop do spletne strani CKV, kjer smo zbrali dodatne zanimivosti v zvezi s prvotiski in časom, v katerem je Cankar ustvarjal. Nova spletna stran je dostopna od 11. decembra 2017 dalje. To je 99. obletnica Cankarjeve smrti in hkrati tudi uradni datum izdaje koledarja.

Koledar je oblikovala Urška Grm iz CKV. V delovni skupini, ki je ustvarjala koledar celo poletje 2017, smo bili še Sonja Žakelj, Boštjan Koprivec, Tatjana Oblak Milčinski, Katja Gotvajn, Jelena Cvetković, Tina Korošec in Nataša Oblak Japelj. Uvodni pozdrav in razmišljanje o Cankarjevem letu je prispeval župan občine Vrhnika Stojan Jakin.

Koledar smo izdali z željo, da bo pri ljudeh dobro sprejet. Vseh tisoč izdanih koledarjev to leto res krasi stene domov, šol, knjižnic, pisarn in drugih prostorov v domovini in v zamejstvu. Ob ogledu in prebiranju tekstov ljudje spoznavajo nove zanimivosti v

zvezi s Cankarjem, njegovim delom in Vrhniko, hkrati pa jih spodbuja k prebiranju neprecenljivega napisanega bogastva, ki nam ga je zapustil Ivan Cankar.

4 SREČA V SODELOVANJU: O ČLOVEKU, KI JE ISKAL SREČO (Zdenka Obal)

Poleti 2016 sem bila zelo vesela povabila direktorice Sonje Žakelj, da napišem slikanico o naši knjižnici, moljčku in Ivanu Cankarju. Že takrat sem se zavedala, da bi slikanica lahko bila pomemben element zagovorništva knjižnice in njene promocije. Knjižnica je res izjemna sama po sebi – govori domoznansko zgodbo Cankarjeve Vrhnike, hkrati je muzej danes žal nekdanjega izjemno uspešnega usnjarskega podjetja Industrije usnja Vrhnika. Prostori knjižnice se nahajajo v nekdanji šivalnici, ohranjeni in uporabljeni so elementi iz šivalnice ter predelani na sodoben arhitekturni način. Kot zanimivost naj napišem, da je pri začetni ideji za notranjo opremo knjižnice sodelovala sodelavka Nataša Oblak Japelj, univ. dipl. ing. arh. in bibliotekarka.

Nisem se pa še zavedala, da bo slikanica med nami in drugimi v naši lokalni skupnosti prinesla toliko sinergije in sodelovanja, čeprav nam sodelovanje z drugimi ustanovami že kar nekaj časa ni tuje.

Najprej sem napisala besedilo. V knjigi tečeta dve zanimivi zgodbi, privlačni za otroke, zgodba v zgodbi. Prva je moljčkova zgodba, kjer skozi oči igrivega moljčka spoznamo izjemno knjižnico (Mesarjeve klade, Cankarjevo hišo na klancu, Enajsto šolo pod mostom, krojilno mizo ...) in pomen branja. Notranja zgodba je Cankarjeva zgodba, prepletena z elementi pravljice – rdeča nit je iskanje sreče. Poleg pravljice so dodani še Cankarjevi citati. Tako, da se otroci in odrasli, ki berejo otrokom, lahko srečajo s Cankarjevo besedo. Cankarjeve besede sem uporabila tudi pri opisu Vrhnike, po katerih se vidi, kako zelo rad je imel rojstni kraj.

Nato so se sodelovanja z lokalno skupnostjo in širše kar vrstila. Vsak je nesebično prispeval svoj delček mozaika pri projektu Cankarjevo leto. Z direktorico Sonjo Žakelj sva se dogovorili, da bi slikanico lahko ilustrirala Maja Lubi, ki je z nami že sodelovala in smo bili nad njenimi ilustracijami zelo navdušeni. Ko je Maja proučila material, je ugotovila, da bi bilo najbolje, da bi ilustracije kombinirali s fotografijami. S sodelavcema Urško Grm in Nikom Nikolčičem smo v arhivu fotografij iskali najustreznejše fotografije, ki bi ustrezale zgodbi, nekatere fotografije pa sta ustvarila prav za to knjigo. V vsečno obliko je pa vse skupaj spravila oblikovalka in likovna pedagoginja Milena Oblak Erznožnik, s katero smo v preteklosti že sodelovali. Besedilo je lektori-

rala sodelavka Simona Stražišar, slikanica O človeku, ki je iskal srečo je namenjena 60. jubileju naše knjižnice. Izdajatelja in založnika sta CKV in ZIC, izdajo knjige pa je podprla tudi Občina Vrhnika. Glavni akterki pri izdaji slikanice in projektu Cankarjevega leta sta Sonja Žakelj, direktorica knjižnice, in mag. Tatjana Oblak Milčinski, koordinatorka in organizatorka kulturnih programov, zaposlena na ZIC-u. Brez njegovega sodelovanja in trdega dela Cankarjevo leto ne bi bilo to, kar je, kar je poudaril tudi župan Občine Vrhnika Stojan Jakin.

16. novembra 2017, preden je bila slikanica natisnjena, smo v Cankarjevem domu na Vrhniki s skupnimi močmi pripravili razstavo ilustracij iz slikanice in napovedali Cankarjevo leto.

11. decembra, na pragu Cankarjevega leta 2018, ob 99-letnici smrti Cankarja smo pripravili predstavitev slikanice za Vrhničane. Ob tem dogodku je bil v veliki dvorani Cankarjevega doma kulturni program, ki so ga skupaj pripravili učenci dveh vrhniških osnovnih šol – Ivana Cankarja in Antona Martina Slomška, Glasbena šola Vrhnika, CKV in ZIC. Vse pod okriljem Občine Vrhnika. Slavnostni govor je imel župan Občine Vrhnika Stojan Jakin. Ob tej priložnosti je nekaj besed iz Bele krizanteme povedala mag. Tatjana Oblak Milčinski, ki je k sodelovanju povabila učence obeh vrhniških osnovnih šol in glasbene šole. Pod mentorstvom Tanje Avsec so nam zapeli učenci zbora Osnovne šole Ivana Cankarja Vrhnika. Učenci Osnovne šole Antona Martina Slomška so se pod mentorstvom Ranke Keser razgovorili o sreči. S svojimi nastopi so prireditve glasbeno obogatile učenke Glasbene šole Vrhnika pod mentorstvom Nike Tkalec.

Prireditve so se udeležile tudi Lučka Patačko Koderman, Katarina Mele, Nina Muratagić, Ana Petrič, Manca Malovrh, Karin Jerina, Živa Matevc, učenke OŠ AMS, in njihove mentorice Urša Govekar, prof. zgodovine in španščine, Petra Leben, mag., prof. razrednega pouka in angleščine, mag. Evelin Škof, razredni pouk, ki so za 32. FESTIVAL TURIZMU POMAGA LASTNA GLAVA pripravile nalogo z naslovom »Po poteh Ivana Cankarja do skritega zaklada«. Skriti zaklad najdejo v naši knjižnici. Za to nalogo jim je Turistična zveza Slovenije podelila zlato priznanje.

K projektu Cankarjevo leto so pristopili tudi vrhniški vrtci. Sodelavka Zlata Brezovar je slikanico predstavila v Župnijskem vrtcu, kamor je bil povabljen tudi predsednik države Borut Pahor. Vrtcem smo podarili slikanice. Tako so vzgojiteljice poleg svoje iznajdljivosti imele na razpolago še eno sredstvo, da so Cankarja in knjižnico približale otrokom. Sodeč po izdelkih, ki so jih naredili vrtčevski otroci na temo Ivana Can-

karja in jih razstavili pri nas v knjižnici, se je otrokom Cankar globoko vtisnil v zavest. Prepričana sem, da ga bodo ob prvi priliki želeli še bolje spoznati in brati njegova dela.

5 CANKARJEVA EROTIKA (Sonja Žakelj)

Erotika je pesniška zbirka Ivana Cankarja, ki je prvič izšla spomladi leta 1899 pri založniku Bambergu (Cankar je s honorarjem plačal za materin pogreb), drugič pa je izšla leta 1902. Prva izdaja *Erotike* je bila zaradi domnevno neprimerne vsebine skoraj v celoti uničena. Ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič je ukazal pokupiti in sežgati 700 izvodov. Ko je novica o požigu zbirke prišla do Cankarja na Dunaj, je Ivan pisal bratu Karlu v Ljubljano: »Škof je torej res tako prismojen, da se gre blamirati s tako srednjeveško neumnostjo. Pesmij s tem ni zatrl. Zakaj po §. 20. zakona o autorjevem pravu mora izdati založnik tekom treh let drugo izdajo knjige, drugače pa ima vse pravice zopet pisatelj sam. Če je kupil škof moje pesmi kot popolno last, tedaj mora napraviti v treh letih škof sam novo izdajo ter plačati meni vrh tega dvesto forintov. V nasprotnem slučaju pa jih prodam še boljše komu drugemu /.../« (<http://veza.sigledal.org/natisni/news/6865>). Ivan Cankar je res napravil to drugo in leta 1902 je ljubljanski založnik Ladislav Schwentner izdal novo izdajo *Erotike*. »V drugo izdajo je vključil pesmi, ki jih v prvi izdaji *Erotike* ni bilo. Na te nove pesmi je opozoril z naslovom nova izdaja namesto druga izdaja. Nova izdaja *Erotike* je izšla kot Cankarjev protest zoper nekulturno dejanje ljubljanskega škofa, torej je bila v tem smislu *Erotika* iz leta 1902 politično dejanje. Hkrati je druga izdaja *Erotike* tudi zadnje Cankarjevo pesniško udejstvovanje, potem je liriko opustil in se v celoti posvetil prozi, pisanje poezije pa je prepustil svojemu, po njegovem mnenju bolj nadarjenemu prijatelju Otonu Župančiču. Cankarjeva pesniška zbirka *Erotika* skupaj z Župančičevo zbirko *Čaša opojnosti*, ki je izšla istega leta, predstavlja začetek slovenske moderne. Obe izdaji *Erotike* vsebujeta tri cikle lirskih pesmi (Helena, Iz lepih časov, Dunajski večeri) in romance. Zbirka vsebuje tudi nekaj pesmi v prozi. Nova je le zaključna beseda oz. epilog na koncu knjige. V drugi izdaji je Cankar iz cikla Helena izločil štiri pesmi: Na licu nobenem gorjá ni, Kot začarane stojé, Večerni mrak svoj črni plašč in Na zemljo dahnil je večer. Iz cikla Iz lepih časov je zaradi lastnega nezadovoljstva izločil deset pesmi, cikel Dunajski večeri, ki je veljal za najbolj problematičnega, pa je ostal nespremenjen. Cankar je prav tako kot Župančič že s samim naslovom zbirke poudaril, da je pesniško upodobitev ljubezni premaknil k čutnosti bolj

radikalno kot vsa dotedanja slovenska ljubezenska lirika. Zbirka vsebuje motive evropske dekadence lirike, naveličanost, izzivanje, drža lirskega subjekta in Cankarja je usmerjena proti krščanskim dogmam ipd. Vse to je podrlo pravila sramežljivosti, s katerimi je katoliška kritika v 19. stoletju dušila ljubezensko poezijo.« (isti vir).

Od prvega izida v letu 1899 do danes je izšlo kar nekaj ponatisov. V knjižnični zbirki CKV imamo nekaj samostojnih ponatisov in Erotiko v zbranih/izbranih delih. V letu 1925 sta pri Novi založbi izšli obe Erotiki z uvodom Izidorja Cankarja, leta 1997 pa je Erotika izšla tudi v Celovcu. Na Vrhniku smo ponosni na izdajo iz leta 2006, ki vsebuje grafiko Bojana Mavsarja. Kot elektronska knjiga pa je na portalu Biblos dostopna od leta 2012 (CKV omogoča dostop do izdaje iz leta 2013).

V Cankarjevi knjižnici Vrhnika smo ponosni, da imamo enega redkih originalnih prvotiskov *Erotike*. Knjižnica jo je od Antikvariata Glavan kupila v letu 2011 in jo ponosno shranila v domoznansko zbirko. Pobudi akademskega slikarja in kiparja Bojana Mavsarja ter ZIC-a k ponatisu Cankarjeve *Erotike* smo se z veseljem odzvali. Originalni izvod so poskenirali in pripravili za tisk ter natisnili v Birografiki Bori. Nad delom in končnim izgledom ponatisa Cankarjeve *Erotike*, za katero so bili v založbi odgovorni Helena Primc in njeni sodelavci, smo navdušeni. Uradno je bil ponatis prvič predstavljen skupaj z odprtjem slikarske razstave Bojana Mavsarja, 22. 5. 2018, v Cankarjevem domu na Vrhniku. Navdušenje nad ponatisom so z nami delili tudi obiskovalci prireditve. Še posebej je ponatis dragocena pridobitev v Cankarjevem letu 2018, ko si Vrhničani želimo Cankarja približati čim širšemu krogu uporabnikov, bralcev in potencialnih bralcev. Pomen Ivana Cankarja za slovenski narod in slovensko besedo je namreč neprecenljiv. Njegovi teksti pa so tako aktualni, kot so bili v času, ko jih je napisal.

6 ZAKLJUČEK

Predstavljeni projekti so samo del dogajanja. Cankarjevo leto 2018 je bilo, je in še bo na Vrhniku zares pestro in polno najrazličnejših dogodkov. Zato prijazno vabljeni v Cankarjev rojstni kraj, k obisku najrazličnejših predavanj, razstav, delavnic, k ogledu Cankarjeve spominske hiše, knjižnice in muzeja, posvečenega reki Ljubljani, v kateri bi Cankar skoraj utonil. Vabljeni k sprehodu po Vrhniku z ogledom mest, kjer so Cankarjevi stanovali po tistem, ko jim je pogorela hiša. Seveda pa vse vabimo tudi k branju Cankarjevih del, ki so po našem mnenju večna. Kot je rekel Tone Pavček: »Če ne bomo brali, nas bo pobralo.« S prispevki različnih avtoric, ki odsevajo oseb-

nost vsake avtorice, smo želeli pokazati tudi to, da smo lahko različni, pa med seboj vseeno zelo dobro sodelujemo. "V slogi je moč" je znan rek, ki še kako drži. Na Vrhniki smo veseli, da je sodelovanje med javnimi zavodi in društvi tako dobro in uspešno.

VIRI IN LITERATURA

Arhiv CKV in osebni arhiv

Arhiv ZIC in osebni arhiv

Bernik, F. (2006). Ivan Cankar. Maribor: Litera.

Cankar, I. (1899). Erotika. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg.

Cankar, I. (2018). Erotika. Vrhnika: Občina, CKV in ZIC. Ponatis.

Fotografije Simona Seljaka (Naš časopis) z odprtja razstave Bojana Mavsarja in predstavitve ponatisa Cankarjeve Erotike v Cankarjevem domu Vrhnika (22. 5. 2018)

Naš časopis

Obal, Z. (2018). O človeku, ki je iskal srečo. Vrhnika: Občina, CKV in ZIC.

Polajnar, J. (2008). "Pfuj! To je Gerdo!" : k zgodovini morale na Slovenskem v dobi meščanstva. Celje : Zgodovinsko društvo, 2008, str. 108–114 (7.4 Epizoda s Cankarjevo Erotiko). Dostopno tudi na: <http://www.sistory.si/cdn/publikacije/12001-13000/12289/ZgodoviniCE-8-Polajnar.pdf>, 1. 8. 2018

Slodnjak, A. (1976). Tujec: roman o Cankarju. Ljubljana: Mladinski knjiga. Zbirka Slovenska trilogija, 3. knjiga.

Internetni viri:

<http://ams10.splet.arnes.si/files/2018/02/Po-poteh-Ivana-Cankarja-.pdf>

<http://misli.sta.si/2450687/s-predstavitvijo-koledarja-slikanice-in-razstavo-uvod-v-cankarjevo-leto-2018>

<http://plus.si.cobiss.net/opac7/bib/search?q=ivan+cankar+erotika&db=sikvrh&mat=all>
materials, 1. 8. 2018

<http://veza.sigledal.org/prispevki/kdo-je-komu-kaj-dolzan>, 1. 8. 2018

http://www.ckv.si/Koledar_2018/

http://www.ckv.si/Preberite_se/Utrinki_s_predstavitve_knjige_Zdenke_Obal/

<http://www.radio1.si/50615/99-let-cankarjeve-smrti>

<http://www.zavod-cankar.si>

<http://zavodbig.com/knjiznica-ki-pripoveduje/>

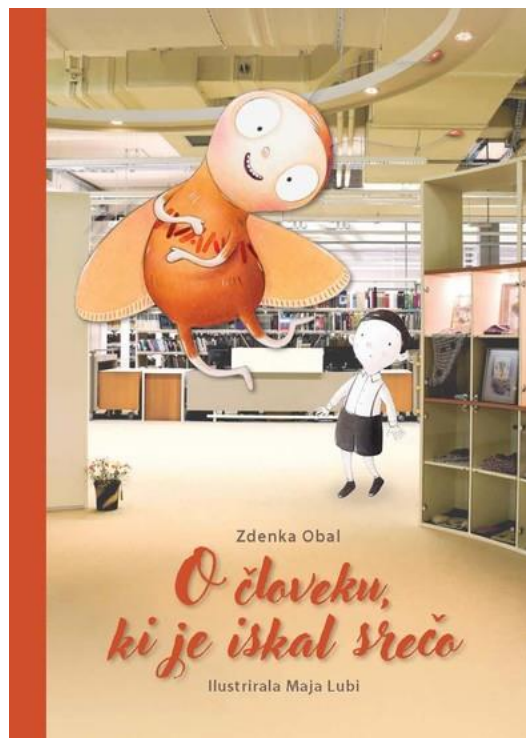
*Na enem tistih
tenkih belih
lističev bo izpisano
moje ime.*

Ivan Cankar: *Bela krizantema*

Slika 1: Logotip Cankarjevega leta 2018 na Vrhniki (Arhiv ZIC).

Naslovnica Cankarjevega koledarja 2018 (Arhiv CKV).

Avtorica Zdenka Obal na 25. srečanju v Cankarjevem lazu pod cerkvijo sv. Trojice na Vrhniki (21.6.2018) (Foto: IOD, CKV).

Helena Primc (Birografika Bori), Boštjan Koprivec (ZIC), Tatjana Oblak Milčinski (ZIC) in Sonja Žakelj (CKV) ob predstavitvi ponatisa Cankarjeve Erotike (22. 5. 2018) (foto: Simon Seljak, Naš časopis).

GOROPEVŠKOVE NAGRADE

Goropevškove nagrade so nagrade za izjemne uspehe na področju domoznanstva in kulturne dediščine, ki so širšega družbenega pomena in prispevajo k napredku domoznanske dejavnosti v knjižnicah.

Goropevškovo priznanje se podeli članom Sekcije za domoznanstvo in kulturno dediščino, ki so s svojim strokovnim odnosom in delom pomembno prispevali k razvoju domoznanske dejavnosti (v lokalnem okolju oziroma širše na regionalnem območju, v državi in mednarodnem okolju) ter h krepitvi ugleda domoznanske dejavnosti.

Goropevškova listina se podeli partnerjem, podpornikom, sponzorjem in donatorjem, ki s svojim delom spodbujajo in podpirajo delovanje Sekcije za domoznanstvo in kulturno dediščino in njenih članov oziroma imajo posebne zasluge za popularizacijo in napredek domoznanske dejavnosti.

[po Razpisu za podelitev Goropevškovih priznanj in Goropevškovih listin v letu 2018]

Prejemnica Goropevškovega priznanja za leto 2018 je

NATAŠA KOKOŠINEK

(Občinska knjižnica Jesenice)

Nataša Kokošinek na področju knjižničarstva deluje dvanajsto leto, ves ta čas na področju domoznanske dejavnosti in ohranjanja kulturne dediščine, kjer je kot vodja domoznanskega oddelka Občinske knjižnice Jesenice vodila vrsto odmevnih projektov. Pred tem je vrsto let delovala na področju muzealstva, med drugim dva mandata tudi kot direktorica Gornjesavskega muzeja na Jesenicah.

V obravnavanem obdobju je na območju občin, na katerem opravlja svoje poslanstvo jeseniška knjižnica, organizirala čez sto domoznanskih prireditev in štirideset razstav. Posebej pa velja izpostaviti projektno sodelovanje s partnerji v lokalnem okolju pri izvedbi študijskega krožka "Ohranjanje kulturne dediščine – Kako so včasih živeli?", ki je prejemnik priznanja Andragoškega centra Slovenije za promocijo učenja in znanja 2015. Poleg tega vodi program kulturne dediščine na jeseniški tretji univerzi pri Ljudski univerzi Jesenice. S prispevki na spletnem biografskem leksikonu Gorenjci.si in portalu Kamra ter posebnim angažmajem pri digitalizaciji starejših domoznanskih gradiv bogati spletno informacijsko ponudbo relevantnih domoznanskih virov knjižnice. Njena strokovna bibliografija šteje 48 enot.

Pod njenim vodstvom je bila leta 2012 v kulturnem domu na Slovenskem Javorniku urejena spominska soba Pavleta Zidarja, kjer je predstavljeno njegovo življenje in delo. Pavle Zidar, eden najbolj plodovitih slovenskih pisateljev, se je namreč rodil prav na Slovenskem Javorniku. Digitalizirani so bili njegovi tipkopisi in rokopisi, vzpostavljeni so bili stiki s skrbnikom Zidarjeve zapuščine Avgustom Gojkovičem in Zidarjevo vdovo, gospo Ivo Slamnik.

Posebej še velja izpostaviti njeno izredno predano aktivnost v okviru Društva bibliotekarjev Gorenjske in strokovno publiciranje s področja domoznanstva in kulturne dediščine. Njen prispevek je viden tako na področju znanstvenoraziskovalne dejavnosti kot na področju razvoja in prepoznavnosti knjižnice v lokalnem in širšem okolju. Hkrati pa gre za razvijanje učinkovitih in uporabnikom prijaznih storitev ter zagotavljanje pogojev za njihovo uporabo.

Za prispevek k razvoju in prepoznavnosti domoznanstva na jeseniškem območju in širše ji Komisija za Goropevškove nagrade podeljuje Goropevškovo priznanje za leto 2018.

Iskreno čestitamo!

Prejemnik Goropevškove listine za leto 2018 je

MARIJAN BRECELJ

Marijan Brecelj je bil prvi strokovni delavec in dolgoletni vodja študijskega oddelka Goriške knjižnice ter kasneje bibliotekar v knjižnici Goriškega muzeja. V Goriški knjižnici je pustil vidne sledove, še zlasti pri zbiranju in urejanju domoznanskega gradiva in oblikovanju domoznanske zbirke. Vzpostavil je posebne zbirke Goriške knjižnice ter zbral ogromno gradiva v njih. Zbirke so še danes urejene tako, kot si je v začetku zamislil Brecelj.

Prvi je vzpostavil stike z državno knjižnico v Gorici v Italiji in nato objavljaj recenzije slovenskih del in bibliografije v italijanskih strokovnih revijah (Studi Goriziani) ter recenzije italijanskih strokovnih del v slovenskih revijah (Knjižnica, Goriški knjižničar).

Postavil je več mednarodnih razstav, ki so jih gostile slovenske knjižnice. Uredil in izdal je več bibliografij primorskih avtorjev, pomembnih za slovenstvo, je glavni pobudnik Primorskega slovenskega biografskega leksikona. Ni revijalnega primorskega tiska, pri katerem ne bi sodeloval kot pisec, urednik ali pobudnik novih zbirk. Z ocenami in recenzijami v časnikih in časopisih je spremljal slovensko, pretežno primorsko knjižno produkcijo.

Brecljevo publicistično delo obsega tudi objave različnih korespondenc z literarnozgodovinskimi opombami. Brecljeva bibliografija obsega okoli 1150 enot. Več kot 50 let je bil skrbnik Škrabčeve knjižnice na Kostanjevici v Novi Gorici, ki je kulturni spomenik državnega pomena. Vsa leta delovanja v primorskih knjižnicah je bil eden glavnih virov domoznanskih informacij.

Marijan Brecelj je publicist, urednik, bibliotekar, bibliograf, leksikograf, pesnik, prevajalec. Celotno življenje je posvetil domoznanskim temam in promociji primorske literature in umetnostne zgodovine ter njenih avtorjev (tudi slovenskih zamejcev) med ostalimi Slovenci in širše med italijanskim bralnim občinstvom.

Neprecenljiv je njegov prispevek k proučevanju in medsebojnemu spoznavanju goriškega multietničnega prostora, kjer se srečuje slovenski, italijanski in furlanski živelj.

Za svoje delo je prejel Bevkovo nagrado Skupščine občine Nova Gorica (1978) in Čopovo diplomu Društva bibliotekarjev Slovenije (1967).

Za prispevek k razvoju in prepoznavnosti domoznanstva na Goriškem in preko slovenskih nacionalnih meja mu Komisija za Goropevškove nagrade podeljuje Goropevškovo listino za leto 2018.

Iskreno čestitamo!

Prejemnik Goropevškove listine za leto 2018 je

Mag. MATJAŽ NEUDAUER

(Knjižnica Ivana Potrča Ptuj)

Domoznanska dejavnost ima v ptujski knjižnici, ki jo od leta 2006 dalje vodi mag. Matjaž Neudauer, zelo dolgo tradicijo. S številnimi projekti, ki so bili izvedeni v zadnjem obdobju, pa je na tem področju naredila še velik korak naprej. Posebej velja izpostaviti projekte digitalizacije domoznanskega gradiva, s katerimi je omogočena večja dostopnost do domoznanskih gradiv, ki predstavljajo bogat vir za proučevanje lokalnih tem. Z digitalizacijo gradiva Žiga Herbersteina pa je oddelek obogatil tako slovenski nacionalni kot tudi mednarodni prostor in področje diplomacije. V knjižnici so pripravili tudi več odmevnih domoznanskih razstav s katalogi ali monografijami, vzpostavili biografski leksikon znanih osebnosti Spodnjega Podravja, v njihovi pristojnosti je tudi uredništvo portala Kamra za spodnjepodravsko območje. Posebno pozornost namenjajo predstavitvam pomembnih rojakov ter ureditvi njihovih osebnih knjižnih zapuščin, ki jih hrani knjižnica.

Med pomembnejšimi projekti, ki jih je pripravil domoznanski oddelek ptujske knjižnice, velja izpostaviti:

- Strokovno ureditev in predstavitev osebnih knjižnih zapuščin rojakov pisatelja, dramatika in urednika **Ivana Potrča**, etnologinje in umetnostne zgodovinarke **dr. Štefke Cobelj** ter slavista, profesorja in bibliofila **Iva Arharja**, ki jih hrani knjižnica.
- Pridobitev in strokovno ureditev knjižne zapuščine pisateljice Branke Jurca, sicer soproge Ivana Potrča.
- Projekt priprave faksimila in študijske izdaje **Gratae posteritati (1560)**.
- Digitalizacijo obsežnega fonda domoznanskega gradiva in njegovo vključitev v Digitalno knjižnico Slovenije. Digitalizirana je obsežna zbirka osrednjih ptujskih časopisov, dela pomembnih osebnosti Spodnjega Podravja, zbirka dragocenosti oziroma knjižnih raritet ter nekateri starejši ptujski tiski.

Skupaj z delovno izredno motivirano in profesionalno ekipo domoznanskega oddelka ptujske knjižnice je mag. Matjažu Neudauerju kot vodji tima Knjižnice Ivana Potrča Ptuj v zadnjih dvanajstih letih uspelo, da je knjižnica pridobila na ugledu tako v lokalni skupnosti kot tudi v širši strokovni javnosti, kar se je nedavno potrdilo z dogovorom med osrednjimi območnimi knjižnicami, da ptujska knjižnica prevzame nosilno vlogo na področju koordiniranja domoznanske dejavnosti.

Mag. Matjaž Neudauer je kot direktor izredno uspešen pri pridobivanju finančnih sredstev za izvedbo projektov, ki so tako nacionalnega kot tudi mednarodnega pomena.

Mag. Matjaž Neudauer in njegovi sodelavci so zelo aktivni v organih in telesih ZBDS ter drugih strokovnih skupinah. Posebej velja izpostaviti skupni angažma pri ustanovitvi Goropevškovih priznanj in Goropevškovih listin, ki jih podeljuje Sekcija za domoznanstvo organizacijam ali posameznikom za pomemben prispevek k razvoju in promociji domoznanske dejavnosti.

Za velik prispevek k razvoju domoznanstva v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj in v slovenskem prostoru ter dvigu njegove prepoznavnosti mag. Matjažu Neudauerju Komisija za Goropevškove nagrade podeljuje Goropevškovo listino za leto 2018.

Iskreno čestitamo!

BIOGRAFIJE AVTORJEV

Milena Bon je univerzitetna diplomirana bibliotekarka s strokovnim nazivom bibliotekarski specialist. Zaposlena je v CEZAR/NUK. Delovne izkušnje segajo na področje šolskih, splošnih in nacionalne knjižnice.

Piše in objavlja strokovne prispevke v domači in tuji literaturi. Z referati sodeluje na strokovnih posvetovanjih doma in v tujini. Je avtorica monografskih publikacij in več člankov. Za svoje delo je leta 2000 prejela Čopovo diplomu.

Klaudija Sedar je doktorica znanosti za področje Interkulturnih študijev – primerjalnih študijev idej in kultur, smer kulturna zgodovina, zaposlena v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota, na domoznanskem oddelku, kjer si na podlagi do zdaj pridobljenih znanj, raziskovalnega dela (ki zajema zanimanje za kulturno zgodovino Prekmurja, cerkveno organizacijo, jezikovno-kulturno vlogo) in lastne inovativnosti prizadeva za kakovosten in ustvarjalen razvoj domoznanske dejavnosti ter prepoznavnost le-te tako v lokalnem okolju kot tudi širše.

Mira Petrovič, univ. dipl. zgod., višja bibliotekarka, je v knjižničarstvu aktivna od leta 2002, ko se je zaposlila v Knjižnici Ivana Potrča na Ptujju. Ves čas opravlja delo v domoznanski dejavnosti in je vodja domoznanskega oddelka knjižnice. Je avtorica številnih samostojnih domoznanskih razstav s spremljevalnimi katalogi, urednica več publikacij in avtorica prispevkov z domoznansko tematiko. Sodeluje pri projektih digitalizacije domoznanskega gradiva in drugih projektih v knjižnici ter v projektih sorodnih inštitucij na Ptujskem. Opravlja delo koordinatorice domoznanske dejavnosti za spodnjepodravsko območje in se aktivno vključuje v delovno skupino domoznancev slovenskih osrednjih območnih knjižnic. Med leti 2006 in 2011 je bila regijska urednica portala Kamra za Spodnje Podravje. Je članica izvršnega odbora Sekcije za domoznanstvo in kulturno dediščino pri ZBDS.

Za svoje delo na področju domoznanske dejavnosti je v lokalni skupnosti prejela več priznanj in nagrad. Aktivna je tudi na področju ljubiteljske kulture in varstva kulturne dediščine.

Svjetlana Ciglar rođena 1964. godine u Zagrebu. Profesorica hrvatskog jezika i književnosti, diplomirala 1988. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Paralelno studira bibliotekarstvo kao dodiplomski studij. Od 1989. zaposlena kao diplomirana knjižničarka u Knjižnici Vladimira Nazora u Zagrebu. Radi na brojnim projektima Knjižnica grada Zagreba. Aktivna u strukovnim udruženjima. Osmislila mnoge projekte vezane uz promicanje čitanja i afirmaciju knjižnice kao središta lokalne zajednice. Voditeljica područne Knjižnice Vladimira Nazora koja ima devet ogranaka sto čini najveću pod mrežu u sustavu Knjižnica grada Zagreba.

Mag. Kristina Košič Humar je na Filozofski fakulteti diplomirala iz francoskega jezika in primerjalne književnosti. V začetku se je ukvarjala s prevajanjem in poučevanjem. Od leta 1999 je zaposlena v Slovanski knjižnici, sedaj Centru za domoznanstvo in posebne zbirke pri Mestni knjižnici Ljubljana. Leta 2010 je končala podiplomski magistrski študij na Oddelku za bibliotekarstvo na temo knjižničnega marketinga. Ukvarja se s katalogizacijo, študijsko obdelavo domoznanstvenega gradiva, varovanjem knjižničnega gradiva, mentorstvom in sodeluje pri prireditveni dejavnosti. Zadnja leta se na vodenih ogledih knjižnice intenzivneje posveča izobraževanju dijakov in študentov.

Srečko Maček, bibliotekarski specialist, je od leta 1991 dalje zaposlen v celjski knjižnici, od tega dvaindvajset let kot vodja oddelka; za področje obdelave gradiv šestnajst let in domoznanstvo šest let. Zadnja leta je koordinator za domoznanstvo na območju OOK Celje. Na navedenih področjih obdelave je sodeloval v raznih delovnih skupinah, ki so bile oblikovane na podlagi konkretnih potreb stroke.

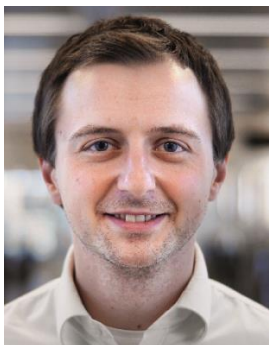
Aktiven je tudi znotraj strokovnih združenj, od tega je bil predsednik Društva bibliotekarjev Celje (1994–2004), ZBDS (2003–2004), je član strokovnih sekcij pri ZBDS ter predsednik Komisije za Goropevškove nagrade v mandatnem obdobju (2017–2021), za katero je dal pobudo. Od 2008 do 2018 je bil predsednik Komisije Mladi za Celje, ki vodi projektno delo mladinske raziskovalne dejavnosti v okviru Mestne občine Celje, ter je urednik zbornika navedenega projekta.

Mateja Kus je leta 2013 na področju didaktike diplomirala na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru (smer Slovenski jezik s književnostjo) in si pridobila naziv profesorica slovenščine. Enoletno pripravništvo je opravila v Osnovni šoli Brežice, od jeseni 2014 pa je zaposlena v Knjižnici Brežice. Zadolžena je za odnose z javnostmi. Koordinira projekte bralnega opismenjevanja za odrasle in prireditve, za katere pripravlja vsebine, ter vodi bralno-pogovorna druženja bralnega krožka. Uporabnike nagovarja z objavami na družbenih omrežjih, na katerih je prisotna brežiška knjižnica, ter portalih Kamra in Dobreknjige.si.

Karmen Kreže, po izobrazbi prof. zgodovine in univ. dipl. bibliotekarka, je v Medobčinski splošni knjižnici Žalec redno zaposlena od leta 2006. Je vodja domoznanskega oddelka, katalogizatorka, deluje pa tudi v Občinski knjižnici Tabor. V okviru domoznanskega oddelka pripravlja razne razstave po vseh enotah knjižnične mreže ter vodi prireditve in predstavitve domoznanskega oddelka vsem, ki jih lokalna zgodovina zanima. Je vnašalka vsebin na portal Kamra, kjer je objavila že kar nekaj zgodb, prav tako je kreatorka in vnašalka gesel v spletni biografski leksikon celjskozasavski.si. Vsa ta leta se sproti izobražuje, izvaja bibliopedagoške ure, predvsem pa veliko deluje na promociji domoznanstva v Spodnji Savinjski dolini.

Sašo Zagoranski je eden izmed avtorjev programa Galis in ima več kot 10 let izkušenj pri razvoju kompleksnih IT sistemov. Specializiran je predvsem za arhitekturo in uporabniško izkušnjo, posebej ko gre za naravne in mobilne uporabniške vmesnike. Vodil je razvoj vseh projektov Semantike in ima številne izkušnje pri delu na področju dokumentacije kulturne dediščine, kakor tudi na drugih področjih, kot so bančništvo, energetika, telekomunikacije in letalska industrija.

Sonja Žakelj je univerzitetna diplomirana bibliotekarka, rojena leta 1979 v Ljubljani. V Cankarjevi knjižnici Vrhnika je zaposlena od leta 2006. Začela je v enoti v Borovnici, z delom na izposoji in pravljličnimi uricami. V osrednji enoti na Vrhniki dela od leta 2010 dalje. Delala je kot informator, na izposoji, samostojno ali v sodelovanju pa je pripravljala ali vodila različne projekte. Obožuje delo z ljudmi in knjigami. Direktorica Cankarjeve knjižnice Vrhnika je od januarja 2016.

Nina Hriberšek Vuk, rojena leta 1978, je leta 2003 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani diplomirala iz latinskega jezika s književnostjo in zgodovine, leta 2010 pa si je na isti fakulteti pridobila naziv magistrica znanosti s področja zgodovine. Od leta 2003 je zaposlena v knjižničarstvu, in sicer od leta 2005 v Mariborski knjižnici. Ukvarja se s koordinacijo domoznanske dejavnosti na območju Mariborske knjižnice kot osrednje območne knjižnice, s projekti digitalizacije domoznanskega gradiva in z analitično ter vsebinsko obdelavo domoznanskih publikacij. Je tudi regijska urednica portala Kamra za Štajersko območje.

Urška Orešnik je bibliotekarka v Knjižnici Logatec, po izobrazbi univerzitetna diplomirana profesorica slovenščine in literarna komparativistka. Že od samega začetka dela v knjižnici se poleg bibliopedagoških dejavnosti in organizacije dogodkov ukvarja z domoznansko dejavnostjo. Posveča se predvsem delu na portalu Kamra, digitalizaciji in urejanju zapuščin, ki jih hrani knjižnica (pesnika, pisatelja in publicista Ivana Albrehta, politika in profesorja dr. Andreja Gosarja ter pesnika in fotografa Andreja Žigona – Aleluje), in tudi organizaciji različnih domoznanskih dogodkov (dnevi zbiranja spominov, literarni natečaji)

Milena Glušič je samostojna bibliotekarka, od leta 2009 zaposlena v Knjižnici Franceta Balantiča Kamnik. Ima večletne izkušnje z delom na oddelku za otroke in mladino, kjer je med drugim vodila bibliopedagoške dejavnosti. Trenutno dela na oddelku za čitalnico in razvoj, kjer poleg skrbi za serijske publikacije organizira različne dogodke, sodeluje pri vseživljenjskem učenju in izobraževanjih, se posveča domoznanstvu in vodi samostojne projekte. Sodeluje pri organizaciji Kamniških pravljичnih poti in Križnikovega pravljичnega festivala, v sklopu katerega organizira likovni natečaj. Pripravlja domoznanske ter druge razstave. Sodeluje pri projektih izven domače knjižnice ter predstavlja kamniške projekte v Sloveniji in v tujini.

Tatjana Oblak Milčinski (1966), arhitektka in mag. etnoloških znanosti, je zaposlena na Zavodu Ivana Cankarja Vrhnika kot organizatorica in koordinatorka kulture. Raziskuje kulturno dediščino vrhniškega prostora (Vrata v Verdu, Hiša v mitu in izročilu, Kašče na Vrhniskem ...) in objavlja članke v Vrhniskih razgledih, ki jih izdaja Muzejsko društvo Vrhnika. Zbrala je folkloristične zgodbe z Ljubljanskega barja (Svi šle wakapavat turšca na Mah) in uredila zapuščino pesnika Franeta Milčinskega Ježka (Sončna ura, Preprosta ljubezen, Kapljica in morje, Ljubezen naj gre vedno v cvet). Je avtorica literarnih del (Brez sladkorja, prosim, To ni bila navadna kava), ustvarja tudi kot scenografka, kostumografka gledaliških predstav in oblikovalka lutkovnih predstav. Za delovanje na področju kulture jo je Občina Vrhnika leta 2009 nagradila s srebrno plaketo Ivana Cankarja. V Cankarjevem letu 2018 vodi Komisijo za organizacijo in izvedbo projekta Cankarjevo leto na Vrhniki.

Nataša Oblak Japelj (1969) je po diplomi na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani delala kot urbanistka v projektivnem podjetju na Vrhniki. Aktivna je v Muzejskem društvu Vrhnika, saj jo raziskovanje preteklosti od nekdanj privlači. Od leta 2012 je zaposlena v Cankarjevi knjižnici Vrhnika, v domoznanskem oddelku. Pripravlja razstave in druge dogodke, ureja zbirke, piše članke, zbira pričevanja, sodeluje pri izposoji gradiva in podajanju informacij. Po njeni idejni zasnovi je v bivši šivalnici IUUV urejena nova knjižnica.

Zdenka Obal se je rodila leta 1967 v Murski Soboti. Končala je višjo vzgojiteljsko šolo na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Opravila je bibliotekarski strokovni izpit. Od leta 1996 živi na Vrhniki. Zaposlena je v Cankarjevi knjižnici Vrhnika. V prostem času piše za otroke. V njenih pravljicah se prepletata domišljjski in realni svet. Posebno mesto v njenih pravljicah imajo knjige in knjižnica (Dogodivščine čudovite knjige; Mami, še čitaj; O človeku, ki je iskal srečo).

mestna
knjižnica
ljubljana

Osrednje območne knjižnice

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV
SLOVENIJE

Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

LJUBLJANA:
MESTO/CITY
OF/LITERA-
TURE...

Unescovo
kreativno mesto
od 2015